NORGES OFFISIELLE STATISTIKK XII 160

ØKONOMISK UTSYN
OVER ÅRET 1964

ECONOMIC SURVEY
1964

STATISTISK SENTRALBYRÅ
OSLO 1965

Norges offisielle statistikk, rekke XII

Norway's Official Statistics, series XII

Rekke XII **Trykt 1964**

Nr. 127 Økonomisk utsyn over året 1963 *Economic survey*
— 128 Veterinærvesenet 1959 *Service vétérinaire*
— 129 Folketelling 1960 III Folkemengden etter næring, stilling og sosial status *Population census III Population by industry, occupation and status*
— 130 Meieribruket i Noreg 1962 *Norway's dairy industry*
— 131 Elektrisitetsstatistikk 1962 *Electricity statistics*
— 132 Psykiatriske sykehus 1961 *Hospitals for mental disease*
— 133 Folketelling 1960 IV Utdanning *Population census IV Education*
— 134 Samferdselsstatistikk 1962 *Transport and communication statistics*
— 135 Helsestatistikk 1962 *Health statistics*
— 136 Utenrikshandel 1963 I *External trade I*
— 137 Kredittmarkedstatistikk 1962 *Credit market statistics*
— 138 Kommunevalgene 1963 *Municipal elections*
— 139 Forsikringsselskaper 1962 *Sociétés d'assurances*
— 140 Folketelling 1960 VIII Trossamfunn, fødested m. v. *Population census VIII Religious denomination, place of birth, etc.*
— 141 Syketrygden 1962 *National health insurance*
— 142 Statistisk årbok 1964 *Statistical yearbook of Norway*
— 143 Industristatistikk 1962 *Industrial statistics*
— 144 Fiskeristatistikk 1962 *Fishery statistics*
— 145 Norges postverk 1963 *Statistique postale*
— 146 Folkemengdens bevegelse 1962 *Vital statistics and migration statistics*
— 147 Utenrikshandel 1963 II *External trade II*
— 148 Psykiatriske sykehus 1962 *Hospitals for mental disease*
— 149 Jordbruksstatistikk 1963 *Agricultural statistics*
— 150 Alkoholstatistikk 1963 *Alcohol statistics*
— 151 Folketelling 1960 V Husholdninger og familiekjerner *Population census V Households and family nuclei*
— 152 Utenrikshandel 1963 III *External trade III*
— 153 Telegrafverket 1963 *Télégraphes et téléphones de l'Etat*
— 154 Skattestatistikk 1962 *Tax statistics*
— 155 Lønnsstatistikk 1963 *Wage statistics*
— 156 Meieribruket i Noreg 1963 *Norway's dairy industry*
— 157 Folketelling 1960 VI Boliger *Population census VI Housing*
— 158 Folketelling 1960 VII Barnetallet i ekteskap *Population census VII Fertility of marriages*
— 159 Skogstatistikk 1961 og 1962 *Forestry statistics*

Rekke XII **Trykt 1965**

Nr 160 Økonomisk utsyn over året 1964 *Economic survey*

NORGES OFFISIELLE STATISTIKK XII 160

ØKONOMISK UTSYN

OVER ÅRET 1964

ECONOMIC SURVEY
1964
With a Summary in English

STATISTISK SENTRALBYRÅ
CENTRAL BUREAU OF STATISTICS OF NORWAY
OSLO 1965

GRØNDAHL & SØNS BOKTRYKKERI, OSLO

Forord.

Økonomisk utsyn over året 1964 er stort sett lagt opp etter samme retningslinjer som i tidligere år. Publikasjonen er utarbeidd ved Statistisk Sentralbyrås forskningsavdeling under ledelse av forskningssjef, dr. philos. Odd Aukrust og er redigert av konsulent Kjell Wettergreen Hansen. Avsnittet om fiske og selfangst er utarbeidd av Fiskeridirektoratet, avsnittet om arbeidsmarkedet av Arbeidsdirektoratet og avsnittet om bygge- og anleggsvirksomhet av Boligdirektoratet. De andre avsnitt er skrevet av funksjonærer i Byrået.

Statistisk Sentralbyrå, Oslo, 20. januar 1965.

Petter Jakob Bjerve.

Preface.

Economic Survey 1964 mainly follows the same outline as for previous years. The publication has been prepared by the Research Department of the Bureau under the supervision of Dr. Odd Aukrust, Director of Research. The publication has been edited by Mr. Kjell Wettergreen Hansen. The chapter on fisheries and sealing has been prepared by the Directorate of Fisheries, the chapter on labour market by the Labour Directorate and the chapter on construction by the Housing Board. The other chapters have been prepared by the staff of the Bureau.

Central Bureau of Statistics, Oslo, 20 January 1965.

Petter Jakob Bjerve.

Innhold.

	Side
Verdensøkonomien	5
Verdensproduksjonen	5
Råvarepriser	7
Verdenshandelen	8
Den økonomiske utvikling i Vest-Europa	11
Sambandsstatene	24
Konjunkturutsiktene	29
Norge	31
Utenriksøkonomien	31
Utenriksregnskapet	31
Vareomsetningen med utlandet	33
Produksjon og sysselsetting	46
Hovedtrekk av utviklingen	46
Arbeidsmarkedet	48
Jordbruk	53
Skogbruk	56
Fiske	60
Selfangst	64
Hvalfangst	64
Bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning	66
Bygge- og anleggsvirksomhet	73
Sjøfart	77
Annen samferdsel	82
Inntekter og inntektsnytting	88
Lønnsutviklingen	88
Privat konsum	90
Investering	95
Finanser, pengemessige forhold og priser	99
Offentlige finanser	99
Pengemessige forhold	109
Prisutviklingen	122
Sluttord	129
Sammendrag på engelsk	134
Økonomisk-politisk kalender	140
Tabeller	*1

Contents.

	Page
World economic situation	5
World production	5
Prices of primary materials	7
World trade	8
Economic development in Western Europe.	11
United States	24
Current economic trends	29
Norway	31
External economy	31
Balance of payments	31
External trade	33
Production and employment	46
General trends	46
Labour market	48
Agriculture	53
Forestry	56
Fisheries	60
Sealing	64
Whaling	64
Mining, quarrying, manufacturing and electricity production	66
Construction	73
Shipping	77
Other transport and communication	82
Incomes and their disposal	88
Wages and salaries	88
Private consumption	90
Capital formation	95
Finances, money and credit, prices	99
Public finance	99
Money and credit	109
Prices	122
Concluding remarks	129
English summary	134
Calendar of economic cvents	140
Tables	*1

Standardtegn

. Logisk umulig
.. Oppgave mangler
– Null
* Foreløpig eller beregnet tall
—— Brudd i den loddrette serie

Explanation of Symbols

. Category not applicable
.. Data not available
– Nil
* Provisional or estimated figures
—— Break in the homogeneity of a vertical series

Verdensøkonomien.

Sett under ett var verdensproduksjonen i 1964 betydelig større enn i 1963. Veksten fra 1963 til 1964 var for industriproduksjonen trolig litt sterkere enn året før, mens jordbruksproduksjonen økte atskillig svakere enn fra 1962 til 1963. Nedgangen i veksttempoet i jordbruksproduksjonen falt hovedsakelig på industrilandene. Utviklingslandenes økonomiske stilling bedret seg trolig noe i 1964, blant annet som følge av økt eksport og et gunstigere bytteforhold i samhandelen med industrilandene. Matvareproduksjonen pr. hode i utviklingslandene er imidlertid fortsatt svært lav, og selv om forbruket av matvarer er noe større enn produksjonen, har det ennå ikke inntrådt noen avgjørende bedring av leveforholdene i denne del av verden.

I de fleste industriland førte den økonomiske utvikling i 1963 og 1964 til høy utnytting av produksjonskapasiteten. I Sambandsstatene er det imidlertid fremdeles et godt stykke igjen før optimal kapasitetsutnytting er nådd, og arbeidsledigheten der er fortsatt høy, selv om den ble betydelig redusert i 1964. Det private konsumet var her — som følge av de betydelige skattereduksjonene fra våren av — den helt dominerende ekspansjonsfaktor, men også eksporten og de private investeringene bidrog til produksjonsveksten. Også i Vest-Europa ble industriproduksjonen betydelig større i 1964 enn i 1963, men som følge av Frankrikes og Italias bremsetiltak og stagnasjon i Storbritannia ble veksten i vest-europeisk industriproduksjon atskillig svekket i løpet av året. Produksjonsøkingen i Vest-Tyskland var betydelig ennå så sent som i høstmånedene 1964.

Verdensproduksjonen.

Verdens jordbruksproduksjon — når Kina holdes utenfor — økte etter FAO's foreløpige beregninger med 1—2 prosent fra 1962—63 til 1963—64. Dette er en atskillig svakere vekst enn året før, da produksjonen økte med 3—4 prosent, men litt sterkere enn i 1961—62, da produksjonen bare steg med bortimot 1 prosent, som følge av ugunstige værforhold, særlig tørke, over store deler av verden. Den svake veksten i verdens samlede jordbruksproduksjon i produksjonsåret 1963—64 skyldes for en del tørke i Sovjet-Samveldet og Øst-Europa. I dette område lå produksjonen om lag 2 prosent lavere i 1963—64 enn året før. Også stagnasjon i Sør-Amerika bidrog til å svekke veksten i verdensproduksjonen av jordbrukvarer; i toårsperioden fra 1961—62 til 1963—64 økte Sør-Amerikas samlede jordbruksproduksjon med mindre enn 1 prosent. Denne svake utvikling skyldes først og fremst nedgang i kaffeproduksjonen (bl. a. som følge av tørke), men heller ikke matvareproduksjonen økte vesentlig. I alle de andre verdensdeler økte jordbruksproduksjonen i 1963—64. Den største produksjonsveksten fant imidlertid ikke sted i utviklingslandene, der den trengtes mest, men i Nord-Amerika og Australia. I Nord-Amerika økte produksjonen med 4 prosent. Rekordstore avlinger av hvete i Canada og av mais i Sambandsstatene bidrog betydelig til denne sterke stigningen. I Australia økte jordbruksproduksjonen med 3 prosent, særlig som følge av rekordstor hvete- og ullproduksjon. Denne betydelige vekst fulgte etter en produksjonsøking på hele 5 prosent året før. I Sørvest-Asia er produksjonsøkingen anslått til om lag 2 prosent, etter en vekst på hele 7 prosent året før. Også i Sørøst-Asia (utenom Kina) var økingen om lag 2 prosent i 1963—64. I store deler av Vest-Europa var værforholdene dårlige; en uvanlig lang og kald vinter ble fulgt av tørke og av sterk nedbør i innhøstingsperioden. Jordbruksproduksjonen i denne del av verden økte derfor bare med 1—2 prosent i 1963—64, mot en vekst på 5 prosent året før. Sviktende maisproduksjon i Sør-Afrika som følge av tørke bidrog til å begrense produksjonsveksten i Afrika til om lag 1 prosent. For Kina foreligger det heller ikke for produksjonsåret 1963—64 offisielle produksjonsoppgaver, men også der gikk produksjonen trolig noe opp.

Matvareproduksjonen pr. innbygger har siden 1958—59 variert relativt lite omkring et nivå 11—13 prosent høyere enn før krigen. Mange av de områder der matvareproduksjonen på forhånd var minst har imidlertid bare sporadisk — i særlig gode avlingsår — nådd opp til førkrigsnivå. Dette gjelder både Sørøst-Asia og Sør-Amerika, der produksjonen pr. innbygger i 1963—64 lå henholdsvis 3 prosent og 7 prosent under førkrigsni-

vået. Folketallet i Sør-Amerika har siden krigen økt sterkere enn i noen annen verdensdel, og jordbruksproduksjonen har, trass i betydelig vekst, ikke greid å holde følge. I de andre utviklingsland har produksjonen pr. innbygger variert en del fra det ene år til det annet, men den lå i 1963—64 en del høyere enn før krigen i de fleste områder. Dette gjelder også for industrilandene under ett. Særlig sterkt har produksjonen pr. innbygger økt i Europa og Sovjet-Samveldet.

Det var først og fremst produksjonen av mais, ris, sukker, kakao, epler, tobakk og jute som bidrog til oppgangen i den samlede jordbruksproduksjon i 1963—64. Derimot gikk produksjonen av hvete betydelig ned (— 6 prosent) og også for en rekke andre produkter (mjølk, bygg, havre, kaffe, vin og gummi) var det nedgang. For de fleste øvrige jordbruksvarer endret produksjonen seg lite. Oppgangen i maisproduksjonen skyldes særlig rekordavlingene i Sambandsstatene. Rishøsten var særlig god i Sørøst-Asia og i Sambandsstatene, mens produksjonen av ris gikk ned i Brasil og Indonesia. Det sterke fallet i sukkerproduksjonen som tok til i 1961—62, har nå stoppet opp. Som følge av betydelig produksjonsvekst i Vest-Europa, Sambandsstatene, Sør-Amerika og Australia, økte verdensproduksjonen av sukker med 6 prosent i 1963—64. Nedgangen i hveteproduksjonen henger i første rekke sammen med de dårlige avlingsresultater i Sovjet-Samveldet; i Canada, Argentina og Australia ble det oppnådd rekordavlinger.

Det forelå da dette ble skrevet ikke så fyldige opplysninger at det var mulig å danne seg noe klart bilde av den sannsynlige utvikling av planteproduksjonen i 1964—65. I Vest-Europa og Sovjet-Samveldet synes utsiktene for korn — særlig hvete — å være relativt gode. Betesukkerarealene er dessuten blitt betydelig utvidd i begge disse områder. I Sambandsstatene ventes betydelig øking i hveteproduksjonen, men nedgang for de fleste andre kornslag. Som følge av brann, tørke og frost vil Brasils kaffeproduksjon trolig bli sterkt redusert i 1964—65.

Verdensproduksjonen i industri og bergverk (utenom Øst-Europa og Kina) økte etter beregninger fra FN's statistiske kontor med om lag 3,5 prosent i 1961, 6,5 prosent i 1962 og 5,5 prosent i 1963. I 1964 skulle produksjonsveksten etter grove anslag bli om lag 6 prosent større enn året før. I gjennomsnitt for første halvår 1964 var produksjonen bortimot 8 prosent større enn i samme periode i 1963. De tilsvarende vekstrater for første og annet halvår 1963 var henholdsvis vel 4 prosent og 6,5 prosent. De relativt høye vekstratene for 1963 og første halvår 1964 henger sammen med konjunkturoppsvinget i de viktigste industriland i 1963. I løpet av 1964 ble veksten i industrilandene under ett noe svakere. Veksten i utviklingslandenes industriproduksjon har vært jamnere enn i industrilandene — henholdsvis vel 6 prosent i 1961, 7,5 prosent i 1962 og 6,5—7 prosent over året i første og annet halvår 1963 og første halvår 1964. Bortsett fra i 1963 — og muligens i 1964 — har veksten i utviklingslandenes industriproduksjon gjennomgående vært avtakende helt siden slutten av 1950-årene, da den var oppe i 14 prosent.

Det ser nå ut til at Japan har tatt tilbake lederstillingen blant de større industriland i verden når det gjelder produksjonsvekst i industrien. I 1962 gikk Italia forbi, med en produksjonsvekst på 10 prosent, mot Japans 8 prosent. Vekstratene for årene 1960, 1961 og 1963 var henholdsvis 26 prosent, 19 prosent og 10 prosent for Japan og 15 prosent, 11 prosent og 9 prosent for Italia. I 1964 var produksjonsutviklingen i Italia sterkt preget av de italienske myndigheters restriktive økonomiske politikk, som tok sikte på å bremse inflasjonen. Industriproduksjonen i Italia var i første halvår 1964 bortimot 4 prosent høyere enn i samme periode 1963, mot en vekst på hele 20 prosent i Japan.

Produksjonen økte betydelig fra 1962 til 1963 både i Vest-Europa og i Sambandsstatene (henholdsvis med 4 prosent og 5,5 prosent), men utviklingen i 1963 var svært ujamn i de

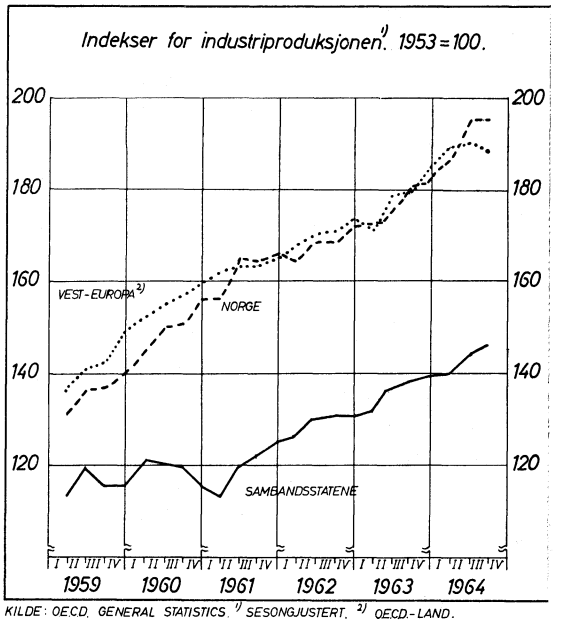

Fig. 1.

to landområdene. I Vest-Europa var værforholdene meget ugunstige i begynnelsen av 1963, og produksjonen gikk etter sesongjusterte oppgaver ned med over 1 prosent fra 4. kvartal 1962 til 1. kvartal 1963. Fra 1. til 2. kvartal var veksten meget sterk — vel 4 prosent. I det følgende kvartal økte produksjonen bare med om lag ½ prosent, men mot slutten av året tok veksten seg opp igjen; fra 3. til 4. kvartal 1963 steg industriproduksjonen med bortimot 3,5 prosent. I Storbritannia, Vest-Tyskland og Italia var veksten fra 1. til 4. kvartal 1963 omtrent som for Vest-Europa under ett, mens produksjonen i Frankrike økte noe sterkere. I Storbritannia var veksten relativt jamn fra kvartal til kvartal; de andre landene fulgte samme mønster som Vest-Europa under ett, med sterk produksjonsstigning fra 1. til 2. kvartal og fra 3. til 4. kvartal, og en markert svakere periode imellom. I Frankrike var det endog en mindre nedgang i produksjonen fra 2. til 3. kvartal.

I Sambandsstatene var produksjonsveksten moderat — bortimot 1 prosent — fra 4. kvartal 1962 til 1. kvartal 1963, men i det følgende kvartal økte produksjonen med hele 3 prosent. I siste halvår var oppgangstendensene tydelig svekket, og vekstraten for 3. kvartal ble om lag 1,5 prosent. Fra 3. til 4. kvartal var det ingen vekst av betydning.

I løpet av 1964 ble konjunkturoppgangen i Vest-Europa svakere. I de fleste land lå industriproduksjonen i de tre første kvartalene fremdeles på et høyt nivå, men stigningstakten avtok raskt utover i året. For Vest-Europa under ett økte produksjonen etter sesongjusterte oppgaver med vel 2 prosent fra 4. kvartal 1963 til 1. kvartal 1964. I det følgende kvartal var veksten bare ½ prosent, og fra 2. til 3. kvartal var det neppe noen vekst i det hele tatt. I Frankrike falt produksjonen med nærmere 4 prosent fra 2. til 3. kvartal, og i Italia tok en sterk produksjonsnedgang til allerede i 2. kvartal. Britisk industriproduksjon endret seg lite i de tre første kvartalene i 1964. I Vest-Tyskland økte produksjonen sterkt fra 4. kvartal 1963 til 1. kvartal 1964, og senere har veksten fortsatt, men i noe mer moderat tempo. I Sambandsstatene gav de omfattende skattereduksjonene nye stimulanser til den økonomiske aktivitet, og industriproduksjonen steg med vel 2 prosent fra 4. kvartal 1963 til 1. kvartal 1964. I det følgende kvartal var veksten omtrent like sterk, og i 3. kvartal var stigningstakten fortsatt betydelig (om lag 1,5 prosent). I alle de mindre industrilandene i Vest-Europa var produksjonen vesentlig høyere i første halvår 1964 enn i samme periode året før; vekstratene varierte fra 7 prosent for Nederland og Sverige til 11—12 posent for Hellas og Eire.

Råvarepriser.

Det markerte prisfall som satte inn fra 1956 slo i Moody's amerikanske indeks ut i en nedgang som varte helt til slutten av 1960. Etter en mindre stigning fra 4. kvartal 1960 til 3. kvartal 1961 har Moody's indeks senere bare vist små endringer. Reuter's britiske indeks, som er den mest konjunkturfølsomme av de to og som har størst vekt på industrielle råvarer, reagerte sterkere, men mer kortvarig; fra 1956 til 1958 falt denne indeks med hele 14 prosent. I årene 1958—1961 endret Reuter's indeks seg lite, men den begynte så å stige sterkt fra høsten 1962, og i november 1963 lå den 19 prosent over nivået i oktober året før. Deretter holdt Reuter's indeks seg på om lag samme nivå til januar 1964 da en ny nedgang satte inn. Julitallet markerte foreløpig et bunnpunkt; indeksen lå da 6 prosent under januarnivået. Utover sommeren og høsten 1964 viste Reuter's indeks på ny stigning, og indekstallet lå ved utgangen av oktober vel 4 prosent over julinivået.

Det var i 1963 atskillig tvil om hvor solid og varig grunnlag prisoppgangen bygde på; den omfattet på langt nær alle viktige råvarer, og utviklingen syntes å være sterkt preget av mer tilfeldige faktorer, bl. a. den feilslåtte hvetehøst i Sovjet-Samveldet og sukkerproduksjon på Cuba. På den annen side var det også faktorer som virket i retning av en varig prisoppgang — f. eks. en vedvarende og jamn øking i etterspørselen etter animalske produkter, særlig kjøtt. I samme retning virket en rekke stabiliseringsordninger for råvarehandelen som ble satt i verk.

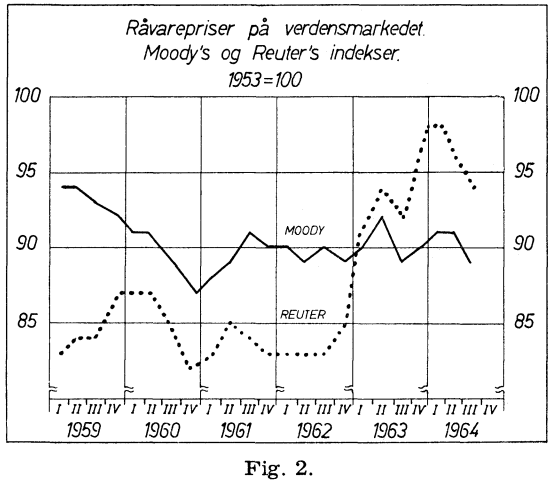

Fig. 2.

For jordbruksvarer under ett steg prisene med 8 prosent i 1963. Da prisene på industrivarer i gjennomsnitt hadde holdt seg relativt stabile, betydde prisstigningen for jordbruksvarer en tilsvarende bedring i deres bytteforhold vis à vis industrivarene, etter at dette hadde forverret seg gjennom en årrekke (—22 prosent i løpet av 10 år).

Den nedgang i råvareprisene som igjen satte inn fra årsskiftet 1963—64 var langt fra generell; for en rekke metaller ble det f. eks. notert betydelig prisstigning. Hveteprisen holdt seg relativt stabil, mens mais økte og rug gikk ned i pris. Den nye prisoppgang fra sommeren 1964 har hittil stort sett vært begrenset til metaller, særlig tinn, kopper og bly, men oppgangen for disse varer var så sterk at utslagene i Reuter's råvareindeks likevel ble betydelige. Tinnprisene lå ved utgangen av oktober 1964 nærmere 40 prosent høyere enn ved utgangen av juni og om lag 65 prosent over nivået ved årets begynnelse. De tilsvarende prosenttall for kopper var ca. 75 og ca. 120 og for bly ca. 30 og ca. 60. Hveteprisene viste fortsatt bare små endringer, mens prisene på rug, og særlig på mais, gikk ned.

Den sterke prisstigning for metaller skyldes i første rekke betydelig økonomisk vekst i industrilandene, og særlig den sterke etterspørsel etter investeringsvarer. Men også visse faktorer på tilbudssiden — som politisk uro og arbeidskonflikter i viktige produksjonsland — bidrog til prisstigningen. Norsk eksport var i 1964 noe sterkere berørt av prisstigningen på råvarer enn året før; sinkprisen økte meget sterkt i løpet av året, og også for aluminium var det en viss prisstigning. For fettråstoffer fortsatte prisoppgangen.

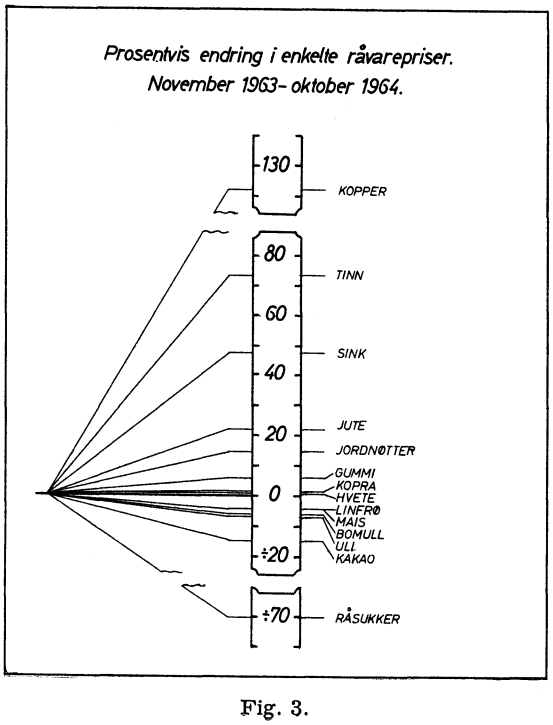

Fig. 3.

Verdenshandelen.

Volumet av verdenshandelen økte sterkt i 1959 og 1960, med henholdsvis 7 og 10 prosent[1]) i hvert av årene. I de tre følgende år var veksten ikke fullt så sterk, men den tiltok i løpet av treårsperioden; vekstratene for årene 1961, 1962 og 1963 var henholdsvis 5 prosent, 6 prosent og 8 prosent.

Utviklingslandenes eksport til industrilandene økte betydelig i 1950-årene og i begynnelsen av 1960-årene. Likevel gikk utviklingslandenes andel av verdenseksporten noe ned i løpet av perioden 1950—1963 sett under ett. Nedgangen i utviklingslandenes andel av verdenseksporten må sees i sammenheng med den sterke vekst i industrilandenes innbyrdes handel. I 1963 økte imidlertid eksporten fra utviklingslandene til industrilandene sterkere enn verdenseksporten.

I utviklingslandene har importen fra industrilandene i mange år gjennomgående vist en noe svakere vekst enn eksporten til industrilandene. Denne utvikling henger sammen med en praktisk talt kontinuerlig forverring i utviklingslandenes bytteforhold (– 13 prosent fra 1954 til 1962). En stadig større del av importen blir imidlertid finansiert ved gaver og kreditter, og importveksten har derfor likevel ikke vært så mye svakere enn eksportveksten som forverringen av bytteforholdet alene skulle tilsi.

I verdi økte verdenshandelen med 8,5 prosent i 1963, mot 5,5 prosent året før. Det var i første rekke den sterke oppgang i samhandelen mellom de industrialiserte land som bidrog til den sterkere vekst i verdien av verdenshandelen totalt fra 1962 til 1963; mens verdien av industrilandenes innbyrdes handel økte med 7 prosent fra 1961 til 1962, kom økingen i det følgende år opp i 10—11 prosent. Men også industrilandenes eksport til utviklingslandene bidrog betydelig til den sterkere vekst i verdenshandelen i 1963; etter en nedgang på 2 prosent i 1962 steg verdien av denne eksport med vel 5 prosent i det følgende år. Utviklingslandenes eksport til indu-

[1] Tallene for verdenshandelen bygger på eksportoppgaver.

Tabell 1. *Verdenshandelen. Volumindekser for eksport. 1958 = 100.*

	1959	1960	1961	1962	1963	Prosentvis endring fra samme periode året før		
						1963	1. kvartal 1964	2. kvartal 1964*
Verden i alt	107	118	124	131	141	7,6	13,1	9,2
Industriland	107	120	126	132	143	8,3	16,3	10,3
Vest-Europa	111	124	131	138	149	8,0	13,9	8,6
Nord-Amerika ..	99	111	113	117	127	8,5	22,3	11,5
Råvareland	107	113	118	127	134	5,5	5,3	4,5
Oversjøisk sterlingområde	108	112	120	127	136	7,1	6,1	..

Kilde: Monthly Bulletin of Statistics, United Nations.

strilandene viste også sterkere stigning i 1963 (vel 9 prosent) enn året før (5,5 prosent). En stigning i vekstraten for handelen mellom utviklingslandene innbyrdes fra vel 3 prosent i 1962 til vel 4 prosent i 1963 betydde lite for den totale verdenshandel.

Foreløpige tall tyder på at volumet av verdenshandelen i første halvår 1964 var om lag 11 prosent større enn i samme periode året før. Veksten var noe svakere i 2. enn i 1. kvartal. Økingen i handelen i første halvår var markert sterkere for industrilandene enn for utviklingslandene; vekstratene for eksporten var henholdsvis + 13 prosent og + 5 prosent og for importen + 12 prosent og + 3 prosent. Regnet i verdi blir imidlertid forskjellen mellom industriland og utviklingsland atskillig mindre; mens bytteforholdet for den førstnevnte landgruppe forverret seg med 1 prosent, viste utviklingslandenes bytteforhold en bedring på 2 prosent.

Vest-Europas utenrikshandel.

Importvolumet i Vest-Europa (intern vesteuropeisk samhandel medregnet) har i de siste årene økt betydelig sterkere enn industriproduksjonen; i 1960 og 1961 økte importen med henholdsvis 17 og 7 prosent og i hvert av årene 1962 og 1963 med 10 prosent, mens vekstratene for industriproduksjonen var henholdsvis 10 prosent, 5 prosent, 6 prosent og 4 prosent. Importøkingen var etter sesongjusterte oppgaver betydelig sterkere i løpet av første halvår 1963 enn i annet halvår. I første halvår 1964 var volumet av vareimporten så meget som 13 prosent høyere enn ett år tidligere. Denne høye vekstrate må sees i sammenheng med det meget lave tall for 1. kvartal 1963 (værforholdene). Fra 4. kvartal 1963 til 2. kvartal 1964 økte volumet av vareimporten etter sesongjusterte oppgaver med om lag 5 prosent, beregnet som årlig rate. Hele denne stigningen fant imidlertid sted mellom 4. kvartal 1963 og 1. kvartal 1964; i det etterfølgende kvartal var importvolumet uendret.

Importutviklingen i 1963 og første halvår 1964 var i store trekk parallell i Fellesmarkedet og EFTA-landene, men som i tidligere år var vekstratene i 1963 stort sett høyere for fellesmarkedslandene enn for EFTA-landene. Som følge av den uvanlig kalde vinteren i 1963 viste importen i 1. kvartal dette år (etter sesongjusterte oppgaver) stagnasjon for Fellesmarkedet og direkte nedgang for EFTA og i 2. kvartal en uvanlig sterk øking (+ 8 prosent for fellesmarkedslandene og + 6 prosent for EFTA-landene). Også i de to følgende kvartaler var veksten betydelig, men stort sett avtakende. Fra 4. kvartal 1963 til 2. kvartal 1964 var importøkingen svak i begge områder.

Mens det i 1961 praktisk talt bare var maskinimporten som bidrog til veksten i Vest-Europas samlede vareimport, spente importveksten i 1962 over et atskillig større varespektrum. I 1963 omfattet økingen i importverdien de fleste varegrupper, men var særlig sterk for industrielle ferdigvarer og for kjemikalier. Også matvareimporten økte betydelig i 1963, men ikke så sterkt som året før. For matvareimporten fra tredjeland — som utgjør om lag en fjerdepart av samlet vesteuropeisk import fra tredjeland — var veksten markert svakere (+ 6 prosent i 1963, mot + 16 prosent året før). Det var særlig ned-

Tabell 2. *Verdien av varebyttet i Vest-Europa. Mill. dollar. Gjennomsnittstall pr. måned.*

	1961	1962	1963	Prosentvis endring fra samme periode året før		
				1963	1. kvartal 1964	2. kvartal 1964*
Vest-Europa:						
Eksport[1]	4 475	4 718	5 148	9,1	16,7	11,8
Av dette til Nord-Amerika	414	445	459	3,1	14,0	8,4
—»— tredje land	1 464	1 411	1 465	3,8	10,0	5,8
Import[1]	4 902	5 339	5 934	11,1	19,2	13,0
Av dette fra Nord-Amerika	720	756	822	8,7	21,8	9,6
—»— tredje land	1 561	1 663	1 819	9,4	16,1	11,8
CEE-land:						
Eksport	2 695	2 854	3 132	9,7	19,7	12,6
Import	2 680	2 976	3 367	13,1	19,2	12,8
Av dette fra CEE-land	975	1 116	1 311	17,5	24,7	16,8
—»— EFTA-land	411	459	514	12,0	14,5	7,7
EFTA-land:						
Eksport	1 625	1 702	1 846	8,5	11,2	9,5
Import	1 962	2 050	2 199	7,3	18,4	14,8
Av dette fra CEE-land	596	635	673	6,0	16,4	11,8
—»— EFTA-land	338	362	402	11,0	18,6	21,3

Kilde: OECD, Foreign Trade.
[1] Vest-europeisk samhandel medregnet.

gangen i kornimporten og lavere priser på te, kaffe og kakao som gjorde utslaget.

I første halvår 1964 var det meget sterk vekst i verdien av Vest-Europas import fra Australia og New Zealand (henholdsvis 25 og 28 prosent over året, mot — 6 og + 4 prosent i 1963). Importen fra Kina, som hadde vist sterk nedgang i 1962, tok seg noe opp igjen i 1963, og økte i første halvår 1964 med hele 24 prosent. Importen fra Nord-Amerika, Japan og råvarelandene steg litt svakere enn samlet vest-europeisk import.

Volumet av Vest-Europas samlede eksport økte med hele 13 prosent fra 1959 til 1960, men i de to følgende år var eksportveksten langt svakere (+ 6 prosent i 1961 og + 5 prosent i 1962). I 1963 og i første halvår 1964 var eksportutviklingen preget av konjunkturoppsvinget; eksportvolumet lå da henholdsvis 8 og 12 prosent høyere enn ett år tidligere. Etter sesongjusterte oppgaver gikk eksportvolumet litt ned fra 4. kvartal 1962 til 1. kvartal 1963 (værforhold). Også eksporten viste i likhet med importen en uvanlig sterk øking fra 1. til 2. kvartal. I de to følgende kvartaler av 1963 var eksportveksten fortsatt betydelig, men i første halvår 1964 økte eksporten gjennomgående noe svakere enn i 1963.

Eksporten utviklet seg temmelig parallelt i første halvår 1963 i de to vest-europeiske handelsområdene; i begge områder var det svak vekst eller direkte nedgang i 1. kvartal og deretter en meget sterk stigning i 2. kvartal, men utslagene begge veier var større i Fellesmarkedet enn i EFTA. Utover sommeren 1963 ble EFTA-landenes eksportvekst markert svakere; vekstratene i 2. og 3. kvartal var henholdsvis + 6 prosent og + 1 prosent. Senere har EFTA-landenes eksport — sett under ett — økt i om lag samme moderate tempo. For Fellesmarkedet har utviklingen vært mer ujamn, men også i dette område var veksten betydelig lavere fra og med 3. kvartal 1963. Stort sett var eksportveksten i Fellesmarkedet noe sterkere enn i EFTA-landene.

I verdi økte Vest-Europas eksport til Sambandsstatene i 1963 med 3—4 prosent, mot 7—8 prosent året før, mens de tilsvarende vekstrater for eksporten til Øst-Europa var

henholdsvis + 1 prosent og + 10 prosent. For begge områder var det svakere eksport av bearbeidde industriprodukter som slo sterkest ut. Eksporten til Latin-Amerika viste i 1963 enda sterkere nedgang (— 8 prosent) enn året før (— 3 prosent). Derimot stoppet nedgangen i eksporten fra Vest-Europa til utviklingslandene praktisk talt opp i 1963. I første halvår 1964 økte utførselen til Nord-Amerika noe svakere enn totaleksporten, mens eksporten til Øst-Europa viste direkte nedgang.

Eksportøkingen i Vest-Europa i 1963 omfattet de aller fleste varegrupper, men ikke brensel, olje og fett og bearbeidde varer. For oljeeksporten hang nedgangen sammen med lavere produksjon av olivenolje i Sørvest-Europa. Eksporten av brensel gikk ned dels som følge av mindre tilgang på kull, dels som følge av bygging av oljeraffinerier i utviklingslandene. Den lavere utførsel av bearbeidde varer skyldtes i første rekke mindre ståleksport til Øst-Europa og lavere tekstileksport til utviklingslandene som følge av utbyggingen av disse lands egen produksjonskapasitet.

Samhandelen mellom de vest-europeiske land har i etterkrigstiden spilt en stadig større rolle for Vest-Europas totale handel; samhandelens andel økte fra om lag 35 prosent i 1948 til om lag to tredjedeler i 1963. Stigningen i Vest-Europas andel av verdenshandelen i dette år skyldtes utelukkende høyere samhandel. Den vest-europeiske samhandel er i første rekke konsentrert om matvarer, brenselsstoffer, industrielle råvarer, råmetaller og tekstilvarer. Høyforedlede industrivarer, som produkter fra kjemisk industri og verkstedindustrien, blir derimot i relativt stor grad eksportert til andre verdensdeler.

De land som nå utgjør Det europeiske fellesmarked har, sett under ett, lenge hatt sterkere økonomisk vekst enn resten av Vest-Europa, og de har derfor også bidratt mest til veksten i Vest-Europas totale handel. Etableringen av to handelsområder i Vest-Europa endret ikke dette forhold. I mer enn 11 år har den innbyrdes handel mellom de nåværende fellesmarkedsland økt betydelig sterkere enn samhandelen mellom de andre vest-europeiske land; dette gjaldt også i 1963 og i første halvår 1964. EFTA-landenes eksport til fellesmarkedslandene økte i årene 1960—1962 like sterkt som den samlede vest-europeiske samhandel, men viste i 1963 og første halvår 1964 en svakere vekst. Samtidig tok EFTA-landenes interne samhandel til å vise sterkere vekst enn handelen med fellesmarkedslandene. En oppsplitting av samhandelen på enkelte varegrupper kan tyde på at den gradvise nedbygging av tollmurene innenfor de to preferanseområdene etter hvert begynner å slå ut i strukturendringer i vest-europeisk samhandel.

Den økonomiske utvikling i Vest-Europa.

Veksten i Vest-Europas samlede produksjon i de siste tre årene fram til 1964 var temmelig jamn og forholdsvis sterk. Fra 1960 til 1961 økte bruttonasjonalproduktet for Vest-Europa under ett med 5 prosent. I det følgende år var produksjonsveksten 6 prosent og i 1963 4 prosent. For 1964 kan den samlede produksjonsvekst i Vest-Europa anslåes til 5—6 prosent.

Blant de store industriland var veksten fra 1962 til 1963 sterkest for Italia (+ 9 prosent), mens Frankrikes produksjonsøking (+ 5 prosent) var omtrent like sterk som for Vest-Europa under ett. Både Storbritannia og Vest-Tyskland hadde en produksjonsvekst (3—4 prosent) som lå litt under gjennomsnittet. Mens både Frankrike, Italia og Vest-Tyskland hadde litt svakere vekst i 1963 enn året før, var produksjonsveksten i Storbritannia markert sterkere enn i begge de to foregående år, da den lå rundt 1 prosent. Også i Norge, Sverige og Østerrike steg produksjonen sterkere i 1963 enn året før.

Selv om produksjonsveksten i Vest-Europa fra 1963 til 1964 trolig var omtrent like sterk som i de nærmest foregående årene, endret konjunkturbildet seg i løpet av året 1964. Allerede rundt årsskiftet viste det seg tydelige stagnasjonstendenser i Italia, og de tiltok i styrke utover året. Også i Storbritannia og Frankrike var veksten i bruttonasjonalproduktet lav helt fra årets begynnelse. Derimot fortsatte produksjonsoppgangen i Vest-Tyskland, men også her kunne en utover sommeren og høsten finne tegn på et noe svakere veksttempo. I Frankrike og Italia ble investeringsetterspørselen hardt rammet av motinflasjonspolitikken, mens det i Storbritannia var svikt i konsumetterspørselen og eksporten som hemmet produksjonsveksten. Tendensen til noe svakere vekst i Vest-Tyskland utover høsten skyldtes lavere etterspørsel fra utlandet — først og fremst som følge av bremsetiltakene i Frankrike og Italia.

Industriproduksjonen i Vest-Europa varierte ganske sterkt i løpet av 1963. Som følge av den strenge vinteren var produksjonen i 1. kvartal lavere enn i foregående kvartal. Den etterfølgende oppgang i 2. kvartal som var meget sterk må sees på denne bakgrunn. Deretter fulgte en periode med betydelig svakere vekst i sommermånedene, men i årets

siste kvartal var veksten igjen sterk. Følgende oppstilling viser prosentvis endring fra foregående kvartal i den sesongjusterte indeks OECD beregner for industriproduksjonen i de europeiske medlemsland.

1963	1. kvartal	—1,2 prosent
	2. kvartal	4,1 »
	3. kvartal	0,6 »
	4. kvartal	3,4 »
1964	1. kvartal	2,2 »
	2. kvartal	0,5 »

Produksjonsveksten i 3. kvartal 1964 var sannsynligvis ubetydelig. I Storbritannia var det omtrent ingen endring i industriproduksjonen i de tre første kvartalene av 1964. I Frankrike viste produksjonen en svak øking i 1. og 2. kvartal, men i 3. kvartal falt den til under nivået ved utgangen av 1963. I Vest-Tyskland var det derimot forholdsvis jamn vekst, og industriproduksjonen der lå i 3. kvartal 4 prosent over nivået i 4. kvartal 1963.

Som i 1962 falt storparten av produksjonsveksten i Vest-Europa i 1963 på fellesmarkedslandene. Men forskjellen mellom veksten i de to handelsområdene var meget mindre enn året før; mens den vest-europeiske industriproduksjon under ett økte med 5,5 prosent i 1962 og CEE-landenes og EFTA-landenes produksjon med henholdsvis 6 prosent og 1,5 prosent, var de tilsvarende vekstrater i 1963 4 prosent, 5 prosent og 3,5 prosent. Utjamningen skyldes først og fremst at industriproduksjonen i Storbritannia i 1963 økte med om lag 4 prosent, mot en vekst på mindre enn 1 prosent i 1962. Sesongjusterte tall for første halvår i fjor tydet ikke på noen vesentlig forskjell i produksjonsveksten i de to områdene i 1964.

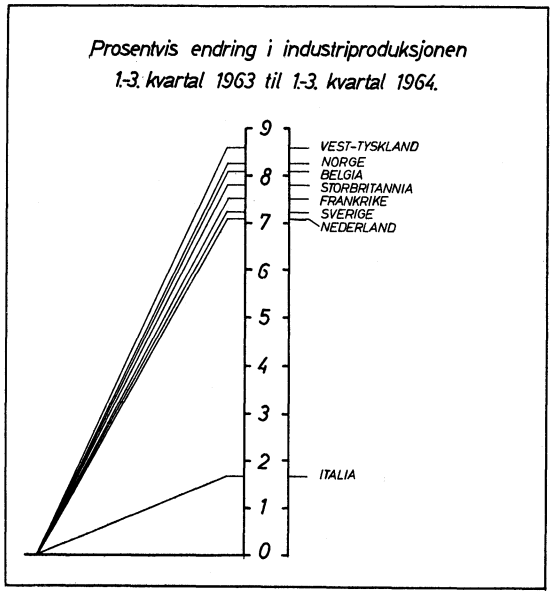

Fig 4.

Storbritannias økonomi har i mange år gjennomgående være preget av svak produksjonsvekst, lave investeringer og meget liten produktivitetsøking. Det har derfor vært vanskelig å hindre kostnadsstigningen i å bli sterkere enn produktivitetsøkingen, og landets internasjonale konkurranseevne har derfor etter hvert blitt betydelig svekket. Dette har slått ut i store underskott på driftsbalansen, og da pundet som følge av sin stilling som verdensvaluta i særlig grad er gjenstand for spekulative transaksjoner, har en forverring av driftsbalansen gjerne blitt fulgt av en like alvorlig forverring av kapitalbalansen. For å bedre utenriksøkonomien har så myndighetene funnet det nødvendig å iverksette bremsetiltak som rammer den innenlandske etterspørsel og dermed også investeringene, noe som i sin tur ytterligere har svekket produktivitetsveksten. Perioder med vekst har etter kort tid blitt avløst av ny stagnasjon eller endog produksjonssvikt, framkalt av bremsetiltak fra myndighetenes side med sikte på å rette opp utenriksøkonomien (den såkalte «stop-go» politikk).

Oppgaver over opptjent lønn pr. arbeidstime i OECD's medlemsland (bortsett fra Hellas, Portugal og Luxembourg) i 10-årsperioden 1953—1962 gjør det klart at årsaken til Storbritannias svekkede konkurranseposisjon i de siste årene neppe ligger i sterkere lønnsutvikling i Storbritannia enn i andre vestlige land. Det var i denne perioden bare Belgia og Sveits som hadde nevneverdig mindre lønnsstigning enn Storbritannia. I nevnte periode økte imidlertid produktiviteten i industrien (økingen i OECD's produksjonsindeks dividert med økingen i OECD's sysselsettingsindeks) i Storbritannia bare med 19 prosent. Bortsett fra Luxembourg viste alle de andre land (i alt 10 land, hvorav alle de store industriland i Vest-Europa og Nord-Amerika unntatt Frankrike) en produktivitetsvekst som varierte fra 26 til 55 prosent. Inntrykket av særlig svak produktivitetsvekst i Storbritannia blir ikke endret om en velger ett av de andre årene mellom 1949 og 1954 som basisår.

Det synes derfor helt klart at lav produktivitetsvekst er en viktig årsak til Storbritannias økonomiske problemer. Vanskeligere er det å si noe sikkert om de bakenforliggende faktorer. Meget tyder imidlertid på at svak tilpasningsevne til nye etterspørselsforhold kan være en av årsakene til den lave produk-

tivitetsvekst i britisk industri og til den store importstigning; da høyere investeringsetterspørsel i 1964 førte til en betydelig stigning i vareimporten, falt storparten av den samlede importøking på maskiner og halvfabrikata som også blir produsert i Storbritannia. Et spesielt forhold som i denne sammenheng har vært nevnt som en viktig årsak til mangelen på elastisitet i britisk nærings- og arbeidsliv, er arbeidsgivernes tendens til å holde på arbeidskraften i perioder med dårlige etterspørselsforhold. Derved hemmes overgangen av arbeidskraft til næringer i ekspansjon fra næringer som har liten etterspørsel.

Også mangelen på geografisk mobilitet av arbeidskraften har vært pekt på som vekst-hemmende faktor. Mens det f. eks. i Nord-England og Skottland ennå er betydelig arbeidsledighet, er det i London-området utpreget mangel på arbeidskraft.

Med den spesielt lave produktivitetsvekst i Storbritannia vil en bedring av landets internasjonale konkurranseevne i særlig stor grad avhenge av mulighetene for en samordnet inntektspolitikk. Men også her har Storbritannia spesielle problemer; de spesielle institusjonelle forhold i britisk arbeidsliv, blant annet den svake sentralisering av såvel arbeidsgivernes som lønnsmottakernes organisasjoner, reduserer mulighetene for samordnede lønnsoppgjør.

Svak internasjonal konkurranseevne som følge av lav produktivitetsvekst og manglende samordning av inntektspolitikken kan således bidra til å forklare at Storbritannia i løpet av vel 10 år har opplevd ikke mindre enn seks betalingsbalansekriser. Dessuten har som nevnt hensynet til pundet gjort det spesielt nødvendig å gripe inn med bremsetiltak på et tidlig tidspunkt — av og til kanskje før driftsunderskottet har nådd en størrelse som isolert sett skulle nødvendiggjøre bremsetiltak. Selv kortsiktige variasjoner i driftsbalansen, som i Storbritannia tradisjonelt blir gitt stor publisitet, kan utløse spekulasjonsbetonte pundtransaksjoner av betydelig omfang.

Den siste oppgangsperiode i Storbritannia som tok til vinteren 1963, betegnet slutten på en stagnasjonsperiode som hadde vart i om lag to år. Det var til å begynne med vanskelig å skille ut det rent konjunkturelle element i ekspansjonen. Produksjonsstigningen våren 1963 var således sterkt influert av overgangen fra uvanlig ugunstig vintervær til mer normale værforhold. Oppgangen fortsatte med betydelig styrke utover sommeren og høsten. I 1964 stoppet imidlertid veksten opp, og i 2. kvartal 1964 lå bruttonasjonalproduktet i underkant av nivået et halvt år tidligere. For hele 1964 kan bruttonasjonalproduktet i volum ha vært 3—4 prosent større enn året før.

Den kraftigste stimulans til veksten i 1. kvartal 1963 kom fra utenlandsetterspørselen, men senere på året ble den innenlandske etterspørsel etter hvert en mer og mer dominerende faktor bak produksjonsveksten. I 1964 var investeringsetterspørselen den mest ekspansive faktor bak oppgangen. Det private konsum viste derimot en direkte nedgang fra 1. til 2. kvartal 1964 og lå da omtrent på samme nivå som i 4. kvartal året før.

Industriproduksjonen utviklet seg i hovedtrekkene etter samme mønster som totalpro-

Tabell 3. *Nasjonalproduktet i Storbritannia etter anvendelse. 1958-priser.*

	1963 Mill. £	Prosentvis endring fra foregående periode[1]						
		1963	1963				1964	
			1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.*
Privat konsum	17 990	4,1	—0,5	2,5	2,1	0,7	0,7	—0,8
Offentlig konsum	4 198	2,9	2,0	0,4	—0,5	1,5	—0,7	1,4
Investering i fast kapital	4 515	2,3	—11,3	19,0	—1,9	19,8	—1,4	6,1
Lageropplegg	133							
Eksport	5 567	4,3	2,3	1,0	0,1	2,5	—0,6	1,3
— Import	5 752	3,9	—2,0	3,7	4,0	0,6	4,0	1,9
Bruttonasjonalprodukt	26 651	3,7	—1,0	4,1	0,2	4,5	—0,9	0,7

Kilde: Economic Trends.
[1] Beregnet på grunnlag av sesongjusterte oppgaver.

duksjonen. Fra 4. kvartal 1962 til 1. kvartal 1963 viste den sesongjusterte indeks for industriproduksjonen overhodet ingen øking. Allerede i februar begynte imidlertid produksjonen å stige igjen, og viste gjennom hele 1963 en jamn og sterk vekst fra kvartal til kvartal. I de tre første kvartalene av 1964 har imidlertid den sesongjusterte indeks for industriproduksjonen (inkl. bygge- og anleggsvirksomheten) holdt seg uendret, bortsett fra et svakt fall i september. I gjennomsnitt lå likevel industriproduksjonen i januar—september 1964, 9 prosent høyere enn i samme periode året før.

Produksjonsveksten var sterkest for kjemisk industri. Etter sesongjusterte oppgaver lå produksjonen her i 3. kvartal 1964 6 prosent høyere enn i 4. kvartal året før. Den tilsvarende vekstrate for den mest typiske investeringsvareindustrien, verkstedindustrien, var 4 prosent, men det ble her registrert en svak nedgang fra 2. til 3. kvartal 1964. En annen industrigren som hovedsakelig produserer investeringsvarer, metallvareindustrien, viste også produksjonsnedgang i sistnevnte kvartal, men hadde da likevel 2—3 prosent høyere produksjon enn i 4. kvartal 1964. Produksjonen av murstein, sement m. v. viste sterk stigning i hele perioden (+ 7 prosent) fra 4. kvartal 1963 til 3. kvartal 1964. Derimot viste en typisk konsumvareindustri som tekstilindustri bare svak vekst (1—2 prosent) i samme periode. Produksjonen her lå litt lavere i 3. kvartal enn i 1. kvartal. Produksjonen av biler og fly lå i 3. kvartal 1964 nærmere 5 prosent lavere enn tre kvartaler tidligere. Nedgangen var her særlig sterk fra 2. til 3. kvartal (— 4 prosent).

Det var som nevnt i første rekke den svake utvikling av det private konsum som bidrog til stagnasjonen i første halvår 1964; fra 4. kvartal 1963 til 1. kvartal 1964 økte forbruksvolumet med 0,7 prosent etter sesongjusterte oppgaver, men falt i det følgende kvartal med 0,8 prosent. Den svake forbruksutviklingen i 1964 skyldes ikke endringer i forbrukernes bruttoinntekter, men en kombinasjon av skatteøking, prisstigning og høyere sparerate. Utviklingen av detaljomsetningen utover sommeren og høsten kan tyde på en viss øking i det private forbruket i annet halvår 1964. De offentlige utgifter til kjøp av varer og tjenester økte med 2 prosent fra finansåret 1962—63 til 1963—64.

Volumet av de private bruttoinvesteringer nådde et bunnpunkt i 1. kvartal 1963 og har siden — etter sesongjusterte oppgaver — økt uavbrutt fra kvartal til kvartal. Vekstraten har imidlertid etter hvert avtatt betydelig; fra 1. til 2. kvartal 1964 økte investeringene i fast kapital bare med 2—3 prosent, men lå likevel 14—15 prosent over nivået ett år tidligere. Verkstedindustriens ordrebeholdning, som har vist kontinuerlig øking helt siden tidlig på sommeren 1963, lå i 3. kvartal 1964 hele 20 prosent høyere enn i samme kvartal året før. For året 1964 under ett regner britiske kilder med en investeringsøking på 11—12 prosent i forhold til året før.

De offentlige investeringene har i hovedtrekkene utviklet seg som de private — først med meget sterk, senere med noe svakere vekst opp fra et bunn-nivå vinteren 1963. Gjennomgående har imidlertid veksten vært sterkere for de offentlige enn for de private investeringene; i 2. kvartal 1964 lå de 20 prosent høyere enn i samme kvartal ett år tidligere.

Sesongjusterte oppgaver for 2. kvartal viser at den gjenoppbygging av industriens råvarelagre som tok til høsten 1963, fortsatte med omtrent uforandret styrke i 1964. I 1. kvartal 1964 tok også ferdigvarelagrene til å øke, og lageroppgangen var i det følgende kvartal ganske sterk.

Verdien av vareeksporten lå i 1963 7—8 prosent høyere enn året før. Etter sesongjusterte oppgaver økte den fra kvartal til kvartal gjennom hele året, men veksten fra 3. til 4. kvartal var svak. Fra 1. til 2. kvartal 1964 gikk eksporten litt ned, og den svake nedgangen fortsatte i 3. kvartal. I de tre første kvartalene av 1964 under ett lå likevel vareeksporten 4—5 prosent høyere enn i samme periode i 1963.

Også verdien av vareimporten lå i 1963 7—8 prosent høyere enn året før. Veksten var sterk gjennom hele 1963 og i første kvartal 1964. I 2. kvartal var veksten mer moderat, og i 3. kvartal lå importen etter sesongjusterte oppgaver på samme nivå som kvartalet før. I de tre første kvartalene av 1964 under ett lå vareimporten hele 16 prosent høyere enn i samme periode i 1964.

Denne utvikling av varebalansen førte til at driftsbalansen endret seg fra et overskott på vel 160 millioner pund i første halvår 1963 til et underskott på 125 millioner pund i første halvår 1964. Samtidig økte eksporten av langsiktig kapital sterkt. Valutareservene endret seg likevel lite i første halvår, i første rekke fordi de råvareproduserende samveldelands eksportinntekter normalt er sterkt konsentrert i første halvår; fra utgangen av juni til utgangen av november falt imidlertid reservene fra 966 millioner pund til 837 millioner pund.

Den samlede sysselsetting lå sommeren 1964 noe høyere enn ett år tidligere, og oppgavene over arbeidsledigheten og tallet på ledige plasser kan tyde på at tilstrammingen

på arbeidsmarkedet fortsatte i 1964. Arbeidsledighetsprosenten, som i hele 1962 og i de første fem måneder av 1963 lå til dels betydelig høyere enn ett år tidligere, sank i løpet av sommeren 1963 ned til nivået året før. Siden slutten av 1963 og i hele 1964 har arbeidsledighetsprosenten ligget betydelig under nivået ett år tidligere. Ved utgangen av november 1964 var tallet på arbeidsledige om lag 350 000 eller 1,5 prosent av den samlede arbeidsstyrke, mot 2,1 prosent i samme måned i 1963. Sesongjusterte oppgaver tyder på at arbeidsledigheten hadde en synkende tendens utover høsten 1964. Svingningene i tallet på arbeidsledige pr. ledig plass, som kanskje er den beste indikator for utviklingen på arbeidsmarkedet, nådde et høydepunkt i februar 1963 og har siden stort sett vist en sterkt fallende bevegelse. I høstmånedene i fjor var tallet på ledige plasser om lag like stort som tallet på arbeidsledige.

Som nevnt var den økonomiske veksten svak i 1962 og i begynnelsen av 1963. Myndighetene søkte i 1962 og første halvår 1963 ved en rekke tiltak — både finans- og kredittpolitiske — å stimulere til økt økonomisk aktivitet (se Økonomisk utsyn 1963). Selv om produksjonsveksten allerede våren 1963 hadde tatt seg godt opp var det fremdeles god tilgang på ledig kapasitet, og arbeidsmarkedet viste ingen tegn på alvorlige presstendenser. Den utenriksøkonomiske stilling var relativt tilfredsstillende, og myndighetene så derfor enda ingen grunn til å gripe inn med bremsetiltak. Visse tendenser til hurtigere lønnsstigning viste seg imidlertid mot slutten av året. Det ble i flere tilfelle gitt lønnstillegg som langt oversteg den gjennomsnittsøking (3—3,5 prosent) som etter Den nasjonale inntektskommisjons oppfatning var forenlig med produktivitetsutviklingen og den alminnelige økonomiske situasjon. Som følge av denne utvikling og den sterke stigning i importoverskottet ble den økonomiske politikken i løpet av første halvår 1964 lagt om på nytt, og nå i moderat, kontraktiv retning. I slutten av februar ble diskontoen økt betydelig — fra 4 til 5 prosent. Statsbudsjettet for 1964/65 som ble lagt fram i april, viste imidlertid en utgiftsøking på 7 prosent. Selv om dette var den minste stigning siden budsjettåret 1961/62 måtte den på bakgrunn av konjunktursituasjonen likevel betegnes som relativt stor. Inntektssiden av budsjettet omfattet en viss øking av den indirekte beskatning, bl. a. 10 prosent avgiftsforhøyelse på tobakk og alkoholholdige drikkevarer, svarende til en anslått stigning i de totale private forbruksutgifter på om lag 0,5 prosent. Omleggingen av finanspolitikken i mer kontraktiv retning var således svært moderat, og den fikk ingen merkbare virkninger for utviklingstendensene i britisk økonomi.

Mottiltak ble også satt i verk på det prispolitiske område. Med sikte på å øke priskonkurransen i detaljhandelen ble et lovforslag om å avskaffe produsenters og leverandørers adgang til å fastsette detaljpriser framlagt i slutten av februar. Lovforslaget vil kunne få atskillig betydning idet det vil ramme varer som representerer 40 prosent av de totale private forbruksutgifter. Den nasjonale inntektskommisjon, som i 1962 ble opprettet som et spesielt rådgivende organ i inntektspolitiske spørsmål (se Økonomisk utsyn 1963) — har i 1964 også i noen grad befattet seg med prispolitiske spørsmål; etter klager over prisforhøyelser fra en rekke store forbrukere satte kommisjonen igang en undersøkelse av prisforholdene i vedkommende bransje.

Tabell 4. *Storbritannia. Noen økonomiske hovedtall.*

	1963				1964		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.*
Sysselsetting, i alt .....Mill.	24,1	24,2	24,2	24,2	24,1	24,3	24,4
» industri 1 000	9 439	9 389	9 432	9 496	9 467	9 488	9 567
Arbeidsledige 1 000	799	546	479	470	463	368	343
Industriproduksjon[2] .....1959 = 100	107	112	114	118	121	121	121
Eksportvolum, varer ..... »	115	119	110	122	122	123	109
Importvolum » ..... »	114	117	119	126	132	134	129
Boliger under arbeid[1] 1 000	328	361	386	392	409	432	443
Detaljomsetning[2] .....1959 = 100	113	114	117	118	120	121	123
Levekostnader ..... »	111	111	111	111	112	114	115
Valutabeholdning[1] .....Mill. £	1 005	969	977	949	950	966	907

Kilde: Monthly Digest of Statistics.
[1] Ved kvartalets utgang. [2] Sesongjustert.

En ny fase i lønnspolitikken ble innledet i april 1963 da Storbritannia for første gang stilte opp en kvantitativt definert målsetting for produksjonsveksten i årene framover — 4 prosent pr. år i femårsperioden 1961—1966 — basert på et forslag fra Det nasjonale utviklingsråd («National Economic Development Council») (se Økonomisk utsyn 1963). I betraktning av den fundamentale betydning Storbritannias internasjonale konkurranseevne har for landets vekstmuligheter på lengre sikt fant myndighetene det nødvendig spesielt å understreke at det oppsatte vekstmål forutsatte at den gjennomsnittlige lønnsøking ikke måtte overstige 3—3,5 prosent. NEDC har siden vært forum for en rekke drøftinger mellom myndighetene, arbeidsgiverne og arbeidstakerne. Arbeidsgiverne har imidlertid i et betydelig antall tilfelle gått med på lønnskrav som langt overstiger den oppsatte norm.

Utover sommeren og høsten 1964 ble presstendensene i britisk økonomi stadig mer framtredende; særlig slo de sterkt ut i utenriksøkonomien. Da den nye regjering trådte til i slutten av oktober, satte den derfor i verk eller bebudet en rekke tiltak, som i første rekke tok sikte på å skape bedre balanse i utenriksøkonomien.

De tiltak som spesielt tok sikte på å bedre den øyeblikkelige valutasituasjon omfattet innføring av en midlertidig 15 prosent avgift på importen av alle andre varer enn matvarer, råtobakk og industrielle råvarer, etablering av en tilbakebetalingsordning for indirekte skatter som påløper britiske eksportvarer, og forhøyelse av bensinavgiftene. Videre ble det truffet avtale om utnytting av Storbritannias stående kreditt (1 000 mill. dollar) i Det internasjonale pengefond.

Ellers bebudet regjeringen bl. a. en betydelig forhøyelse av den direkte inntektsskatt for budsjettåret 1965—1966, skjerping av skatten på kapitalgevinster, omlegging av selskapsbeskatningen, bl. a. med sikte på oppmuntring til utdeling av lavere utbytter og større fondsopplegg, samt forhøyelse av trygdepremier og -ytelser.

Blant de mer langsiktige tiltak skulle etablering av en samordnet inntektspolitikk som omfatter alle inntektsslag (herunder opprettelse av et prisovervåkingsorgan), effektivisering av eksportvirksomheten (bl. a. gjennom samvirke mellom mindre eksportører) og andre (foreløpig uspesifiserte) produktivitetsstimulerende tiltak, bl. a. i regional- og arbeidskraftspolitikken, ha særlig høy prioritet.

De nye tiltakene, og særlig det viktigste — innføringen av importavgiften på 15 prosent —, må ses i lys av den økonomiske situasjon i Storbritannia som forelå da tiltakene ble satt i verk. Underskottet på betalingsbalansen hadde da nådd en slik størrelse at det på nytt representerte en akutt fare for spekulasjon mot pundet. Den interne økonomi hadde totalt sett vist meget svak vekst helt siden årsskiftet. I denne situasjon — med stagnasjon hjemme og store valutaunderskott — ønsket de britiske myndigheter å konsentrere seg om tiltak som i minst mulig grad førte til ytterligere svekkelse av veksten, men som samtidig på kort sikt ville få størst effekt på driftsbalansen. En alminnelig deflasjonspolitikk ville ha ført til en alvorlig og varig svekkelse av veksten, og en devaluering var av politiske og andre grunner ikke aktuell.

De britiske myndigheter har sterkt understreket at importavgiften ikke vil kunne løse de underliggende økonomiske problemer. Den vil tvert imot i det lange løp kunne virke som en beskyttelse av urasjonelle foretak. De langsiktige problemene må løses ved tiltak som øker produktiviteten — bl. a. i regional- og arbeidskraftspolitikken — og ikke minst ved etablering av en samordnet inntektspolitikk, som kan sikre en parallell vekst i produktivitet og lønninger. Myndighetene håpet imidlertid at importavgiften raskt skulle bidra til å bedre betalingsbalansen — og dermed tilliten til pundet — på kort sikt. Blant annet må en regne med at den nye importavgiften vil føre til en lagernedgang for råvarer og halvfabrikata. Forberedende drøftinger om en inntektspolitikk som omfatter alle inntektsslag har funnet sted mellom regjeringen og partene i arbeidslivet. Blant andre planlagte tiltak som tar sikte på å bedre konkurranseevnen på lengre sikt, er som nevnt effektivisering av eksportvirksomheten, bl. a. gjennom samvirke mellom eksportører.

Utviklingen i ukene etter at den midlertidige importavgiften ble satt i verk er et nytt eksempel på betydningen av de spekulative kapitaltransaksjoner. En omfattende kapitalflukt fra pundet tok til, og pundkursen falt sterkt. Myndighetene forsøkte å støtte pundkursen ved å bruke valutareservene til oppkjøp, men måtte til slutt ty til en eksepsjonelt sterk forhøyelse av diskontoen. Den 23. november ble diskontoen hevet med hele to prosentenheter — fra 5 til 7 prosent —, og kom derved opp på det høyeste nivå siden 1961. Senere ble diskontoforhøyelsen etterfulgt av påbud om begrensninger av lån til konsumformål. Disse tiltakene innebærer en åpenbar fare for ytterligere svekkelse av produksjonsveksten.

Styrken av de krefter som lå bak pundspekulasjonen ble demonstrert da det ble klart at selv en så sterk øking av diskontoen

ikke var tilstrekkelig til å gjenopprette tilliten til pundet. Kursfallet og kapitalflukten ble foreløpig stoppet gjennom en avtale mellom den britiske nasjonalbank og en rekke andre vestlige nasjonalbanker om en kreditt på 3 milliarder dollar som ble stilt til øyeblikkelig disposisjon.

I Vest-Tyskland har den sterke likviditetsopphopingen som følge av store overskott på betalingsbalansen vært ett av de mest framtredende trekk i det økonomiske bildet siden høsten 1963. I de tre første kvartaler av 1963 hadde Vest-Tyskland et betydelig overskott på kapitalbalansen, men dette ble delvis oppveid av underskott på driftsbalansen, slik at det samlede betalingsoverskott var moderat inntil høsten 1963. I løpet av høstmånedene gikk kapitalimporten en del ned, men samtidig utviklet det seg meget raskt store driftsoverskott. Den samlede betalingsbalanse viste i 4. kvartal 1963 et overskott på hele 2 155 millioner DM årlig rate, dvs. av samme størrelsesorden som under den forrige store overskottsperioden i slutten av 1960 og begynnelsen av 1961.

Betalingsoverskottene høsten 1963 og vinteren 1964 skyldes hovedsakelig utviklingen av varebalansen. Inflasjonspress i viktige tyske eksportmarkeder, særlig Frankrike og Italia, sammen med en relativt stabil innenlandsk kostnadsutvikling, førte etter hvert til en sterk bedring av vest-tysk eksports konkurranseevne. Da produksjonskapasiteten i vest-tysk industri enda ikke var fullt utnyttet, kunne bedringen i konkurranseevnen relativt lett slå ut i økte eksportmengder. Som følge av den moderate etterspørselsvekst i Vest-Tyskland i 1963 økte importen atskillig langsommere enn eksporten. I annet halvår 1963 viste vareimporten etter sesongjusterte oppgaver til og med direkte nedgang, men dette skyldes i stor grad en faktor av mer tilfeldig karakter, nemlig et markert fall i innførselen av forsvarsmateriell.

Den betydelige private netto kapitalimport som hadde funnet sted i de tre første kvartaler av 1963, og som fortsatte i de to følgende kvartaler, om enn i mindre omfang, må bl. a. tilskrives den relativt høye renteavkastning i Vest-Tyskland og kapitalflukt fra land med sterkere fall i pengeverdien.

Både den interne og internasjonale økonomiske situasjon var en helt annen i 1960—61 enn i 1963—64. I den førstnevnte perioden var den økonomiske aktivitet i Vest-Tyskland meget høy, med stramt arbeidsmarked og praktisk talt full kapasitetsutnytting i industrien. Den sterke eksportveksten i de siste årene før 1961 skyldtes ikke bedring av Vest-Tysklands konkurranseevne, men en sterk øking i verdenshandelen og stigende eksportpriser, spesielt for industrielle ferdigvarer — som utgjør en særlig stor del av vest-tysk eksport. Dessuten var handelsekspansjonen mest markert i Vest-Tysklands tradisjonelle eksportmarkeder. Som følge av den kraftige øking i det innenlandske aktivitetsnivået fant det imidlertid også sted en betydelig øking i importvolumet, men verdistigningen for importen var moderat; med konstante bytteforhold ville overskottet på Vest-Tysklands varebalanse vist en markert nedgang fra 1957 til 1960. Mens Vest-Tyskland således flere år før 1960 hadde store overskott på varebalansen — og dermed på driftsbalansen — var det store overskottet på kapitalbalansen det nye element i utviklingen utover høsten 1960. Økingen i kapitaloverskottet kunne i stor utstrekning føres tilbake til høy renteavkastning og den tiltrekning som det høye vesttyske aktivitetsnivå utøvet. Men også faktorer med forbigående virkning — som forventningen om oppskriving av marken — spilte en rolle.

For å bremse presstendensene i den interne økonomien hadde myndighetene ført en relativt stram kredittpolitikk, bl. a. med høy diskonto og stramme innskottsreservekrav til bankene. Denne politikk ble lagt om mot slutten av 1960 og i 1961, i første rekke fordi den høye renteavkastningen forsterket tendensene til øking av kapitalimporten. Hovedvirkemiddelet var imidlertid oppskrivingen av marken i mars 1961. Denne førte — sammen med en rekke andre faktorer — til en endring i betalingssituasjonen overfor utlandet.

Før den siste perioden med særlig store betalingsoverskott — 4. kvartal 1963 og 1. kvartal 1964 — hadde Vest-Tyskland i lang tid hatt stort overskott på kapitalbalansen; det nye element i utviklingen var da at det høsten 1963 meget hurtig bygde seg opp et stort driftsoverskott. Også den interne økonomiske situasjon var en annen i 1963—64. Det var da mindre fare for at likviditetstilskottet skulle slå ut i en tilsvarende øking i den innenlandske etterspørsel enn i en situasjon med full kapasitetsutnytting og presstendenser, slik som tre år tidligere. De vest-tyske myndigheter fant det derfor under den siste overskottsperiode ikke nødvendig å gå til et så drastisk skritt som revaluering. Men en rekke andre tiltak, rettet både mot driftsbalansen og kapitalbalansen, er blitt satt i verk. I februar 1964 ble renten på offentlige lånopptak satt ned fra 6 prosent til 5,5 prosent, med den motivering at oppgangen i valutabeholdningene hadde gitt rom for en øking i den kredittfinansierte etterspørsel. I mars foreslo den vest-tyske regjering at den gjeldende 25 pro-

sents skatt på aksjeutbytte skulle utvides til også å gjelde utlendingers renteinntekter av vest-tyske obligasjoner.Dette tiltak skulle gjøre investeringer i vest-tyske obligasjoner mindre tiltrekkende for utlendinger. For å stimulere utenlandske lånopptak i Vest-Tyskland skulle samtidig den såkalte «obligasjonsskatt» — som utgjør 2,5 prosent av pålydende verdi av obligasjoner emittert i Vest-Tyskland — bli avskaffet. Disse to tiltak var så sent som høsten 1964 enda ikke ferdigbehandlet i Forbundsdagen. Med sikte på å minske importen av kortsiktig kapital ble innskottsreservekravene for utenlandske innskott i vest-tyske banker strammet til fra 1. april. For slike innskott er kravene nå satt så høyt som loven tillater. Fra samme tidspunkt fikk bankene forbud mot å betale rente på visse typer utenlandske bankinnskott.

For å påvirke driftsbalansen ble tollreduksjoner satt i verk. Med virkning fra 1. juli ble tollen redusert med 50 prosent for de fleste industrivarer importert fra andre fellesmarkedsland. Ved import fra land utenfor Fellesmarkedet ble samtidig alle tollsatser som ligger over Fellesmarkedets framtidige ytre tolltariff redusert til fellestariffens nivå. Det siste tiltak hadde imidlertid liten praktisk betydning, da de aller fleste vest-tyske tollsatser ligger lavere enn fellestariffen.

De tiltakene som tok sikte på å påvirke kapitalbalansen, og trolig i særlig grad skattleggingen av utlendingers renteinntekter, slo hurtig og sterkt ut i betalingsbalansen. I 2. kvartal 1964 ble det registrert en netto eksport av privat langsiktig kapital på hele 893 millioner DM, mot en netto kapitalimport på henholdsvis 830 millioner DM, 600 millioner DM og 440 millioner DM i de tre foregående kvartaler. I 3. kvartal 1964 var det imidlertid igjen en liten netto kapitalimport.

Også driftsbalansen viste et annet bilde i 2. og 3. kvartal. I juli—september var det et driftsunderskott på 1 030 millioner DM, mot et overskott på 2 160 millioner DM i 4. kvartal 1963, 1 190 millioner DM i 1. kvartal 1964, og i 2. kvartal 480 millioner DM. Denne utvikling skyldes i første rekke en kraftig importstigning. Som følge av stigende kapasitetsutnytting og stramt arbeidsmarked er den innenlandske etterspørselsvekst i stadig mindre grad blitt dekket av innenlandsk produksjon. Etter sesongjusterte oppgaver har det dessuten siden 1. kvartal 1964 funnet sted en viss nedgang i eksporten. Eksportutviklingen har trolig også sammenheng med mindre fleksibilitet på produksjonssiden, men skyldes først og fremst svakere utenlandsetterspørsel, bl. a. som følge av bremsetiltakene i Frankrike og Italia.

I 1. kvartal 1963 ble den økonomiske aktivitet bremset av det uvanlig kalde vinterværet, og produksjonen lå da litt lavere enn i samme kvartal året før, men fra og med 2. kvartal viste volumet av bruttonasjonalproduktet igjen oppgang, og stigningstakten var gjennomgående tiltakende. I 2. kvartal 1963 og de følgende fire kvartaler var vekstratene over året henholdsvis 3,4 prosent, 4,7 prosent, 4,8 prosent og 9,3 prosent. Den særlig sterke veksten i 1. kvartal 1964 henger til dels sammen med det relativt lave produksjonsnivået ett år tidligere. Også i 2. kvartal 1964 var imidlertid veksten meget sterk, hele 7,2 prosent, og i første halvår 1964 under ett lå bruttonasjonalproduktet 8 prosent høyere enn i første halvår 1963. I annet halvår 1964 var veksten trolig noe svakere enn i første halvår.

Utenlandsetterspørselen og det offentlige og private konsum bidrog omtrent like sterkt til produksjonsveksten fra første halvår 1962 til første halvår 1963. Investeringene i fast kapi-

Tabell 5. *Bruttonasjonalproduktet i Vest-Tyskland etter anvendelse. 1954-priser.*

	1963 Milliarder DM	Prosentvis endring fra samme periode året før						
		1963	1. kvartal 1963	2. kvartal 1963	3. kvartal 1963	4. kvartal 1963	1. kvartal 1964	2. kvartal 1964
Privat konsum	177,4	2,8	3,1	2,6	4,5	2,7	6,0	4,9
Offentlig konsum	42,4	6,5	11,8	12,6	3,9	1,0	2,9	—1,9
Investering i fast kapital	70,9	1,8	—13,2	2,7	7,0	2,4	13,4	11,6
Lageropplegg	3,0							
Eksport	70,0	9,5	2,6	10,1	11,3	14,2	18,7	11,5
— Import	75,1	8,4	6,2	12,4	12,4	3,3	9,9	5,2
Bruttonasjonalprodukt	288,6	3,2	—1,2	3,4	4,7	4,8	9,3	7,2

Kilde: Vierteljahrshefte zur Wirtschaftsforschung.

tal gikk derimot litt ned. I de to følgende seksmånedersperioder var utenlandsetterspørselen klart den mest ekspansive faktor bak produksjonsoppgangen fra de samme perioder ett år tidligere. Veksten i utenlandsetterspørselen skyldtes både konjunkturell vekst i andre land og økt vest-tysk konkurranseevne, særlig vis à vis de øvrige fellesmarkedsland, som var inne i en periode med sterk kostnadsstigning. Veksten i utenlandsetterspørselen ble imidlertid noe svekket i løpet av første halvår 1964 og trolig også i 3. kvartal, etter hvert som Frankrikes og Italias motinflasjonspolitikk viste resultater. Av denne grunn, og også fordi den innenlandske etterspørsel ikke viste noen tegn til å svekkes, var utenlandsetterspørselens relative bidrag til produksjonsveksten synkende gjennom de tre første kvartaler av 1964.

Veksten i industriproduksjonen (inkl. bygge- og anleggsvirksomhet) var meget sterk i begynnelsen av 1960-årene, men avtok betydelig etter hvert. For årene 1960—1963 var vekstratene henholdsvis 11 prosent, 5,5 prosent, 4,5 prosent og 3,5 prosent. Etter sesongjusterte oppgaver var produksjonsveksten relativt moderat fra desember 1963 til februar 1964, men utover våren og forsommeren økte produksjonen sterkere. For første halvår 1964 under ett var industriproduksjonen 9 prosent høyere enn i første halvår 1963. For 3. kvartal var vekstraten over året noe mindre — om lag 7 prosent, trolig som følge av svakere vekst i utenlandsetterspørselen.

Det var råvareindustrien som bidrog sterkest til den betydelige produksjonsframgangen i 1963. Både for investeringsvare- og forbruksvareindustrien var veksten i de tre siste kvartalene av 1963 svakere enn for den samlede industriproduksjon. I investeringsvareindustrien økte produksjonen gjennomgående noe sterkere enn i forbruksvareindustrien. Også i første halvår 1964 var veksten sterkest for råvareindustrien, men investeringsvareindustrien viste da betydelig sterkere produksjonsvekst enn hele industrien under ett, mens forbruksvareindustriens produksjonsvekst var litt svakere enn økingen i samlet industriproduksjon.

Som følge av den sterke produksjonsveksten i 1963 og 1964 var kapasitetsutnyttingen i industrien høsten 1964 nesten like høy som under tidligere topp-perioder, og mangelen på arbeidskraft gjorde seg enda sterkere gjeldende. I 1950-årene hadde tilgangen på arbeidskraft vært rikelig, men da flyktningstrømmen fra Øst-Tyskland ble stanset høsten 1961, førte dette til en mer normal sysselsettingsvekst — 1—2 prosent pr. år — i 1962 og 1963. Ved utgangen av september 1964 var det nærmere 7 ledige plasser for hver arbeidsledig, mot 5—6 ledige plasser pr. arbeidsledig sommeren 1962 og 1963. I industrigrener der konjunkturoppsvinget var særlig merkbart i 1964, f. eks. i den primære jern- og metallindustrien — var det opptil 13 ledige plasser pr. arbeidsledig ved utgangen av 3. kvartal. Det var ved samme tidspunkt sysselsatt bortimot 1 million utlendinger i Vest-Tyskland — eller hele 19 prosent flere enn ett år tidligere.

Volumet av investeringene i fast kapital økte med vel 2 prosent i 1963, mot henholdsvis 12 prosent, 10 prosent og 5 prosent i årene 1960, 1961 og 1962. Den svake vekst i 1963 hadde bl. a. sammenheng med den harde vinteren, som i 1. kvartal i særlig grad rammet bygge- og anleggsinvesteringene; volumet av disse investeringer var i første halvår 1963

Tabell 6. *Vest-Tyskland. Noen økonomiske hovedtall.*

	1963				1964		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.*
Sysselsetting, i alt[1] .....Mill.	21,2	21,6	21,7	21,4	21,2	21,6	21,6
» industri[1] 1 000	8 258	8 263	8 263	8 198	8 215	8 291	8 358
Arbeidsledige[1] 1 000	204	103	96	236	227	112	100
Industriproduksjon[2] .....1959 = 100	123	128	128	131	136	138	136
Eksportvolum, varer .... »	123	140	140	156	148	155	146
Importvolum » .... »	142	155	158	158	153	165	173
Byggevolum ..... »	156	164	150	136	99	162	150
Detaljomsetning ..... »	116	128	125	163	124	135	133
Levekostnader ..... »	111	111	110	111	112	112	113
Valutabeholdning[1] .....Mill. DM	25 785	26 794	27 481	28 409	28 467	28 642	28 100

Kilde: Statistischer Wochendienst; OECD General Statistics.
[1] Ved kvartalets utgang. [2] Sesongjustert.

3—4 prosent mindre enn i samme periode året før. I første halvår 1964 lå volumet av næringslivets investeringer i fast kapital hele 13 prosent over nivået i første halvår 1963. Denne sterke veksten må vurderes på bakgrunn av det lave investeringsnivå ett år tidligere, men den var delvis også konjunkturelt betinget. Sesongjusterte tall for den innenlandske ordretilgang til investeringsindustrien tyder imidlertid på en noe svakere utvikling av investeringsetterspørselen etter halvårsskiftet i fjor, selv om ordretilgangen fremdeles var meget sterk i de mest typiske investeringsvareindustrier. I maskinindustrien var det en ordreøking på hele 20 prosent over året i 3. kvartal, mot en vekstrate på 26 prosent for første halvår under ett. Investeringsindustrier som også produserer forbruksvarer viste en svakere utvikling; i elektroteknisk industri lå ordretilgangen i 3. kvartal 7 prosent over fjorårsnivået.

Investeringene i lager økte betydelig både i 1963 og 1964. Utover sommeren 1964 stoppet imidlertid veksten av ferdigvarelagrene opp, og de ble trolig noe redusert i løpet av høstmånedene. Det er rimelig å se denne utvikling i sammenheng med den markerte forsterking av den innenlandske etterspørsel som samtidig fant sted. Lagrene av råvarer og halvfabrikata fortsatte derimot å stige.

Også for det private forbruket har stigningstakten avtatt siden begynnelsen av 1960-årene. For årene 1961, 1962 og 1963 var vekstratene henholdsvis 7 prosent, 6 prosent og 3 prosent. I første halvår 1964 lå imidlertid konsumet 5—6 prosent høyere enn ett år tidligere, mot en vekst på 3,5 prosent over året i foregående halvår og 2—3 prosent i første halvår 1963. Den sterke konsumøking i 1964 kan i første rekke føres tilbake til lønnsutviklingen; i første halvår 1964 lå brutto lønnsinntekter 11 prosent over fjorårsnivået, og de disponible realinntekter økte med om lag 8 prosent over året mot en vekst på 4,5 prosent i annet halvår 1963 og 3 prosent i det foregående halvår. Tallene for detaljomsetningen og visse oppgaver over forbruksutgiftene tyder på at det private forbruket i 3. kvartal fortsatte å øke i om lag samme veksttempo som tidligere på året, til tross for en noe svakere øking i de disponible inntekter.

Det offentlige konsum økte med 12 prosent fra første halvår 1962 til første halvår 1963. I annet halvår 1963 var vekstraten bare 2 prosent, og i første halvår 1964 var konsumøkingen helt ubetydelig; i 2. kvartal viste det offentlige forbruk endog direkte nedgang (— 1,9 prosent). Denne tendensen fortsatte i 3. kvartal, men hovedsakelig som følge av nedgang i innkjøpene av forsvarsmateriell — både fra inn- og utland. Aktiviteten i offentlig bygge- og anleggsvirksomhet viste derimot øking.

Som nevnt bidrog utenlandsetterspørselen sterkt til produksjonsveksten i 1963 og i første halvår 1964. Volumet av vare- og tjenesteeksporten lå i 1963 9,5 prosent høyere enn i 1962. I første og annet halvår 1963 var vekstratene henholdsvis 6,5 prosent og nærmere 13 prosent, og i første halvår 1964 15 prosent.

Etter sesongjusterte oppgaver økte verdien av vareeksporten — trolig under påvirkning av værforholdene — bare med 0,8 prosent i 1. kvartal 1963. Senere har veksten gjennomgående vært meget sterk — om lag 4 prosent pr. kvartal i gjennomsnitt. Bortsett fra 1. kvartal 1964 har veksten imidlertid vært avtakende. I 1. kvartal 1964 økte eksportverdien med 5,5 prosent og i 2. kvartal med vel 1 prosent. Tall for juli og august tyder på noe nedgang i vareeksporten i 3. kvartal. Etter sesongjusterte oppgaver var også ordretilgangen fra utlandet i 3. kvartal 2 prosent lavere enn for de to første kvartaler i gjennomsnitt.

Mens den sterke eksportvekst i 1963 i stor grad må skyldes bedring av Vest-Tysklands konkurranseevne som følge av moderat kostnadsstigning innenlands og sterk kostnadsstigning i andre land, særlig i de øvrige fellesmarkedsland, henger eksportstagnasjonen i de siste månedene trolig sammen med virkningene av motinflasjonspolitikken i Frankrike og Italia. I løpet av sommeren og høsten har disse to lands andel av Vest-Tysklands eksport avtatt, mens Storbritannias andel har vist markert oppgang. Også den sterkere innenlandske etterspørsel etter slike varer som eksporteres har trolig påvirket eksporttallene i sommer- og høstmånedene.

Sesongjusterte oppgaver for verdien av vareimporten viste store svingninger fra kvartal til kvartal i 1963, med nedgang i 1. og 4. kvartal og oppgang i resten av året. Den gjennomsnittlige importøking lå noe over 0,5 prosent pr. kvartal. I 1964 har imidlertid vareimporten hatt en sterkt stigende tendens, med en vekst på 4 prosent i 1. kvartal, 5,5 prosent i 2. kvartal og hele 7 prosent i 3. kvartal. Importverdien lå i 3. kvartal 10,5 prosent høyere enn i samme kvartal 1963, til tross for en betydelig reduksjon av forsvarsimporten, som tidligere har bidratt sterkt til veksten i den samlede vareimport. Eksklusive forsvarsimporten var veksten over året hele 16 prosent i 3. kvartal, mot 14 prosent i første halvår under ett. Tendensen mot sterkere vekst gjorde seg særlig gjeldende for ferdigvareimporten, som i 3. kvartal lå 22 prosent

over fjorårsnivået, mot vekstrater i 2. og 1. kvartal på henholdsvis 16 prosent og 12 prosent. Den sterke importstigningen må sees i sammenheng med mangelen på ledig produksjonskapasitet innenlands, som gjør det vanskelig for vest-tysk industri å møte den stigende innenlandske etterspørsel med tilstrekkelig produksjonsøking. Dessuten har trolig Vest-Tysklands viktigste leverandørland, dvs. særlig landene i Fellesmarkedet, i det siste blitt mer konkurransedyktige. Dette er kommet til uttrykk i et visst prisfall på importvarene fra disse land, mens vest-tyske industrivarer siden august 1964 har vist en noe sterkere prisstigning enn tidligere under oppgangen da den var meget moderat. De andre fellesmarkedslandenes andel av vesttysk import økte betydelig i 1964.

I Frankrike endret konjunktursituasjonen seg betydelig fra 1963 til 1964. I 1963 var både produksjonsveksten og den innenlandske etterspørsel fremdeles sterk, selv om investeringsetterspørselen ikke helt kom opp til nivået i de nærmest foregående år. I løpet av 1964 var derimot økingen i produksjonen meget svak, særlig som følge av sviktende investeringsetterspørsel, og i siste halvår også på grunn av svakere konsumetterspørsel. På den annen side var prisstigningen moderat og den utenriksøkonomiske utvikling gunstigere i 1964 enn i årene før. Mens de franske myndigheter i 1962 og 1963 førte en økonomisk politikk som tok sikte på å dempe prisstigningen og redusere betalingsunderskottet, syntes det i 1964 naturlig å legge hovedvekten på vekststimulerende tiltak. Så sent som mot slutten av året hadde det imidlertid enda ikke funnet sted noen markert omlegging av den økonomiske politikk i denne retning.

Prisstigningen i Frankrike i 1962—63 hadde i første rekke karakter av en kostnadsinflasjon; tilbudet av arbeidskraft var rikelig i forhold til etterspørselen, og det var også i mange industrier relativt betydelig unyttet produksjonskapasitet. Årsakene til prisstigningen var mange, bl. a. spilte de psykologiske virkningene av de mange tidligere inflasjonsperioder en rolle. Men den viktigste grunnen var trolig de spesielle metoder for lønnsfastsetting som er i bruk i Frankrike, og som ble omtalt i Økonomisk utsyn over året 1963.

Det var i 1962—63 ikke noe generelt etterspørselspress, og anstrengelsene for å oppnå en mer moderat prisutvikling og en mer balansert utenriksøkonomi tok derfor ikke i første rekke sikte på å redusere etterspørselen. Tyngdepunktet i det stabiliseringsprogram som den franske regjering vedtok i september 1963 lå på det prispolitiske område; det ble da satt i verk prisstopp for alle industriprodukter,[1]) tollreduksjoner for en rekke viktige industrielle forbruksvarer og utsettelse av planlagte husleieforhøyelser for eldre boliger. Myndighetene fant det imidlertid nødvendig å supplere de prispolitiske tiltakene med en mer restriktiv kreditt- og budsjettpolitikk. Det var på forhånd (i februar 1963) satt en absolutt grense for bankenes største tillatte kredittekspansjon og gjort gjeldende stramme likviditetskrav overfor bankene. En ytterligere likviditetstilstramming fulgte i mai. Da stabiliseringsplanen ble vedtatt i september satte myndighetene enda snevrere grenser for kredittekspansjonen, og

[1] Allerede i april 1963 var det blitt innført pris- og avansestopp for 80 industrielle konsumvarer, og prisreduksjoner ble påbudt for en rekke andre varer.

Tabell 7. *Frankrike. Noen økonomiske hovedtall.*

	1963				1964		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.*
Sysselsetting, i alt .....1959 = 100	105	107	108	108	107	107	109
» industri ... »	105	105	105	106	107	107	107
Arbeidsledige[1] 1 000	113	81	85	100	101	77	90
Industriproduksjon[2] .....1959 = 100	120	130	129	135	137	138	133
Eksportvolum, varer .... »	127	141	128	146	145	148	131
Importvolum » .... »	156	176	150	188	195	203	165
Levekostnader .....1959 = 100	116	117	119	119	120	121	122
Valutabeholdning[1] ..... Mill. $	3 998	4 257	4 322	4 457	4 477	4 737	4 863

Kilde: Bulletin Mensuel de Statistique; OECD General Statistics.
[1] Ved kvartalets utgang. [2] Sesongjustert.

den maksimale avbetalingsperiode for biler, radioer og TV-sett ble redusert. Det ble også lagt ut nye statslån og satt i verk visse sparestimulerende tiltak. I november 1963 ble diskontoen hevet fra 3,5 til 4 prosent. Dessuten tok regjeringen, hovedsakelig gjennom en drastisk nedskjæring av de offentlige utgifter, men også gjennom økte skatteinntekter (bl. a. ved innføring av en ny skatt på verdistigning av eiendommer) sikte på å redusere underskottet på statsbudsjettet fra 7 milliarder frcs. i 1963 til 4,7 milliarder i 1964.

Stabiliseringsprogrammet har uten tvil hatt en betydelig modererende virkning på prisutviklingen. I løpet av de første 10 månedene av 1964 økte levekostnadsindeksen bare med 2 prosent, mot nær 3 prosent i samme periode året før og 3,5 prosent i samme periode 1962. Dessuten gikk importen en del ned i løpet av 1964; fra 1. til 3. kvartal falt importverdien etter sesongjusterte oppgaver med 3—4 prosent, beregnet som årlig rate. Men samtidig gikk også eksporten noe ned, slik at importoverskottet bare ble redusert fra et toppnivå på 529 millioner francs i 4. kvartal 1963 til 451 millioner francs i 3. kvartal 1963 — etter sesongjusterte oppgaver.

Omleggingen av den økonomiske politikken i mer restriktiv retning førte imidlertid også til at produksjonsveksten ble sterkt svekket; den sesongjusterte indeks for industriproduksjonen, som gjennomgående hadde vist sterk oppgang i 1963, økte med bare 1,4 prosent fra 4. kvartal 1963 til 1. kvartal 1964. I det følgende kvartal økte den med mindre enn 1 prosent, og fra 2. til 3. kvartal sank den med nærmere 4 prosent.

I første halvdel av 1964 kunne stagnasjonstendensene i første rekke føres tilbake til en ytterligere svekkelse av investeringsetterspørselen; volumet av de totale investeringer i produksjonskapital økte med 2,8 prosent i 1963, og for 1964 regner de franske myndigheter med en stigning på bare 2,3 prosent. For 1961 og 1962 var de tilsvarende vekstrater henholdsvis 14,7 og 9,7 prosent. For industriens investeringer ble det for 1963 registrert en nedgang på 5 prosent, og nedgangen har vært omtrent like sterk i 1964. Svikten i de private investeringer skyldes etter myndighetenes oppfatning begrensede finansieringsmuligheter. I betraktning av de nåværende stagnasjonstendenser i økonomien synes det imidlertid usikkert om næringslivets investeringsvilje er sterk nok. Utviklingen utover sommeren og høsten 1964 tydet på at også konsumetterspørselen var i ferd med å svekkes; detaljomsetningen viste siden mars—april synkende tendens, og ordretilgangen til konsumvareindustrien sviktet.

Hittil har som nevnt de franske myndigheter ikke gått til noen generell omlegging av den økonomiske politikk i mer ekspansiv retning, selv om visse sporadiske tiltak er gjennomført med sikte på å stimulere den økonomiske aktivitet, og spesielt investeringsetterspørselen. Blant annet har myndighetene benyttet seg av de unntaksbestemmelser stabiliseringsplanen inneholder for lån til investeringseller eksportvirksomhet når det gjelder regelen om at bankenes utlånsøking ikke skal overstige en årlig rate av 10 prosent. Ellers er visse lettelser i restriksjonene blitt satt i verk i de bransjer der stagnasjonen har vært mest framtredende. Således ble prisstoppen vinteren 1964 opphevet for visse industriprodukter, og mulighetene for å oppta investeringslån i bygge- og anleggsvirksomheten ble utvidd. Som følge av den stramme likviditetssituasjonen ble en mindre del av bankenes innskottsreserver frigitt sommeren 1964, men «taket» på bankutlånene ble beholdt.

Det er neppe tvilsomt at de ekspansive virkninger av disse sporadiske tiltakene vil bli mer enn oppveid av den restriktive effekt av regjeringens budsjettpolitikk. Som nevnt ble underskottet på statsbudsjettet betydelig redusert fra 1963 til 1964. På tross av det sterkt svekkede veksttempo har regjeringen lagt opp til et balansert statsbudsjett for 1965. Den utgiftsreduksjon som er nødvendig for å oppnå balanse skal i første rekke ramme de offentlige investeringer, som var meget høye i 1964.

Selv om stabiliseringspolitikken foreløpig har bremset prisstigningen, kan den ikke sies å ha sikret en moderat prisutvikling på noe lengre sikt; påbudene om prisstopp har ikke løst de underliggende problemer; — som nevnt henger disse i stor grad sammen med lønnssystemet. I 1963 økte timelønnssatsene i industrien med 2,6 prosent i første kvartal og med 1,9 prosent i hvert av de tre følgende kvartaler. I 1964 var stigningsratene i de tre første kvartaler henholdsvis 1,4 prosent, 2,3 prosent og 1,8 prosent. I gjennomsnitt for de tre første kvartaler av 1964 lå lønnssatsene i industrien 7,5 prosent høyere enn i samme periode året før. De tilsvarende vekstrater for 1963 og 1962 var henholdsvis 9 prosent og 8 prosent.

Som i Storbritannia har imidlertid også myndighetene i Frankrike gjort et betydelig forberedende arbeid for å nå fram til en avtale mellom regjeringen og partene i arbeidslivet om en samordnet inntektspolitikk. Fra oktober 1963 til januar 1964 ble det avholdt en «inntektskonferanse» under ledelse av de franske planleggingsmyndigheter og med representanter for regjeringen, arbeidsgivernes

organisasjoner, industrien, handelen, jordbruket og fagforeningene. Konferansen anbefalte bl.a. at regjeringen hvert år skulle fastsette en passende inntektsøking for hver enkelt inntektskategori, og en uavhengig komité skulle så uttale seg om regjeringens forslag.

Våren 1964 besluttet den franske regjering — som et ledd i bestrebelsene for å få i stand samordnede inntektsoppgjør innenfor en realøkonomisk forsvarlig ramme — å innføre et nytt system for lønnsfastsettelser innenfor den nasjonaliserte sektor av næringslivet. Alle lønnsforhøyelser skal først drøftes mellom de planleggende myndigheter og det franske statistikkinstitutt. Etter rådslagning med lønnsmottakernes og arbeidsgivernes organisasjoner vil det deretter for hver enkelt bedrift bli fastsatt en bestemt prosentvis øking i bedriftens samlede lønnsutbetalinger. Ved fastsettelsen av denne prosentsats skal det tas hensyn såvel til den alminnelige økonomiske situasjon i landet som til bedriftens egen stilling, men av rimelighetshensyn vis à vis lønnsmottakerne vil det ikke bli tillatt store avvik i den samlede prosentvise lønnsøking fra bedrift til bedrift. Etter at den enkelte bedrift har fått sin samlede prosentvise lønnsøking fastsatt, vil fordelingen av denne på de forskjellige lønnsmottakergrupper innenfor bedriften bli gjenstand for forhandlinger mellom bedriftenes ledelse og lønnsmottakernes organisasjoner. Myndighetene skal imidlertid påse at grunnlønnen øker med et rimelig beløp, samtidig som en passende lønnsspredning opprettholdes. Så lenge stabiliseringsprogrammet gjelder, kan grunnlønnen i offentlige bedrifter bare stige med høyst 1 prosent pr. kvartal.

I Italia har den økonomiske utvikling i siste tiårsperiode vært preget av meget sterk økonomisk vekst; bruttonasjonalproduktet er fordoblet og såvel eksporten som importen firedoblet. I 1963 og i de første måneder av 1964 var produksjonsøkingen fremdeles sterk, men samtidig slo det økende innenlandske etterspørselspress ut i en betydelig prisstigning og et stort og stigende underskott på betalingsbalansen.

Den inflatoriske utvikling i Italia i 1963 og begynnelsen av 1964 har såvel strukturelle som mer situasjonsbestemte årsaker. Italia har i større grad enn de fleste andre vesteuropeiske land store underutviklede områder og rike unyttede økonomiske ressurser. Den forserte utbygging av landets økonomi innebærer en permanent stimulans av den samlede etterspørsel etter varer og tjenester.

I de siste årene har lønnsutviklingen i høy grad virket forsterkende på etterspørselspresset. I årene 1960—1963 økte industrilønningene i Italia med hele 45 prosent; de tilsvarende vekstrater for Frankrike, Sambandsstatene, Storbritannia og Vest-Tyskland var henholdsvis 27 prosent, 9 prosent, 16 prosent og 32 prosent. Det er rimelig å se denne utviklingen i sammenheng med den sterke nedgang i arbeidsledigheten i samme tidsrom (— 40 prosent).

Lønnsøkingen var særlig sterk i 1963, hele 17 prosent, mot henholdsvis 8 prosent, 3 prosent, 5 prosent og 7 prosent for hvert av de andre ovenfornevnte land. En annen faktor som spesielt i 1963 bidrog til å forstyrre balansen mellom innenlandsk tilbud og etterspørsel var det uvanlig dårlige jordbruksutbyttet dette året.

Den spesielt sterke etterspørselen i 1963 førte til at importen økte med hele 25 prosent mot henholdsvis 11 og 16 prosent i de to foregående år. Eksporten økte atskillig svakere i 1963 (+ 8 prosent) enn i 1961 og 1962 (+ 15 prosent og + 11 prosent). Dessuten steg den italienske levekostnadsindeksen med hele 8 prosent fra 1962 til 1963, mot vekstrater på henholdsvis 3 prosent og 5,5 prosent i 1961 og 1962.

Trass i at Italia trolig var det land i Vest-Europa som hadde det sterkeste etterspørselspress i 1963, ventet en her lengst med å treffe virkningsfulle og omfattende tiltak. I juni 1963 ble den økonomiske politikkk lagt om i mer restriktiv retning, men som følge av vansker på det politiske plan ble restriksjonene begrenset til det kredittpolitiske område. Først mot slutten av februar 1963 ble de kredittpolitiske tiltakene supplert med en mer restriktiv finanspolitikk. Bensinprisen ble da hevet med om lag 15 prosent, og en spesiell avgift — som varierte fra 7 til 15 prosent — ble pålagt nye biler, luksusleiligheter og luksusbåter, fjernsyn- og radioapparater m. m. Den såkalte kupongskatten, som ble innført i 1963 og har vært årsak til betydelig kapitalflukt, ble foreslått redusert fra 15 til 5 prosent; dvs. bankene skulle bare trekke fra 5 i stedet for 15 prosent ved klipping av aksjeeiernes rentekuponger. Til gjengjeld skulle det legges en spesiell skatt (om lag 30 prosent)på inntekt av kapital. På det kredittpolitiske område ble betingelsene for avbetalingshandelen — som hadde hatt svære dimensjoner — strammet inn. Endelig ble den militære tjenestetid nedsatt fra 18 til 15 måneder for å lette presset på arbeidsmarkedet. Dette stabiliseringsprogrammet ble stort sett gjennomført i løpet av våren 1964, men til dels i noe modifisert form.

Med sikte på å unngå ytterligere restriktive tiltak sikret den italienske regjering seg

våren 1964 lånekapital i Sambandsstatene og Vest-Europa til et samlet beløp av 1 milliard dollar, som kom i tillegg til Italias kvote på 225 millioner dollar i Det internasjonale valutafond. Med de valutareserver landet etter dette hadde fått til disposisjon mente de italienske myndigheter å ha sikret seg tilstrekkelig tid til å foreta en gradvis justering av etterspørselen i samsvar med de disponible ressurser.

Resultatene av stabiliseringsprogrammet begynte imidlertid å vise seg allerede i 1. kvartal 1964, da verdien av vareimporten etter sesongjusterte oppgaver gikk ned med 1,5 prosent i forhold til kvartalet før. I 2. kvartal 1964 var nedgangen 7 prosent og i 3. kvartal hele 15 prosent. Samtidig viste eksporten en markert stigning fra kvartal til kvartal. De italienske myndigheter regner nå med overskott på betalingsbalansen i 1964 under ett.

Lønningene fortsatte imidlertid å stige i omtrent samme hurtige tempo som tidligere. Prisstigningen har likevel vært noe mer moderat i 1964 enn året før; i de tre første kvartalene av 1964 steg konsumprisindeksen med vel 4 prosent, mot vel 5 prosent i samme tidsrom året før. Den svakere prisstigning i 1964 enn året før skyldes i første rekke utviklingen av jordbruksprisene; mens jordbruksproduksjonen i 1963 var uvanlig lav, ble avlingene meget gode i 1964.

Som i Frankrike innebar gjennomføringen av stabiliseringsprogrammet således ingen varig løsning av de økonomiske problemer, og de underliggende strukturelle årsaker ble ikke fjernet. Samtidig førte stabiliseringspolitikken også her til produksjonssvikt, og dessuten til en betydelig øking i arbeidsledigheten; Italia opplevde i løpet av våren og sommeren et konjunkturtilbakeslag som trolig er ett av de kraftigste i Vest-Europa etter krigen. Etter sesongjusterte oppgaver stagnerte industriproduksjonen allerede i 1. kvartal 1964, og fra 1. til 2. kvartal ble det registrert en nedgang på mer enn 3 prosent. Ved utgangen av første halvår lå industriproduksjonen på samme nivå som ett år tidligere, og ved utgangen av 3. kvartal lå den vel 2 prosent under fjorårsnivået. De italienske myndigheter, som har gitt uttrykk for at det verste tilbakeslaget nå er over, regner likevel med en så vidt stor vekst i bruttonasjonalproduktet som 3 prosent i 1964, mot nesten 5 prosent i 1963. Etter sesongjusterte oppgaver økte arbeidsledigheten med 20 prosent fra 4. kvartal 1963 til 1. kvartal 1964. I det følgende kvartal endret den seg lite, men i 3. kvartal økte den igjen meget sterkt (+ 18 prosent).

De strenge kredittrestriksjonene rammet investeringsetterspørselen særlig hardt. I løpet av de tre første kvartaler av 1964 falt den innenlandske omsetning av maskinverktøy med nær 50 prosent. Myndighetene har satt i verk visse tiltak for å lette finansieringen av investeringene, men regner likevel med en nedgang i de samlede investeringer på 5 prosent i 1964, mot en øking på vel 4 prosent året før. Ellers er den økonomiske politikk i det siste lagt noe om med sikte på å oppnå en sterkere restriktiv virkning på konsumet. Den alminnelige omsetningsavgift er blitt økt fra 3,3 til 4 prosent, og en viss forhøyelse av satsene for den direkte beskatning er også blitt foreslått.

Sambandsstatene.

Inntil 1963 hadde økonomien i Sambandsstatene gjennom en årrekke vært preget av gjennomgående svak økonomisk vekst, lav kapasitetsutnytting, høy arbeidsledighet og stigende underskott på den samlede betalingsbalanse. I Økonomisk utsyn over året 1963 ble det pekt på en rekke strukturelle særegenheter som kunne bidra til å forklare disse spesielle trekk ved amerikansk økonomi. I 1963 og 1964 var den økonomiske vekst tilfredsstillende, og kapasitetsutnyttingen ble etter hvert atskillig bedre selv om det ennå er et stykke igjen til den utnyttingsgrad som myndighetene og næringslivet i Sambandsstatene anser som den optimale. Arbeidsledigheten gikk noe ned i 1964, men er fremdeles markert høyere enn i de fleste vest-europeiske land. Underskottet på betalingsbalansen ble sterkt redusert.

Det er neppe tvil om at nye retningslinjer for de amerikanske myndigheters budsjettpolitikk har bidratt vesentlig til å bringe utviklingen over i et nytt spor. Under tidligere konjunkturoppsving har nettovirkningen av den offentlige sektors finansielle transaksjoner hatt en tendens til å hemme veksten i økonomien på et forholdsvis tidlig stadium. Årsaken til dette er at skatteinntektene som følge av det amerikanske skattesystemets spesielle struktur stiger raskt og sterkt så snart aktivitetsnivået øker.

Nye budsjettpolitiske prinsipper kom først til uttrykk i en øking i budsjettunderskottet fra 3,5 milliarder dollar i 1960 til 4,3 milliarder i 1961. I 1962 ble det gjennomført lempninger i næringslivets avskrivningsregler, og det ble også gjort vedtak om å gi bedriftene en skattekreditt på 7 prosent av utgiftene til nyinvesteringer i fast realkapital. Den samlede skattereduksjon utgjorde om lag 8 prosent av bedriftenes fortjeneste etter

skattlegging. Disse tiltakene førte til at underskottet — til tross for sterk stigning i andre skatteinntekter — holdt seg uendret fra året før. I 1963 ble imidlertid underskottet redusert en del som følge av betydelig inntektsstigning.

Det hittil viktigste framstøt på det budsjettpolitiske område ble gjennomført i 1964. Det gikk i hovedtrekkkene ut på skattereduksjoner på om lag 7 milliarder dollar i 1964 og ytterligere om lag 4 milliarder dollar i 1965, svarende til en samlet skattereduksjon på 20 prosent for personlige skattytere og 8 prosent for selskaper. Personlige skattytere fikk ca. to tredjedeler av reduksjonen i fjor og vil få resten i 1965. Små selskaper fikk hele reduksjonen i fjor, mens reduksjonen for større selskaper fordeles likt på de to årene. Den nye skatteloven inneholder også endrede avskrivningsregler som tar sikte på spesielt å stimulere investeringsvirksomheten. Som følge av skattereduksjonene nådde underskottet i 1964 — etter foreløpige anslag — opp i om lag 5 ½ milliard dollar — til tross for sterk aktivitetsøking.

De amerikanske myndigheter har nå klart gitt uttrykk for sin nye prinsipielle oppfatning av budsjettpolitikkens oppgaver. Så sent som høsten 1964 uttalte den amerikanske regjering at den bare ser et balansert statsbudsjett som et mål dersom næringslivet arbeider med full utnytting av ressursene (trolig definert som arbeidsledighetsprosent under 4); i motsatt fall bør budsjettpolitikken — etter den amerikanske regjerings oppfatning — stimulere produksjonen og skape nye arbeidsmuligheter, selv om en slik politikk skulle føre til en forbigående stigning i budsjettunderskottet. I betraktning av at det ennå er langt igjen til en tilfredsstillende kapasitetsutnytting og til en akseptabel arbeidsledighet, tar de amerikanske myndigheter heller ikke for neste budsjettår sikte på et balansert budsjett, men de ønsker på den annen side heller ikke et stort underskott. Ellers har myndighetene gitt uttrykk for at de er forberedt på å sette i verk ytterligere skattereduksjoner, og eventuelt også tiltak som innebærer en øking på utgiftssiden, dersom det skulle oppstå fare for et nytt økonomisk tilbakeslag.

Arbeidsledighetsproblemet i Sambandsstatene er imidlertid ennå ikke løst. Selv om veksten var sterkere og etterspørselen høyere i 1964 enn året før, holdt arbeidsledigheten seg fortsatt høy; bare i en enkelt måned sommeren 1964 kom den etter sesongjusterte oppgaver så vidt under 5 prosent, etter å ha svingt innenfor en relativt snever margin mellom 5 og 6 prosent helt siden 1957. Det er ennå langt igjen før myndighetenes målsetting på dette område — en arbeidsledighetsprosent på 4 — er nådd. Når det høyere veksttempo i 1964 ikke i større grad har påvirket arbeidsledigheten, skyldes dette trolig i ganske stor utstrekning økt automasjon og rasjonalisering, som mer eller mindre har oppveid virkningene på arbeidsmarkedet av den økte etterspørsel etter varer og tjenester. Det er liten grunn til å tro at denne tendens vil avta etter som arbeidsmarkedet strammes til; produksjonsveksten vil da i stadig større grad måtte bygge på høyere produktivitet. Meget taler derfor for at det vil ta tid å få arbeidsledigheten i Sambandsstatene ned på vesteuropeisk nivå. De amerikanske myndigheter har imidlertid gjort det klart at de fortsatt vil gå alvorlig inn for denne målsetting, og at de med dette formål fortsatt vil bruke budsjettpolitikken som et viktig økonomisk virkemiddel.

Amerikansk økonomisk diskusjon er tradisjonelt preget av en sterk grad av vaktsomhet overfor inflasjonsfare. Dette er noe av bakgrunnen for vanskene med å få Presidentens skatteforslag gjennom i Kongressen; det var her en ganske utbredt frykt for at et underskottsbudsjett ville føre til inflasjon, til tross for den store eksisterende margin av unyttede ressurser. Den lengste konjunkturoppgang i Sambandsstatene siden krigen har imidlertid hittil ikke ført til noe betydelig etterspørselspress. Selv om det er ganske klart at det heller ikke foreligger noen overhengende fare for et generelt pris- og kostnadspress, er situasjonen her noe mindre stabil enn før. Myndighetene oppfordret våren 1964 bedriftene til å avstå fra prisforhøyelser og fagforbundene til å holde lønnskravene innenfor rammen av den gjennomsnittlige årlige produktivitetsøking i den siste femårsperioden (+ 3,2 prosent). Bilarbeidernes fagforbund satte likevel fram krav om en lønnsøking på 5 prosent, og den amerikanske landsorganisasjon nektet å gi slike generelle tilsagn som myndighetene ønsket. Landsorganisasjonen erklærte også ved denne anledning at den var motstander av en sentralisering av lønnsforhandlingene. Risikoen for en sterkere lønns- enn produktivitetsøking ble ytterligere noe forsterket da Chryslerfabrikkene høsten 1964 gikk med på en lønnsstigning på 4,6 prosent. Denne avtalen dannet mønster for resten av den amerikanske bilindustrien og førte til en gjennomsnittlig lønnsøking på 4,5—5 prosent for denne viktige industrigren. Selv om en slik lønnsoppgang ikke vil overstige produktivitetsøkingen i bilindustrien, og enda det foreløpig ikke ser ut til at lønnsstigningen vil føre til forhøyelser av bilprisene, er de ameri-

kanske myndigheter urolige for at lønnsoppgjørene i bilindustrien skal få så sterk generell innflytelse på pris- og lønnsutviklingen at industrigrener med lav produktivitetsvekst kan bli nødt til å gå med på en lønnsøking som overstiger denne. Prisutviklingen er imidlertid fortsatt meget moderat; konsumprisindeksen lå i september 1964 bare 1 prosent høyere enn ett år tidligere og 2 prosent høyere enn i september 1962.

Også et annet av Sambandsstatenes økonomiske problemer — det store underskottet på betalingsbalansen — er blitt mindre framtredende i løpet av 1964. I treårsperioden 1958—1960 var det samlede betalingsunderskott pr. år nesten 4 milliarder dollar, mot vel 1 milliard pr. år i treårsperioden 1953—1957. I 1960 og 1962 var underskottene noe lavere enn i de nærmest foregående år, men det virkelige omslaget i retning av mer moderate underskott kom først fra sommeren 1963; mens den samlede betalingsbalanse i første halvår 1963 viste et underskott på hele 5 milliarder dollar (årlig rate og sesongjusterte tall), ble underskottet for annet halvår bare 1,6 milliarder, dvs. 3,3 milliarder for 1963 under ett. For første halvår 1964 var underskottet 1,8 milliarder dollar årlig rate.

Den sterke nedgangen i betalingsunderskottet fra og med annet halvår 1963 skyldes i første rekke høyere overskott på vare- og tjenestebalansen som følge av en betydelig øking i vareeksporten. Denne lå i volum 15 prosent høyere i første halvår 1964 enn i samme periode året før, mens vareimporten økte med 6 prosent. En mer forsiktig lagerpolitikk fra bedriftenes side enn under tidligere oppgangsperioder bidrog til å begrense importveksten. Også nettoinntektene av investeringer i utlandet (4,1 milliarder dollar) viste betydelig stigning (+ 0,7 milliarder dollar) og utgjorde i første halvår 1964 vel halvparten av overskottet på den samlede vare- og tjenestebalansen (8,1 milliarder dollar).

Av den samlede reduksjon på 3,1 milliarder dollar av det totale betalingsunderskott (vare- og tjenestebalansen + kapitalbalansen) bidrog således vare- og tjenestebalansen med 2,8 milliarder og kapitalpostene (inkl. den «uforklarte differanse») med bare 0,3 milliarder.

I betraktning av kapitalpostenes store betydning for det samlede betalingsunderskott har imidlertid myndighetenes oppmerksomhet i stor grad vært konsentrert om kapitalbalansen. Den økonomiske utenlandshjelp og militærutgiftene i utlandet er blitt noe redusert; offentlig kapitaleksport viste en nedgang fra 4,1 milliarder dollar i første halvår 1963 til 3,4 milliarder i første halvår 1964. Med sikte på å redusere utstrømmingen av privat langsiktig portfolio-kapital foreslo den amerikanske regjering i juli 1963 en spesialskatt — den såkalte utjamningsskatt — på amerikaneres kjøp av utenlandske verdipapirer fra utlendinger. Skatten svarer til en øking på 1 prosentenhet i utlendingers omkostninger ved lånopptak på det amerikanske marked. Skatten ble gjort gjeldende fra september 1964 og skal — dersom det ikke blir gjort særlig vedtak om forlengelse — opphøre ved utgangen av 1965. Det ser ut til at forslaget om utjamningsskatt i stor grad har hemmet slike lånopptak; mens det i første halvår 1963 var en nettoeksport av langsiktig portfolio-kapital på 2,3 milliarder dollar, var de tilsvarende tall for de to følgende seksmånedersperioder henholdsvis 1,1 og 1,0 milliarder. Også de direkte investeringer i utlandet gikk betydelig ned fra første til annet halvår 1963 (fra 2,2 milliarder dollar til 1,6 milliarder dollar), men steg i første halvår 1964 nesten opp til fjorårsnivået. Med sikte på å redusere utstrømmingen av kortsiktig kapital ble diskontoen i juli 1963 satt opp fra 3 til 3,5 prosent. Den sterke nedgang i netto kortsiktig kapitaleksport fra 1,1 milliard dollar i første halvår 1963 til 0,4 milliarder i annet halvår må trolig sees på denne bakgrunn. Virkningen av diskontoforhøyelsen var imidlertid ikke langvarig; i første halvår 1964 kom nettoeksporten av kortsiktig kapital helt opp i 2,5 milliarder dollar. Diskontoen i Sambandsstatene ble som følge av den britiske diskontoforhøyelse ytterligere hevet til 4 prosent i slutten av november 1964.

Alt i alt utgjorde samlet privat netto kapitaleksport nesten nøyaktig samme beløp i første halvår 1964 som ett år tidligere (om lag 5,5 milliarder dollar). Det ser således ut til at utjamningsskatten ikke har hatt varige virkninger på størrelsen på den samlede private netto kapitaleksport, men at den i første rekke har ført til endret sammensetning av kapitalutstrømmingen; mens direkte investeringer, eksport av langsiktig portfolio-kapital og eksport av kortsiktig kapital i første halvår 1963 utgjorde henholdsvis 40 prosent, 41 prosent og 19 prosent av den totale private kapitaleksport, var de tilsvarende andeler ett år senere henholdsvis 37 prosent, 18 prosent og 45 prosent.

I volum økte bruttonasjonalproduktet med 3,5 prosent fra 1962 til 1963, mot 6,5 prosent året før. Nedgangen i vekstraten henger sammen med den relativt svake vekst i første halvår 1963; i annet halvår var produksjonsøkingen sterkere enn i 1962. I 1. kvartal 1963 var det særlig en

Tabell 8. *Nasjonalproduktet i Sambandsstatene etter anvendelse. 1954-priser.*

	1963	Prosentvis endring fra foregående periode[1]							
			1963				1964		
	Milliarder $	1963	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.*
Privat konsum	330,5	3,8	1,1	0,5	1,2	0,6	1,9	1,2	2,0
Offentlig bruk av varer og tjenester	92,1	2,6	1,9	—1,5	1,4	0,1	— 0,9	2,9	— 1,6
Privat investering i fast kapital	63,6	4,8	— 0,5	2,6	1,9	2,7	2,9	—0,3	0,6
Lageropplegg	4,1	— 21,2	— 30,6	— 2,9	21,2	47,5	— 59,3	37,5	— 24,2
Eksport	29,1	5,8	— 2,9	6,6	1,7	5,1	5,8	— 2,4	6,0
— Import	26,8	5,9	0,4	3,9	2,2	—	— 0,4	4,4	2,5
Bruttonasjonalprodukt	492,6	3,4	0,5	0,5	1,4	1,5	1,2	1,1	1,2

Kilde: Economic Indicators og Survey of Current Business.
[1] Beregnet på grunnlag av sesongjusterte oppgaver.

kraftig lagerreduksjon som begrenset produksjonsveksten, men også eksporten og de private investeringer i fast kapital gikk betydelig ned. Hovedsakelig som følge av en uvanlig sterk nedgang i det offentlige forbruk av varer og tjenester ble produksjonsveksten i 2. kvartal bare 0,5 prosent — dvs. som i kvartalet før. I hvert av de to siste kvartaler i 1963 økte imidlertid produksjonen med 1,5 prosent. For veksten fra året 1962 til 1963 under ett var eksporten og de private investeringer i fast kapital de mest dynamiske elementer. Men det private konsum økte også betydelig, og det var denne etterspørselsfaktor som gav det største bidrag til produksjonsveksten.

Bruttonasjonalproduktet fortsatte å øke i temmelig jamt tempo i de tre første kvartalene av 1964. Vekstraten var om lag 1 prosent pr. kvartal, dvs. noe mindre enn i annet halvår 1963, men større enn i første halvår. For den samlede produksjonsveksten i løpet av hele 1964 kan et anslag på 4 prosent synes rimelig, og bruttonasjonalproduktet lå trolig i dette år nærmere 5 prosent høyere enn i 1963. Hovedsakelig som følge av gjennomføringen av de omfattende skattereduksjonene som tok til tidlig på våren, ble det private konsumet den helt dominerende ekspansive etterspørselsfaktor i 1964, men også øking i eksporten og de private investeringene bidrog til produksjonsveksten.

Etter noen måneders stagnasjon tok industriproduksjonen til å øke sterkt på etterviteren 1963 og var i juli, etter sesongjusterte oppgaver, 6 prosent høyere enn ved årets begynnelse. I resten av året var stigningen moderat. For 1963 under ett lå industriproduksjonen gjennomsnittlig 5 prosent høyere enn året før. Stigningen fortsatte i forholdsvis jamt og raskt tempo — gjennomsnittlig bortimot 2 prosent pr. kvartal — i de tre første kvartalene av 1964. Produksjonstallene for 3. kvartal ble likevel merkbart påvirket av streiken i bilindustrien. Ved utgangen av september lå industriproduksjonen 5,5 prosent høyere enn ved slutten av 1963. I de tre første kvartaler av 1964 bidrog råvareproduksjonen atskillig mer til oppgangen enn produksjonen av ferdigvarer. Innenfor den sistnevnte gruppen var økingen sterkere for investeringsvarer enn for konsumvarer.

Industriens kapasitetsutnytting, som i begynnelsen av året lå på omkring 87 prosent, ble tidlig på høsten 1964 fra offisielt hold anslått til å ville ligge på omkring 88,5 prosent ved årets utgang. Selv om disse anslag viser seg å holde, vil det likevel være langt igjen til den utnyttingsgrad — 92 prosent — som både myndighetene og næringslivet anser som den optimale— dvs. den høyeste kapasitetsutnytting som kan gjennomføres uten alvorlig inflasjonspress.

Sesongjusterte oppgaver over sysselsettingen viser en gjennomgående moderat vekst i 1963. Arbeidsledighetsprosenten endret seg lite og lå ved utgangen av 1963 omtrent på samme nivå som ett år tidligere (5,5 prosent). I 1964 økte sysselsettingen sterkt fram til mai, og lå da 2,2 prosent høyere enn ved utgangen av 1963. Senere har tendensen gjennomgående vært synkende, og i september lå sysselsettingen 1,6 prosent høyere enn ved ut-

Tabell 9. *Sambandsstatene. Noen økonomiske hovedtall.*

	1963				1964		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.*
Sysselsetting, i alt[1] ..... Mill.	67,1	70,3	69,5	68,6	68,5	72,0	70,8
» industri[1] ..... »	17,4	17,8	18,0	17,8	17,6	17,9	18,2
Arbeidsledige[1] 1 000	4 501	4 846	3 516	3 846	4 293	4 692	3 317
Industriproduksjon[2] ..... 1959 = 100	114	118	119	120	122	125	127
Eksportvolum, varer .... »	115	135	126	141	140	145	[3]134
Importvolum » .... »	104	112	115	118	112	117	[3]121
Detaljomsetning[2] ..... »	113	113	115	116	118	120	123
Levekostnader ..... »	105	105	106	106	106	106	106
Valutabeholdning[1] ..... Mill. $	15 950	15 830	15 630	15 600	15 520	15 620	15 640

Kilde: Survey of Current Business.
[1] Ved kvartalets utgang. [2] Sesongjustert. [3] Gjennomsnitt for juli—august.

gangen av 1963. Arbeidsledigheten gikk betydelig ned i første halvår 1964, men viste ingen markerte endringer i 3. kvartal. Etter sesongjusterte oppgaver gikk arbeidsledighetsprosenten ned fra 5,6 i januar til 4,9 i juli, men steg deretter til 5,1 i august og 5,2 i september og oktober. Arbeidsledighetsprosenten har dermed nådd ned til nivået fra vinteren og våren 1960, før den siste nedgangskonjunkturen tok til.

Etter en nedgang i 1. kvartal 1963 økte volumet av de private investeringer i fast kapital meget sterkt i resten av året. For 1963 under ett var investeringene nærmere 5 prosent høyere enn året før. I 1. kvartal 1964 ble det etter sesongjusterte oppgaver registrert en stigning på hele 3 prosent, men den ble etterfulgt av en svak nedgang i 2. kvartal. I 3. kvartal var investeringsveksten i bygge- og anleggsvirksomheten helt ubetydelig, men industriens investeringer i maskiner og utstyr har trolig steget sterkt, anslagsvis med 2—3 prosent i volum. En nedgang i løpet av 3. kvartal i verdien av nye bestillinger til den delen av industrien som i det vesentlige produserer investeringsvarer, gav inntrykk av en viss svikt i etterspørselen etter maskiner og utstyr, men så sent som i oktober lå bestillingene fortsatt høyt.

Det private konsum økte i første halvår 1963 atskillig sterkere enn bruttonasjonalproduktet, men i annet halvår var konsumveksten meget svakere enn produksjonsøkingen; i 4. kvartal 1963 økte volumet av det private forbruket bare med 0,6 prosent. Konsumutviklingen i 1964 ble dominert av de omfattende skattereduksjonene. Forutsetningen for at skattereduksjonene skulle ha den ønskede virkning, var selvsagt at de frigjorte midler førte til større etterspørsel. Det var på forhånd atskillig tvil om hvor sterkt skatteletten ville slå ut i sparingen, og den amerikanske president anmodet tidlig i 1964 skattebetalerne om å bruke opp så meget som mulig av inntektsøkingen. Selv om skattereduksjonene ble gjennomført med virkning først fra mars, tok det private konsumet til å stige sterkt allerede fra 4. kvartal 1963 til 1. kvartal 1964 — med 1,9 prosent regnet i faste priser. De private inntekter økte etter sesongjusterte oppgaver med 6,5 milliarder dollar (årlig rate) fra 4. kvartal 1963 til 1. kvartal 1964 — eller noe svakere enn i foregående kvartal (+ 8,2 milliarder dollar). Skattene gikk samtidig noe ned, og resultatet ble en stigning i forbruksutgiftene på nærmere 9 milliarder dollar. Fra 1. til 2. kvartal steg de samlede private inntekter med 7 milliarder dollar. Til tross for inntektsøkingen gikk skattene samtidig ned med 5 milliarder dollar, slik at de disponible inntekter i dette kvartal steg med hele 12 milliarder dollar. Denne stigning i de disponible inntekter som er den største som er registrert fra et kvartal til det neste, førte til at de private forbruksutgiftene økte sterkt (+ 6 milliarder dollar — i volum + 1,2 prosent) også i dette kvartal. Når forbruksøkingen likevel ble noe mindre enn i kvartalet før, innebar dette at over halvparten av økingen i de disponible inntekter ble spart. Normalt (gjennomsnitt for årene 1959—1963) ligger forbrukernes sparing på om lag 7 prosent av de disponible inntekter, men i 2. kvartal 1964 økte sparekvoten til 8,2 prosent. Tidligere erfaringer viser at konsumentene bare i korte perioder

holder en sparekvote som vesentlig avviker fra det normale, og i 3. kvartal falt sparekvoten igjen til 7,4. Til tross for at de disponible inntekter da økte atskillig langsommere (+ 6,6 milliarder dollar) var likevel veksten i forbruksutgiftene i 3. kvartal (+ 8,4 milliarder dollar) omtrent like stor som i 1. kvartal.

Konjunkturutsiktene.

I Vest-Europa lå produksjonen ved utgangen av 1964 gjennomgående på et svært høyt nivå, men veksttempoet i annet halvår var en god del redusert i forhold til tidligere. I løpet av året valgte myndighetene i en rekke land en strammere økonomisk-politisk linje for å bremse prisstigningen og importveksten. Konjunkturutsiktene ved inngangen til 1965 må karakteriseres som mer usikre enn for ett år siden, og det er lite sannsynlig at veksten i Vest-Europa fra 1964 til 1965 vil kunne bli like sterk som den var fra 1963 til 1964. I Sambandsstatene ventes den betydelige produksjonsøking å fortsette i 1965.

For Storbritannia regner det halvoffisielle økonomiske forskningsinstitutt «National Institute of Economic Research» med at veksten i investeringene vil bli vesentlig mindre i 1965 enn i 1964 (+ 8 prosent mot + 14 prosent). Også produksjonsveksten vil derfor — ifølge instituttets prognoser — bli noe lavere i 1965 (+ 3,5 prosent, mot vel 5 prosent i 1964). For offentlig og privat forbruk og for eksporten venter instituttet ingen store endringer, men importøkingen antas å bli vesentlig svakere enn året før.

Instituttets prognoser forsøker å ta hensyn til virkningene både av de nye budsjett-tiltakene og av importavgiften. Det private forbruket antas ikke å bli særlig sterkt påvirket; dersom importavgiften oppheves allerede ved utgangen av juni, venter instituttet at de kontraktive virkningene på konsumet av importavgiften vil bli motvirket ved at økingen i de sosiale ytelsene trolig vil bli en del større enn stigningen i de direkte og indirekte skattene. Heller ikke en utsettelse av opphevelsen av importavgiften til utgangen av 1965 ventes å få vesentlige virkninger på forbruksøkingen; under begge alternativer ventes det private forbruket å øke med rundt 2,5 prosent, mot en anslått øking på vel 3 prosent fra 1963 til 1964. For investeringene i fast kapital ventes økingen å bli litt svakere enn 8 prosent dersom avgiften først blir opphevet ved utgangen av året.

Instituttet regner ikke med at importavgiften — om den blir opphevet så tidlig som ved halvårsskiftet — vil få konsekvenser for lagerutviklingen i 1965 når en ser året under ett; riktignok vil avgiften da trolig føre til en betydelig lagerreduksjon i første halvår, men en antar at opphevelsen av avgiften vil føre til en like sterk øking av lagrene i annet halvår. Det ventes likevel at importøkingen fra 1964 til 1965 som følge av høsttiltakene bare vil komme opp i 1 prosent, mot vel 2 prosent dersom ingen tiltak hadde blitt satt i verk. Forklaringen er at avgiften etter instituttets oppfatning ikke i første rekke vil påvirke importutviklingen gjennom lagerendringer, men gjennom substitusjon av importvarer med innenlandsproduserte varer.

Som instituttet selv understreker, er disse prognosene meget usikre. Dessuten ble de utarbeidd før diskontoforhøyelsen og kredittilstrammingen ble satt i verk, og prognosetallene både for investerings- og forbruksøkingen kan derfor lett vise seg å bli for høye. På denne bakgrunn virker det ikke sannsynlig at produksjonsveksten i Storbritannia i 1965 kan bli så sterk som 3,5 prosent.

I Vest-Tyskland ventes det litt svakere produksjonsvekst i 1965 enn i 1964. Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung regner med at volumet av bruttonasjonalproduktet vil bli om lag 6 prosent høyere i 1965 enn i 1964, mot en øking på nær 7 prosent året før. Ifølge prognoser utarbeidd av IFO-instituttet i München og Hamburger Welt-Wirtschafts-Archiv vil imidlertid veksttempoet synke noe mer— fra en anslått produksjonsøking på 6,5 prosent i 1964 til 4 prosent i 1965. Uoverensstemmelsen mellom anslagene skyldes ulik vurdering av den framtidige konsumutvikling. Wirtschaftsinstitut regner med at forbrukernes disponible realinntekter vil øke betydelig i 1965, bl. a. som følge av sterkere lønnsstigning og skattereduksjoner, og til tross for en markert tendens til større sparetilbøyelighet i de siste årene, venter dette institutt at de private forbruksutgifter vil stige sterkere i 1965 enn året før (med 9 prosent, mot 8 prosent fra 1963 til 1964). IFO-instituttet antar derimot at forbruksveksten vil gå noe ned i 1965. For det offentlige forbruk regnes det med en øking i veksttempoet — fra en vekstrate på 6 prosent i 1964 til 10 prosent i 1965. Som følge av lavere vekst i bygge- og anleggsvirksomheten forutser begge konjunkturinstituttene en nedgang i vekstraten for de samlede investeringsutgifter. Fortsatt bedring i de andre fellesmarkedslands internasjonale konkurranseevne, og en noe sterkere — men fremdeles moderat — stigning i det vest-tyske pris- og kostnadsnivå

må antas å føre til en noe svakere eksportøking i 1965 (nominelt + 9 prosent, mot + 11 prosent året før). Importverdien ventes å øke omtrent like sterkt — eller litt sterkere — enn i 1964 (10—11 prosent). Den vest-tyske økonomi vil således i 1965 etter alt å dømme fremdeles være i sterk vekst.

I Frankrike ble som nevnt stagnasjonstendensene stadig mer framtredende i 1964. Med den budsjettpolitikk den franske regjering har lagt opp til for 1965 — som tar sikte på et balansert budsjett på tross av det sterkt svekkede veksttempo — synes det ikke å være noen grunn til å vente sterkere produksjonsvekst i 1965 enn i siste halvdel av 1964. Veksten i bruttonasjonalproduktet fra 1964 til 1965 vil trolig bli betydelig svakere enn veksten fra 1963 til 1964, da den kom opp i rundt 5 prosent. Selv om også konsumetterspørselen viste tegn til svekkelse utover høsten 1964, er det grunn til å anta at denne etterspørselsfaktor vil bidra mest til produksjonsveksten i 1965. Men også eksporten kan — med det lavere interne etterspørselspress en må regne med i 1965 — komme til å bli en ekspansiv faktor.

Heller ikke i Italia synes myndighetene å ta sikte på en generell omlegging av den økonomiske politikk i mer ekspansiv retning, til tross for sterkt svekket aktivitetsnivå. Fra 1963 til 1964 økte bruttonasjonalproduktet bare med 2,5—3 prosent. Veksten i 1965 kan bli en del sterkere enn dette, men neppe mye.

I Sambandsstatene kan en vente betydelig produksjonsøking også i 1965, selv om det er usikkert om vekstimpulsene vil bli av samme styrke som i fjor. Amerikanske kilder venter at bruttonasjonalproduktet vil øke med om lag 4 prosent fra 1964 til 1965, dvs. nesten like sterkt som året før. Også i 3. kvartal 1964 sparte forbrukerne en noe større del av sine disponible inntekter enn normalt, og en må kunne vente fortsatt nedgang i spareandelen. Annet trinn av skattereduksjonene (4 milliarder dollar) vil dessuten bli gjennomført fra nyttår 1965. Det private forbruket vil derfor etter alt å dømme bidra vesentlig til produksjonsveksten også i 1965.

Investeringene i fast kapital ventes også å øke betydelig, men likevel noe svakere enn i fjor. Amerikanske økonomer regner med at tendensene til sterk vekst i investeringene vil være merkbare i hvert fall til utpå sommeren. Lagerutviklingen vil i tiden framover kunne bli en sterkere vekststimulerende faktor enn i 1964. Stållagrene har nå begynt å øke igjen, først og fremst som følge av mulighetene for streik i stålindustrien til våren. Den sterke stigningen i metallprisene stimulerer til økte lagerinvesteringer også for andre metaller.

Selv om veksten både i konsum og investeringer trolig vil avta litt i løpet av 1965, synes det ikke å være grunn til å regne med noe økonomisk tilbakeslag i løpet av året. De amerikanske myndighetene har sagt seg beredt til å bruke budsjettpolitiske virkemidler for å avverge en slik utvikling, og demonstrasjonen i året som gikk av budsjettpolitikkens effektivitet som konjunkturpolitisk virkemiddel skulle — om nødvendig — gjøre det politiske lettere for statsadministrasjonen å få satt i verk mottiltak.

Norge.

Utenriksøkonomien.

Utenriksregnskapet.

Underskottet på driftsregnskapet med utlandet gikk sterkt ned i 1964. Foreløpige beregninger, for året under ett, viser et samlet driftsunderskott på 550 mill. kr. som fordeler seg med 150 mill. kr. på varer og tjenester og 400 mill. kr. på renter og stønader. Driftsunderskottet i 1964 skulle etter dette bli 835 mill. kr. mindre enn i 1963 og 700 mill. kr. mindre enn i 1962. Om lag halvparten av nedgangen sammenliknet med 1963 falt på større netto valutafrakter (425 mill. kr.), og om lag like meget skrev seg fra mindre netto skipsimport (417 mill. kr.). Men også vareeksporten utviklet seg uvanlig gunstig i 1964. Blant annet fant det sted en betydelig lageroppbygging for norske eksportvarer i avtakerlandene. Nedgangen i underskottet fra i fjor hadde således nokså spesielle årsaker, og det er lite som tyder på at den underliggende tendens til betydelige driftsunderskott endret seg nevneverdig i 1964.

Da dette ble skrevet forelå utenriksregnskapet bare for de tre første kvartaler av 1964 (se tabell 10). Dette viser et betydelig mindre underskott (160 mill. kr.) enn i 1.—3. kvartal 1963 (1 120 mill. kr.). Om lag halvparten av nedgangen på 960 mill. kr. falt på lavere import (netto) av skip, mens vel 400 mill. kr. skrev seg fra høyere inntekter (netto) av skipsfartstjenester. Regnet uten eksport og import av skip og uten skipsfartens fraktinntekter og -utgifter, var driftsunderskottet i 1.

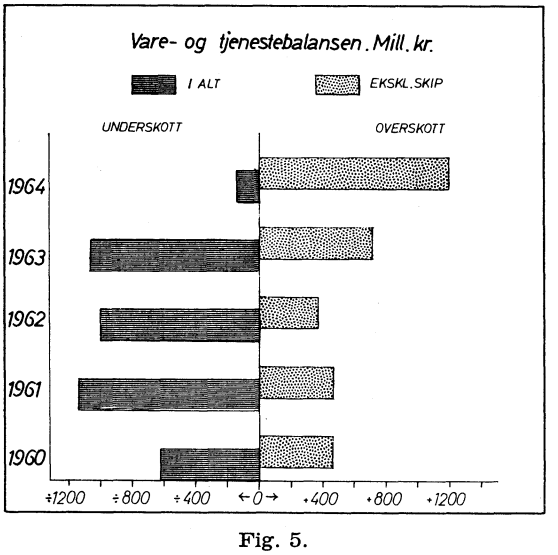

Fig. 5.

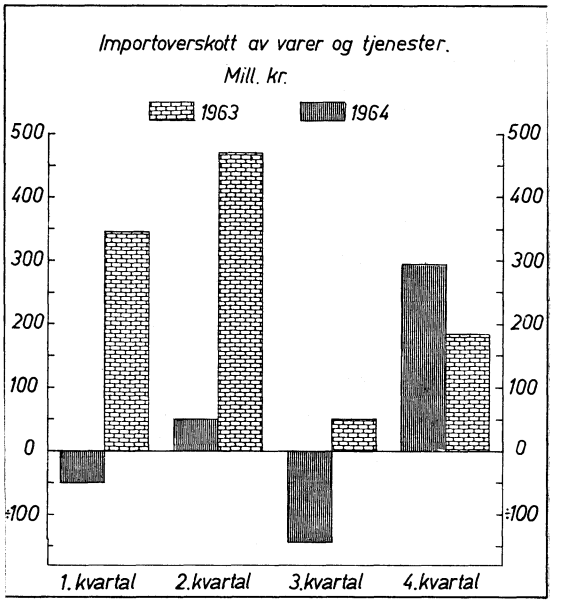

Fig. 6.

—3. kvartal 1964 84 mill. kr. lavere enn året før.

Netto inngang av lånekapital gikk ned fra 1 170 mill. kr. til 605 mill. kr. Hele nedgangen kom av at låneopptak (netto) for finansiering av skipsimport falt med vel 690 mill. kr. Netto valutabeholdningen gikk opp med 326 mill. kr. og utgjorde ved utgangen av september 1964 3 795 mill. kr.

For varer og tjenester var det i 1.—3. kvartal 1964 et eksportoverskott på 145 mill. kr., mens 1.—3. kvartal 1963 viste et eksportunderskott på 865 mill. kr. Verdien av eksporten gikk i alt opp med så meget som 2 040 mill. kr. (+ 17 prosent) fordelt med vel 1 070 mill. kr. (+ 20 prosent) på vareeksporten uten skip, knapt 200 mill. kr. på skipseksporten, 635 mill. kr. på bruttofrakter opptjent i skipsfart og om lag 135 mill. kr. på andre tjenester. Importverdien økte med vel 1 030 mill. kr. (+ 8 prosent). Vareimporten uten skip gikk opp med 940 mill. kr. (+ 12 prosent), mens skipsimporten gikk ned med knapt 270 mill. kr. Skipsfartens utgifter i utlandet økte med 225 mill. kr., og andre tjenester gikk opp med vel 135 mill. kr.

Volumtallene (i 1963-priser) for eksporten av varer og tjenester sett under ett viste en øking på 11,5 prosent, mens økingen i importvolumet var 6 prosent. For varer alene, skip medregnet, var volumøkingen knapt 19 prosent for eksporten, og om lag 6 prosent for impor-

Tabell 10. *Utenriksregnskapet 1.—3. kvartal 1963 og 1964. Foreløpige tall. Mill. kr.*

	1963	1964			
	1.–3. kv.	1.–3. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
I. Driftsregnskap					
A. Varer og tjenester					
1. Eksport					
Varer fob.[1]	5 253	6 325	2 025	2 268	2 032
Skip, nybygde	43	73	7	44	22
Skip, eldre	211	378	113	84	181
Bruttofrakter opptjent i skipsfart	5 080	5 715	1 910	1 885	1 920
Utenlandske turisters utgifter i Norge	421	455	72	142	241
Andre tjenester	875	979	329	295	355
I alt	11 883	13 925	4 456	4 718	4 751
2. Import					
Varer cif.[1]	7 957	8 897	2 865	3 151	2 881
Skip	1 563	1 294	402	410	482
Skipsfartens utgifter i utlandet[2]	2 395	2 620	865	885	870
Norske turisters utgifter i utlandet	355	399	74	133	192
Andre tjenester	478	570	200	189	181
I alt	12 748	13 780	4 406	4 768	4 606
3. Eksportoverskott (1—2)	— 865	145	50	— 50	145
B. Renter og stønader					
1. Nettostønader fra utlandet	38	20	— 9	4	25
2. Nettorenter til utlandet	293	325	106	119	100
3. Rente- og stønadsoverskott (1—2)	— 255	— 305	— 115	— 115	— 75
C. Overskott på driftsregnskapet (A 3 + B 3)	— 1 120	— 160	— 65	— 165	70
II. Kapitalregnskap					
A. Inngang					
Offentlig forvaltnings lån	541	564	135	293	136
Rederienes lån	1 370	1 492	459	621	412
Forretningsbankenes lån for rederier (netto)	13	2	34	41	— 73
Forretningsbankenes andre lån (netto)	99	— 35	— 209	24	150
Andre lån[3]	272	292	152	85	55
Endring i varekreditter (netto)	— 67	..	..	..	..
Annen kjent kapitalinngang (netto)	— 47	70	— 10	14	66
I alt	2 181	2 385	561	1 078	746
B. Utgang					
Avdrag på offentlig forvaltnings lån	180	184	44	97	43
Avdrag på rederienes lån	909	1 173	362	446	365
Endring i rederienes forskottsbetalinger ved skipsimport	— 219	320	179	164	— 23
Avdrag på andre lån[3]	127	65	10	33	22
Lån (netto) ved skipseksport	14	38	— 3	14	27
I alt	1 011	1 780	592	754	434
C. Netto kapitalinngang (A—B)	1 170	605	— 31	324	312
D. Overskott på driftsregnskapet (I C)	— 1 120	— 160	— 65	— 165	70
E. Uforklart differanse[4]	138	— 119	13	— 90	— 42
F. Endring i netto valutabeholdningen[5] (C + D + E)	188	326	— 83	69	340

[1] Omfatter også varer utenom handelsstatistikken. [2] Inklusive lønn til mannskaper i utenlandsk valuta. [3] Inklusive statsbankenes og offentlige foretaks lån. [4] Summen av netto kapitalinngang og overskott på driftsregnskapet skal pr. definisjon være lik endringen i netto valutabeholdningen. Differansen skyldes feil og ufullstendig statistisk materiale. [5] Norges Banks, valutabankenes, rederienes og forsikringsselskapenes netto valutabeholdninger.

ten. Volumet av frakttjenester levert til utlandet målt med tonnasjen av den seilende flåte økte med 6 prosent.

For varer og tjenester sett under ett var det en prisoppgang på 5 prosent for eksporten og 2 prosent for importen. Forholdet mellom eksportprisnivå og importprisnivå — bytteforholdet med utlandet — viste således 3 prosent forbedring. Det betyr at vel 400 mill. kr. av nedgangen i underskottet på driftsbalansen i forhold til i fjor skriver seg fra gunstigere bytteforhold. I det rene varebyttet (uten skip) var bytteforholdet vel 1 prosent bedre enn i 1.—3. kvartal 1963.

Rente- og stønadsunderskottet gikk opp fra 255 mill. kr. i 1.—3. kvartal 1963 til 305 mill. kr. i 1.—3. kvartal 1964. Rentebetalingene til utlandet økte med om lag 45 mill. kr., mens rentebetalingene fra utlandet gikk opp med vel 15 mill. kr. Nettostønader fra utlandet gikk ned med om lag 20 mill. kr.

Av kapitalinngangen på i alt 2 385 mill. kr. i de tre første kvartaler 1964 var 564 mill. kr. offentlig forvaltnings lån. Av dette var 179 mill. kr. statens obligasjonslån i Storbritannia, 285 mill. kr. Oslo kommunes obligasjonslån i Sambandsstatene, Storbritannia og Vest-Tyskland og 21 mill. kr. Trondheim kommunes obligasjonslån i Sverige. Resten skrev seg fra inngang på offentlige låneopptak i Verdensbanken. Lån (netto) ved skipsimport i januar—september 1964 utgjorde 1 mill. kr. mot hele 693 mill. kr. i samme periode året før. Regnet brutto utgjorde rederienes egne lån, bortsett fra konverteringer, 1 492 mill. kr. Forretningsbankenes samlede lån (netto) gikk ned med 33 mill. kr. mot en øking på 112 mill. kr. året før. Andre langsiktige lån var på 292 mill. kr., hvorav 71 mill. kr. var Norges Kommunalbanks obligasjonslån i Storbritannia. Annen kjent kapitalinngang (netto) var på 70 mill. kr.

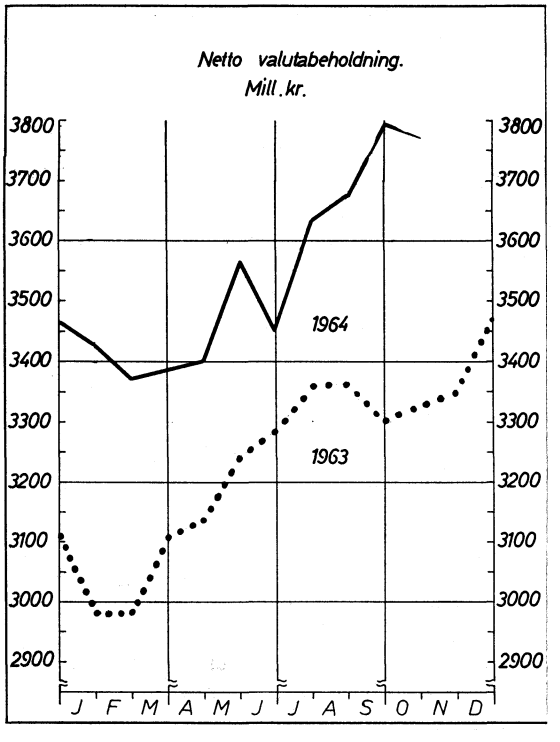

Fig. 7.

Av de samlede avdrag på offentlig forvaltnings lån på 184 mill. kr. i de tre første kvartaler 1964 var 67 mill. kr. avdrag (netto) på konsolidert gjeld til EPU. Avdrag på rederienes lån utgjorde 1 173 mill. kr. Rederienes forskottsbetalinger ved skipsimport var 320 mill. kr. høyere ved utgangen av september 1964 enn ved årets begynnelse. Avdrag på andre langsiktige lån utgjorde 65 mill. kr., mens lån (netto) ved skipseksport var 38 mill. kr. «Uforklart differanse» utgjorde 119 mill. kr. på utgiftssiden. Denne skyldes så vel feil i statistikken som ufullstendig statistisk materiale, blant annet har en ennå ingen oversikt over endringen i de kortsiktige varekredittene overfor utlandet i løpet av perioden.

I 1. og 2. kvartal 1964 var det underskott på driftsregnskapet, henholdsvis 65 og 165 mill. kr., mens 3. kvartal viste et overskott på 70 mill. kr. Ekskl. eksport og import av skip og ekskl. skipsfartens fraktinntekter og utgifter var det et underskott i 1., 2. og 3. kvartal 1964 på henholdsvis 828, 883 og 701 mill. kr.

Inngangen av lån på kapitalregnskapet behøver ikke å finne sted i samme periode som lånene blir tatt opp. Det vil derfor f. eks. ikke nødvendigvis være samsvar mellom tallene i kapitalregnskapet for offentlig låneinngang og de tall for offentlige låneopptak i utlandet som er gitt i avsnittet om pengemessige forhold.

Vareomsetningen med utlandet.

Handelspolitikken.

De Forente Nasjoners konferanse om handel og utvikling (UNCTAD) fant sted i Genève våren 1964. Formålet med konferansen var å få drøftet problemer i samband med verdenshandelens utvikling, og å finne fram til praktiske løsninger på utviklingslandenes spesielle problemer i den internasjonale handel. Når det gjaldt det siste, kom det lite konkret ut av forhandlingene mellom de 123 deltakerland. Sin store betydning hadde konferansen først og fremst fordi den gav anledning til en inngående drøfting av sammenhengen mellom

internasjonal handel og økonomisk utvikling, og av handelspolitiske tiltak som på noe lengre sikt kan komme på tale som ledd i løsningen av utviklingslandenes økonomiske problemer.

Blant de handelspolitiske tiltak som var oppe til diskusjon, og som det skal arbeides videre med, var en utvidelse av de internasjonale råvareavtaler, oppheving av toll og andre handelshindringer, et system for såkalt kompensasjonsfinansiering, dvs. inntektsoverføringer fra industrilandene for å dekke tap utviklingslandene lider, når råvareprisene faller sterkere enn prisene på ferdigvarer, og tollpreferanser for utviklingslandenes ferdigvarer.

For utviklingslandene var kanskje det mest positive resultat av konferansen et prinsippvedtak om at hvert enkelt industriland skal øke sin nettoytelse til utviklingslandene, slik at den minst når opp i 1 prosent av nasjonalinntekten. Av betydning var også konferansens anbefaling til FN's generalforsamling om å opprette et Handels- og utviklingsstyre som skal tre sammen to ganger i året, og at det minst en gang hvert tredje år skal holdes en internasjonal konferanse om handels- og utviklingsspørsmål.

I EFTA-vedtaket 10. mai 1963 ble tidsskjemaet for tollnedbyggingen i medlemsstatene endret slik at avtrappingen på 10 prosent, som var planlagt fra 1. januar 1966, ble skutt fram til 31. desember 1963 (St.prp. nr. 14, 1963—64). Den samlede generelle tollreduksjon for EFTA-varer var dermed i 1964 60 prosent av de basistollsatser som danner utgangspunktet for tollavviklingen innen området. Den 31. desember 1964 ble en ny reduksjon på 10 prosent av basissatsene satt i verk. De neste reduksjoner er fastsatt til 31. desember 1965 og 1966, med henholdsvis 10 prosent og 20 prosent av de opprinnelige tollsatser.

Norge ble i forbindelse med dette vedtak gitt adgang til å holde en del varegrupper utenfor den generelle tollavtrapping. For unntaksvarene følger tollavtrappingen den opprinnelige planen med 10 prosent pr. 31. desember i hvert av årene 1965—1969. I 1965 blir som i 1964, disse varer fortollet med 50 prosent av tariffens satser. Til dette vedtak om norske unntaksvarer ble imidlertid knyttet det særvilkår at ordningen skal falle bort for varer som i tidsrommet fram til 1. januar 1970 kommer opp i en regulær eksport på 15 prosent eller mer av den samlede norske produksjon av vedkommende vare. I samsvar med dette spesielle vilkår aksepterte Norge senere at importtollen for garn og avfall av kunstige tekstilfibrer fra 1. oktober 1964 skulle avtrappes etter den generelle plan.

Jordbruks- og fiskevarene (vedlegg D og E i EFTA-konvensjonen) hører ikke med til de såkalte EFTA-varer som er berettiget til områdetollbehandling, og faller derfor utenfor bestemmelsene om tollavvikling. I løpet av 1964 ble en del varer tatt ut av disse varegruppene. Fra 1. juli ble således visse slag tarmer, spesielle sorter meloner og frø av nåletrær (vedlegg D) og fra 30. september hvalkjøttekstrakt(vedlegg E) gitt områdestatus.

I 1964 holdt EFTA's og FINEFTA's[1]) ministerråd sju møter, og siden avviklingsplanen for toll og kvantitative restriksjoner har fulgt det nye program fra 10. mai 1963, har de mer sekundære handelshindringer fått økt betydning under drøftingene. En rekke tekniske grupper eller komitéer har arbeidd med problemene på forskjellige områder. Emner under utredning er bl. a. spørsmål i forbindelse med adgangen til tollrestitusjon, virkningen av tollavviklingen på forbruksvareprisene, nye regler for avviklingen av subsidiert eksport av jordbruksvarer, spørsmål i sammenheng med restriktive forretningsmetoder og offentlig anbuds- og innkjøpspolitikk, og forskjellige problemer som oppstår ved at råvarer til industriproduksjonen har forskjellige priser i medlemslandene. Sveits og Østerrike har foreslått at importlandene skal få adgang til å innføre spesielle avgifter på industrivarer framstilt av billige råvarer.

Den første årlige eksaminasjon av handelen med jordbruksvarer fant sted i 1964 i en særskilt EFTA-komité. Komitéens rapport behandlet problemer vedrørende overskottsproduksjon, graden av selvforsyning i landene, dumping eller subsidiert eksport fra tredjeland og problemer som har oppstått som følge av CEE's jordbrukspolitikk.

Norge har hatt samarbeid med de andre nordiske land om handelspolitiske spørsmål som har vært tatt opp innenfor EFTA/FINEFTA. Bl. a. hevder de nordiske land sterkt betydningen av at utviklingen innen EFTA og CEE går i noenlunde samme takt og at praktiske løsninger ikke må ha en slik karakter at de senere vil gjøre en helhetsløsning vanskelig. Det har også vært et visst nordisk samarbeid i tilknytning til handelspolitiske drøftinger innenfor andre internasjonale organisasjoner, f. eks. forberedelsene til FN-konferansen om handel og utvikling, forberedelsene til Kennedy-runden i GATT m. v.

Den midlertidige 15 prosents avgift på import av halvfabrikata og ferdigvarer som Storbritannia satte i verk fra 27. oktober 1964, vil påvirke rundt 30 prosent av den samlede norske eksport til Storbritannia (5—6 prosent av totaleksporten og ca. 13 prosent av vår eksport i alt av de varer som er berørt),

[1] EFTA med Finland.

bl. a. trelast, papir, trefiberplater, valseverkprodukter og forskjellige kjemiske produkter og de fleste industrielle ferdigvarer, men unntatt fisk, tremasse, cellulose og råmetaller. Avgiften vil antakelig medføre at veksten i Norges eksport til Storbritannia midlertidig vil bli sterkt dempet. Vanskene vil bli størst for de bedrifter som vesentlig har innrettet seg på det britiske marked (bl. a. Norsk Jernverk).

Avgiftsvedtaket var hovedtemaet under årets sjuende møte i EFTA's ministerråd, holdt i Genève 19. og 20. november. Noen fast tidsplan for avvikling av avgiften gikk Storbritannia ikke med på, men avgiftens midlertidige karakter ble understreket, og britene gikk med på at avviklingen skulle ta til innen få måneder etter Genèvemøtet, enten ved en reduksjon av satsene eller ved at stadig flere varer blir fritatt for tilleggsavgiften. Drøftingene i ministerrådet resulterte ellers i at det ble opprettet en permanent komité for økonomisk politikk som skal vurdere økonomiske forhold og tiltak i EFTA-landene.

I CEE (Fellesmarkedet) var fra og med 1. juli 1963 den samlede tollreduksjon for industrivarer 60 prosent av basistollen. Neste reduksjon på 10 prosent ble satt i verk 1. januar 1965, og den interne toll er, som i EFTA, planlagt fjernet fra 1. januar 1967.

Det har i 1964 ikke skjedd noe nytt i CEE-landenes harmonisering av de ytre tollsatser. Fra 1. juli 1963 var 60 prosent av forskjellen mellom fellestariffens og de nasjonale satser fjernet. Den endelige tilpassing ventes fullført 1. januar 1967. For Norge og de andre EFTA-land er det av betydning at harmoniseringen vil føre til høyere toll i to viktige eksportmarkeder, Vest-Tyskland og Be-Ne-Lux. Hittil har en ordning med tollfrie kvoter eller kvoter med lave tollsatser for viktige norske eksportvarer dempet virkningen av harmoniseringen, men det er ennå usikkert hva som vil skje med disse tollkvoter når fellestariffen blir fullt etablert.

Samhandelen mellom Fellesmarkedet og Frihandelsområdet svarer i verdi til om lag 110 milliarder kroner årlig og utgjør en vesentlig del av landenes totale varebytte. Det har derfor stor betydning hvilke tollsatser de eksporterende land i framtiden blir stilt overfor. For en stor del vil resultatene av tollforhandlingene i GATT avgjøre dette.

Opptakten til disse forhandlinger («Kennedy-runden»)[1]), som offisielt ble åpnet i Genève 4. mai 1964, var den nye amerikanske handelslov av 1962. Den gir Presidenten langt mer liberale fullmakter enn tidligere lover og er bl. a. inspirert av de generelle tollreduksjoner som det har vist seg mulig å gjennomføre innenfor EFTA og CEE. Hovedregelen i de gitte fullmakter er at de amerikanske tollsatser ved gjensidige tollkonsesjoner kan senkes med inntil 50 prosent. Fullmaktene går enda lengre for varer der Sambandsstatene og CEE svarer for minst 80 prosent av verdenshandelen, for varer med tollsatser under 5 prosent og for tropiske jordbruks- og skogbruksprodukter.

Under de innledende forhandlinger gikk Sambandsstatene inn for en 50 prosents lineær reduksjon, mens CEE hevdet at tollforhandlingene burde ta sikte på en harmonisering av tollsatsene. Som hovedregel gjelder fortsatt Sambandsstatenes standpunkt om 50 prosents reduksjon, men CEE har oppnådd støtte for at konferansen bør forsøke å komme fram til spesielle reduksjonsregler hvis tollsatsen for en vare er betydelig høyere i ett land enn i et annet land. CEE hevder at tollreduksjonen må utgjøre flere prosentenheter for høytariffland enn for lavtariffland. Dette såkalte disparitetsproblem har vært inngående drøftet, og CEE's forslag til disparitetsformel går stort sett ut på at dersom en vares toll i et «nøkkelland» (CEE, Storbritannia eller Sambandsstatene) er minst dobbelt så høy som tollen i et annet land (også i ikke-«nøkkelland»), og tollforskjellen er minst 10 prosentenheter, skal landet med den lave tollsatsen kunne foreta en reduksjon som er mindre enn 50 prosent. Vilkåret for dette skal videre være at lavtoll-landet importerer eller produserer varen. Også andre tilleggskriterier har vært drøftet, f. eks. at disparitet ikke skal kunne påberopes dersom et «tredjeland» er lavtoll-landets hovedleverandør av den aktuelle varen. Unntak fra 50 prosentsregelen kan også bli innrømmet av tungtveiende nasjonale grunner. I så fall må det i hvert tilfelle gjøres særskilt rede for disse.

Den 16. november leverte «nøkkellandene» og flere andre land lister over de varer som kreves unntatt fra forhandlingene om en lineær 50 prosents tollreduksjon. Unntakslisten fra CEE omfatter om lag 20 prosent av importen til området. Den har med flere varer av stor betydning for tradisjonell norsk eksport, bl. a. treforedlingsprodukter (papir viktigst), ferrolegeringer og aluminium. Unntakslisten fra Sambandsstatene er i verdi relativt mindre enn CEE's liste. Dette gjelder også de unntak Storbritannia krever. For Norge har imidlertid ikke unntakslisten fra Storbritannia og andre EFTA-partnere samme betydning som f. eks. unntakskravene fra CEE, da den ikke vil på-

[1] De tidligere forhandlinger ble holdt i Genève 1947, i Annecy 1949, i Torquay 1950/51, i Genève 1956 og 1960—1962.

virke den tollavtrapping som allerede foregår innen EFTA. En annen sak er at de tollreduksjoner som oppnås gjennom GATT, vil kunne redusere de konkurransemessige fordeler EFTA-landene hittil har hatt ved eksport til andre medlemsland. Detaljerte opplysninger om omfanget av de innsendte unntakslister forelå ennå ikke da dette ble skrevet. Noen beregninger av verdien av den norske eksport som muligens ikke blir gjenstand for tollreduksjon, er derfor ikke foretatt. Norge og Norden har hittil holdt seg til den opprinnelige forutsetning at unntakslistene skal være så begrenset som mulig, og sendte innen fristens utløp ikke inn noen krav om unntak, men forbeholdt seg å ta spørsmålet om unntakslisten opp på et senere tidspunkt, dersom andre land la fram krav om unntak som rammer eksporten fra Norge eller fra andre nordiske land.

Særskilte problemer under tollforhandlingene knytter seg til landbruksvarene, herunder fisk og fiskeprodukter. Det gjelder bl. a. avgrensningen mot industrivarene, videre landenes forskjellige vernepolitikk og forskjellige oppfatninger om hvordan liberaliseringen her skal søkes gjennomført. Hittil er det ikke oppnådd enighet om hvilken framgangsmåte som skal følges. Det samme gjelder andre handelshindringer enn tollsatser, og utviklingslandenes særskilte problemer i den internasjonale handel.

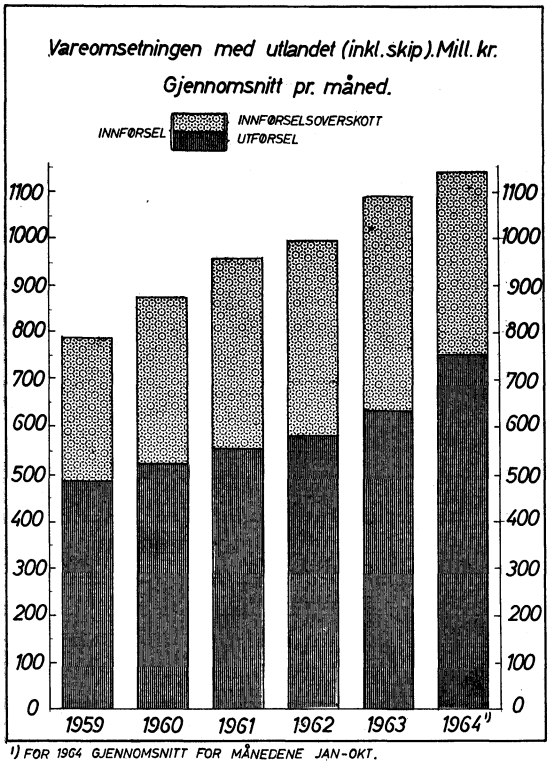

Fig. 8.

Tabell 11. *Vareinnførselen og vareutførselen etter handelsstatistikken. Mill. kr.*

	1963	Jan.—sept. 1963	Jan.—sept. 1964
Vareinnførsel uten skip	10 763,9	7 885,3	8 810,2
Innførsel av skip	2 249,0	1 563,1	1 294,0
I alt	13 012,9	9 448,4	10 104,2
Vareutførsel uten skip	7 182,3	5 183,8	6 279,6
Utførsel av skip	482,0	254,2	450,5
I alt	7 664,3	5 438,0	6 730,1
Vareinnførselsoverskott:			
Med skip	5 348,6	4 010,4	3 374,1
Uten skip	3 581,6	2 701,5	2 530,6

Den samlede vareomsetning.

Vareomsetningen med utlandet økte meget sterkt i 1964. Både innførselsverdien og utførselsverdien viste oppgang. Særlig markert var stigningen for utførselen, der eksport fra lager for de fleste viktige varegrupper bidrog til å trekke volumtallene kraftig opp. For hvert av de tre første kvartaler i 1964 lå verditallene både for innførselen og utførselen høyere enn i de tilsvarende perioder året før, men sterkest var verdiøkingen i 2. kvartal. Dette må delvis ses i sammenheng med at påsken i 1964 falt i 1. kvartal mot i 2. kvartal i 1963, men det er ellers tydelig at iallfall veksten i vareutførselen avtok noe utover året. Prisutviklingen for utenrikshandelen i 1964 var forholdsvis gunstig sett fra norsk synspunkt. Både for innførselen og utførselen viste prisene — etter en årrekke med svakt fallende tendens — en moderat øking, og stigningen var sterkest for utførselens vedkommende, slik at bytteforholdet bedret seg.

Verdien av vareinnførselen (med skip) gikk i 1.—3. kvartal opp med til sammen 656 mill. kr. Skipsimporten var imidlertid 269 mill. kr. mindre i januar—september 1964 enn i samme periode året før, slik at den rene vareinnførsel økte med 925 mill. kr. eller 12 prosent. I 2. kvartal var stigningen 13 prosent.

Utførselsverdien (med skip) var i tidsrommet januar—september 1 292 mill. kr. større i 1964 enn i 1963, dvs. en stigning med så

Tabell 12. *Volum- og pristall for innførsel og utførsel (uten skip). 1955 = 100.*

År og kvartal	Volumtall		Pristall		Indeks for bytte-forholdet[1]
	Innførsel	Utførsel	Innførsel	Utførsel	
1959	117	128	98	99	101
1960	143	137	99	99	100
1961	153	144	98	98	100
1962	165	155	97	97	100
1963	174	170	98	96	98
» 1. kv.	170	166	97	95	98
» 2. »	179	167	97	94	97
» 3. »	165	160	97	97	100
» 4. »	183	188	99	96	97
1964 1. kv.	184	191	98	96	98
» 2. »	200	205	98	98	100
» 3. »	181	187	100	100	100

[1] Forholdet mellom utførselspristall og innførselspristall.

Tabell 13. *Pristall for enkelte viktigere grupper i utenrikshandelen. 1955 = 100.*

	1963				1964		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
Innførsel:							
I alt uten skip	97	97	97	99	98	98	100
Korn og kornvarer	84	89	88	92	91	93	90
Frukt og grønnsaker	122	136	125	117	108	125	112
Sukker, kaffe, te etc.	68	80	96	108	79	89	120
Fôrstoffer, unntatt korn	86	86	90	92	92	78	74
Malmer og mineraler	85	82	80	84	83	88	92
Brenselsstoffer	92	88	89	92	93	90	88
Kjemikalier	87	93	91	88	92	89	90
Garn og tråd	80	82	80	82	81	82	82
Metervarer og klær	88	84	85	87	89	86	86
Uedle metaller	102	103	102	102	101	104	107
Arbeider av uedle metaller	112	111	110	108	114	112	119
Maskiner og apparater	110	110	110	110	108	108	108
Transportmidler unnt. skip	108	102	106	111	109	104	106
Utførsel:							
I alt uten skip	95	94	97	96	96	98	100
Fisk, fersk og saltet	116	119	117	121	125	130	128
Fisk, tilberedt el. konservert	117	126	115	118	122	130	116
Trelast	93	96	107	99	99	103	114
Papirmasse	86	85	87	87	89	89	90
Malmer	87	87	86	86	86	90	95
Dyre- og plantefett	64	75	81	85	90	100	97
Gjødning	87	89	87	83	86	90	84
Papir og papp	92	91	91	92	93	93	93
Uedle metaller	98	91	93	94	93	97	99

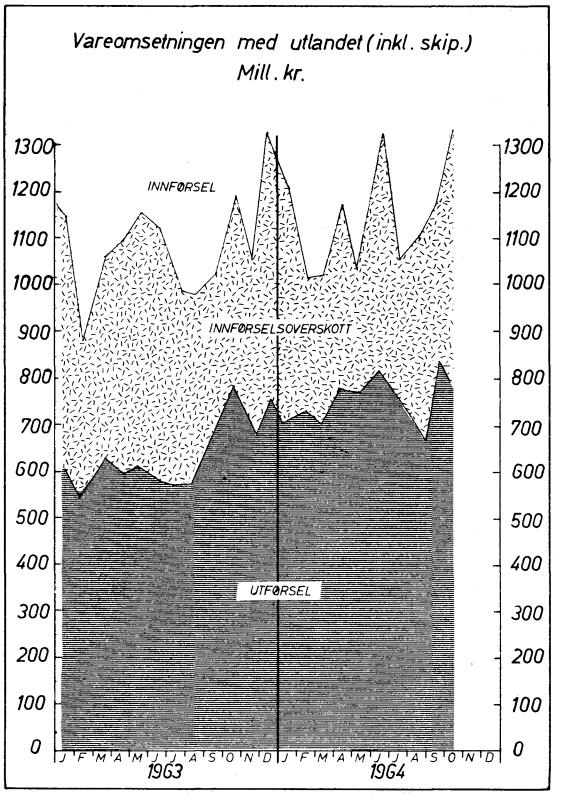

Fig. 9.

meget som 24 prosent. Skipseksporten økte med 196 mill. kr. og andre varer med 1 096 mill. kr. eller hele 21 prosent. I 2. kvartal var utførselen uten skip 29 prosent høyere enn i samme kvartal året før. Sesongjusterte oppgaver viser avtakende vekst i eksporten etter vårmånedene 1964.

Vareinnførselsoverskottet var, medregnet skip, 3 374 mill. kr. i januar—september 1964, dvs. 636 mill. kr. eller 16 prosent lavere enn i tilsvarende periode året før. Holdes skip utenfor, var nedgangen 171 mill. kr., eller 6 prosent.

Stigningen i innførsels- og utførselsverdien (utenom skip) skyldtes først og fremst øking av varemengdene (se tabell 12).

Importvolumet (skip ikke medregnet) var i 1.—3. kvartal 1964 om lag 10 prosent høyere enn i samme periode året før. For eksporten (utenom skip) var volumøkingen enda sterkere, nemlig 18 prosent. Både for importen og eksporten lå volumtallet i hvert kvartal 1964 høyere enn i samme kvartal året før. For importen varierte oppgangen mellom 7 og 12 prosent (i 2. kvartal) og for eksporten mellom 9 og 23 prosent (også i 2. kvartal).

Pristallene for importen lå i gjennomsnitt 2 prosent høyere i månedene januar—september 1964 enn i samme tidsrom 1963. Prisstigningen fra 1963 til 1964 var på 1 prosent i hvert av de to første kvartalene og 3 prosent i 3. kvartal. For eksporten steg det gjennomsnittlige prisnivå med vel 3 prosent. I første kvartal var prisoppgangen moderat, men i de følgende to kvartaler lå pristallet 4 prosent og 3 prosent høyere enn året før. Indeksen for bytteforholdet lå i gjennomsnitt for de tre første kvartaler 1964 1 prosent over nivået i tilsvarende periode året før. Bedringen i løpet av 1964 har vært markert. Pristallene viser

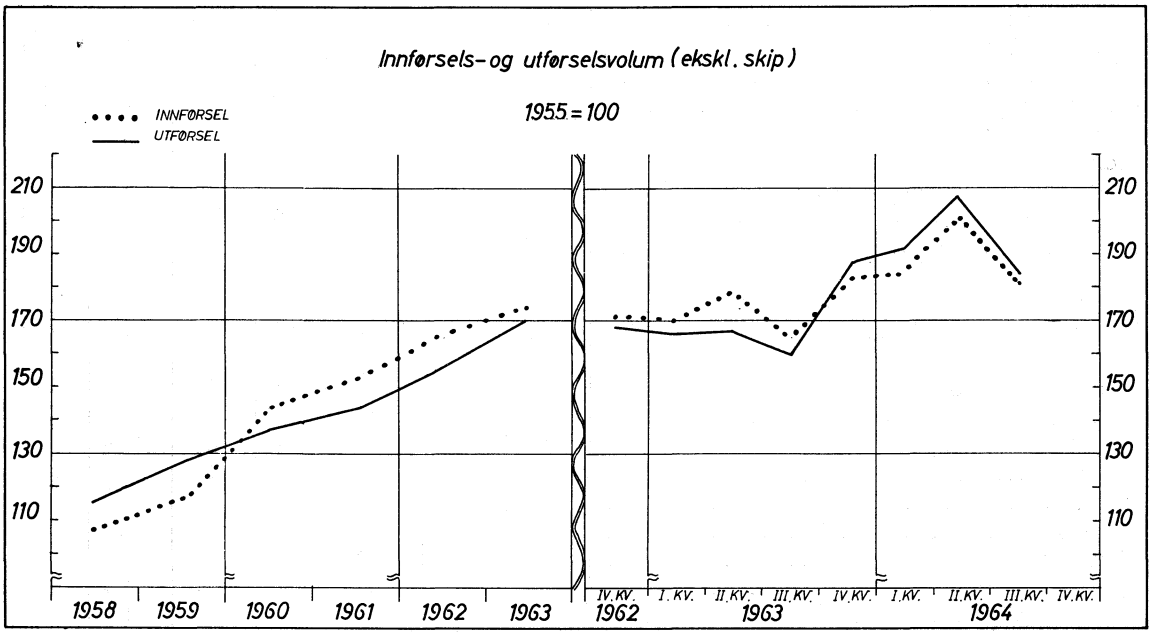

Fig. 10.

for vareeksporten en stigning på vel 4 prosent fra 4. kvartal 1963 til 3. kvartal 1964, mot en stigning på 1 prosent i prisene for vareimporten. Bytteforholdet gikk i denne periode opp fra 97 til 100.

På importsiden var det stigning i prisene for bl. a. korn og kornvarer, sukker, kaffe, te etc., malmer og mineraler, metaller og arbeider av metaller. Det var ellers prisnedgang for bl. a. frukt og grønnsaker og fôrstoffer. På eksportsiden steg prisene for alle grupper, bortsett fra gjødning. Fersk og saltet fisk hadde en stigning på 9 prosent, trelast 6 prosent, mens dyre- og plantefett viste en oppgang på hele 33 prosent i perioden januar—september 1963 til 1964 (se tabell 13).

Innførselen av viktigere varer.

Verdien av vareinnførselen steg fra januar—september 1963 til samme periode i 1964 for alle viktigere varegrupper, unntatt korn og kornvarer og frukt og grønnsaker. (Se tabell 14 og tabell II A, side *7).

Tabell 14. *Prosentvis endring i innførselsverdi, volumtall og pristall fra januar—september 1963 til januar—september 1964.*

	Innførsels-verdi	Volum-indeks	Pris-indeks
Korn og kornvarer	— 4	— 8	+ 5
Frukt og grønnsaker...	— 7	+ 4	— 10
Sukker, kaffe, te m. v...	+ 6	— 6	+ 12
Oljefrø, dyre- og plantefett	+ 29	+ 5	+ 23
Spinnestoffer	+ 16	+ 7	+ 9
Malmer og mineraler...	+ 36	+ 28	+ 6
Brenselsstoffer	+ 5	+ 4	—
Kjemikalier	+ 18	+ 18	—
Garn og tråd	+ 9	+ 8	+ 1
Metervarer og klær ...	+ 12	+ 10	+ 1
Uedle metaller	+ 18	+ 16	+ 2
Arbeider av uedle metaller	+ 17	+ 13	+ 4
Maskiner og apparater..	+ 6	+ 8	— 2
Transportmidler unntatt skip	+ 15	+ 14	+ 1
I alt uten skip.....	+ 12	+ 10	+ 2

For sukker, kaffe, te m. v. var verdistigningen 21 mill. kr. eller 6 prosent. I volum falt importen av disse varer med 6 prosent, og verdistigningen kom således av en prisstigning på hele 12 prosent. Importen av rå kaffe steg med 50 mill. kr. Økingen skyldtes høyere priser. Importverdien for sukker gikk ned med 32 mill. kr., og dette skyldtes i sin helhet en

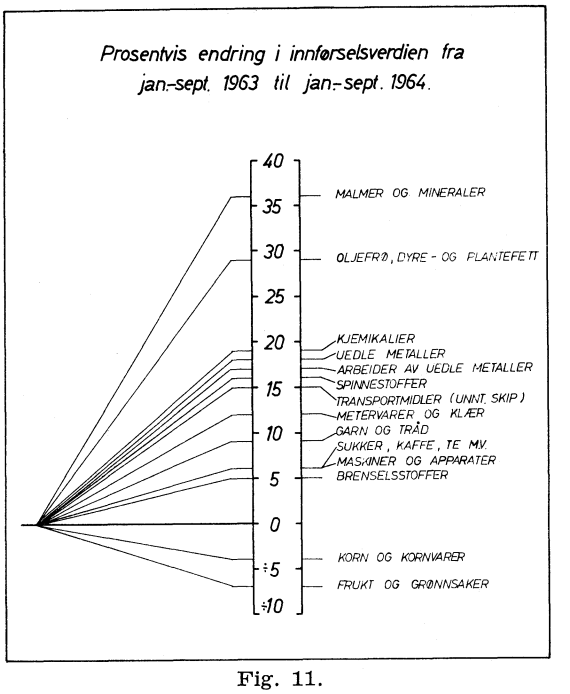

Fig. 11.

nedgang i volumet fra 121 tonn i januar—september 1963 til 61 tonn i tilsvarende periode i 1964. Det var den sterke prisstigningen på sukker i 1963 som bidrog til at det ble inngått færre kontrakter om leveranser av sukker i 1964.

For oljefrø, dyre- og plantefett steg importverdien med 47 mill. kr. eller hele 29 prosent. Av stigningen utgjorde 24 mill. kr. prisøking for oljefrø og resten høyere priser og økt importmengde av rå sildolje.

Importen av spinnestoffer, garn og tråd, metervarer og klær økte sterkt i verdi. For en del skyldtes dette prisstigning på ull. Av den totale importøking for disse varer på 70 mill. kr. utgjorde merimporten av klær 47 mill. kr.

Størst prosentvis stigning i importverdi og volum (36 og 28 prosent)) hadde malmer og mineraler. Importverdien økte bl.a. for manganmalm og krommalm, begge med 14 mill. kr. Økingen i 1964 må ses i sammenheng med den lave importen året før. Det ble ellers i 1964 importert mindre sinkmalm enn i 1963, men høyere priser bidrog til større importverdi.

Importen av brenselsstoffer steg med 40 mill. kr. eller 5 prosent. Det gjennomsnittlige prisnivå for gruppen under ett var uforandret fra 1963 til 1964. Kull, sinders og koks og rå mineralolje gikk ned i kvantum, men som følge av prisstigning opp i verdi. Av petroleum og white spirit ble det innført større mengder siste år, men prisnedgang førte til at importverdien gikk noe ned. Innførselen av andre brenselsstoffer (bensin og fyringsoljer) gikk

noe opp i verdi. Prisfallet var her helt ubetydelig.

Importen av kjemikalier steg både i volum og verdi med 18 prosent. I verdi var økingen 119 mill. kr. Volumøkingen har delvis sin forklaring i den stadig større anvendelse av plast (råvarer og halvfabrikater) i vareproduksjonen.

Uedle metaller hadde en importverdiøking på 202 mill. kr., dvs. 18 prosent. Det ble innført betydelig større mengder halvfabrikater av jern og stål, særlig stenger, profiler og universalstål og andre jern- og stålplater. Verdiøkingen for importen av universalstål og jern- og stålplater ellers var 74 mill. kr. eller 35 prosent. Av metaller utenom jern og stål, ble det innført dobbelt så mye aluminium (vesentlig halvfabrikater) som året før. Dette bidrog til en verdiøking i importen av aluminium på 34 mill. kr. Ellers gikk importen av nikkelmatte ned med 23 mill. kr., eller 8 prosent.

Maskiner og apparater er den varegruppe (når skip holdes utenfor) som har størst andel i innførselsverdien (18 prosent i de tre første kvartaler 1964). Verdiøkingen var 96 mill. kr. eller 6 prosent. Av ikke-elektriske maskiner viste særlig primærkraftmaskiner og landbruksmaskiner sterk verdiøking, henholdsvis 7 og 21 prosent. Importen av elektriske primærkraftmaskiner var også stor.

For transportmidler utenom skip ble det i 1.—3. kvartal registrert en øking i importverdien fra 1963 til 1964 på 86 mill. kr., eller 16 prosent. Godt over halvparten av dette skyldtes fortsatt stigning i importen av nye og brukte personbiler. Importen av andre motorkjøretøyer og fly gikk også opp i verdi.

En av de varegrupper som viste mindre importverdi enn i 1963 var korn og kornvarer. Endringer i varesammensetningen bevirket at pristallet for gruppen under ett steg 5 prosent, samtidig som importverdi og varemengder gikk tilbake. Importverdien for hvete økte med 16 mill. kr. eller 15 prosent, mest på grunn av større importvolum. Det var praktisk talt ingen import av durra i 1964, og importverdien har falt med 21 mill. kr. Importen av bygg gikk ned med 22 mill. kr eller med 78 prosent.

Innførselen av frukt og grønnsaker gikk ned 7 prosent i verdi. Det ble kjøpt inn mer frisk frukt, men gjennomgående til lavere priser enn i 1963. Importen av friske grønnsaker var vesentlig mindre i 1964.

Utførselen av viktigere varer.

Oppgaver over utførselen i januar—september for de enkelte varegrupper viste særlig sterk verdiøking fra 1963 til 1964 for

Tabell 15. *Prosentvis endring i utførselsverdi, volumtall og pristall fra januar—september 1963 til januar—september 1964.*

	Utførselsverdi	Volumindeks	Prisindeks
Fisk, fersk og saltet ..	— 3	— 11	+ 9
Fiskehermetikk	+ 16	+ 13	+ 3
Trelast	+ 66	+ 56	+ 6
Papirmasse	+ 19	+ 14	+ 3
Malmer	+ 28	+ 23	+ 3
Dyre- og plantefett....	+ 21	— 8	+ 33
Kjemikalier, unntatt gjødning	+ 27	+ 22	+ 3
Gjødning	+ 4	+ 5	—
Papir og papp	+ 16	+ 13	+ 2
Uedle metaller	+ 32	+ 28	+ 2
I alt uten skip.....	+ 21	+ 18	+ 3

trelast, metaller, malmer og kjemikalier. Andre grupper med sterk stigning var kjøtt og kjøttvarer, meierivarer og egg, fiskehermetikk og annen bearbeidd fisk, fôrstoffer, papirmasse, dyre- og plantefett og papir og papp. Utførselsverdien av fersk og saltet fisk gikk noe ned (se tabell 15 og tabell II B, side *8).

Eksporten av kjøtt og kjøttvarer tok seg godt opp i 1964. Verdien steg vesentlig som følge av at utførselen av hvalkjøtt økte til 51 mill. kr., dvs. med 24 mill. kr. eller nærmere 90 prosent.

Markedet for meieriprodukter var fortsatt godt i 1964. Særlig hadde smøreksporten markert framgang. Den utgjorde i januar—september 1964 5 400 tonn til 36 mill. kr. mot 2 400 tonn og 16 mill. kr. i samme periode ett år tidligere.

Utførselsverdien av fiskehermetikk steg med 19 mill. kr. eller 16 prosent. Oppgangen kom både som følge av høyere priser og større utførselsvolum, i første rekke for røykt brisling i olje og halvkonserver.

Eksporten av fôrstoffer tok seg ytterligere opp i 1964. Det var lettere avsetning, og råstofftilgangen var bedre, samtidig som det ble solgt en del fra lager. Verdiøkingen for gruppen skyldtes at det solgte kvantum sildemjøl økte til nær det tredobbelte. I verdi gikk utførselen av fôrstoffer opp fra 51 mill. kr. til 136 mill. kr. Særlig sterkt var oppsvinget i leveransene til Frankrike, Storbritannia og Sverige.

Eksporten av papirmasse gikk i verdi opp med 71 mill. kr. (19 prosent). Til og med høsten 1964 var avsetningsforholdene merkbart bedre enn året før. Eksporten foregikk til

Tabell 16. *Utførsel av viktigere malmer og metaller.*

	1963			Januar—september 1963			Januar—september 1964		
	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.
Jernmalm	1 223	75	61	890	54	61	1 207	73	60
Svovelkis, urøstet	647	44	69	478	33	68	471	32	68
Ferrosilicium	154	100	650	117	77	653	161	101	630
Ferrokrom	27	51	1 853	21	38	1 858	27	49	1 822
Ferromangan	60	56	925	43	40	927	53	47	886
Ferrosilicomangan	84	82	975	61	60	986	76	71	942
Kopper, ulegert	15	68	4 403	12	52	4 391	11	50	4 652
Aluminium, ulegert	199	621	3 124	147	458	3 116	190	606	3 196
Sink, ulegert	33	51	1 540	25	37	1 502	28	63	2 259
Nikkel, ulegert	24	292	12 217	17	205	12 221	26	311	12 121
I alt	2 466	1 440	..	1 811	1 054	..	2 250	1 403	..

Tabell 17. *Utførsel av fisk og produkter av fisk og sjødyr.*

	1963			Januar—september 1963			Januar—september 1964		
	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. kg kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. kg kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. kg kr.
Sild og fisk:									
Fersk og kjølt sild	7	5	0,67	7	5	0,67	6	4	0,67
Frossen sild	17	14	0,85	15	13	0,85	14	11	0,84
Fersk og kjølt fisk	22	53	2,42	16	40	2,56	16	47	3,01
Rundfrossen fisk	20	60	2,95	15	43	2,92	13	43	3,32
Frossen filet	47	155	3,29	35	115	3,31	33	108	3,25
Tørrfisk	30	157	5,24	21	105	5,09	16	83	5,17
Klippfisk	31	113	3,69	22	81	3,63	19	81	4,39
Saltet sild	8	17	2,02	5	9	1,86	6	9	1,62
Saltet fisk	5	13	2,54	3	8	2,53	3	8	2,66
Skalldyr, ikke herm.	7	63	8,86	5	45	9,11	5	54	11,25
Annen fisk	10	20	2,04	9	17	1,99	7	17	2,30
Fiskehermetikk og annen bearb. fisk:									
Fiskehermetikk	28	130	4,63	20	92	4,65	21	99	4,74
Skalldyr	2	17	10,68	1	12	10,82	1	13	10,39
Annen bearbeidd fisk	8	25	3,02	5	15	2,97	7	27	3,98
Andre produkter:									
Silde- og fiskemjøl	104	100	0,97	59	58	0,98	146	147	1,01
Tran	18	25	1,40	13	17	1,32	13	21	1,63
Herdet fett	87	117	1,35	69	89	1,28	62	110	1,78
Hvalolje, rå	26	25	0,98	24	23	0,99	16	25	1,54
Sperm- og bottlenose-olje, rå	5	9	1,82	4	7	1,79	6	9	1,48
Andre produkter	..	102	..	..	60	..	..	94	..
I alt	..	1 220	..	..	854	..	..	1 010	..

noe høyere priser (3 prosent), men volumøkingen hadde størst betydning (14 prosent). Eksportverdien for mekanisk masse og sulfittcellulose steg med henholdsvis 32 mill. kr. og 34 mill. kr.

For trelast steg eksportverdien med hele 66 prosent. I første rekke skyldtes dette betydelig øking i de utførte mengder av skåret og høvlet last.

Utførselsverdien av mineraloljeprodukter totalt viste en moderat stigning. Forskyvningene på avtakerland var imidlertid store. Både Sverige, Nederland og Storbritannia avtok mye mer enn før, mens en tilsvarende reduksjon fant sted i eksporten til Danmark, som i løpet av 1963 fikk sitt eget raffineringsanlegg. Hjemmemarkedet avtok en større del av bensinproduksjonen enn tidligere, og eksporten gikk mer i retning av billigere produkter, bl. a. tyngre brenselsoljer. Prisene var også under press som følge av overproduksjon ved de europeiske raffinerier.

Eksportverdien for dyre- og plantefett økte med 21 prosent. Markedsforholdene for herdet fett bedret seg merkbart i løpet av året. Konkurransemessig lå også herdet fett godt an overfor vegetabilsk fett. Produksjonen av norsk sildolje var også tilfredsstillende både når det gjaldt kvantum, pris og kvalitet.

Traneksporten tok seg noe opp. Først og fremst gjaldt dette salget av veterinærtran, mens salget av medisintran gikk tilbake. Eksportverdien av rå hvalolje og sperm- og bottlenoseolje økte med 15 prosent. Eksportvolumet gikk ned, men dette ble mer enn oppveid av en prisøking på produktene.

Verdiøkingen for eksporten av kjemikalier (utenom gjødning) utgjorde 27 prosent. Det var gjennomgående god etterspørsel etter de fleste produkter i denne gruppen, særlig plastråstoffer og karbider. Derimot gikk eksporten av sprengstoffer litt tilbake. Prisene lå i 1964 gjennomgående 3 prosent høyere enn i foregående år.

Eksporten av gjødning hadde en moderat verdioppgang på om lag 4 prosent. Prisene holdt seg nesten konstante, og det meste av stigningen skyldtes derfor større eksportvolum. Etterspørselen etter disse varer var god , men svikt i bl. a. leveransene av ammoni-

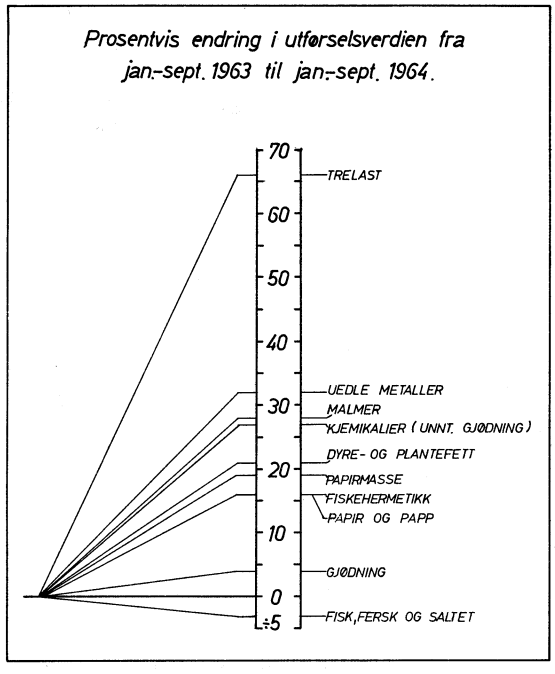

Fig. 12.

Tabell 18. *Utførsel av papirmasse, papir og papp og arbeider herav.*

	1963			Januar—september 1963			Januar—september 1964		
	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.
Mekanisk masse	464	219	473	332	157	473	400	189	473
Sulfatcellulose	11	9	789	8	6	762	6	6	929
Sulfittcellulose	287	276	960	208	198	952	224	232	1 035
Avispapir	219	192	875	155	136	880	171	149	872
Skrive- og trykkpapir, heru. tynntrykk	131	173	1 319	96	126	1 311	109	143	1 321
Sulfatpapir	46	62	1 357	33	45	1 349	37	52	1 405
Sulfittpapir	37	67	1 823	26	48	1 810	33	61	1 858
Maskinpapp	49	62	1 274	36	46	1 264	41	54	1 319
Annet papir og papp og arbeider herav.....	108	161	1 487	80	118	1 478	93	141	1 504
I alt	1 352	1 221	..	974	880	..	1 114	1 027	..

akk fra A/S Norsk Koksverk begrenset produksjonen av primær nitrogen.

Salget av papir og papp utviklet seg i 1964 fortsatt i gunstig retning. Økingen i eksportverdien utgjorde i alt 84 mill. kr., eller 16 prosent. Prisene lå gjennomgående 2 prosent høyere i 1964 enn året før. Øking i de utførte mengder slo imidlertid enda sterkere ut (13 prosent). Eksporten for de fleste sorter papir — avispapir, skrive- og trykkpapir, sulfittpapir, kraftpapir, pergament og greaseproof, økte i verdi. (Se tabell 18.)

Eksporten av uedle metaller økte med 412 mill.kr. (32 prosent). Dette kom i første rekke av et betydelig større eksportvolum, men prisene var også svakt stigende etter en relativt sterk prisnedgang året før.

Eksporten av jern og stål viser stadig framgang, og i 1964 gjaldt dette særlig for ferrolegeringer, blokker o. l., stenger og profiler m. v., universalstål og andre plater og rør. Eksporten av råjern gikk derimot litt tilbake fra 1963. Storbritannia, Vest-Tyskland og Sverige avtok mindre kvanta enn tidligere. For ferrolegeringer var konkurransen om markeder og priser meget merkbar for eksportørene. Prisene ble derfor i 1964 lavere enn året før. Eksportverdien for ferrokrom gikk opp med 28 prosent som følge av en mengdeøking på nesten 30 prosent. Når dette skrives, er det ennå for tidlig å si noe om virkningen av den midlertidige britiske importavgften på stålprodukter og en rekke andre varer som har betydning for Norge. Også for aluminium var utviklingen i eksporten gunstig i 1964. Leveringene økte med nær 60 prosent til Storbritannia, med om lag 50 prosent til Vest-Tyskland og med 15 prosent til Sambandsstatene (vårt største marked). Totalt økte det utførte kvantum aluminium med nær 30 prosent, og prisene lå noe høyere enn i 1963. Kopperesksporten ble i 1964 ubetydelig redusert i kvantum og verdi, men det var en del forskyvninger på markedene, blant annet avtok Frankrike et noe mindre kvantum, mens Vest-Tyskland økte sine kjøp. Etterspørselen etter nikkel var stor og førte til en øking i utførselsverdi på hele 34 prosent. Leveringene til Frankrike gikk mest opp, men også andre land som Sambandsstatene, Vest-Tyskland, Storbritannia og Japan avtok mer enn tidligere. Sinkeksporten gikk opp med om lag 10 prosent i kvantum, og med hele 70 prosent i verdi på grunn av en kraftig prisoppgang. Verdiøkingen var særlig sterk for eksporten av sink til Sverige og Vest-Tyskland.

Eksporten av maskiner og apparater hadde en gunstig utvikling. Det var bl. a. økt eksport av primærkraftmaskiner, landbruksmaskiner, motorer og forskjellig elektrisk utstyr.

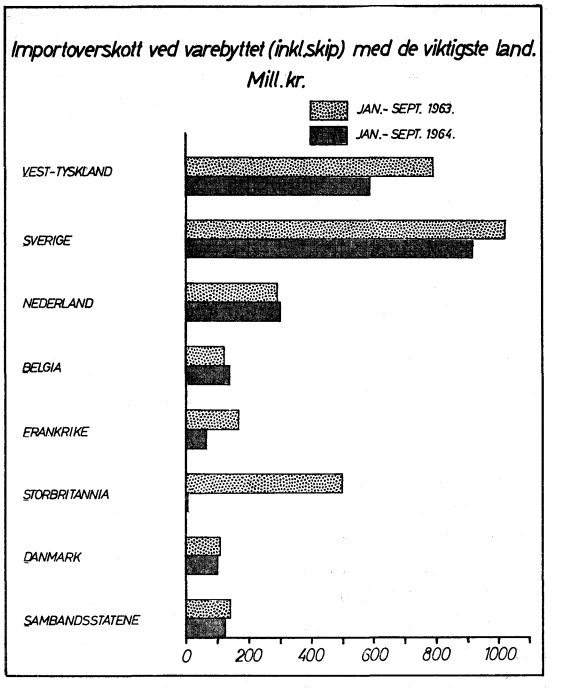

Fig. 13.

Utenrikshandelens fordeling på land.

Innførselen fra nordiske land hadde i de tre første kvartaler både i 1963 og 1964 en andel på 25 prosent av vår samlede innførselsverdi. De nordiske lands andel av utførselen falt fra nær 24 prosent i 1963 til 23 prosent i 1964 (se tabellene 19 og 20). Om lag to tredjedeler av importen fra Norden kommer fra Sverige, som i de siste årene har inntatt plassen som vår viktigste vareleverandør, foran Storbritannia og Vest-Tyskland. Ser en bort fra skipsimporten, er Sverige vår tredje viktigste leverandør. Sverige er samtidig vår tredje viktigste varemottaker. Landets andel av den samlede utførselsverdi har i flere år vært stigende, men tallene for de tre første kvartaler i 1964 viser litt nedgang.

Verdien av vår innførsel fra Sverige steg med 73 mill. kr. fra januar—september 1963 til samme tidsrom 1964. Skipsimporten gikk ned med 156 mill. kr., mens vareimporten ellers økte med 229 mill. kr. Importverdien gikk opp for korn og kornvarer, trelast, malmer, jern og stål, arbeider av metaller, ikkeelektriske maskiner, transportmidler utenom skip og for klær. For andre metaller enn jern og stål ble det registrert en mindre verdinedgang, mens importen av elektriske maskiner og apparater var nær uforandret. Utførselen til Sverige økte med 177 mill. kr. Skipseksporten gikk opp med 4 mill. kr. Ellers steg eksportverdien i første rekke for fisk og fiskevarer, mineraloljeprodukter, elektrisk strøm,

Tabell 19. *Innførsels- og utførselsverdien prosentvis fordelt på verdensdeler og viktigere land.*

	Innførsel		Utførsel	
	1963	1964[1]	1963	1964[1]
Europa	78,3	74,9	77,3	78,8
Belgia og Luxembourg	2,3	2,5	1,7	1,6
Danmark	6,0	5,6	7,1	6,9
Frankrike	3,6	3,6	3,5	4,5
Italia	1,8	2,0	3,3	2,5
Nederland	5,1	5,2	3,2	3,3
Sovjetunionen	1,2	1,3	1,2	1,3
Storbritannia	16,0	14,1	17,8	21,0
Sverige	19,2	18,0	13,7	13,4
Vest-Tyskland	17,0	15,4	15,2	14,3
Andre	6,1	7,2	10,6	10,0
Nord- og Mellom-Amerika	11,8	12,4	12,0	11,3
Sambandsstatene	6,9	7,6	9,8	9,5
Canada	3,7	3,7	0,5	0,6
Sør-Amerika	3,7	2,9	2,2	1,8
Afrika	2,1	2,8	4,4	3,7
Asia	3,5	6,1	3,2	3,4
Oseania	0,6	0,9	0,9	1,0
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0

[1] Jan.—sept.

de fleste kjemikalier, garn, metervarer og ferdige tekstiler, metaller, maskiner og apparater og transportmidler utenom skip. Innførselsoverskottet uten skip overfor Sverige gikk opp fra 323 mill. kr. til 379 mill. kr.

Vår innførsel fra Danmark i januar—september steg med 46 mill. kr. fra 1963 til 1964. Av dette utgjorde økte skipskjøp 35 mill. kr. Ellers var verdien av importen høyere for sukker og sukkervarer, garn, metervarer, ferdige tekstiler, klær, jern og stål og ikke-elektriske maskiner. Lavere importverdi viste bl. a. korn og kornvarer. Utførselen til Danmark steg med 57 mill. kr., hvorav større skipssalg svarte for 27 mill. kr. Størst verdiøking viste papir og papp, garn, metervarer og tekstiler, metaller og arbeider av metaller og ikke-elektriske maskiner. Innførselsoverskottet overfor Danmark gikk opp fra 33 mill. kr. i januar—september 1963 til 83 mill. kr. i samme periode 1964 når skip holdes utenfor.

Innførselen fra Finland gikk opp med bare 4 mill. kr. Importen av skip steg, men samtidig var det sterk nedgang i innførselen av kubb og cellulosetømmer. Utførselen steg med 24 mill. kr. Det ble solgt skip for 15 mill. kr. mer enn i 1963. Ellers økte eksporten spesielt for fôrstoffer, gjødningsstoffer, garn, meter-

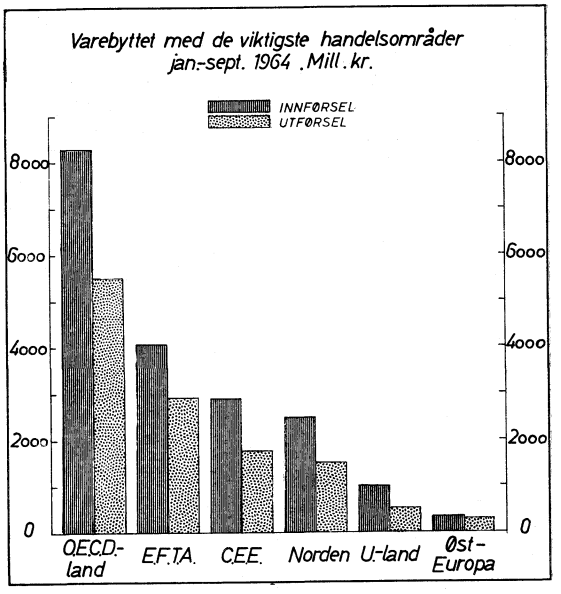

Fig. 14.

varer og ferdige tekstiler, jern og stål og andre metaller. Utførselsoverskottet overfor Finland (regnet uten skip) steg fra 26 mill. kr. til 47 mill. kr.

Verdien av vår samhandel med Frihandelsforbundet (EFTA) og Fellesmarkedet (CEE) viste fra januar—september 1963 til samme periode 1964 stigning for begge områder, regnet både med og uten skip. Samhandelen steg sterkere med EFTA-området enn med CEE. For importen var verdistigningen henholdsvis 378 mill. kr. (13 prosent) og 266 mill. kr. (11 prosent), og for eksporten økte verdien til EFTA med 589 mill. kr. (27 prosent) og til CEE med 236 mill. kr. (16 prosent).

Innførselsoverskottet (uten skip) overfor EFTA gikk ned fra 833 mill. kr. i januar—september 1963 til 622 mill. kr. i samme periode 1964. Overfor CEE gikk innførselsoverskottet opp fra 839 mill. kr. til 870 mill. kr.

I oppstillingen nedenfor er det foretatt en sammenlikning mellom EFTA- og CEE-områdenes prosentsvise andel av vår innførsel og utførsel (1964 omfatter bare 1.—3. kvartal):

	EFTA				CEE			
	1961 Pst.	1962 Pst.	1963 Pst.	1964 Pst.	1961 Pst.	1962 Pst.	1963 Pst.	1964 Pst.
Innførsel:								
Med skip	39	40	42	40	32	31	30	29
Uten skip	35	37	38	38	32	30	29	29
Utførsel:								
Med skip	43	41	42	43	25	27	28	26
Uten skip	45	42	42	44	26	27	29	27

EFTA-landenes andel av vår innførsel steg både i 1962 og 1963, men gikk ned i 1964. EFTA's andel i eksporten gikk ned i 1962,

men har senere vist en stigende tendens. For CEE har importandelen falt fra år til år, mens eksportandelen i gjennomsnitt har vist en liten oppgang.

Storbritannia er, når skip holdes utenfor, fortsatt vår fremste handelspartner. I de tre første kvartaler av 1964 var innførselen derfra 33 mill. kr. mindre enn i de samme kvartaler foregående år. Det var mindre import av skip som førte til nedgangen. Verdien av annen vareimport gikk opp med 44 mill. kr. Dette skyldtes særlig høyere import av tekstilfibrer, kull og koks, mineralolje, garn og metervarer og elektriske maskiner og apparater. Det var derimot sterk verdinedgang for importen av sukker og sukkervarer. Utførselen til Storbritannia steg med 459 mill. kr., hvorav 91 mill. kr. kom av større skipseksport og 368 mill. kr. av økt salg av andre varer. Økingen fordelte seg på en rekke varegrupper. De som telte mest var meierivarer og egg, fisk og fiskevarer, fôrstoffer, trelast, papirmasse, malmer, mineralolje, kjemikalier, papir og metaller. Innførselsoverskottet (uten skip) gikk ned fra 364 mill. kr. i januar—september 1963 til 39 mill. kr. i samme tidsrom 1964.

Vår handel med resten av EFTA-landene (Portugal, Sveits og Østerrike) sett under ett viste noe sterkere verdiøking for importen enn for eksporten. Innførselsoverskottet (utenom skip) steg fra 114 mill. kr. til 121 mill. kr.

Verdien av innførselen i 1.—3. kvartal fra Vest-Tyskland (vår viktigste kunde og leverandør innenfor CEE) falt fra 1963 til 1964 med 96 mill. kr. Innførselen av skip gikk ned med 279 mill. kr., mens vareimporten hadde en verdiøking på 183 mill. kr., som for det meste fordelte seg på kjemikalier, jern og stål, maskiner og apparater og transportmidler utenom skip. Vår utførsel til Vest-Tyskland gikk opp med til sammen 108 mill. kr., hvorav 11 mill. kr. falt på eksporten av skip og 97 mill. kr. på større salg av andre varer, spesielt malmer, jern og stål og andre metaller. Dyrefett og oljer viste mindre eksportverdi i 1964 enn året før. Innførselsoverskottet overfor Vest-Tyskland, regnet uten skip, steg fra 353 mill. kr. i januar—september 1963 til 439 mill. kr. i de samme måneder 1964.

Vårt varebytte med de øvrige CEE-land økte i verdi både for importen og for eksporten. Importen fra Be-Ne-Lux (Belgia, Nederland og Luxembourg) økte med 14 prosent og importen fra Frankrike og Italia med 4 prosent. Samtidig gikk eksporten opp med 23 prosent til Be-Ne-Lux og med 26 prosent til Frankrike og Italia. Importoverskottet overfor disse 5 landene ble til sammen redusert fra 486 mill. kr. til 430 mill. kr.

Mellom 82 og 83 prosent av vår samlede utenrikshandel i 1964 foregikk med land tilsluttet OECD. For innførselen var det en nedgang i andelen (fra 85 til vel 82 prosent), mens utførselsandelen hadde en moderat øking (fra 82 til nær 83 prosent).

Innførselsoverskottet (regnet uten skip) overfor OECD-landene falt fra januar—september 1963 til samme periode i 1964 med 155 mill. kr., — fra 2 104 mill. kr. til 1 949 mill. kr. Det meste av dette falt på reduksjonen av innførselsoverskottet i samhandelen med EFTA-området. Innførseloverskottet overfor Storbritannia falt med hele 325 mill. kr., mens det overfor nordiske land gikk opp med om lag 110 mill. kr. Handelen med Nord-Amerika gav også en svak reduksjon i innførselsover-

Tabell 20. *Innførselen og utførselen etter land- og valutaområder. Mill. kr.*

	Innførsel				Utførsel			
	1962	1963	Jan.—sept. 1963	Jan.—sept. 1964	1962	1963	Jan.—sept. 1963	Jan.—sept. 1964
Nordiske land[1]	2 724	3 379	2 343	2 488	1 690	1 799	1 281	1 543
Det europeiske frihandelsforbund (EFTA)[2]	4 691	5 671	3 955	4 066	2 853	3 110	2 204	2 916
Det europeiske fellesmarked (CEE)[3]	3 703	3 879	2 885	2 903	1 872	2 063	1 495	1 763
OECD-land[4]	9 899	11 116	8 015	8 302	5 690	6 213	4 439	5 560
Øst-Europa[5]	349	374	271	342	280	368	278	314
Utviklingsland[6]	1 291	1 243	934	1 011	715	802	530	588

[1] Danmark, Finland, Island og Sverige. [2] Norge, Danmark, Sverige, Storbritannia og Nord-Irland, Portugal, Sveits og Østerrike. [3] Italia, Vest-Tyskland, Belgia og Luxembourg, Nederland og Frankrike. [4] Land tilsluttet Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (unntatt Japan). [5] Albania, Bulgaria, Jugoslavia, Polen, Romania, Sovjetunionen,Tsjekkoslovakia, Øst-Tyskland og Ungarn. [6] Afrika unntatt Sør-Afrika, Asia unntatt Japan og Nord- og Sør-Amerika unntatt Sambandsstatene og Canada.

skottet, mens vi fikk en liten øking i underskottet i handelen med CEE og andre medlemsland i OECD.

Utenfor Europa er Sambandsstatene vår viktigste handelspartner. Verdien av innførselen derfra steg fra januar—september 1963 til samme periode i 1964 med 85 mill. kr. Det var verdistigning for importen av korn og kornvarer, oljefrø, -nøtter og -kjerner og kjemikalier, men nedgang for frukt og grønnsaker, fôrstoffer og ikke-elektriske maskiner og apparater. Utførselsverdien gikk opp med 104 mill. kr. Dette skyldtes økt eksport av huder og skinn og metaller. Eksporten av fisk og fiskevarer gikk tilbake. Samhandelen med Sambandsstatene resulterte i en nedgang i innførselsoverskottet fra 143 mill. kr. til 124 mill. kr.

Samhandelen med Øst-Europa viste verdistigning for importen på 71 mill. kr. (26 prosent), og for eksporten på 36 mill. kr. (13 prosent). Importen fra Polen steg mest, men det var også økt import fra de andre landene. Størst framgang for eksporten var det til Øst-Tyskland (skip) og Sovjetunionen. Eksporten til Jugoslavia og Romania gikk tilbake. Regnet uten skip gikk importoverskottet overfor de østeuropeiske landene opp fra 20 mill. kr. i 1963 til 54 mill. kr. i 1964.

Vårt samlede varebytte med utviklingslandene steg i verdi fra 1963 til 1964. Importen gikk opp 77 mill. kr. (8 prosent) og eksporten 58 mill. kr. (11 prosent). Dette gav til resultat et importoverskott i 1964 på 423 mill. kr., dvs. 19 mill. kr. høyere enn foregående år. Holdes skip utenfor, var overskottet 547 mill. kr. som svarer til en oppgang på 33 mill. kr.

Vår samhandel med flere av utviklingslandene viste relativt store verdiendringer. Således steg importen fra Libya, Saudi-Arabia, Irak (i alle tilfelle rå mineralolje) og Brasil (kaffe). På den annen side gikk importen tilbake fra Guinea, Jamaica (i begge tilfelle alumina), Argentina (epler) og Venezuela (rå mineralolje). Eksportøking var det særlig til Liberia (skip), Sør-Afrika (papir, skip og fiskehermetikk), Cuba (klippfisk og avispapir), China (skip), Hong Kong (papir og skip) og Chile (maskinelt utstyr og fiskefartøyer). Det ble derimot registrert nedgang i verdien av eksporten til Nigeria (tørrfisk), Mexico, Panama, India, Israel (i alle tilfelle skip), Indonesia (papir og gjødsel) og Brasil (klippfisk).

Produksjon og sysselsetting.

Hovedtrekk av utviklingen.

Etter foreløpige beregninger økte verdien av bruttonasjonalproduktet med så meget som 10 prosent fra 1963 til 1964. Prisstigningen fra 1963 til 1964 var forholdsvis betydelig (+ 3,7 prosent), men også økingen i produksjonsvolumet var sterkere enn det som har vært ansett som «normalt» for norsk økonomi i etterkrigstiden. I faste (1955) priser økte bruttonasjonalproduktet med vel 6 prosent i 1964 mot vel 5 prosent i 1963 og mot 3,9 prosent i gjennomsnitt for perioden 1950 til 1962.

De foreløpige beregninger viser at bruttoproduktet i faste priser økte i alle næringer i 1964. Sterkest prosentvis øking i produksjonen fra 1963 hadde hvalfangsten, der tilfeldigheter kan slå sterkt ut (40 prosent), og skogbruket (10 prosent). Ellers steg produksjonen i kraft- og vannforsyning med rundt 7 prosent, i industrien med vel 8 prosent, i varehandel med 7 prosent og i bergverk med vel 6 prosent. Både i sjøtransport, i annen samferdsel og i bygge- og anleggsvirksomhet var produksjonsoppgangen vel 5 prosent. Svak stigning i produksjonen hadde bl. a. jordbruk (+ 3 prosent).

Sett fra anvendelsessiden kom de sterkeste bidragene til produksjonsveksten i 1964 fra eksporten av varer og tjenester og fra bruttoinvesteringene i fast kapital og lager som viste en øking på henholdsvis rundt 10 prosent og 6,5 prosent regnet i faste priser (se tabell 21). I 1963 var de tilsvarende vekstrater 10,5 prosent og 5,5 prosent. For eksporten var det i 1964 særlig utførselen av tradisjonelle eksportvarer som treforedlingsprodukter, metaller og gjødningsstoffer m. v. som bidrog til oppsvinget, mens det først og fremst var investeringene i maskiner og utstyr som trakk veksten i bruttoinvesteringene opp. Både volumet av privat konsum og offentlig konsum viste svakere vekst enn bruttonasjonalproduktet, henholdsvis + 3,5 prosent og + 5,8 prosent. For disse to etterspørselskomponenter var de tilsvarende vekstrater i 1963 4 prosent for privat konsum og 4,7 prosent for offentlig konsum.

Arbeidsmarkedet var i 1964 strammere enn året før. Sysselsettingen av lønnsmottakere økte sterkere enn i 1963, og arbeidsledigheten lå noe under fjorårsnivået.

Industrien, der tallet på sysselsatte lønnsmottakere var uendret fra 1962 til 1963, hadde i 1964 den sterkeste øking i sysselsettingen siden 1961. Ved utgangen av september 1964 var det her 5 850 flere sysselsatte lønnsmottakere enn på samme tidspunkt året før. Sterkest vekst i sysselsettingen var det i

Tabell 21. *Nasjonalproduktet etter anvendelse. Mill. kr.*

	I løpende priser				I 1955-priser			
	1963	1964	Endring 1963—64	Prosentvis endring 1963—64	1963	1964	Endring 1963—64	Prosentvis endring 1963—64
Bruttonasjonalprodukt	45 080	49 643	4 563	10,1	36 480	38 733	2 253	6,2
Av dette til:								
Bruttoinvestering (inkl. lager)	16 290	17 392	1 102	6,8	13 219	14 068	849	6,4
Privat konsum	24 238	26 230	1 992	8,2	19 677	20 359	682	3,5
Offentlig konsum	5 602	6 171	569	10,2	3 785	4 005	220	5,8
Eksportoverskott	—1 050	— 150	900	.	— 201	301	502	.
Eksport	16 424	18 855	2 431	14,8	17 682	19 410	1 728	9,8
— Import	17 474	19 005	1 531	8,8	17 883	19 109	1 226	6,9

skipsindustri, verkstedindustri ellers, primær jern- og metall- og grafisk industri, mens det i bekledningsindustri, gummivareindustri og treforedlingsindustri var nedgang i sysselsettingen. I de tjenesteytende næringer økte sysselsettingen like sterkt som i de to foregående år. I byggevirksomheten lå sysselsettingen i første halvår 1964 betydelig over og i annet halvår noe lavere enn i tilsvarende perioder året før. I anleggsvirksomhet, jordbruk, skogbruk og fiske var det færre sysselsatte lønnsmottakere i 1964 enn i 1963.

I *jordbruket* var vekstvilkårene for planteproduksjonen mindre gode i 1964. Avlingene ble etter foreløpige oppgaver 94 prosent av et middelsårs avling, mot 97 prosent av et middelsår i 1963. En regner med at høyavlingene ble noe mindre og kornavlingene noe større enn i 1963. Avlingene av poteter og rotvekster varierte temmelig sterkt fylkesvis og lå alt i alt — særlig potetavlingene — under et middelsår. De dårlige værforhold gikk mest ut over avlingene av varmekrevende grønnsaker, men også vintergrønnsakene gav dårlig resultat i 1964. Fruktavlingene ble trolig noe større, og avlingene av hagebær noe mindre enn i 1963. Kjøttproduksjonen var noe større i 1964 enn året før, og ved meieriene ble det i perioden januar—september 1964 innveid vel 4 prosent mer mjølk enn i 1963.

I *skogbruket* var driftsforholdene i sesongen 1963—64 svært gode på Østlandet og Sørlandet. På Vestlandet og nord for Dovre gjorde vekslende vær driftsforholdene vanskelige. Etter foreløpige oppgaver var avvirkingen av industrivirke 6,98 mill. m^3 bartrevirke og 0,37 mill. m^3 lauvtrevirke. Dette var henholdsvis 11 prosent og 9 prosent mer enn i sesongen 1962—63.

I *fisket* ble fangstresultatet meget godt i 1964. Årsfangsten er for 1964 anslått til vel 1,4 mill. tonn til en førstehåndsverdi av om lag 777 mill. kr. Økingen i førstehåndsverdien fra 1963 var om lag 77,6 mill. kr. I vintersildfisket var fangsten vesentlig større enn i 1963. Makrellfisket og sildefisket i Nordsjøen gav rekordfangster, mens torskefisket slo dårlig til.

I *hvalfangsten* ble resultatet i sesongen 1963—64 betydelig bedre enn i foregående sesong, men fangsten i 1963—64 lå fortsatt langt tilbake for tidligere års fangstresultater. Produksjonen av hval- og spermolje utgjorde for norske ekspedisjoner i Antarktis i sesongen 1963—64 om lag 253 000 fat mot 224 000 fat i sesongen 1962—63 og 569 000 fat i sesongen 1961—62. Verdien av fangstresultatet (biprodukter medregnet) var i sesongen 1963—64 om lag som i sesongen 1961—62, men ca. 50 mill. kr. større enn i sesongen 1962—63.

I *bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning* steg produksjonen etter foreløpige beregninger for 1964 med hele 7,5 prosent fra 1963. Ser en bort fra de første etterkrigsår, er det bare for årene 1950 og 1960 en vil finne sterkere produksjonsvekst. I 1964 var produksjonen i bergverksdrift m. v. om lag 7 prosent større, i industrien alene 8 prosent større og i kraftforsyning 12 prosent større enn i 1963.

I motsetning til 1963 var produksjonsveksten i de enkelte hovedgrupper nokså ujamn i 1964. Sterk vekst i 1964 var det i kullgruver, tekstilindustri, treindustri, møbel- og innredningsindustri, kjemisk industri, kull- og mineraloljeforedling, primær jern- og metallindustri og kraftforsyning. I næringsmiddelindustri, drikkevareindustri, tobakksindustri og i gummivareindustri gikk derimot produksjonen litt ned fra 1963.

Etter anvendelse økte produksjonen i 1964

med nær 12 prosent for eksportvarer, 4 prosent for konsumvarer og med rundt 8 prosent for varer til vareinnsats og for varer til direkte investeringer.

I *bygge- og anleggsvirksomheten* var det en betydelig øking i virksomheten fra 1963 til 1964. I de tre første kvartaler 1964 ble det satt i arbeid et byggeareal ca. 12 prosent større og tatt i bruk et areal ca. 6 prosent større enn i samme periode 1963. For 4. kvartal regner en med at stigningen fra året før var noe svakere. Etter foreløpige anslag ble det for hele 1964 fullført ca. 27 000 leiligheter mot 28 600 i 1963. Byggeregulering ble i 1964 stort sett opprettholdt i samme omfatning som i tidligere år.

I *sjøfarten* var flåtens beskjeftigelse meget god i 1964. Oppleggene utgjorde i de tre første kvartaler i gjennomsnitt vel 1 prosent av samlet tonnasje. Raten for tørrlastskip i løsfart falt — etter en kortvarig oppgang høsten 1963 — i løpet av vinteren og våren 1964 til omtrent samme nivå som sommeren 1963. Ratene for tidsbefraktning fulgte stort sett samme mønster, men nedgangen inntraff noe senere, og ratene stabiliserte seg på et betydelig høyere nivå enn gjennomsnittet for 1963. For tankskip falt turfraktratene meget sterkt i begynnelsen av 1964 og har senere (til og med september) ligget på om lag samme nivå som i tilsvarende periode året før. På tidsfraktmarkedet var det i 1964 noe større aktivitet enn i 1963.

I *annen samferdsel* viste passasjertrafikken med Norges statsbaner (målt i passasjerkilometer) en nedgang på 6 prosent fra første halvår 1963 til samme periode i 1964, mens godstrafikken (utenom Ofotbanen) — målt i netto tonnkilometer — økte med vel 4 prosent. Det ble i de tre første kvartaler 1964 registrert vel 11 prosent flere nye personbiler enn i tilsvarende tidsrom i 1963.

Arbeidsmarkedet.

Arbeidsmarkedet var i 1964 for landet som helhet litt strammere enn året før. Veksten i sysselsettingen av lønnstakere var noe sterkere enn i 1963, særlig i 1. og 4. kvartal. Arbeidsløsheten var for året under ett noe lavere enn i 1963.

Et markert trekk ved utviklingen i året som gikk var ellers den sterke økingen av sysselsettingen i industrien. Tallet på lønnstakere i industrien, som var uendret fra 1962 til 1963, viste i 1964 den sterkeste øking siden 1961. I forhold til året før var det størst vekst i skipsindustri, verkstedindustri ellers, primær jern- og metall- og grafisk industri, mens bl. a. bekledningsindustri, gummivareindustri og treforedlingsindustri viste nedgang. Sysselsettingen i de tjenesteytende næringer økte i 1964 omtrent like sterkt som i de to foregående år. I byggevirksomheten var sysselsettingen i første halvår 1964 betydelig høyere, og i annet halvår noe lavere enn i tilsvarende perioder i 1963. Både i anleggsvirksomhet og i jordbruk, skogbruk og fiske var det sysselsatt færre lønnstakere i 1964 enn i 1963.

I 1964 var den absolutte økingen i sysselsettingen — vesentlig på grunn av den sterke veksten i sysselsettingen i industrien — igjen større for menn enn for kvinner, men kvinnenes andel av yrkesbefolkningen viste likevel øking også i 1964.

Tallet på sysselsatte lønnstakere viste en forholdsvis sterk øking fra januar—mai 1963 til samme periode i 1964. For første kvartal skyldes dette at vinteren 1964 var særlig mild, mens den i 1963 var uvanlig streng, noe som særlig påvirket sysselsettingen i byggevirksomhet og skogbruk. I sommermånedene var vekstraten mindre, og dette skyldes for en del litt svakere utvikling i byggevirksomheten. Utover høsten kom stigningstakten igjen opp på nivået fra første del av året. I industrien steg sysselsettingen sterkere utover året, og ved utgangen av september var veksten over året sterkere enn i noen annen måned siden mai 1962.

Det rådde mangel på arbeidskraft i en rekke distrikter og næringer. Mangelen var størst i de områder av landet der næringslivet er sterkest utbygd. I de svakest utbygde områder

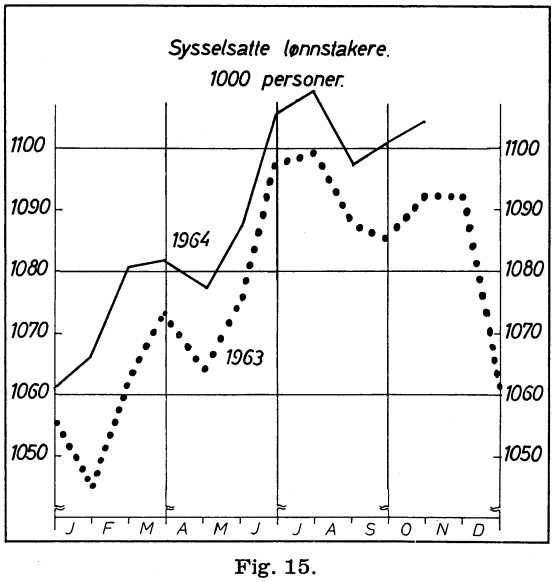

Fig. 15.

Tabell 22. *Den totale sysselsetting prosentvis fordelt på næringer.*[1]

Næring	1960	1961	1962	1963*	1964*
Jordbruk	17,6	17,0	16,5	16,1	15,6
Skogbruk	2,0	1,9	1,8	1,7	1,6
Fiske og fangst m. v.	3,2	3,1	2,9	2,7	2,7
Bergverksdrift m. v.	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5
Industri	24,2	24,4	24,5	24,5	24,5
Bygge- og anleggsdrift	8,0	8,1	8,1	8,1	8,1
Av denne:					
Byggevirksomhet	5,5	5,6	5,6	5,6	5,6
Anleggsvirksomhet	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5
Kraft- og vannforsyning	0,8	0,8	0,9	0,9	0,9
Varehandel	11,3	11,6	11,8	12,0	12,1
Finansinstitusjoner og eiendomsdrift	1,6	1,7	1,8	1,8	1,9
Sjøtransport	5,4	5,4	5,4	5,4	5,5
Annen samferdsel	5,5	5,5	5,5	5,6	5,6
Offentlig administrasjon	2,6	2,6	2,6	2,7	2,7
Forsvar	3,0	3,0	3,0	3,1	3,1
Offentlig og privat tjenesteyting	9,0	9,3	9,7	10,0	10,4
Personlig tjenesteyting	5,2	5,1	5,0	4,9	4,8
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

[1] Beregnede gjennomsnittstall fra Arbeidsdirektoratet.

var det som vanlig noe ledighet og underbeskjeftigelse i vintermånedene, men i sommerhalvåret var det vanskelig å dekke behovet for arbeidskraft også der. De næringer som har hatt vansker med å dekke behovet for arbeidskraft er særlig industri, sjøtransport, byggevirksomhet og flere tjenesteytende næringer, bl. a. undervisning og helsevesen.

Etter foreløpige oppgaver og beregninger økte den totale sysselsetting— inklusive selvstendige — i månedsgjennomsnitt med 11 200 personer fra 1963 til 1964. Den tilsvarende

Tabell 23. *Sysselsatte lønnstakere etter næring.*[1]

Næring	3. kv. 1962	3. kv. 1963	3. kv. 1964*	Endring 3. kv. 1963–3. kv. 1964*	
				Antall	Prosent
Jordbruk	20 209	18 251	16 584	—1 667	— 9,1
Skogbruk	16 302	14 791	13 809	— 982	— 6,6
Fiske og fangst m. v.	6 851	6 163	4 951	—1 212	—19,7
Bergverksdrift m. v.	8 023	7 713	7 487	— 226	— 2,9
Industri	345 315	345 903	351 159	5 256	1,5
Byggevirksomhet	67 413	67 768	66 951	— 817	— 1,2
Anleggsvirksomhet	40 437	41 098	40 635	— 463	— 1,1
Kraft- og vannforsyning	13 137	13 939	14 486	547	3,9
Varehandel	144 913	147 494	151 099	3 605	2,4
Finansinstitusjoner og eiendomsdrift	26 612	27 516	28 405	889	3,2
Sjøtransport (inkl. utenriksfart)[2]	65 918	66 713	65 641	—1 072	— 1,6
Annen samferdsel (inkl. NSB)	72 593	72 942	73 036	94	0,1
Offentlig administrasjon og forsvar	63 986	66 476	68 278	1 802	2,7
Offentlig og privat tjenesteyting	133 553	138 870	145 308	6 438	4,6
Personlig tjenesteyting	56 903	55 512	54 631	— 881	— 1,6
I alt	1 082 165	1 091 149	1 102 460	11 311	1,0

[1] Gjennomsnitt av tallene ved utgangen av hver måned. [2] Ekskl. utlendinger (som i 1964 utgjorde om lag 13 000).

øking i 1963 var 4 300 og i 1962 7 200. Av oppgangen i 1964 var 3 200 kvinner.

Tallet på sysselsatte *lønnstakere* steg i gjennomsnitt for de første ni måneder av 1964 med 12 700 eller 1,2 prosent, sammenliknet med tilsvarende periode året før. Omtrent tredjeparten av økingen falt på kvinner. Nedgangen i tallet på selvstendige fortsatte i 1964, særlig i jordbruk, skogbruk og fiske.

I 15 fylker var det 30. september 1964 flere sysselsatte lønnstakere enn ett år før. Oppgangen var størst i Oslo med 3 700, Rogaland 2 350, Vestfold 1 650 og Buskerud 1 650. Prosentvis var det størst øking i Rogaland (3,6), Vestfold (3,3), Buskerud (3,0) og Troms (3,0). Nedgangen var størst i Nordland med 900 (1,6), Finnmark 450 (2,4) og Aust-Agder 400 (2,2).

Nærmere om utviklingen i de enkelte næringer.

Sysselsettingen i j o r d b r u k gikk tilbake også i 1964. Tallet på sysselsatte lønnstakere var i gjennomsnitt for tredje kvartal 1 700 lavere enn året før, dvs. en like sterk nedgang som i 1963 (9 prosent). Nedgangen fortsatte også i s k o g b r u k med 1 000, eller 7 prosent mot 11 prosent nedgang i 1963. Også i f i s k e

Tabell 24. *Sysselsatte lønnstakere i industri.*

Næring	30. juni		30. september		Endringer*	
	1963	1964	1963*	1964*	30. juni 1963— 30. juni 1964	30. sept. 1963— 30. sept. 1964
Næringsmiddelind. (ikke hermetikk og fisketilv.)	30 075	29 747	29 222	29 120	— 328	— 102
Fiske- og kjøtthermetikkindustri	6 768	6 617	6 741	6 946	— 151	205
Fisketilvirking	8 701	8 763	8 049	7 736	62	— 313
Drikkevare- og tobakksindustri	6 134	6 033	5 608	5 557	— 101	— 51
Tekstilindustri	18 007	18 098	17 938	17 880	91	— 58
Skotøyindustri	5 186	5 030	5 109	4 990	— 156	— 119
Annen bekledningsindustri m. v.	21 016	20 347	21 426	20 528	— 669	— 898
Sagbruk og høvlerier	9 594	9 705	8 558	8 744	111	186
Annen treindustri	4 107	4 086	4 002	4 064	— 21	62
Møbel- og innredningsindustri	13 447	13 500	13 491	13 688	53	197
Treforedlingsindustri	27 619	27 529	27 410	27 034	— 90	— 376
Grafisk industri, forlag m. v.	22 311	22 858	22 149	22 797	547	648
Lærindustri	1 796	1 733	1 774	1 722	— 63	— 52
Gummivareindustri	4 100	3 944	4 032	3 900	— 156	— 132
Kjemisk grunnindustri	12 066	12 087	11 691	11 776	21	85
Olje- og fettindustri	3 454	3 510	3 253	3 624	56	371
Kjemisk industri ellers, hval- og mineraloljeforedling	7 013	7 311	6 958	7 388	298	430
Jord- og steinvareindustri	12 855	13 038	12 854	13 046	183	192
Primær jern- og metallindustri	23 012	23 939	22 569	23 668	927	1 099
Jern- og metallvareindustri	24 826	25 375	25 028	25 718	549	690
Maskinindustri (ikke elektr. og ikke transport)	14 733	15 079	14 741	15 144	346	403
Elektroteknisk industri	16 402	16 340	16 569	16 570	— 62	1
Skipsindustri	29 242	30 791	28 860	31 190	1 549	2 330
Annen transportmiddelindustri	20 712	21 191	20 863	21 378	479	515
Diverse industri	6 615	6 955	6 592	7 142	340	550
Industri i alt	349 791	353 606	345 487	351 350	3 815	5 863

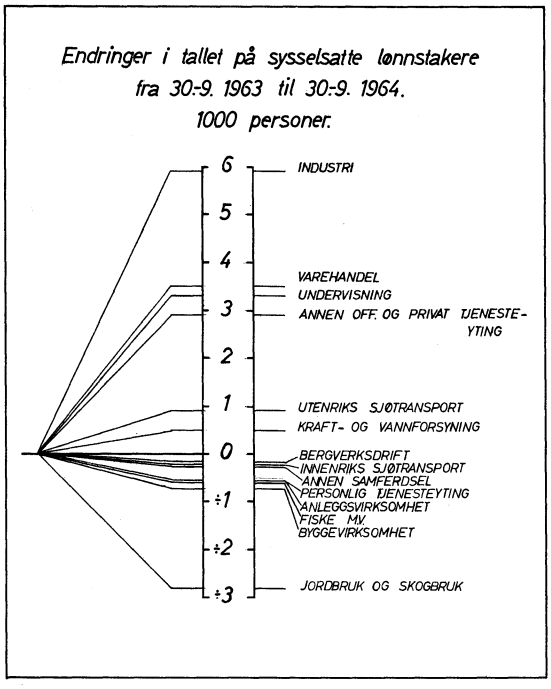

Fig. 16.

gikk sysselsettingen ned både for selvstendige og for lønnstakere, til tross for at deltakingen i vintersildfisket 1964 var 13 000 eller vel 4 000 større enn i 1963. I hvalfangst er det sesongen 1964—65 — som i foregående sesong — forhyrt om lag 1 800 mann på norske ekspedisjoner. Også i sesongen 1964—65 er tallet på nordmenn i utenlandske ekspedisjoner ubetydelig.

I industri var det i første kvartal 1964 sysselsatt gjennomsnittlig 3 800 flere lønnstakere enn i samme kvartal 1963. For annet kvartal var det tilsvarende tall 4 500 og for tredje kvartal 5 300. Ved utgangen av september lå sysselsettingen 5 850 høyere enn ett år før. Verkstedindustrien (jern- og metallvare-, maskin-, elektroteknisk-, skips- og annen transportmiddelindustri) bidrog med to tredjeparter til den samlede øking i industriens sysselsetting fra 30. september 1963 til samme tidspunkt i 1964. Hele økingen gjaldt menn, mens det for kvinner har vært noe nedgang.

Sysselsettingen av lønnstakere steg fra september 1963 til september 1964 i mer enn halvparten av industrigruppene. Økingen var rekordhøy i skipsindustri (2 350). Ellers var økingen særlig stor i primær jern- og metallindustri (1 100), i jern- og metallvareindustri (700), i grafisk industri (650) og i diverse industri (550). Alle de nevnte gruppene hadde stigende vekstrate utover året, spesielt skipsindustri og gruppen diverse industri. Betydelig oppgang fra september 1963 var det også i annen transportmiddelindustri (500), kjemisk industri (unntatt kjemisk grunnindustri og olje- og fettindustri), kull- og mineraloljeforedling (450) og maskinindustri (400). Den sterkeste nedgang fant sted i bekledningsindustrien, der det ved slutten av september var 1 000 færre lønnstakere enn ett år før. Nedgangen var tiltakende utover året. Også i gummivare- og treforedlingsindustrien var det nedgang, i den siste gruppe særlig i annet halvår.

Sysselsettingen i byggevirksomhet lå i gjennomsnitt for første kvartal 1964 3 100 høyere enn i samme kvartal året før. Storparten av økingen skyldes værforholdene — uvanlig kald vinter 1963 og mild vinter 1964. Også i annet kvartal økte sysselsettingen betydelig, gjennomsnittlig med 1 300, men med avtakende vekst i løpet av kvartalet. I tredje kvartal var sysselsettingen i samtlige måneder lavere enn i 1963, gjennomsnittlig 800. Ved utgangen av september var nedgangen 750.

I anleggsvirksomhet har sysselsettingen praktisk talt gjennom hele 1964 ligget lavere enn i 1963. For første del av året skyldes dette hovedsakelig færre sysselsatte ved ekstraordinære arbeider (i de fire første månedene i 1964 gjennomsnittlig ca. 1 600 mann mot 2 300 i januar—april året før). I gjennomsnitt for første halvår 1964 var det 600 færre lønnstakere sysselsatt i anleggsvirksomhet enn ett år tidligere. Den tilsvarende nedgang for tredje kvartal var 450.

Tabell 25. *Sysselsatte lønnstakere i bygge- og anleggsvirksomhet.*[1]

	I alt	Av disse ved ekstraordinære arbeider[2]
1962. 1. kvartal	94 730	1 079
2. »	98 238	45
3. »	107 851	–
4. »	103 325	89
1963. 1. kvartal	93 243	2 674
2. »	100 508	393
3. »	108 866	–
4. »	102 998	43
1964. 1. kvartal	95 759	1 853
2. »	101 248	243
3. »	107 587	–

[1] Gjennomsnitt av tallene ved utgangen av hver måned. [2] Ekstraordinære statlige og kommunale hjelpearbeider.

Tabell 26. *Endringer i sysselsettingen av lønnstakere i tjenesteytende næringer fra utgangen av september 1963 til utgangen av september 1964.*

	Personer			Prosent		
	Menn	Kvinner	Sum	Menn	Kvinner	Sum
Varehandel	1 994	1 486	3 480	2,6	2,1	2,4
Finansinstitusjoner og eiendomsdrift	448	449	897	3,1	3,6	3,3
Sjøtransport (inklusive utenriksfart)	646	1	647	1,1	—	1,0
Annen samferdsel (inkl. N S B)	— 334	76	— 258	—0,6	0,5	—0,4
Offentlig administrasjon	337	696	1 033	1,2	5,4	2,6
Forsvar	832	40	872	3,7	1,0	3,3
Undervisning	1 703	1 584	3 287	6,8	5,9	6,4
Helse- og veterinærvesen	390	1 265	1 655	5,0	3,5	3,8
Annen off. og privat tjenesteyting	180	1 800	1 980	0,8	8,4	4,4
Lønt husarbeid	3	— 909	—906	3,5	—5,4	—5,3
Annen personlig tjenesteyting	145	— 41	104	1,8	—0,1	0,3
Sum	6 344	6 447	12 791	2,0	2,6	2,2

I tillegg til de ekstraordinære arbeider ble det i 1964 (hovedsakelig i første kvartal) som i de to foregående år brukt om lag 35 mill. kr. til økt sysselsetting ved ordinære riks- og fylkesveianlegg. Dette skaffet arbeid til om lag 2 700 mann i gjennomsnitt for første kvartal.

Sysselsettingen av lønnstakere i de tjenesteytende næringer inklusive samferdsel og forsvar, fortsatte å stige i 1964. Fra september 1963 til september 1964 økte sysselsettingen med 12 800 — og omtrent med like mange menn som kvinner. Den tilsvarende øking fra 1962 til 1963 var 9 900, av dette 4 300 kvinner. For øvrig framgår utviklingen i de enkelte næringer av tabell 26.

Tallet på utenlandske statsborgere sysselsatt i Norge var 15 000 ved utgangen av september 1964, og av dette var 10 500 menn. Fra september foregående år var det en nedgang på i alt 150. Om lag 6 100 av utlendingene var dansker og 2 100 svensker. Videre var det sysselsatt 1 200 tyske, 1 000 britiske, 600 amerikanske (fra Sambandsstatene), 600 ungarske og 500 nederlandske statsborgere. I forhold til 1963 var det en nedgang på 250 dansker, 150 svensker og 100 ungarere, mens det var øking på 150 tyskere og 100 briter.

Den registrerte arbeidsledigheten var stort sett svært lav også i 1964. I de fire første månedene var den betydelig lavere enn i tilsvarende periode året før, da den var særlig høy på grunn av ugunstige værforhold.

Ledigheten i oktober og november lå atskillig lavere enn i tilsvarende måneder i 1963; henholdsvis 550 og 1 900.

Tallene på arbeidssøkere, ledige plasser og formidlinger ved arbeidskontorene var i de tre første kvartaler av 1964 under ett litt lavere enn i samme periode året før. Samtidig steg tallet på interlokale formidlinger (dvs. formidlinger i samarbeid mellom to arbeidskontorer).

Som nevnt var det i 1964 sysselsatt færre ved ekstraordinære arbeider enn året før. For

Tabell 27. *Meldte helt arbeidsløse ved arbeidsformidlingene.*[1]

	I alt	Bygge- og anleggsarbeidere i alt	Industriarbeidere i alt
1963. 1. kvartal	32 029	13 738	6 193
2. »	11 313	3 459	2 589
3. »	7 063	1 089	1 312
4. »	20 498	7 485	3 940
1964. 1. kvartal	26 638	10 547	4 600
2. »	10 087	3 249	1 837
3. »	7 183	1 279	1 189

[1] Gjennomsnitt av tallene ved utgangen av hver måned.

Tabell 28. *Arbeidssøkere, ledige plasser og formidlinger.*[1]

	Arbeids-søkere	Ledige plasser	Formid-linger	Herav i sam-arbeid
1.–3· kv.				
1963 ..	249 400	194 900	150 000	10 950
1964 ..	244 600	191 600	146 600	12 000
Endring 1963–64	— 4 800	— 3 300	— 4 300	+ 1 050

[1] Antall ved årets begynnelse + tilgang i perioden.

slike arbeider skal alle arbeidssøkere, ledige plasser og formidlinger registreres ved arbeidskontorene. Nedgangen i de ekstraordinære arbeider forklarer således en del av endringene i tallet på arbeidssøkere, ledige plasser og formidlinger fra 1963 til 1964.

Ved vurderingen av disse tallene må det også tas hensyn til at bare anslagsvis 15—20 prosent av den totale plassomsetning skjer gjennom den offentlige arbeidsformidling.

Jordbruk.

Areal og avling.

Fra 1963 til 1964 økte kornarealet med 4,5 prosent til vel 2,4 mill. dekar. Til dette kommer vel 30 000 dekar oljevekster til modning. Det var ellers noe øking i areal av grønnfôr og rotvekster, mens det var nedgang for poteter og grønnsaker. Samlet åkerareal har vist øking fra år til år, mens engarealene er gått vel så mye tilbake.

Våren kom til dels tidlig, og det var bra vekstvilkår fra våren av. Men gjennom hele sommeren var det for det meste kjølig vær og mye nedbør, særlig på Vestlandet. Det var frostnetter på utsatte steder både i juni, august og september. De dårlige værforholdene virket særlig på åkervekstene.

Ved utgangen av oktober var avlingen av jordbruksvekstene anslått til 2 150 mill. fôrenheter eller 94 prosent av et middelsår, mot 2 242 mill. fôrenheter og 97 prosent i 1963. Avlingen pr. dekar i 1964 kan anslås til 99 prosent av et normalår, beregnet på grunnlag av avlingsstatistikk for en lengre årrekke. Høyavlingen er beregnet til 2,78 mill. tonn i 1964, mot 2,84 millioner i 1963. Potetavlingen er foreløpig beregnet til 807 000 tonn, mot 1 218 000 tonn i 1963. Det var uvanlig store variasjoner i potetavlingene fylkesvis — fra 25 til 96 prosent av et middelsår. Rotvekstene gav også varierende avlinger, men alt i alt under et middelsår. Kornavlingene ble til dels

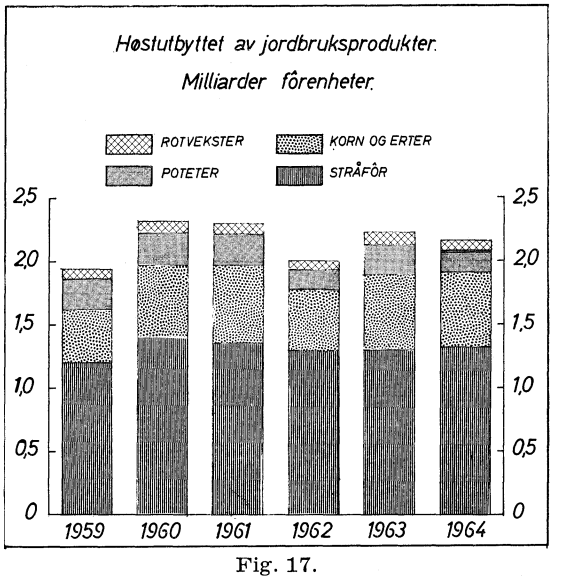

Fig. 17.

bra i de viktigste korndistriktene, og er foreløpig beregnet til 612 000 tonn, mot 599 000 tonn i 1963. Avlingene var særlig dårlige i Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal. Det gjaldt både kvantum og kvalitet for så vel åker- som engvekster.

I hagebruket gikk de dårlige vekstvilkårene særlig ut over de varmekrevende grønnsaker, men også en del av vintergrønnsakene gav dårlig resultat. Frukten utviklet seg relativt bra på Østlandet i løpet av september, mens fruktbygdene på Vestlandet fikk sterkt reduserte avlinger. Samlet fruktavling er foreløpig beregnet til 82 000 tonn, eller noe mer enn i 1963. Avlingen av hagebær ble i alt 31 000 tonn, eller noe mindre enn året før. Avlingen av grønnsaker er beregnet til 121 000 tonn i 1964 mot 146 000 tonn i 1963.

Det ble satt i verk støttetiltak i forbindelse med avlingssvikten i en del distrikter, bl. a. ved bevilgninger av kraftfôravgiftsmidler og statsgaranti for driftslån.

Husdyrhold og husdyrproduksjon.

Hesteholdet har fortsatt gått tilbake. Pr. 20. juni 1964 var tallet vel 77 000, dvs. 10 prosent lavere enn året før. En relativt sterk nedgang vil fortsette ennå i noen år. Tallet på storfe var ca. 2 prosent mindre enn i 1963. Det var en nedgang på knapt 4 prosent for kyr, mens tallet på storfe ellers var omtrent som i 1963. Saueholdet økte med 3 prosent, og det var også øking i geiteholdet. Tallet på svin var ca. 4 prosent større enn på samme tid forrige år. Det var flere smågriser og avlssvin, men noe færre slaktegriser. Tallet på høner og hønekyllinger var ca. 2 prosent større enn året før.

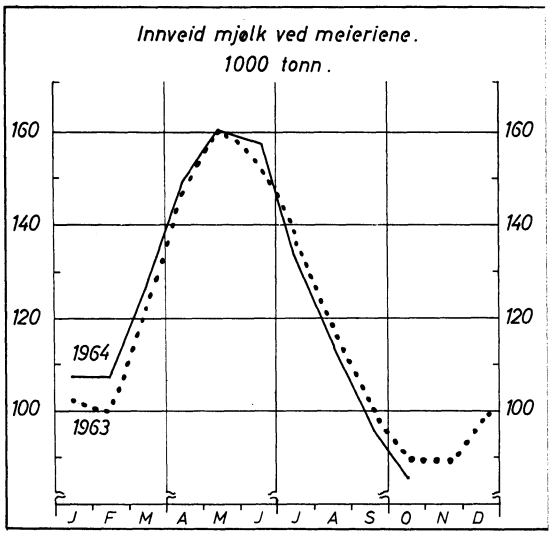

Fig. 18.

Det er relativt små endringer i samlet husdyrhold fra år til år, men husdyrbruket er likevel inne i en meget labil periode; det er en stadig nedgang i tallet på bruk med husdyr — selv om det ennå er husdyrhold på over 80 prosent av brukene (1963). Når det gjelder svin og høns, er nedgangen i tallet på bruk med husdyr kompensert ved en øking i tallet på større besetninger, og produksjonen av flesk og egg regnes å bli vel så stor i 1964 som året før. En slik utvikling har en ikke når det gjelder kyr. Tallet på både små og store buskaper har gått tilbake, men mjølkeproduksjonen er likevel holdt oppe ved at ytelsen pr. ku er økt. Kjøttproduksjonen vil bli noe større enn året før både for storfe og sau.

Ved meieriene er det innveid 1 153 mill. kg mjølk i januar—september 1964, eller 2 prosent mer enn året før. Mjølkesalget har økt noe, og det er produsert noe mer smør, men litt mindre ost enn året før. Oppgavene fra den offentlige kjøttkontroll for januar—september viste en øking i 1964 på ca. 3 000 tonn husdyrslakt (unntatt fjørfe) eller vel 4 prosent.

Produksjonen av skinn fra pelsdyrgårdene har fortsatt økt, og for sesongen 1963—64 er det regnet med 1,2 millioner minkskinn.

Driftsmidler.

Tallet på traktorer økte fra 76 000 i 1962 til 82 000 (derav 19 000 to-hjuls traktorer) i 1963, og for 1964 regner en foreløpig med ca. 85 000. Tallet på skurtreskere har en anslått til ca. 8 000 i 1964. Over 80 prosent av korndyrkingen i 1964 var basert på høsting med skurtresker.

Forbruket av kunstgjødsel har fortsatt økt og var sommeren 1964 i alt 128 000 tonn, regnet som grunnstoff (N, P og K), mot 120 000 tonn i 1963.

I januar—september 1964 var omsetningen av kraftfôr fra grossist 603 000 tonn, mot 570 000 tonn i samme periode året før.

Priser, lønninger m. v.

Den ett-årige jordbruksavtalen av 1963 løp ut 30. juni 1964. Forhandlinger ble innledet våren 1964 om en ny to-årig avtale i samordning med lønnsoppgjørene i andre næringer. Da forhandlingene ikke førte fram, vedtok Stortinget ved lov av 20. juni at størrelsen av et beregningsmessig inntektstillegg for jordbruksnæringen skulle avgjøres av en voldgiftsnemnd. I kjennelse av 23. juli fastsatte nemnda rammebeløp for inntektsøkingen i toårsperioden på 125 mill. kr. for første år, og ytterligere 50 mill. for annet år, dvs. en samlet sum på 300 mill. I vedtaket er Rikslønnsnemndas kjennelse av 11. mai for lønnsoppgjøret i industrien tillagt vesentlig betydning, men jordbruksoppgjøret er verken basert på et prosentvis tillegg svarende til satsene i lønnsoppgjøret, eller et bestemt øretillegg for de beregnede arbeidstimer i jordbruket. Vedtaket inneholder ellers reguleringsbestemmelser knyttet til konsumprisindeksen og til en kostnadsberegning utført av budsjettnemnda for jordbruket. Det fastsatte rammebeløp for inntektsøking skulle bli oppnådd gjennom endringer i de priser, prisgrenser og tilskottsordninger som tidligere har vært regulert ved bestemmelser i jordbruksavtalene. Dette innebærer at jordbrukerne som før for en stor del blir henvist til selv å utnytte de muligheter vedtakene gir. Allerede 28. juli var de enkelte ledd i en ny jordbruksavtale for perioden 1. juli 1964—30. juni 1966 — i samsvar med voldgiftsnemndas kjennelse — utarbeidd ved forhandlinger mellom Landbruksdepartementet og jordbruksorganisasjonene. Et vesentlig trekk ved denne avtalen er innføringen av et produksjonsnøytralt driftstilskott. Til dette ble avsatt 111 mill. kr. årlig, som skal utbetales til brukere med over 10 dekar jordbruksareal og inntil 11 000 kroner i skattbar inntekt, etter en skala stigende fra 40 poeng for bruk mellom 10 og 20 dekar til 100 poeng for bruk mellom 35 og 75 dekar, og deretter fallende til 25 poeng for bruk over 200 dekar. Det tidligere driftstilskott for mjølk på i alt vel 60 mill. kr. falt samtidig bort.

Det ble ellers gjennomført endringer i priser og prisgrenser for mjølk, slakt, korn, poteter og grønnsaker. Som ved tidligere avtaler var det bestemmelser om importregulering, om

Tabell 29. *Jordbrukets prisindeks. 1952 = 100.*

	Jordbruksprodukter			Produksjonsmidler
	I alt	Planteprodukter	Husdyrprodukter	
1959	122	107	125	127
1960	119	101	123	129
1961	124	110	127	131
1962	130	129	130	137
1963	128	119	130	141
1963:				
1. kvartal	132	141	130	139
2. »	128	145	124	140
3. »	133	121	135	139
4. »	133	109	139	140
1964:				
1. kvartal	127	116	133	142
2. »	125	119	127	143
3. »	140	134	142	144

kraftfôrordning og bruk av kraftfôrmidler og forslag om bevilgninger over statsbudsjettet til forskjellige støttetiltak, fond til driftsbygninger, potettrygd m. v.

Prisendringer ifølge jordbruksavtalen, sammen med prisstigning på grunn av avlingssvikt høsten 1964, førte til en sterk oppgang i prisindeksen for jordbruksvarer, fra 134 i september 1963 til 142 i september 1964. Utviklingen går fram av tabell 29 som viser årsindeks og uveide kvartalsgjennomsnitt av månedsindeksene.

Fra 1. juli 1964 ble kornprisene økt med 1 øre pr. kg. For poteter og grønnsaker ble nye normalpriser basert på ukenoteringene i 1960—1962 med tillegg av 8 prosent, og med øvre prisgrense 12 prosent over dette. For kortere perioder kom både potetprisen og enkelte grønnsakpriser over øvre prisgrense høsten 1964, og importen ble frigitt. For frukt var prisene noe høyere enn høsten 1963. En har her beholdt de tidligere prisgrensene. Jamført med normalprisene etter jordbruksavtalen var markedsprisene i Oslo i øre pr. kg:

	Poteter	Hodekål	Gulrot	Epler	Tomat
Uke nr	42	42	42	42	37
Normalpris					
1960—1963 ..	27	28	48	208	308
1964	30	40	50	208	351
Markedspris					
1962	36	60	60	200	330
1963	27	28	38	190	380
1964	34	38	75	230	450

For kjøtt, flesk og egg skal jordbruksorganisasjonene sørge for å holde gjennomsnittsprisen for året på eller under et fastsatt nivå. For de tidligere avtaleår er disse prisene stort sett oppnådd. For inneværende og neste avtaleår er gjennomsnittsprisene økt. Oppstillingen nedenfor viser gjennomsnittsprisen 1962/63—1964/65.

Avtalens gj.snittspris.	Kr. pr. kg. Okse kl. I	Lam kl. I	Gris kl. I	Egg kl. A
1962—63	6,55	7,25	5,60	5,85
1963—64	6,55	7,40	5,65	6,05
1964—65	6,80	7,50	5,80	6,20

På grunn av knapp markedsdekning var det en del innførsel av kjøtt og flesk i 1964. I januar—september var innførselen av egg mindre enn året før. Utførselen av smør økte fra 2 000 til 5 400 tonn, og utførselen av ost var 9 000 tonn, som året før.

Etter avtalen skal mjølkeprisen til produsent økes med 8 øre pr. liter, derav 5,45 øre første avtaleår. Prisene til forhandler ble derfor økt fra 1. august med 12,6 øre pr. liter mjølk, 27 øre pr. liter 35 prosent fløte og 58,5 øre pr. kg smør.

Prisnoteringene for norsk ull ble etter avtalen satt opp med kr. 1,50 pr. kg i gjennomsnitt fra 1. juli 1964.

Prisene på pelsskinn var noe høyere ved Oslo-auksjonene i 1963—64 enn året før, men høsten 1964 var markedet betydelig svakere.

Prisindeksen for jordbrukets produksjonsmidler gikk sterkt opp fra og med august

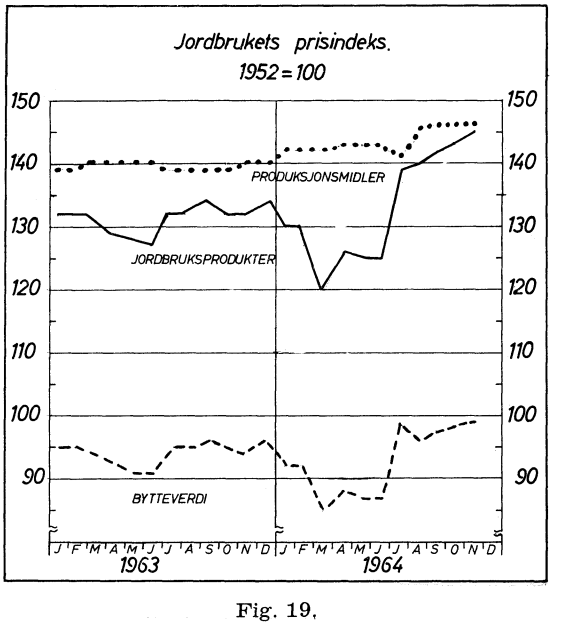

Fig. 19.

Tabell 30. *Regnskapsresultater i jordbruket. Kr. pr. dekar.*

	Inntekter	Kostnader	Driftsoverskott	
			I alt	Av dette familiens arbeidsfortjeneste
1959....	336,77	224,51	112,26	85,02
1960....	354,82	237,10	117,72	89,86
1961....	373,34	247,42	125,92	97,44
1962....	384,69	261,68	123,01	93,85
1963....	393,20	272,71	120,49	90,81

1964, særlig som følge av økte kraftfôrpriser i henhold til jordbruksavtalen.

Arbeidslønnen i jordbruket lå etter Byråets statistikk stort sett 5—8 prosent høyere i 1963—64 enn året før. Tariffavtalen i jordbruket våren 1964 ble midlertidig prolongert, med et foreløpig tillegg på 20 øre pr. time til 1. juli 1964. Videre forhandlinger førte ikke fram, men den ledende sats ble ved kjennelse av Rikslønnsnemnda i oktober ytterligere økt med 15 øre til kr. 5,85 pr. time fra 1. juli 1964.

Norges Landbruksøkonomiske Institutt bearbeider driftsregnskaper fra vel 1 000 bruk fordelt over hele landet. Hovedresultatene for jordbruket går fram av tabell 30.

Ser en nettoinntekten av jordbruk, skogbruk og biyrke under ett, var den i gjennomsnitt for regnskapsbrukene kr. 17 353 pr. familie i 1963, mot kr. 16 817 året før.

Tabell 31 viser jordbruksnæringens samlede inntekter og kostnader. Beregningene omfatter jord- og husdyrbruk, hagebruk og gartneri og pelsdyravl. Under inntekter er tatt med prisreguleringstilskott, korn- og potettrygd og statsstønad til visse jordbruksformål. Etter fradrag av kostnader til driftsmidler, vedlikehold og nedskrivning av realkapital, får en det beløp som næringen har til å dekke renter på lånt og egen kapital og til godtgjøring for eget og leid arbeid. Dette beløpet svarer til faktorinntekten i Byråets nasjonalregnskap.

Tabell 31. *Totalregnskap for jordbruket. Mill. kroner.*

	Inntekter	Kostnader	Godtgjøring for arbeid og kapital
1960	4 551	3 040	1 511
1961	4 666	3 092	1 574
1962	4 677	3 201	1 476
1963*	4 655	3 113	1 542
1964*	4 911	3 245	1 666

Skogbruk.

Driftsforholdene i skogbruket sesongen 1963—64 var meget gode på Østlandet og Sørlandet, selv om det var i minste laget med snø enkelte steder. En stabil, mild værtype holdt seg gjennom hele sesongen. På Vestlandet og i fylkene nord for Dovre var imidlertid driftsforholdene vanskelige. Nedbøren vekslet med regn og snø, og det var dårlig underfrost. I alt ble det likevel drevet fram vel så mye skogsvirke som i forrige sesong i disse områder.

Etter skogdirektørens foreløpige rapport pr. 30. juni 1964 var avvirkingen av industrivirke 6,98 mill. m³ bartrevirke og 0,37 mill. m³ lauvtrevirke. Dette var i alt 0,72 mill. m³ mer enn det foreløpige tall for 1962—63, med henholdsvis 11 og 9 prosent øking for bar- og lauvtrevirke. Avvirkingen av ved gikk litt ned.

Tabell 32 viser avvirkingen i de senere år.

Tabell 32. *Hogst av bar- og lauvtrevirke*[1].

Driftsår	Tømmer og kubb	Ved	I alt	Verdi Mill. kr.
	Mill. m³			
1959–60	7,3	0,4	7,7	652
1960–61	7,5	0,3	7,8	726
1961–62	7,4	0,3	7,7	715
1962–63	6,8	0,3	7,1	646
1963–64*	7,5	0,3	7,8	710

1 Husbehovsvirke på gårdene — i 1957 beregnet til 1,9 mill. m³ — er ikke med.

Virkesgruppering og fordeling av avvirkingen i 1962—63 på kjøpergrupper viste at om lag 2,8 mill. m³ ble levert til sagbruk og trevarefabrikker, 3,6 mill. m³ til cellulose- og tremassefabrikker, 250 000 m³ til wallboard- og sponplatefabrikker og vel 200 000 m³ til andre kjøpere.

Ved fløting i grensevassdragene mot Sverige var nettoutførselen av norsk virke (utfløtt norsk virke minus innfløtt svensk virke) i 1963 knapt 8 000 m³ mot 100 000—150 000 m³

Tabell 33. *Sysselsatte menn i skogbruk og fløting. Etter Arbeidsdirektoratets oppgaver over pliktig syketrygdede.*

Ved utgangen av:	1960	1961	1962	1963	1964
Februar	28 400	27 300	25 000	21 000	20 600
Mai	17 500	17 200	16 400	15 100	14 500
August	17 500	17 300	15 900	14 700	13 800
November	23 600	21 600	19 400	18 500	..
Årsgjennomsnitt	20 700	19 700	18 400	16 500	..

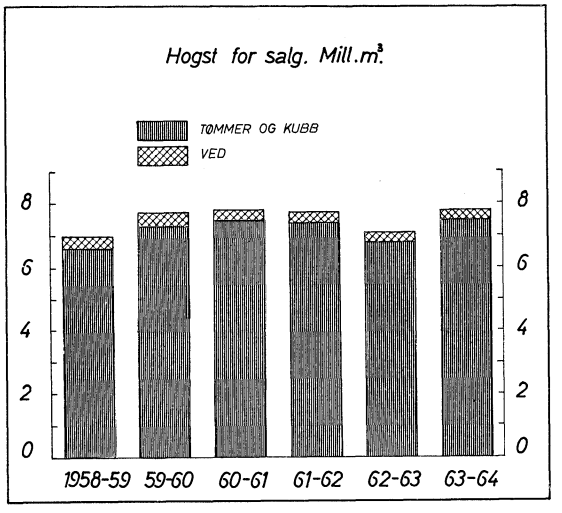

Fig. 20.

i tidligere år. Eksporten ellers av norsk virke var om lag 56 000 m³.

I de første 9 måneder av 1964 ble det innført 1,1 mill. m³ kubb og cellulosetømmer til en verdi av 125,5 mill. kroner. I volum var dette om lag det dobbelte av innførselen i samme periode året før.

Treforedlingsindustrien blir fortsatt bygd ut. I Nord-Trøndelag er en fabrikk for avispapir under anlegg, og det er planlagt en sponplatefabrikk. Ved flere treforedlingsbedrifter er utvidelser i gang.

Sysselsettingen i skogbruket viser fortsatt tilbakegang, se tabell 33 — i de siste 5 år gjennomsnittlig med mellom 1 500 og 2 000 trygdede arbeidstakere pr. år. Nedgangen skyldes delvis den rasjonalisering av skogsdriften som har funnet sted i flere år, bl. a. ved utbygging av skogsbilveinettet og overgang til flatehogst. Videre har sannsynligvis flere skogsfolk gått over til å arbeide hele året, mens færre tar kortvarig sesongarbeid i skogen.

Oppgaver fra skogdirektøren over tallet på hoggere i arbeid er gitt i tabell 34.

Forholdene for planting og såing lå godt til rette i 1964. Plantingen om våren og forsommeren var mer omfattende enn noe år tidligere, og det ble satt ut om lag 85 mill. planter. Sluttresultatet for hele året ventes å bli godt over 100 mill. planter, mot 96 mill. i 1963. En regner med at nærmere 400 000 dekar vil bli tilplantet i 1964. I dette areal er inkludert skogreisingsarealene i kystdistriktene fra Vest-Agder til Finnmark, med henimot 160 000 dekar tilplantet. Det er nesten det dobbelte av hva en opprinnelig regnet med. Innestående investeringsavgifter utgjorde pr. 1. januar 1964 146 mill. kroner, og innestående kulturavgifter vel 42 mill. kroner. I gjennomsnitt for de siste 5 år er det årlig innbetalt 70 mill. kroner til skogrådene i investerings- og kulturavgifter. En vesentlig del av beløpet er nyttet av skogeierne til rasjonaliseringstiltak, veier og kulturarbeider i skogbruket.

Tabell 34. *Hoggere i arbeid.*

	1960–61	1961-62	1962-63	1963-64	1964-65
Pr. 15. november	15 481	13 482	12 318	13 257	12 254
» 15. desember	19 805	17 352	14 745	16 165	14 985
» 15. februar	21 939	20 460	17 291	18 018	..
» 15. mars	19 476	19 604	18 285	16 320	..
» 15. april	11 083	12 454	10 859	9 338	..

Tømmerprisene for driftssesongen 1964—65 ble fastsatt ved avtale mellom kjøpernes og selgernes organisasjoner den 16. oktober 1964. Fastsettelsen kom tidligere enn vanlig. De nye tømmerpriser gir en prisoppgang fra i fjor på over 10 prosent.

For Østlandet og Sørlandet er prisene pr. m³ midtmålt tømmer i 1964—65 (priser for 1963—64 i parentes): Gran kr. 99,00 (89,70), furu kr. 89,00 (80,50). Dette er en prisøking fra 1963—64 på henholdsvis 10,4 og 10,6 prosent.

For toppmålt gran og furu på Østlandet og Sørlandet blir prisene pr. m³ kr. 115,50 (104,70) for gran og kr. 111,80 (101,00) for furu. Dette er henholdsvis 15,5 og 11,8 prosent tillegg til den nye grunnpristabell av 17. juli 1962, basisdimensjon 10 halvmeter, 20 cm topp. Prisøkingen fra forrige sesong er henholdsvis 10,3 og 10,7 prosent.

Disse priser gjelder for barket tømmer levert i vassdrag med kjøpmannsfløting, eller fritt opplastet jernbane. Investeringsavgift på 10 prosent, samt 2 prosent kulturavgift er inkludert.

For ubarket gran og furu er det særskilte priser. For lauvtrevirke avtales prisene lokalt mellom kjøpernes og selgernes distriktsorganisasjoner.

I Trøndelagsdistriktet er prisene i 1964—65 for midtmålt gran kr. 92,40 (83,75) og for midtmålt furu kr. 83,00 (72,20) pr. m³. Prisøkingen fra forrige sesong er henholdsvis 10,3 og 10,4 prosent. For toppmålt gran og furu er pristillegget henholdsvis 807 og 781 prosent på grunnpristabellen av 7. september 1939 pluss kr. 19,50 pr. m³. Etter basisdimensjon 10 halvmeter, 18 cm topp blir toppmålsprisene pr. m³ kr. 105,12 for gran og kr. 102,67 for furu. Det er en øking på henholdsvis 10,3 og 10,7 prosent fra forrige sesong.

Tømmerprisene for Trysilvassdraget avtales særskilt med svenske kjøpere. Prisstigningen var gjennomgående litt større enn for Østlandet ellers.

Siden 1955 har kjøpere og selgere hatt en hovedavtale om nærmere bestemmelser for tømmeromsetningen. Hovedavtalen ble sagt opp 1. juni 1964. Den ble forlenget til 5. juli, uten at partene kom til enighet om en ny avtale. For å unngå en periode uten pris- og leveringsbestemmelser, fastsatte departementet ved kgl. resolusjon av 12. juni 1964 foreløpige bestemmelser om salg av tømmer og kubb i 1964—65. Etter disse bestemmelser, som trådte i kraft fra og med 3. juli, vil kontrakter inngått etter denne dato kunne bli gjenstand for regulering av så vel kvantum som priser når den nye prisavtale foreligger.

For sommerhogd bjørk- og ospevirke ble

Tabell 35. *Utdrag av tariffene for hogst og kjøring.*

	Driftsår			
	1961—62	1962—63	1963—64	1964—65
Hogst av barket tømmer .. kr. pr. m³	12,50	13,00	13,25	13,80
tillegg pr. tre ..... øre	80	83	85	90
tillegg pr. stokk..... »	6	6	6	6
Hogst av ubarket tømmer[1] kr. pr. m³	[2]	[2]	7,40	7,60
tillegg pr. tre ..... øre	[2]	[2]	47	50
tillegg pr. stokk ..... »	[2]	[2]	6	6
Vedhogst:				
1 meters reis ..... kr.	3,54	3,68	3,90	4,17
Bjørk pr. meterfavn fra rot .... »	45,43	47,25	50,10	53,61
Barved pr. meterfavn fra rot .. »	40,06	41,66	44,20	47,30
Kjøring med hest:				
Lunning av barket tømmer kr. pr. m³	6,14	6,39	6,60	6,95
Lunning av ubarket[1] tømmer » » »	7,08	7,37	7,65	8,10
På- og avlessing ..... » » »	2,72	2,83	2,95	3,10
Kjøring pr. km..... » » »	3,02	3,14	3,25	3,45
Kjøring med traktor, ferskt tømmer:				
Inntil 2 km.....kr. pr. m³	7,26	7,55	7,70	8,01
Timelønt arbeid:				
Mann over 18 år..... kr.	5,40	5,50	5,70	6,30
Mann og hest ..... »	8,50	8,70	9,50	10,50

[1] Bar- og lauvtretømmer, målt utenpå bark. [2] 56 % av lønn for barket tømmer.

det senere på sommeren gitt dispensasjon fra disse bestemmelser, dog med en øvre prisgrense på kr. 76,00 pr. m³.

Ny overenskomst om arbeidsforhold og lønninger i skogbruket ble inngått den 3. august 1964. Den gjelder for 2 år med adgang til å oppta forhandlinger om reguleringer, dersom konsumprisindeksen beveger seg utenfor nærmere fastsatte øvre og nedre grenser.

Utdrag av tariffene er tatt inn i tabell 35. De vanlige timelønnssatser er økt med 10,5 prosent, gjeldende fra og med 1. september 1964. Fra 1. mai 1965 skal timelønnen økes ytterligere med henholdsvis 20 øre for mann over 18 år og 33 øre for mann og hest. Grunnsatsen for hogst av barket tømmer er gått opp med vel 4 prosent og tretillegget med 5 øre. For ubarket tømmer målt utenpå bark er grunnsatsen økt med knapt 3 prosent og tretillegget med 3 øre. Stokketillegget er uforandret 6 øre for alle sortimenter. For vedhogst er alle satser forhøyd med 7 prosent.

Feriegodtgjørelsen er forhøyd fra 7,5 til 9 prosent for vanlig arbeider, og fra 4,6 til 5,4 prosent for kjører med egen hest.

Etter oppgaver over arbeidslønnen i jordbruket var hogstprisene for barket tømmer kr. 20,69 pr. m³ i 1962—63 og kr. 21,16 pr. m³ i 1963—64, dvs. en øking på 2,3 prosent. For ubarket tømmer var hogstprisene henholdsvis kr. 13,85 og kr. 14,14 pr. m³. Det er en øking på 2,1 prosent. For vedhogst var lønnsøkingen om lag 5,5 prosent.

Lønningene er beregnet som gjennomsnitt for hele riket.

Etter Byråets beregninger over driftsutgiftene vil forhøyelsen av tariffsatsene bety en stigning i driftsutgiftene for barket midtmåls- og toppmålstømmer av gran på ca. kr. 4,70 pr. m³, og for ubarket toppmålstømmer av gran vel kr. 4,00 pr. m³.

Tømmerprisene har steget sterkere enn driftsutgiftene, slik at den beregnede rotverdi pr. m³ har gått opp fra 1963—64 til 1964—65 med ca. kr. 4,60 for midtmålt gran og ca. kr. 6,00 for barket toppmålt gran.

Prisene for midtmålt og toppmålt barket furu for siste år er henholdsvis kr. 10,00 og kr. 3,70 lavere pr. m³ enn for gran. Da driftsutgiftene er de samme for gran og furu, blir rotverdien for furu tilsvarende lavere.

Tabell 36. *Priser, driftsutgifter og rotverdi av tømmer på Østlandet og Sørlandet. Kroner pr. m³. Basispriser.*

Driftsår	Pris for framdrevet tømmer	Driftsutgifter	Rotverdi	Driftsutgifter i pst. av pris
	Midtmålt gran			
1960–61	89,70	50,74	38,96	56,6
1961–62	89,70	61,82	27,88	69,0
1962–63	85,00	64,65	20,35	76,1
1963–64	89,70	66,57	23,13	74,2
1964–65	99,00	71,26	27,74	72,0
	Barket toppmålt gran			
1960–61	104,70	50,19	54,51	47,9
1961–62	104,70	61,13	43,57	58,4
1962–63	102,60	64,06	38,54	62,4
1963–64	104,70	65,62	39,08	62,7
1964–65	115,50	70,38	45,12	60,9
	Ubarket toppmålt gran[1]			
1960–61	100,51	41,95	58,56	41,7
1961–62	100,51	51,09	49,42	50,8
1962–63	98,50	53,38	45,12	54,2
1963–64	100,51	56,85	43,66	56,6
1964–65	110,88	60,89	49,99	54,9

[1] Prisreduksjonen gjelder bare for spart barking

Tabell 37. *Bruttoverdi, driftsutgifter og rotverdi for bartretømmer til salg.*[1] *Mill. kroner. Tall for hele riket.*

	1959–60	1960–61	1961–62	1962-63	1963-64 *
Bruttoverdi	625	694	673	606	685
Driftsutgifter	352	365	433	417	472
Av dette arbeidslønn ca.	273	283	338	327	370
Rotverdi	273	329	240	189	213
Driftsutgifter i pst. av bruttoverdi	56,4	52,6	64,3	68,6	68,9

[1] Investeringsavgift medregnet.

Tabell 38. *Totalregnskap for skogbruket. Mill. kroner.*

	1960	1961	1962	1963*	1964*
Levert skogsprodukter i alt	787	868	858	793	929
Inntekt av egne investeringsarbeider	75	77	78	80	84
Verdi av endring i trekapital og hogstkvantum	47	49	50	59	60
Bruttoinntekt i alt	909	994	986	932	1 073
Kostnader[1]	90	93	98	99	109
Skogbrukets bidrag til nasjonalproduktet (nettoprodukt)	819	901	888	833	964
+ Subsidier	19	20	20	21	24
— Avgifter	5	4	4	4	4
Godtgjøring til arbeid og kapital (faktorinntekt)	833	917	904	850	984

[1] Kostnader omfatter leie av hest og redskap, andre varer og tjenester og kapitalslit.

I tillegg har skogeieren en del sosiale utgifter som det ikke har vært mulig å regne med i driftsutgiftene for skogsvirke. Det gjelder premie til skogsarbeidertrygd og premie til fellesforsikring (opprettet i 1957) for å sikre arbeiderne dagpenger under sykdom.

En kan trolig regne med betydelige økinger i skogeiernes sosiale utgifter. Det er således alt satt fram forslag til forhøyelse av premien for skogsarbeidertrygden fra 1. januar 1965.

Etter jaktstatistikkens oppgaver over ordinær jakt ble det i 1963 felt 7 900 elg, 8 800 villrein, 2 000 hjort og 6 300 rådyr. I 1962 var de tilsvarende tall 8 700, 7 300, 1 600 og 6 100.

Det ble utbetalt om lag 1,9 mill. kr. i premier for felt rovvilt i 1963.

Skogbrukets samlede inntekter og kostnader er tatt inn i tabell 38.

Fiske.

Det samlede fangstresultat.

Årsfangsten i 1964 anslås til 1 410 000 tonn til en førstehåndsverdi av om lag 777 mill. kr., dvs. en øking fra 1963 på henholdsvis ca. 220 000 tonn og om lag 77,6 mill. kr. Fangstresultatet er det beste siden 1957. Det er særlig oppgangen i vintersildfisket og sildefisket i Nordsjøen som medvirket til det gode resultatet. Makrellfisket gav rekordfangster. Videre tegner også seifisket til å gi rekordår, mens torskefisket derimot viser betydelig tilbakegang.

Tabell 39. *Samlet fangstutbytte.*

	Mengde i tonn	Verdi i 1000 kr.
Gj.snitt 1954—1958	1 670 159	619 547
Gj.snitt 1959—1963	1 268 836	677 270
1962	1 123 972	666 253
1963	1 189 666	699 667
1964*	1 410 000	777 000

Sysselsetting.

I løpet av 1963 gikk tallet på fiskere ned med 1 595. Tallet på fiskere med fiske som eneste yrke økte med 1 173, mens tallet på hovedyrkefiskere gikk ned med 2 178 og biyrkefiskere med 590. Nedgangen for alle tre grupper under ett var størst i de tre nordligste fylker (— 1 442 mann).

I skreifisket i Lofoten deltok i 1964 ca. 6 300 mann mot 7 400 året før. For vintersildfisket var de tilsvarende tall henholdsvis ca. 10 500 mann mot 9 000 i 1963. For vårtorskefisket var deltakingen om lag som i 1963.

Tabell 40. *Skrei og loddetorsk. Bruken av fangsten.*

	Total fangst	Av dette brukt til:			Rogn	Lever	Tilvirket damp-tran
		Henging	Salting	Fersk og filet			
	Tonn	Tonn	Tonn	Tonn	Hl	Hl	Hl
Gj.sn. 1954–1958	125 682	61 102	45 861	18 719	41 964	120 411	51 411
Gj.sn. 1959–1963	117 407	65 997	21 560	29 850	43 502	100 413	43 697
1962	99 488	40 574	21 928	[1] 36 986	46 225	80 687	30 614
1963	93 750	51 878	10 932	[2] 30 940	35 982	65 704	28 207
1964*	66 647	26 957	18 019	[3] 21 671	26 767	58 525	26 142

[1] Inkl. 583 tonn hermetikk. [2] Inkl. 541 tonn hermetikk. [3] Inkl. 797 tonn hermetikk.

Fiskefarkoster.

Pr. 1. januar 1963 var det registrert 39 682 fiskefarkoster med maskin. Det ble ikke foretatt noen telling av fiskefarkoster i 1964.

Torskefisket.

Lofotfisket. Oppsynet var i 1964 i kraft fra 30. januar til 18. april. Værforholdene var bra under fisket, men innsiget var lite. Totalfangsten ble 23 674 tonn mot 28 302 tonn i 1963. Etter krigen er det bare 1957 som har gitt mindre utbytte — 23 043 tonn.

Av annen skrei ble det tatt 5 843 tonn i Finnmark, 2 983 tonn i Troms, 10 805 tonn i Nordland utenom Lofoten, 945 tonn i Trøndelag og 3 068 tonn i Møre og Romsdal. Bortsett fra Møre og Romsdal var fangstene i alle distrikter lavere enn i 1963.

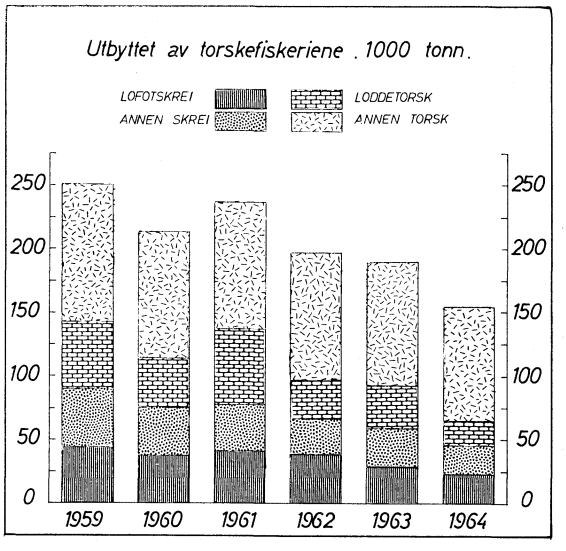

Fig. 21.

Vårtorskefisket i Finnmark gav dårlig utbytte i 1964. Fangstmengden ble 19 332 tonn mot 35 495 tonn året før. Årets fangstresultat er det laveste siden 1946. Det var en del uvær under fisket, men dette kan på langt nær forklare det dårlige utbyttet. Deltakelsen var omtrent som i 1963, og nedgangen i fangstmengde skyldes derfor hovedsakelig små fiskeforekomster på feltene.

Fangsten av annen torsk er anslått til ca. 93 000 tonn, mot 97 790 tonn i 1963.

Sildefisket.

Vintersildfisket. De første fangster ble tatt av snurpere den 13. februar om lag 90 nautiske mil av Svinøy. Totalt storsildkvantum ble 1 313 371 hl mot 184 435 hl i 1963. Vintersildfisket ble avsluttet 25. mars og gav et utbytte på 3 078 000 hl mot bare 661 387 hl året før. Om lag 5/6 av totalkvantumet ble tatt med snurpenot. En vesentlig del av silda ble tatt i Vestfjorden. På grunn av ujamn størrelse ble den overveiende del av denne fangst brukt til mjøl og olje.

Feit- og småsildfisket. Sammenliknet med 1963 var det oppfiskede kvantum lite. (Det var særlig nord for Buholmsråsa

Tabell 41. *Fangsten av vintersild etter redskapenes art. 1000 hl.*

	1962	1963	1964
Snurpenot	455	355	2 562
Garn	449	306	510
Landnot	—	—	6
I alt	904	661	3 078

Tabell 42. *Vintersild. Bruken av fangsten. 1 000 hl.*

	Total fangst	Av dette brukt til:					
		Fersk og frossen til eksport	Salting	Mjøl og olje	Hermetikk	Agn	Fersk innenlands
Gj.sn. 1954–1958	9 343	1 026	1 044	7 048	126	51	49
Gj.sn. 1959–1963	2 002	486	428	810	107	115	47
1962	904	273	241	55	138	162	35
1963	661	100	196	79	58	166	62
1964*.....	3 078	169	186	2 497	73	27	126

fisket gikk tilbake.) Så sent som høsten 1964 utgjorde oppfisket mengde bare halvparten av fangsten på samme tid ett år tidligere. I Trøndelag er det tatt gode fangster av feitsild.

Sildefisket i Nordsjøen. Snurpernes og trålernes fangster av sild i Nordsjøen var meget gode i 1964. Deltakingen av snurpere økte, og det meste av nordsjøsilda blir nå tatt med snurpenot. En regner med fangst på om lag 186 000 tonn, mot 32 413 tonn i 1963.

Sildefisket ved Island. Fabrikksildfisket gav om lag samme fangstmengde som i 1963, dvs. rundt 930 000 hl. Fangstmengden for fartøyer som fisket for salting, ble ca. 44 500 tønner, mot 83 130 i 1963. Det ble gjort om lag 340 turer etter fabrikksild og ca. 60 turer etter saltsild, mot henholdsvis 349 turer og 111 turer i 1963.

Annet industrifiske. Loddefisket var dårlig i 1964 med en fangstmengde på 19 625 tonn mot 28 339 tonn i fjor.

En regner med at tobis- og øyepålfisket vil gi litt mindre utbytte enn i fjor. Av øyepål var det ved utgangen av september levert om lag 63 400 tonn mot 72 723 tonn på samme tid i fjor. For tobis var de tilsvarende kvanta 10 402 tonn i år mot 11 563 tonn i 1963.

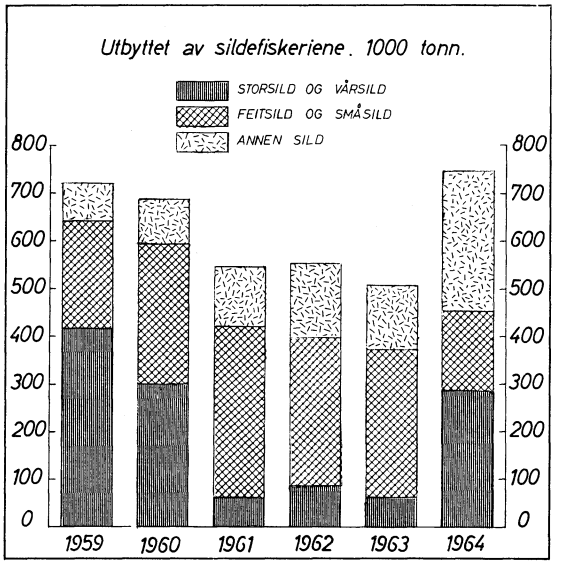

Fig. 22.

Tabell 43. *Feitsild og småsild. Bruken av fangsten. 1 000 hl.*

	Feitsild		Småsild	
	1963	1964*	1963	1964*
Fersk eksport....	13	19	1	2
Salting.....	31	12	3	1
Mjøl og olje.....	1 410	582	1 625	962
Hermetikk	3	3	201	150
Agn	78	90	10	6
Fersk innenlands.	12	14	5	9
Dyrefôr	0	0	13	0
I alt.....	1 547	720	1 858	1 130

Annet fiske.

Brislingfisket var betydelig dårligere enn i fjor. Fangsten er anslått til ca. 10 300 tonn, mot 16 454 tonn i 1963, som var det beste året siden 1929.

Makrellfisket slo i 1964 alle tidligere rekorder og gav et utbytte på 50 245 tonn mot 23 576 tonn året før. Eksporten viste en sterk nedgang, mens den del av fangsten som går til fôrmjøl økte kraftig — hele 67 prosent av fangsten mot bare ubetydelige mengder i 1963.

Makrellstørjefisket tok seg noe opp igjen i 1964 med et utbytte på 1 132 tonn mot bare 129 tonn i fjor. I 1962 ble det tatt 6 711 tonn makrellstørje.

Tabell 44. *Makrell, pir og gyt omsatt av Norges Makrellag. Tonn.*

	1963	1964
Fersk innenlands	4 391	4 024
Fersk eksport	2 252	614
Frysing, rund	2 741	2 421
Frysing, filetert	3 845	449
Frysing, sløyd	1 989	2 052
Salting	3 098	2 980
Hermetikk	1 816	1 405
Agn	2 826	2 512
Fôrmjøl	412	33 620
Røyking	200	156
Diverse	6	12
I alt	23 576	50 245

Anvendelsen av fangsten.

Av skrei- og loddetorskfangsten gikk i 1964 40 prosent til henging (55 prosent i 1963), 27 prosent til salting (12 prosent i 1963) og 33 prosent til fersk og filet(som i 1963).

Av vintersildkvantumet gikk 6 prosent til eksport i fersk og frossen stand, 6 prosent til salting, 81 prosent til mjøl og olje, 2 prosent til hermetikk, 1 prosent til agn og 4 prosent til fersk bruk innenlands. I 1963 fordelte anvendelsen seg med 15 prosent på eksport, 30 prosent på salting, 12 prosent på mjøl og olje, 9 prosent på hermetikk, 25 prosent på agn og 9 prosent til fersk bruk innenlands.

Priser.

Til støtte av torske- og sildefisket, som tilskott til fiskeredskaper, agn og sosiale trygdeordninger, og til effektiviseringstiltak i fiske, tilvirking og omsetning var det i 1964 ved utgangen av oktober bevilget til sammen 138 mill. kroner. Da dette ble skrevet forelå det en proposisjon om tilleggsbevilgning på 6,44 mill. kroner i 1964 for tilskott til fiskeredskaper. Tilskottsreglene ble fastsatt i en toårs avtale av 3. juni 1964 mellom Fiskeridepartementet og Norges Fiskarlag. Etter denne avtalen fikk de enkelte salgslag midlene stilt til disposisjon etter hvert som lagene trengte dem for gjennomføring av godkjente støttetiltak. Hovedtrekkene i prisavtalen for 1964 er gjengitt nedenfor:

Til regulering av priser og kostnader ved fisket og førstehåndsomsetningen av torsk, hyse, sei, lyr, lange, brosme, blåkveite, steinbit, pigghå og uer fisket av norske fartøyer, ble det i 1964 stilt til disposisjon for salgslagene et beløp som svarer til 7 øre pr. kg fisk i sløyd og kappet råfiskvekt. Det ble ikke gitt tilskott til fisk som gikk til oppmaling eller dyrefôr. Videre ble det for de nevnte fiskesorter gitt forskjellige fraktutjamningstilskott i prissonene 1—4 i Norges Råfisklags distrikt.

Det var spesialbestemmelser om dekning av transportkostnader for Norges Levendefisklag og Norges Makrellag, og om særlige støttetiltak ved fisket og førstehåndsomsetningen i distriktene til Sogn og Fjordane Fiskesalslag, Hordaland Fiskesalslag, Rogaland Fiskesalslag og Skagerakfisk S/L.

For torsk, lange og brosme fisket i fjerne farvann, ble det i 1964 gitt tilskott til regulering av priser og kostnader ved fisket og førstehåndsomsetningen med 7 øre pr. kg fisk i sløyd og kappet råfiskvekt. Det ble dessuten gitt et fraktutjamningstilskott på 4 øre pr. kg fisk.

Til regulering av priser og kostnader ved fisket og førstehåndsomsetningen av sild og dermed likestilt råstoff, ble det i 1964 stilt til disposisjon for sildesalgslagene et beløp beregnet på grunnlag av følgende satser pr. hl råstoff:

kr. 7,00 pr. hl feitsild, småsild og brisling til annen anvendelse enn til olje og mjøl.
kr. 5,00 (inntil 1. juni kr. 5,50) pr. hl feitsild, makrell og brisling til framstilling av olje og mjøl.
kr. 4,00 (inntil 1. juni kr. 4,50) pr. hl småsild og pir til framstilling av olje og mjøl, dog ikke småsild som det går 110 stk. eller flere av pr. kg.
kr. 4,00 (inntil 1. juni kr. 4,50) pr. hl tobis, øyepål, storsild, strømsild og/annen tilsvarende ikke-matnyttig fisk til framstilling av olje og mjøl.
kr. 3,50 (inntil 1. juni kr. 3,75) pr. hl lodde.
kr. 6,50 pr. hl vintersild.
kr. 5,00 pr. hl islandssild til framstilling av olje og mjøl.
kr. 7,00 pr. hl islandssild annen anvendelse.

Tabell 45. *Gjennomsnittspriser til fisker. Kr. pr. tonn.*

	1960	1961	1962	1963 *	1964 *
Kveite	3 332	3 522	3 535	4 065	3 963
Skrei	898	955	965	1 039	1 125
Loddetorsk	767	815	837	902	1 097
Sei	561	563	537	584	594
Makrell	623	761	779	700	450
Makrellstørje	1 769	1 710	1 985	2 357	2 247
Pigghå	434	451	489	522	601

Nordsjøsild og skageraksild settes etter størrelsen likt med feitsild eller småsild.

Tilskottsordningen for fiskeredskaper og agn har i det alt vesentlige vært som i 1963.

Avtalen av 3. juni 1964 inneholder også bestemmelser om tilskott til reduksjon av fiskernes trygdepremier (medlemspremie og arbeidsgiverandel) i syketrygden og yrkesskadetrygden, og om tilskott til effektiviseringstiltak i fiske, tilvirking og omsetning.

Prisbevegelsene i de senere årene for en del fiskesorter går fram av tabell 45.

Tabell 47. *Totalregnskap for fiske.*[1] *Mill. kr.*

	Inntekter	Kostnader	Godtgjøring til arbeid og kapital
1960	760	377	383
1961	789	415	374
1962	771	420	351
1963*....	807	436	371
1964*....	908	438	470

[1] Tall for selfangsten er inkludert i tabellen.

Selfangst.

Foreløpige oppgaver viser at 62 fartøyer og 1 213 mann deltok i selfangsten i 1964.

I alt ble det innklarert fangst fra 73 turer mot 63 turer i 1963. Det ble foretatt 16 turer til feltene ved Newfoundland, 33 turer til Vestisen, 1 kombinert tur til Vest- og Østisen, 12 turer til Østisen og 11 turer til Nordisen. En ekspedisjon er utklarert for forsøksfangst i Antarktis.

Foreløpige tall for fangstmengden viser at det er fanget 253 480 dyr mot 196 566 dyr i 1963 og 238 830 dyr i 1962.

Førstehåndsverdien av fangsten er oppgitt til 37,5 mill. kr. mot 23,6 mill. kr. i 1963.

Som vanlig var hjelpefartøy til stede under fangsten i Vestisen.

Tabell 46. *Utbyttet av selfangsten.*

		1963	1964*
Antall fartøyer		61	62
Besetning		1 163	1 213
Innklarerte fangstturer		63	73
Fangst:			
Dyr i alt	Stk.	196 566	253 480
Av dette:			
Grønlandssel	»	166 361	209 167
Klappmyss	»	27 978	38 256
Storkobbe	»	1 566	4 868
Snadd	»	534	1 044
Isbjørn	»	127	145
Spekk	Tonn	3 471	4 048
Innklareringsverdi	1 000 kr.	23 557	37 476

Fiskerinæringens samlede inntekter og utgifter er tatt inn i tabell 47.

Hvalfangst.

Sesongen 1963—64.

Norge deltok i den pelagiske hvalfangst i Antarktis sesongen 1963—64 med 4 flytende kokerier på til sammen 70 850 bruttotonn og 33 hvalbåter på i alt 22 685 bruttotonn, dvs. med omtrent samme fangstapparat som i foregående sesong. Mannskapsstyrken var noe større i sesongen 1963—64 (1 795 mann) enn i sesongen før (1 716 mann). På utenlandske ekspedisjoner var det bare sysselsatt noen få nordmenn i sesongen 1963—64 mot vel 300 sesongen 1962—63.

Den åpne sesong for fangst av finn- og seihval var ifølge Den Internasjonale Hvalfangstkommisjons bestemmelser fra og med 12. desember til og med 7. april, og for blåhval fra og med 1. februar til og med 7. april i farvann mellom 40° og 55° sørlig bredde, fra 0° østover til 80° østlig lengde. I de øvrige felter var blåhvalen fredet. Knølhvalen var totalfredet på den sørlige halvkule.

Maksimumsfangsten var fastsatt til 10 000 blåhvalenheter, dvs. 5 000 enheter færre enn i sesongen 1962—63.

Fangstsesongen 1963—64 var den første sesong uten britisk deltaking. Det siste gjenværende britiske kokeri var kjøpt av Japan, som samtidig overtok den britiske fangstkvote (6 prosent av totalkvoten). Norges andel av totalkvoten var uendret (28 prosent). De norske ekspedisjoner fanget imidlertid bare vel 50 prosent av den tildelte kvote. Bare Japan og Sovjet nådde de fastsatte maksimumskvoter (se oppstillingen nedenfor).

	Tildelt kvote Blåhv.-enh.	Pst.	Fangst blåhv.-enh.	Fangst i pst. av tildelt kvote
Norge	2 800	28	1 478	53
Nederland	600	6	340	57
Japan	4 600	46	4 598	100
Sovjet.....	2 000	20	1 999	100
I alt	10000	100	8 415	84

For de deltakende land sett under ett gikk produksjonen av olje ned med rundt 115 000 tonn, eller med 8 prosent fra sesongen 1962—63 til sesongen 1963—64. Norsk produksjon av hvalolje var i volum ca. 13 prosent større enn i 1962—63, men kom likevel ikke opp i mer enn 45 prosent av produksjonen i sesongen 1961—62.

Tabell 48 gir oppgaver over fangstutbytte og fangstmateriell fordelt på land for de to siste sesonger.

Tabell 48. *Samlet fangstutbytte og anvendt materiell.*

Sesong og land	Hval fanget	Olje-produksjon	Landstasjoner	Kokerier	Fangstbåter
1962—63:					
Norge	4 582	224 199	–	4	32
Storbritannia	1 552	79 222	–	1	9
Nederland ..	1 301	79 515	–	1	11
Japan	13 617	716 838	–	7	79
Sovjet	9 130	396 005	–	4	70
I alt	30 182	1 495 779	–	17	201
1963—64:					
Norge	5 900	252 740	–	4	33
Nederland ..	1 182	63 382	–	1	11
Japan	15 227	681 130	-	7	78
Sovjet	10 222	382 153	–	4	68
I alt	32 531	1 379 405	–	16	190

Oppstillingene nedenfor viser den norske hval- og spermoljeproduksjon og fordelingen på de enkelte avtakerland i de to siste sesonger:

Hvalolje	1962—63 Long tons	1963—64 Long tons
Norge	12 259	18 025
Vest-Tyskland	9 073	3 227
Nederland	9 596	5 067
Storbritannia.....	—	7 558
I alt	30 928	33 877

Spermolje	1962—63 Long tons	1963—64 Long tons
Norge	4 813	4 461
Sambandsstatene	2 449	3 103
Nederland	—	847
I alt	7 262	8 411

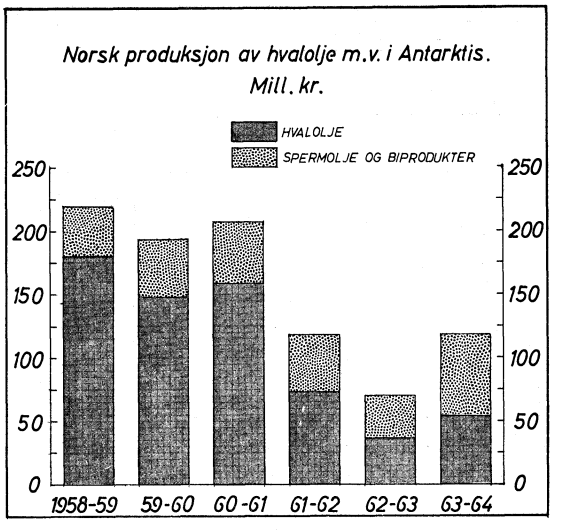

Fig. 23.

For hvaloljen ble gjennomsnittsprisen pr. tonn i sesongen 1963—64 £ 79-7-0 mot £ 58-15-7 i den foregående sesong. Gjennomsnittsprisen pr. tonn for spermoljen var i de tilsvarende perioder henholdsvis £ 71-5-6 og £ 85-19-10.

Verdien av hvaloljeproduksjonen i sesongen 1963—64 utgjorde ca. 54 mill. kr. (36 mill. kr. i 1962—63) og verdien av spermoljeproduksjonen 12 mill. kr. (12,5 mill. kr. i 1962—63).

Av biprodukter ble i sesongen 1963—64 produsert 4 260 long tons kjøtt og beinpulver, 21 125 long tons hvalkjøtt og 968 long tons av andre produkter, til en samlet verdi av ca. 52 mill. kr.

Verdien av den samlede produksjon av olje og biprodukter utgjorde i sesongen 1963—64 ca. 118 mill. kr., dvs. samme produksjonsverdi som i sesongen 1961—62, men rundt 50 mill. kr. mer enn i nærmest foregående sesong.

Sesongen 1964—65.

På Den Internasjonale Hvalfangstkommisjons møte i 1964 ble den tillatte maksimumsfangsten i sesongen 1964—65 satt ned til 8 000 blåhvalenheter mot 10 000 sesongen før. Etter at Nederland solgte sin kvote til Japan i 1964, deltar i denne sesong bare tre nasjoner — Sovjet, Japan og Norge — i fangsten i Antarktis. Norges og Sovjets kvoter av maksimumsfangsten er uendret, henholdsvis 28 og 20 prosent.

Alle nasjoner deltar med stort sett samme fangstapparat (kokerier og hvalbåter) som i foregående sesong.

Sysselsettingen på norske båter er om lag som i sesongen 1963—64.

Hvalfangstens samlede inntekter og utgifter er tatt inn i tabell 49.

Tabell 49. *Totalregnskap for hvalfangsten. Mill. kr.*

År	Inntekter	Kostnader	Godtgjøring til arbeid og kapital
1960	227	168	59
1961	217	144	73
1962	148	92	56
1963*	76	71	5
1964*	125	68	57

Bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning.

I 1964 var produksjonen i bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning etter foreløpige beregninger 7,5 prosent større enn i 1963. Dette er en meget sterk stigning. Ser en bort fra gjenreisningsårene etter krigen, er det bare to år — 1950 og 1960 — som har hatt sterkere vekst. Fra 1962 til 1963 økte produksjonen med vel 5 prosent, og i perioden 1959—1963 var den gjennomsnittlige årlige tilvekst til sammenlikning 5,7 prosent.

Sesongjusterte oppgaver tyder på at produksjonsøkingen kulminerte på ettervinteren eller våren 1964, etter mer enn et år med gjennomgående sterk vekst. Produksjonen endret seg bare lite i løpet av sommeren og høsten og lå i oktober litt lavere enn i mars—april.

I motsetning til i 1963 hadde de enkelte industrigruppene en nokså ujamn produksjonsutvikling i 1964. Det var særlig sterk vekst i kullgruver, tekstilindustri, treindustri, møbel- og innredningsindustri, kjemisk industri, kull- og mineraloljeforedling, primær jern- og metallindustri, diverse industri og kraftforsyning. Næringsmiddelindustri, drikkevareindustri, tobakksindustri og gummivareindustri har derimot hatt en mindre produksjonsnedgang.

Indekstallene i tabell 50 viser produksjonsutviklingen siden 1959. Når disse tallene vurderes, må det tas hensyn til at tallene for 1962, 1963 og 1964 er beregnet som gjennomsnitt av de månedlige indekstall og derfor er noe mer usikre enn tallene for de tidligere år, som er beregnet på grunnlag av mer fullstendige oppgaver i årsstatistikken.

Bergverksproduksjonen var i 1964 nær 7 prosent større enn året før, mens det i 1963 var en produksjonsvekst på under 2 prosent (se tabell 51 som viser årlige og månedlige vekstrater). For industrien alene steg produksjonen 8 prosent, mens produksjonsveksten for årene 1959—1963 i gjennomsnitt pr. år var om lag 5 prosent. Produksjonen i kraftforsyning var hele 12 prosent større i 1964 enn i 1963. Elektrisitetsproduksjonen økte imidlertid forholdsvis lite i 1963 (+ 4,7 prosent fra 1962).

Produksjonen i bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning sett under ett lå i perioden mai 1963 — februar 1964 i gjennomsnitt om lag 6 prosent høyere enn produksjonen i tilsvarende periode ett år tidligere. I de neste 6 måneder var vekstratene større; for mars—april i gjennomsnitt nærmere 11 prosent og for mai—august over 8 prosent. I september—oktober falt vekstraten til om lag 6 prosent.

Produksjonsveksten i gjennomsnitt for månedene mars—august 1964 var større enn i januar—februar og i september—oktober både for bergverksdrift, industri og for kraftfor-

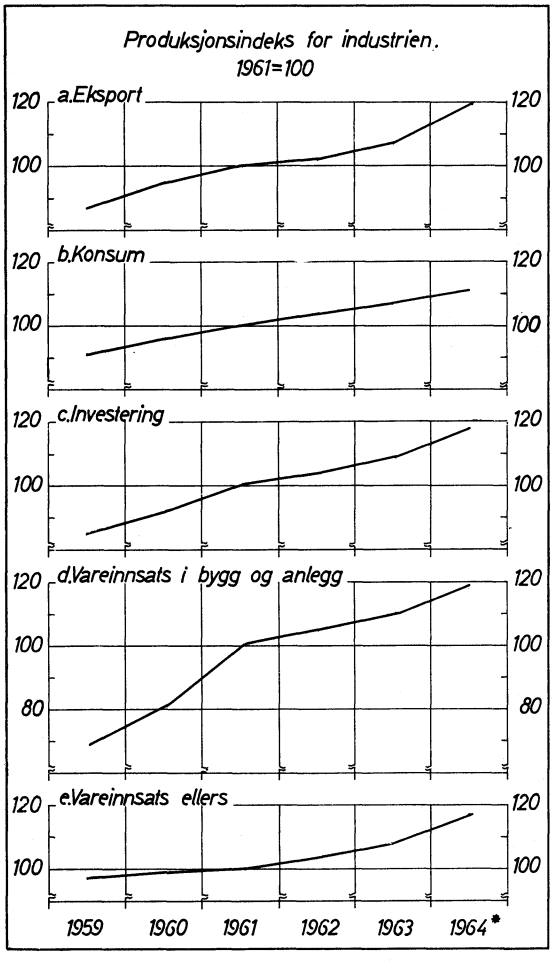

Fig. 24.

Tabell 50. *Produksjonsindeks for bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning. 1961 = 100.*

	1959	1960	1961	1962	1963	Jan.–okt.	
						1963	1964
Bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning	88	95	100	104	110	108	116
Bergverksdrift m. v.	91	97	100	111	113	112	121
Kullgruver	87	117	100	122	108	102	119
Malmgruver	98	102	100	111	110	110	115
Mineralbrott og annen ekstraktiv virksomhet	79	84	100	110	118	117	128
Industri	88	95	100	103	108	107	115
Næringsmiddelindustri	96	94	100	104	107	105	102
Drikkevareindustri	89	92	100	99	105	103	101
Tobakksindustri	95	97	100	101	100	101	97
Tekstilindustri	95	107	100	98	104	103	116
Bekledningsindustri	104	107	100	101	100	99	105
Treindustri	74	92	100	100	105	105	122
Møbel- og innredningsindustri	87	98	100	103	114	111	123
Treforedlingsindustri	96	103	100	95	104	103	112
Grafisk industri, forlag m.v.	82	95	100	101	98	96	98
Lærindustri	105	114	100	114	119	115	113
Gummivareindustri	90	107	100	116	131	134	128
Kjemisk industri	87	86	100	106	112	112	127
Kull- og mineraloljeforedling	20	35	100	128	127	127	148
Jord- og steinvareindustri	92	103	100	105	104	103	110
Primær jern- og metallindustri	90	103	100	102	110	107	126
Jern- og metallvareindustri	90	91	100	104	109	108	113
Maskinindustri	88	99	100	104	110	108	116
Elektroteknisk industri	70	93	100	108	124	120	118
Transportmiddelindustri	84	91	100	104	105	104	115
Diverse industri	69	77	100	113	158	154	186
Kraftforsyning	87	96	100	112	118	113	126
Produksjon etter anvendelse:							
Eksport	87	95	100	102	107	106	119
Konsum	91	96	100	104	107	106	110
Investering	85	92	100	104	109	107	116
Vareinnsats i bygg og anlegg	69	81	100	105	110	110	118
Vareinnsats ellers	97	99	100	104	108	107	116

syning. Elektrisitetsproduksjonen var hele 15 prosent høyere i mars—august 1964 enn i tilsvarende måneder i 1963.

Fra de 10 første måneder i 1963 til samme periode i 1964 var produksjonsøkingen i gjennomsnitt vel 11 prosent for eksportvarer, nær 4 prosent for konsumvarer og om lag 8 prosent for varer til direkte investeringer og til vareinnsats.

Produksjonen av eksportvarer lå for hver måned i 1963 gjennomsnittlig mellom 4,5 og 6,5 prosent høyere enn året før, men vekstraten økte i januar—februar 1964 til over 10 prosent og i mars—april til hele 16 prosent. I tidsrommet mai—august 1964 var produksjonen 12 prosent og i september—oktober 7,5 prosent større enn i samme perioder året før. Blant de industrigrupper som vesentlig produserer for eksport, var det sterk produkjonsstigning i tresliperier, karbid- og cyanamidfabrikker, kunstgjødselfabrikker, ferrolegeringsverk og aluminiumsverk. Det var også en markert produksjonsstigning for malmgruver og for papir-, papp- og kartongfabrikker, mens fiske- og kjøtthermetikkfabrikker og fisketilvirking bare hadde ubetydelig øking.

Tabell 51. *Prosentvis endring i den månedlige produksjonsindeks fra tilsvarende periode foregående år.*

	Bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning	Bergverksdrift m. v.	Industri	Kraftforsyning	Produksjon etter anvendelse				
					Eksport	Konsum	Investering	Vareinnsats i bygg og anlegg	Vareinnsats ellers
Året 1963	5,2	1,8	5,0	4,5	5,5	2,4	4,1	5,2	4,4
Året 1964	7,5	6,6	7,8	12,0	11,4	3,6	8,4	7,5	8,1
1963:									
Jan.–feb.	4,2	6,9	3,2	10,9	4,8	4,4	3,3	4,1	5,1
Mars–april	3,2	1,3	3,7	—0,6	4,4	2,5	3,1	4,9	3,8
Mai–juni	5,6	1,8	5,7	0,4	6,4	—0,3	4,9	7,5	3,1
Juli–aug.	6,9	7,3	7,2	3,2	4,6	0,6	4,1	8,0	3,9
Sept.–okt.	5,5	— 4,4	5,6	6,3	6,7	2,2	4,4	3,7	5,0
Nov.–des.	6,0	0,7	6,0	6,1	5,6	5,2	4,4	4,0	6,5
1964:									
Jan.–feb.	6,3	6,7	6,6	4,3	10,4	2,5	6,8	5,3	6,2
Mars–april	10,8	10,0	10,5	14,4	16,0	7,1	8,1	9,4	11,4
Mai–juni	8,4	10,4	8,2	16,1	11,4	5,2	8,5	8,3	9,7
Juli–aug.	8,4	9,4	7,7	15,2	12,4	3,4	8,7	6,3	7,8
Sept.–okt.	5,7	2,3	5,9	7,9	7,6	–	9,9	8,0	5,5

For konsumvarer har produksjonsveksten variert sterkt fra måned til måned. For januar—februar var produksjonen 2,5 prosent høyere enn året før. Vekstraten steg så til 7 prosent i mars—april, men falt deretter igjen for hver måned, og i september—oktober 1964 lå produksjonen på samme nivå som i september—oktober 1963. Blant de industrigrupper som vesentlig produserer konsumvarer, var det produksjonsstigning for mjølkeforedling, trikotasjefabrikker og bekledningsindustri, mens det var produksjonsnedgang bl. a. for møller, sjokolade- og dropsfabrikker, drikkevareindustri og tobakksindustri.

Produksjonen av varer til direkte investering og vareinnsats har i 1964 ligget fra 6 til 11 prosent høyere enn i tilsvarende måned året før. Det har vært særlig sterk produksjonsstigning i treindustri, glassindustri, annen jord- og steinindustri og jern- og stålstøperier.

Produksjonsutviklingen i bergverkene.

Etter foreløpige anslag for hele året ble det i 1964 produsert om lag 440 000 tonn kull på Svalbard, eller 60 000 tonn mer enn i 1963. I alt ble det skipet om lag 390 000 tonn mot 430 000 tonn året før. Av dette ble 120 000 tonn eksportert til Vest-Tyskland. Norsk Koksverk som kom i gang med produksjonen i juli 1964, tok rundt 150 000 tonn av Svalbardkullene.

Produksjonen i malmgruvene var 4 prosent større enn i 1963. Markedsforholdene var for de fleste malmer heller ikke særlig gode i 1964. Prisene på sink- og blykonsentrat har riktignok gått betydelig opp, men for jernmalm, titanmalm og svovelkis er markedene fortsatt dårlige.

Produksjonen av jernmalm og titanjernstein var for hele 1964 av samme omfang som i 1963, dvs. 2,2 mill. tonn. I de tre første kvartaler av 1964 ble det eksportert 1 416 000 tonn til en verdi av 88,1 mill. kr., mot 1 083 000 tonn til en verdi av 69,2 mill. kr. i tilsvarende tidsrom 1963.

Det ble produsert 730 000 tonn svovelkis i 1964 eller 10 000 tonn mer enn året før. Produksjonen av sink- og blymalm økte fra 31 000 tonn til 32 000 tonn. Av koppermalm og -konsentrat ble det produsert 31 000 tonn i 1964 mot 29 000 tonn året før.

I mineralbrott og annen ekstraktiv virksomhet steg produksjonen med 9 prosent fra 1963 til 1964. Stigningen var omtrent den samme som fra 1962 til 1963.

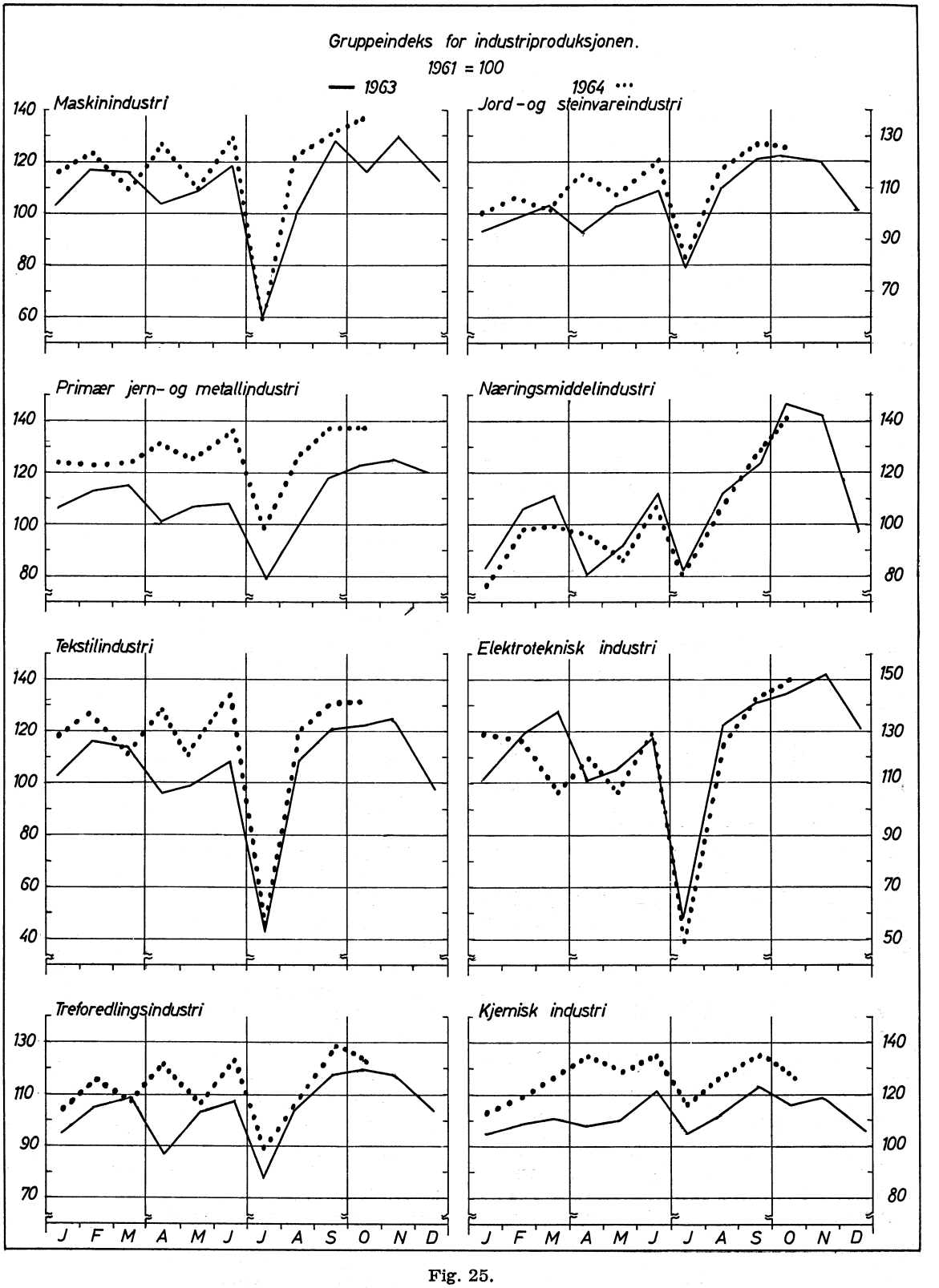
Gruppeindeks for industriproduksjonen.
1961 = 100
— 1963
1964 •••
Maskinindustri
Jord-og steinvareindustri
Primær jern- og metallindustri
Næringsmiddelindustri
Tekstilindustri
Elektroteknisk industri
Treforedlingsindustri
Kjemisk industri
J F M A M J J A S O N D

Fig. 25.

Produksjonsutviklingen i de enkelte industrigrupper.

I næringsmiddelindustrien var produksjonen i 1964 anslagsvis 2 prosent mindre enn året før. Det var produksjonsstigning for slakterier, mjølkeforedling, hermetikkfabrikker og annen næringsmiddelindustri, mens møller og sjokolade- og dropsfabrikker hadde lavere produksjon enn i 1963.

Ved hermetikkfabrikkene var produksjonen 5 prosent større enn i 1963. Det ble pakket 240 000 kasser kippers i 1964 mot 155 000 kasser året før. Produksjonen av brislinghermetikk var om lag 425 000 kasser i 1964 mot 310 000 kasser i 1963. Det ble pakket 835 000 kasser småsildhermetikk eller rundt 100 000 kasser færre enn året før.

I fisketilvirkning økte produksjonen med 2 prosent fra 1963. I de tre første kvartaler av 1964 utgjorde eksporten av dypfryst fiskefilet 36 400 tonn til en verdi av 112,8 mill. kr. mot 37 500 tonn til en verdi av 119,1 mill. kr. i tilsvarende tidsrom 1963. Det ble eksportert 26 600 tonn fryst, rund fisk i 1964 mot 29 500 tonn i 1963.

I sjokolade- og dropsfabrikkene var produksjonen 4 prosent lavere enn i 1963.

Produksjonen i drikkevareindustrien var ubetydelig lavere i 1964 enn i 1963. I de tre første kvartaler av 1964 ble det produsert 67,1 mill. liter mineralvann og alkoholfritt øl og 72,4 mill. liter alkoholholdig øl. I tilsvarende tidsrom året før var produksjonen henholdsvis 68,7 mill. liter og 72,0 mill. liter.

Produksjonen i tobakksindustrien var 5 prosent lavere enn i 1963. Nedgangen skyldes mindre sigarettproduksjon.

I tekstilindustrien økte produksjonen med hele 12 prosent i 1964. Produksjonsstigningen var særlig stor i reipslagerier og fiskegarnfabrikker og i bedrifter som produserer oljede og belagte tekstiler, linoleum m. v. Produksjonen i bomullsvareindustrien økte med om lag 10 prosent, i trikotasjefabrikkene med om lag 8 prosent, og i ullvarefabrikkene med om lag 5 prosent.

I bekledningsindustrien, der produksjonen i de 2—3 foregående årene bare viste små endringer, steg produksjonen i 1964 med om lag 6 prosent. Stigningen var særlig sterk for skofabrikkene.

Produksjonen i treindustrien steg i 1964 med 15 prosent. Det var sterk stigning innen alle grupper av treindustri.

I møbel- og innredningsindustrien økte produksjonen med 10 prosent fra 1963 til 1964 eller omtrent like sterkt som fra 1962 til 1963. Produksjonsveksten var særlig sterk for møbelindustrien.

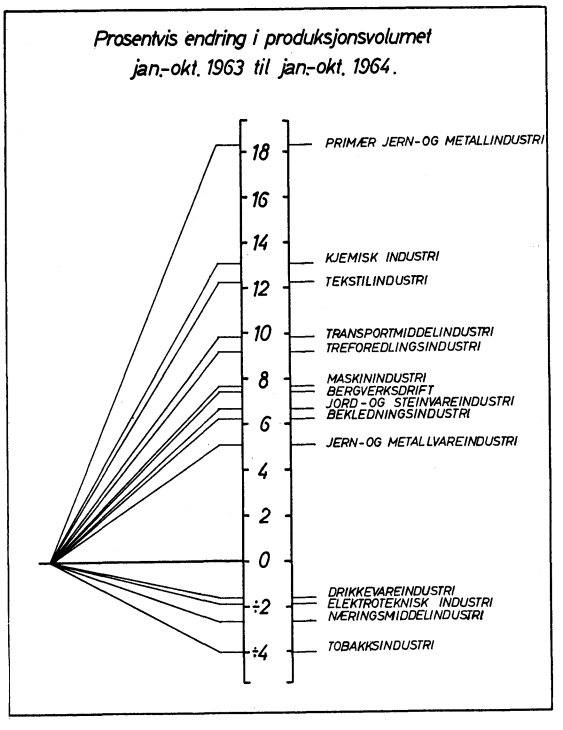

Fig. 26.

I treforedlingsindustrien gikk produksjonen opp med om lag 8 prosent. Avsetningsforholdene for treforedlingsproduktene har vært bra i 1964. Avtalen mellom produsentene i de nordiske land om redusert eksportproduksjon er ennå ikke opphevet, men den har ikke hatt noen praktisk betydning i 1964.

Ved tremassefabrikkene var produksjonen 900 000 eller 95 000 tonn større enn i 1963. Eksporten av tremasse utgjorde i de tre første kvartaler av 1964 400 000 tonn til en verdi av 189 mill. kr., mot 332 000 tonn til en verdi av 157 mill. kr. i samme tidsrom året før.

Produksjonen av cellulose og halvkjemisk masse var i 1964 om lag 890 000 tonn eller 105 000 tonn høyere enn året før. Eksporten av cellulose og halvkjemisk masse var 255 000 tonn i de tre første kvartaler av 1964 mot 230 000 tonn i samme tidsrom 1963. Eksportverdien var 250 mill. kr. mot 211 mill. kr. i 1963.

Papirproduksjonen steg fra 895 000 tonn i 1963 til 960 000 tonn i 1964. I de tre første kvartaler av 1964 ble det eksportert 468 000 tonn papir og papp til en verdi av 562 mill. kr., mot 415 000 tonn til en verdi av 490 mill. kr. i samme tidsrom året før.

I lærindustrien var produksjonen omtrent uendret fra 1963, mens gummi-

vareindustrien hadde 4 prosent lavere produksjon enn i 1963.

I kjemisk industri steg produksjonen i 1964 med 13 prosent, mens den årlige stigningen i de to foregående år var 5 prosent.

Produksjonen av nitrogenprodukter økte fra 307 000 tonn rent nitrogen i 1963 til 370 000 tonn i 1964. Markedsforholdene har bedret seg betydelig siste året.

Det ble produsert 110 000 tonn kalsiumkarbid i 1964 eller om lag 30 000 tonn mer enn i 1963. I de tre første kvartaler av 1964 ble det eksportert 53 000 tonn mot 29 000 tonn i tilsvarende periode året før. Prisene var 6—7 prosent lavere enn i 1963.

Produksjonen ved sildolje- og fiskemjølfabrikkene var nærmere 50 prosent større i 1964 enn i 1963. I de 10 første måneder i 1964 fikk fabrikkene i alt tilført 7,5 mill. hl råstoff mot 5,2 mill. hl i de samme måneder året før. Tilførselen av vintersild som de siste årene har vært ubetydelig, utgjorde om lag 2,5 mill. hl i 1964. Produksjonen av sildemjøl var 170 000 tonn og av sildolje 80 000 tonn i 1964, mot henholdsvis 134 000 tonn og 55 000 tonn året før. Det ble i de tre første kvartaler eksportert 135 000 tonn sildmjøl i 1964 mot 50 000 tonn i samme periode i 1963. Prisene var uendret.

Produksjonen av kunstige fibrer og plastråstoffer steg andre året på rad med over 30 prosent. Det var også en betydelig produksjonsstigning i maling- og lakkfabrikkene. Produksjonen var også større enn i 1963 i annen kjemisk grunnindustri, mens sprengstoffabrikkene, oljeraffineriene og annen kjemisk industri hadde litt lavere produksjon i 1964 enn året før.

Produksjonen i kull- og mineraloljeforedlingsindustrien var 17 prosent større i 1964 enn i 1963. Stigningen kom delvis av at Norsk Koksverk startet produksjonen i juli 1964.

I jord- og steinvareindustrien under ett økte produksjonen med om lag 7 prosent. Det var sterk stigning i glassindustri, keramisk industri og i annen jord- og steinvareindustri. Produksjonen av sement økte fra 1 400 000 tonn i 1963 til 1 500 000 tonn i 1964. Eksporten av sement i de tre første kvartaler av 1964 var 282 000 tonn mot 188 000 tonn i samme tidsrom året før.

I primær jern- og metallindustri var produksjonen 17 prosent større i 1964 enn i 1963. Avsetningsforholdene var gode i 1964, men prisene for de fleste metallene er fortsatt lave.

Ved ferrolegeringsverkene var produksjonen vel 30 prosent høyere enn i 1963. Produksjonen av ferrosilicium (omregnet til 45 % basis) var 210 000 tonn i 1964 mot 148 000 tonn året før, mens produksjonen av andre ferrolegeringer steg fra 183 000 i 1963 til 230 000 tonn i 1964. I de tre første kvartaler av 1964 ble det eksportert 160 000 tonn ferrosilicium til en verdi av 101 mill. kr., mens det i samme tidsrom i 1963 ble eksportert 117 000 tonn til en verdi av 77 mill. kr. Av andre ferrolegeringer ble det i 1964 eksportert 163 000 tonn til en verdi av 179 mill. kr. Tilsvarende tall for året før var 129 000 tonn til en verdi av 146 mill. kr.

Råjern-, stål- og valseverkene hadde 10 prosent større produksjon i 1964 enn i 1963. Det ble produsert 445 000 tonn råjern mot 415 000 tonn året før. Produksjonen av råstål økte til 605 000 tonn eller 70 000 tonn mer enn i 1963. Ved valseverkene ble det produsert 480 000 tonn varmvalsede produkter og 70 000 tonn kaldvalsede produkter. Tilsvarende tall for 1963 var 420 000 tonn og 60 000 tonn.

Det ble i 1964 produsert 260 000 tonn aluminium, mens tilsvarende tall for 1963 var 225 000 tonn. Aluminiumsverkenes lager av ferdig aluminium har vært store de siste årene, men gikk ned i 1964.

I råmetallverk utenom aluminiumsverk var produksjonen 10 prosent høyere enn året før. Nikkelproduksjonen var 30 000 tonn, dvs. 3 600 tonn høyere enn i 1963, og kopperproduksjonen var 17 000 tonn eller 1 000 tonn lavere enn året før. Sinkproduksjonen holdt seg uendret på 46 000 tonn.

Det var også betydelig produksjonsstigning i støperiene og i metallvalseverk, raffineringsverk og omsmelterier.

I jern- og metallvareindustrien steg produksjonen 5 prosent fra foregående år. Også i maskinindustrien økte produksjonen i 1964. Her var stigningen om lag 8 prosent. Det var særlig gruppen «maskinindustri ellers» som viste betydelig stigning.

Produksjonen i elektroteknisk industri som har økt sterkt de siste årene, endret seg bare ubetydelig fra 1963 til 1964.

I transportmiddelindustrien sett under ett, var produksjonen 10 prosent høyere i 1964 enn i 1963. De norske skipsverftene leverte en samlet tonnasje på 425 000 br. reg. tonn mot 367 000 br. reg. tonn i 1963. Leveransene i 1964 svarer til en samlet verdi på 955 mill. kr., mens verdien året før var 677 mill. kr. Ved siste halvårsskifte hadde de norske verftene inne bestillinger på 1 040 000 br. reg. tonn til en verdi av 1 960 mill. kr. Dette var en øking i ordrereserven på om lag 150 000 br. reg. tonn fra samme tid året før. Tilgangen

Tabell 52. *Elektrisitetsproduksjonen i de enkelte elektrisitetsområder. GWh*[1].

Elektrisitetsområder	1963	Januar–oktober		Prosentvis endring
		1963	1964	
Østlandet—Agder	21 587	17 382	18 268	5,1
Rogaland—Hordaland	4 825	3 857	4 248	10,1
Sogn—Sunnmøre	3 549	2 863	3 348	16,9
Nordmøre—Trøndelag	4 340	3 380	4 535	34,2
Helgeland	2 235	1 821	2 190	20,3
Salten	1 546	1 243	1 624	30,7
Ofoten—Lyngen	1 091	898	939	4,6
Lyngen—Porsangen	129	104	115	10,6
Øst-Finnmark	146	118	127	7,6
I alt	39 460	31 676	35 394	11,7

[1] 1 GW (gegawatt) = 1 000 MW (megawatt) = 1 000 000 kW.

på reparasjonsarbeider var relativt god også i 1964.

Produksjonen i gruppen diverse industri viste fortsatt sterk vekst, særlig for plastvareindustrien.

Produksjonsutviklingen i elektrisitetsverkene.

Elektrisitetsproduksjonen økte fra 1963 til 1964 med 4 500 GWh til rundt 44 000 GWh eller med om lag 12 prosent. Dette er betydelig større stigning enn fra 1962 til 1963 da elektrisitetsproduksjonen økte med 1 750 GWh eller med 4,7 prosent. I løpet av 10-årsperioden 1954—1964 ble produksjonen av elektrisk kraft mer enn fordoblet.

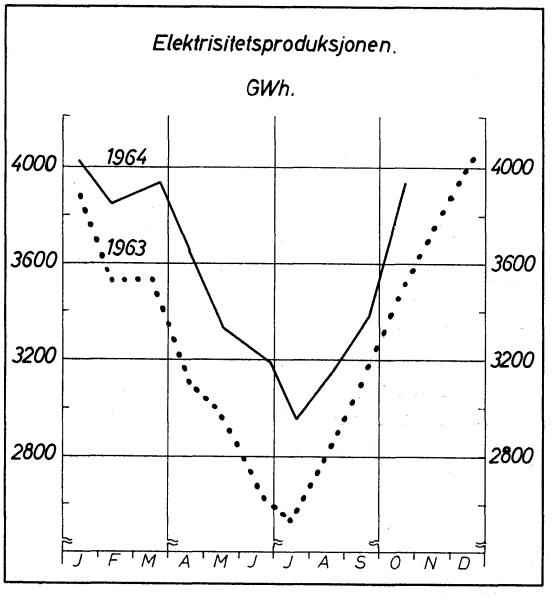

Fig. 27.

Tabell 52 viser produksjonen i 1963 og i de 10 første måneder av 1963 og 1964 i de enkelte elektrisitetsområder som landet er inndelt i. Innen hvert av disse områder er eller vil det bli bygd ut et samkjøringssystem som omfatter det meste av området. Produksjonsøkingen var størst i Nordmøre—Trøndelagsområdet med 1 150 GWh, i Østlandet—Agderområdet med 890 GWh og i Sogn—Sunnmøreområdet med 490 GWh.

Reguleringsmagasinenes samlede energibeholdning pr. 30. september 1964 var 19 900 GWh, eller 6—7 prosent høyere enn på samme tid de to foregående år. Hele stigningen kommer av økt energibeholdning utenom Østlandet—Agder-området.

Det var jamt over rikelig med nedbør i 1964. Midt i november var fyllingsgraden av magasinene mellom 90 og 100 prosent i alle større vassdrag med unntak av noen steder på Vest-

Tabell 53. *Reguleringsmagasinenes energibeholdning pr. 30. september. GWh.*

År	Østlandet-Agder-området	Landet ellers	I alt
1960	7 522	4 469	11 991
1961	8 692	6 498	15 190
1962	10 340	8 535	18 875
1963	10 462	8 057	18 519
1964	10 320	9 580	19 900

landet, der fyllingsgraden var omkring 80 prosent. Vannsituasjonen foran vinteren 1964—65 var således god.

Det ble i 1964 installert nye primære kraftmaskiner med en kapasitet på om lag 800 MW, mot 660 MW i 1963. Dette er noe mer enn i tidligere år. For 10-årsperioden 1953—1963 økte maskininstallasjonen årlig med 450 MW.

De samlede inntekter og utgifter i bergverksdrift, industri og kraftforsyning er tatt inn i tabell 54.

Tabell 54. *Totalregnskap for bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning. Mill. kr.*

	Faktor-inntekt	Lønn	Eier-inntekt
1960	8 199	5 249	2 950
1961	8 866	5 779	3 087
1962	9 439	6 269	3 170
1963*	9 865	6 683	3 182
1964*	11 028	7 261	3 767

Bygge- og anleggsvirksomhet.

Den samlede byggevirksomhet økte betydelig fra 1963 til 1964. I de tre første kvartaler av 1964 ble det i alt satt i arbeid et byggeareal ca. 12 prosent større og tatt i bruk et areal ca. 6 prosent større enn i samme tidsrom i 1963. En regner imidlertid med at stigningen var noe svakere i 4. kvartal.

Ved utgangen av september 1964 var det samlede areal av bygg under arbeid praktisk talt like stort som på samme tidspunkt ett år tidligere. Arealet av bygg under arbeid lå i gjennomsnitt for de 9 første måneder av året litt under nivået i samme periode i 1963 (fig. 28). Det var særlig tallene for de første måneder av 1964 som trakk gjennomsnittet ned.

Som det også vil gå fram av kapitlet om arbeidsmarkedet, lå sysselsettingen i byggevirksomhet i perioden januar—april 1964 betydelig høyere enn i samme periode året før, vesentlig på grunn av bedre værforhold. I månedene juli—september var derimot sysselsettingen i byggevirksomhet lavere enn i 1963; for de 3 månedene under ett var det en nedgang i sysselsettingen på 1,2 prosent i forhold til samme periode året før. Dette må ses på bakgrunn av at arealet av bygg under arbeid ikke har steget i løpet av siste år. Med et noenlunde konstant byggeareal under arbeid må en vente en viss nedgang i sysselsettingen

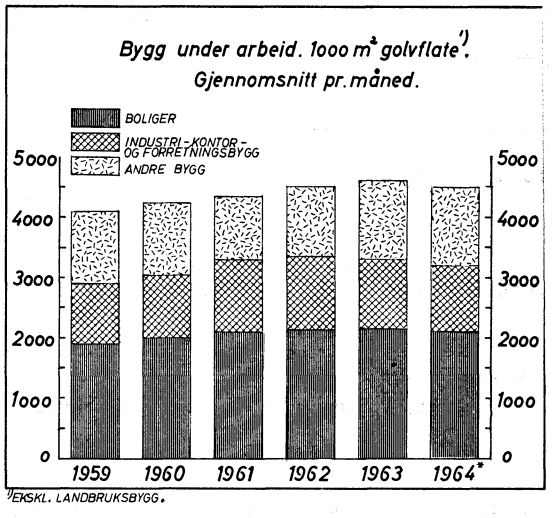

Fig. 28.

på grunn av økt produktivitet. I anleggsvirksomheten har sysselsettingen i 1964 vært lavere enn året før. I 3. kvartal var det her ca. 500, eller vel 1 prosent færre lønnsmottakere enn ett år tidligere. Også denne nedgangen skyldes trolig økt produksjon pr. sysselsatt.

Byggereguleringen ble stort sett opprettholdt i samme utstrekning som i foregående år, bortsett fra at det fra februar 1964 ble gjennomført en lempning i reguleringen for industribygg i nærmere angitte såkalte «industrifattige» strøk; byggeløyve til industribygg som skal oppføres i disse distrikter, skal

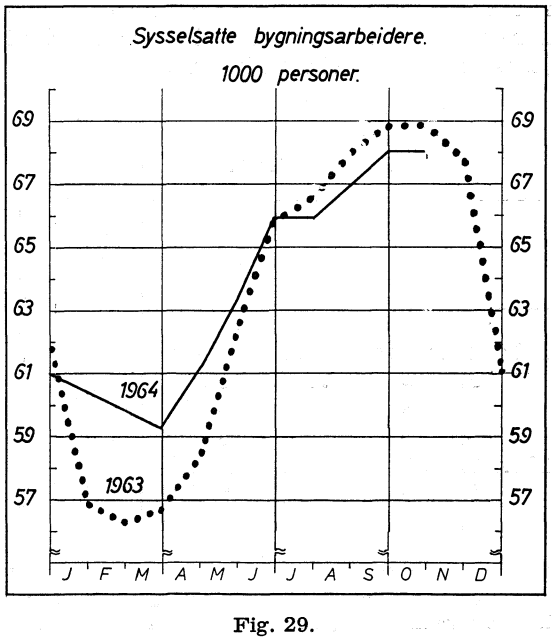

Fig. 29.

Tabell 55. *Sysselsatte lønnstakere i anleggsvirksomhet.*[1]

	Kommunal og fylkes-kommunal	Statlig	Privat	I alt
1963. 1. kvartal	15 548	15 150	5 876	36 574
2. »	15 340	15 371	7 588	38 299
3. »	15 875	16 106	9 117	41 098
4. »	15 191	14 004	7 947	37 142
1964. 1. kvartal	15 151	14 389	6 413	35 953
2. »	14 831	14 773	8 115	37 719
3. »	15 155	15 829	9 651	40 635

[1] Kvartalsvise gjennomsnitt av tallene ved utgangen av hver måned.

nå innvilges automatisk så snart byggearbeidet er klart til å settes i gang.

Boligbygg, bygg som oppføres for staten eller en statsetats regning, skogshusvær og skogsstaller til bruk under skogsarbeid og fløting, driftsbygninger i tilknytning til gårdsbruk, veksthus, naust, rorbuer og egnebuer er fortsatt unntatt fra reguleringen.

For de regulerte grupper av bygg var det også i 1964 fastsatt tre forskjellige kvoter; en kvote for fylkesforsyningsnemndene, en som ble disponert av Industridepartementet til industribygg over 300 m², og en som ble disponert av Landbruksdepartementet til større industribygg og lagerbygg i tilknytning til landbruket. Kvotene ble økt noe fra 1963. Fylkesforsyningsnemndenes kvote ble økt fra 917 000 m² til 975 000 m², Industridepartementets fra 433 000 m² til 460 000 m² og Landbruksdepartementets fra 35 000 m² til 40 000 m². Fylkesforsyningsnemndenes kvote er senere ytterligere økt med 25 000 m² for å gi plass for enkelte viktige bygg.

For 1964 ble det reservert 375 000 m² av fylkeskvoten til skolebygg. Denne kvote ble fordelt på de enkelte fylker, og byggeløyve

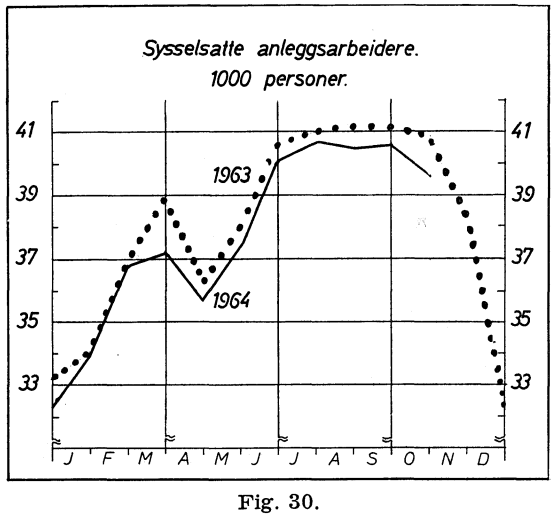

Fig. 30.

Tabell 56. *Sysselsettingen ved statens sivile anlegg.*[1]

	Veg-vesenet[2]	Norges stats-baner	Telegraf-verket	Vass-drags- og elektr.-vesenet	Havne-vesenet	Diverse anlegg	I alt
1963. 1. kvartal	9 789	467	4 143	2 520	495	810	18 224
2. »	8 679	482	4 421	2 707	603	860	17 752
3. »	8 284	506	4 464	2 915	618	761	17 548
4. »	8 022	471	4 305	2 710	550	709	16 767
1964. 1. kvartal	10 310	387	4 078	2 580	432	822	18 609
2. »	9 414	424	4 300	2 745	549	541	17 973
3. »	9 090	444	4 367	2 812	626	407	17 746

[1] Oppgave fra etatene. Gjennomsnitt av tallene ved utgangen av hver måned. [2] Hovedveier (anlegg og vedlikehold, inklusive ordinær øking i 1. kvartal).

Tabell 57. *Innvilget og registrert byggeareal. 1 000 m² flate.*[1]

	1959	1960	1961	1962	1963	1.—3. kvartal 1963	1.—3. kvartal 1964
Boliger	2 197	2 237	2 432	2 453	2 208	1 688	1 885
Industribygg	391	539	504	615	565	377	514
Kontor- og forretningsbygg	299	308	294	258	177	141	271
Landbruksbygg	414	398	403	367	305	227	232
Andre	698	633	697	677	808	651	616
Leiligheter, antall	27 501	27 257	29 378	29 180	26 061	19 778	22 451

[1] Omfatter også bygg som er unntatt fra byggereguleringen.

ble gitt på grunnlag av prioritetslister oppstilt av fylkets skolemyndigheter. Dette innebar en endring fra 1963 da alle skoleprosjekter som var byggeklare og sikret full finansiering innen 1. juli 1963 ble innvilget. Det ble også i 1964 avsatt en sentral kvote til større sykehus. I samråd med Helsedirektoratet er det bestemt hvilke prosjekter som skulle innvilges av denne kvoten.

I de tre første kvartaler av 1964 ble det innvilget og registrert et samlet byggeareal som var 15 prosent større enn i tilsvarende periode året før. Det var stigning for alle grupper unntatt skoler. Her var imidlertid det innvilgede areal meget stort i 1963. Det ble registrert 13,5 prosent flere leiligheter enn i tilsvarende periode i 1963. En oversikt over innvilget og registrert areal er gitt i tabell 57.

Byggelysten var fortsatt stor i 1964. Reguleringene gjennom kvoteordningene begrenset imidlertid igangsettingen sterkt for de fleste grupper av bygg som er avhengig av byggeløyve. Det ble dog gitt byggeløyve til praktisk talt alle byggeklare skoler og sykehus.

Arealet av kontor- og forretningsbygg satt i arbeid i de tre første kvartaler av 1964 var ca. 12 prosent større enn i samme tidsrom i 1963 og ca. 24 prosent større enn i tilsvarende periode i 1962.

Arealet av verksted- og fabrikkbygg satt i arbeid i de tre første kvartaler i 1964, økte med ca. 37 prosent i forhold til 1963 og med 10 prosent i forhold til 1962.

For skolebygg m. v. ble det i de tre første kvartaler i 1964 satt i arbeid et areal som var ca. 19 prosent mindre enn i samme periode i 1963, men 18 prosent større enn i 1962.

I gruppen «andre bygg» ble det satt i arbeid et areal som var ca. 30 prosent større enn i tilsvarende periode i 1963 og ca. 9 prosent større enn i 1962.

I de tre første kvartaler ble det satt i arbeid ca. 21 600 leiligheter eller 2 400 flere enn i samme tidsrom i foregående år. For hele 1964 regner en med at om lag 29 500 leiligheter vil bli satt i arbeid, mot 26 100 i 1963. Om lag 21 000 leiligheter ble finansiert gjennom statens boligbanker mot ca. 19 500 i foregående år. Tallet på privatfinansierte boliger — som kan variere sterkt fra år til år — var i 1964 ca. 8 500 eller noe større enn i 1963.

En av årsakene til nedgangen i boligbyggingen i 1963 var mangel på byggeklare tomter i en rekke kommuner. En forutsetning for å kunne øke boligproduksjonen i tiden framover er at tilgangen på byggeklare tomter er tilstrekkelig. For å stimulere kommunenes innsats på dette område ble det ved kongelig resolusjon av 29. mai 1964 truffet vedtak om å øke Kommunalbankens innvilgningsbudsjett for 1964 med 20 mill. kroner. Beløpet er forutsatt nyttet til finansiering av tomtetekniske arbeider og skal i første rekke disponeres av de kommuner hvor boligbyggingen hemmes av mangel på ferdig opparbeidde tomter. Det er foreslått bevilget et liknende beløp til samme formål i 1965.

Det ble i de tre første kvartaler av 1964 tatt i bruk ca. 18 500 leiligheter eller ca. 600 færre enn i tilsvarende periode i 1963. For hele året 1964 er fullføringen anslått til rundt 27 000 mot 28 600 året før. Av skoler m. v. ble det i 1964 fullført vesentlig mer enn i 1963. Det samme gjelder gruppen «andre bygg», mens det ble fullført noe mindre av verksted- og fabrikkbygg. Tabell 58 viser hvor stor golvflate som ble tatt i bruk av ulike slag bygg i de tre første kvartaler. For alle grupper under ett ble det tatt i bruk ca. 5 prosent mer enn i samme periode året før.

Det samlede byggeareal under arbeid (driftsbygg i jordbruket ikke medregnet) var

Tabell 58. *Fullførte bygg. Golvflate 1 000 m².*

	Boligbygg	Industri-bygg	Kontor- og forretnings-bygg	Landbruks-bygg	Andre
1962. 1. kvartal	532	132	98	66	139
2. »	593	137	92	60	164
3. »	490	112	70	101	249
4. »	713	228	145	150	162
1963. 1. kvartal	516	89	86	61	135
2. »	522	184	46	57	125
3. »	516	209	75	95	225
4. »	790	187	104	139	269
1964. 1. kvartal	442	114	58	45	149
2. »	589	157	76	51	198
3. »	533	172	94	81	301

Tabell 59. *Bygg under arbeid ved utgangen av hvert kvartal. Golvflate i 1 000 m².*

	Boligbygg	Industribygg	Kontor- og forretningsbygg	Landbruks-bygg	Andre
1962. 1. kvartal	1 967	777	459	227	1 133
2. »	2 041	818	423	264	1 107
3. »	2 326	865	433	272	1 129
4. »	2 202	792	364	220	1 202
1963. 1. kvartal	2 039	801	375	220	1 203
2. »	2 158	753	389	254	1 259
3. »	2 278	713	370	237	1 333
4. »	2 050	742	318	182	1 316
1964. 1. kvartal	1 994	779	350	187	1 256
2. »	2 101	797	340	226	1 331
3. »	2 280	851	322	236	1 279

ved inngangen til 1964 4,43 mill. m² eller knapt 3 prosent mindre enn ett år tidligere. I løpet av de tre første kvartaler 1964 ble det satt i arbeid noe mer enn det ble tatt i bruk, slik at arealet under arbeid økte med ca. 7 prosent. Ved utgangen av september 1964 var arealet under arbeid 4,73 mill. m² eller knapt 1 prosent større enn på samme tid i 1963. Oppgaver over bygg under arbeid ved utgangen av hvert kvartal for de forskjellige slags bygg er gitt i tabell 59. Etter foreløpige anslag var det ved årsskiftet 1964/65 i arbeid vel 27 000 leiligheter, dvs. ca. 2 500 flere enn ett år tidligere.

De samlede inntekter og utgifter for bygge- og anleggsvirksomheten er tatt inn i tabell 60.

Tabell 60. *Totalregnskap for bygge- og anleggsvirksomhet. Mill. kr.*

	Inntekter	Kostnader	Godtgjøring til arbeid og kapital
1960	6 017	4 004	2 013
1961	6 514	4 317	2 197
1962	7 298	4 737	2 561
1963*	7 801	4 893	2 908
1964*	8 396	5 191	3 205

Sjøfart.

Tilveksten til handelsflåten regnet brutto var i de tre første kvartaler i 1964 litt større enn i samme periode året før, og tilgangen i 4. kvartal vil antakelig bli om lag som i tilsvarende periode 1963. Beskjeftigelsen av flåten var meget god også i 1964. Oppleggene utgjorde i de første tre kvartaler i gjennomsnitt vel 1 prosent av samlet tonnasje, det samme som gjennomsnittet for hele året 1963.

Etter en kortvarig oppgang, som henger sammen med de store kornskipningene til Øst-Europa høsten 1963, sank ratene for tørrlastskip i løsfart i løpet av vinteren og våren 1964 til omtrent samme nivå som de lå på sommeren 1963. Tørrlastratene for tidsbefrakting hadde stort sett samme bevegelse, men nedgangen kom noen måneder senere, og ratene stabiliserte seg på et betydelig høyere nivå enn gjennomsnittet for 1963.

For tankskip sank turfraktratene meget sterkt i februar—mars 1964 og har senere (til og med september) ligget på samme nivå som våren og sommeren året før. På tidsfraktmarkedet var det i 1964 en del større aktivitet enn i foregående år.

Det lave ratenivå i de siste sju årene har gjort det nødvendig for rederne å gå over til større enheter med lavere byggepris og driftsutgifter pr. tonn. De store nye skipene er særlig egnet for bulktransporter av olje, malm, kull og korn. For andre transporter, bl. a. for transport av biler, er det i den senere tid bygd mange spesialskip som på en mer effektiv måte kan tilfredsstille behovene og som også til dels har skapt nye transportmuligheter. Norske rederier har ligget i første rekke når det gjelder strukturrasjonaliseringen.

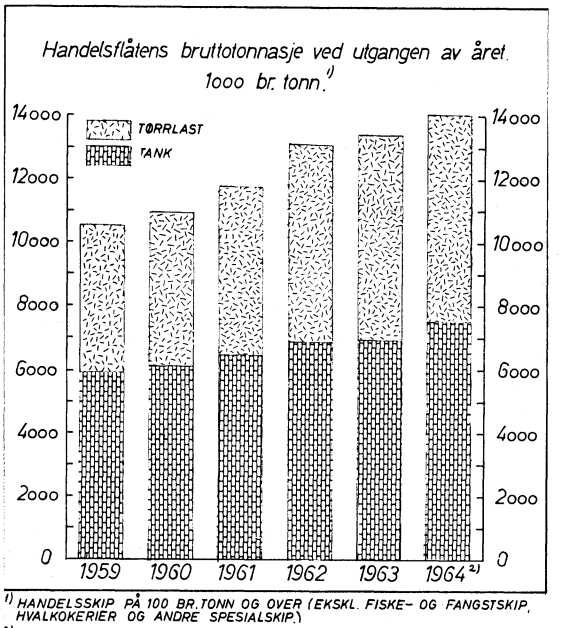

[1] HANDELSSKIP PÅ 100 BR.TONN OG OVER (EKSKL. FISKE- OG FANGSTSKIP, HVALKOKERIER OG ANDRE SPESIALSKIP.)
[2] FOR 1964 PR. 1. OKTOBER.

Fig. 31.

Handelsflåten.

Ved utskifting av eldre tonnasje med nye og større skip fikk den norske handelsflåten i 1963 en netto tilgang på 911 000 bruttotonn, mens tallet på skip bare økte med 10 i løpet av året. Pr. 1. januar 1964 bestod flåten[1]) av 2 302 skip med en samlet tonnasje på 13,4 mill. brt. Tankskipenes andel, som har vært fallende siden 1960, gikk i løpet av 1963 ned fra 53 prosent til 52 prosent av den samlede tonnasje. Fordelingen av handelsflåten på ulike typer av skip var pr. 1. januar 1964:

Skipenes art	Skip	Br.tonn	Dw.tonn
Tankskip	521	6 989 000	10 833 000
Tørrlastskip:			
Malmtankskip	10	151 000	230 000
Kjøle- og fryseskip ...	33	94 000	91 000
Passasjerskip	310	214 000	124 000
Tørrlastskip ellers	1 428	5 972 000	8 958 000
I alt.....	2 302	13 420 000	20 236 000

Tallene for dw-tonnasje er delvis beregnet.

I de tre første kvartaler av 1964 var nettotilveksten til handelsflåten 588 000 brt. mot 636 000 brt. i samme periode året før. Ved utgangen av september bestod flåten av i alt 2 314 skip på til sammen 14,0 mill. brt. Av dette utgjorde tankskipene 7,5 mill. brt. og tørrlastskipene 6,5 brt. I de tre foregående år økte tørrlastflåten sterkere enn tankflåten, men i 1964 hadde tankflåten den sterkeste vekst. Ved utgangen av september var tankflåtens andel av samlet bruttotonnasje den samme som to år tidligere, nemlig 54 prosent, mot 52 prosent på samme tid i 1963.

Bruttotilveksten i de tre første kvartaler 1964 var i alt 1 154 000 brt., mot henholdsvis 1 118 000 brt. og 870 000 brt. i tilsvarende perioder i 1963 og 1962. Av tilgangen i 1964 falt 273 000 brt. på tørrlastskip og 881 000 brt. på tankskip. Som vanlig utgjorde nye skip storparten av tilgangen — 69 prosent av bruttotilveksten var nye skip fra utenlandske verksteder og 24 prosent nye skip bygd i

[1] Omfatter ikke skip på under 100 bruttotonn, eller fiske- og fangstskip, taubåter, bergingsbåter o. l. spesialskip.

Tabell 61. *Handelsflåten 1960—1964.*[1] *Tilgang og avgang i 1.—3. kv. 1964. 1 000 bruttotonn.*

	100—4 999 br.tonn	5 000—9 999 br.tonn	10 000—14 999 br.tonn	15 000—19 999 br.tonn	20 000—24 999 br.tonn	25 000—29 999 br.tonn	30 000 br.tonn og over	I alt br.tonn
Flåten 1. januar 1960	1 483	3 436	3 458	1 066	910	102	31	10 486
—»— 1961	1 429	3 455	3 614	1 102	1 087	128	94	10 909
—»— 1962	1 371	3 485	3 790	1 374	1 302	184	189	11 695
—»— 1963	1 362	3 343	4 109	1 595	1 344	341	415	12 509
—»— 1964	1 300	3 215	4 192	1 620	1 518	557	1 018	13 420
Tilgang 1/1–1/10 1964:								
Nybygg i utlandet ..	26	19	46		55		652	798
» i Norge	33	12	63		47		127	282
Annen tilgang	17	22	35		–		–	74
Tilgang i alt	76	53	144		102		779	1 154
Avgang 1/1–1/10 1964:								
Solgt til utlandet	72	201	261		27		–	561
Forlist, kondemn., Hogd opp innenl.	5	–	–		–		–	5
Avgang i alt	77	201	261		27		–	566
Netto tilgang i alt ..	— 1	— 148	— 117		+ 75		+ 779	+ 588
Flåten 1. oktober 1964*	1 299	3 067	5 695		2 150		1 797	14 008
Av dette:								
Motor, tørrlastskip ..	1 092	2 573	2 027		249		72	6 013
Damp » ..	117	65	186		87		–	455
Motor, tankskip	79	414	3 270		1 151		1 126	6 040
Damp »	11	15	212		663		599	1 500

[1] Handelsskip over 100 br.tonn (ekskl. fiske- og fangstskip, hvalfangstskip og spesialskip som taubåter, bergingsbåter, isbrytere, kabelskip o. l.).

Norge, mens resten bestod av eldre skip innkjøpt fra utlandet.

Nybyggingene 1.—3. kvartal 1964 fordelte seg slik på leveringsland:

Leveringsland	Tankskip Skip	Tankskip Br.tonn	Tørrlastskip Skip	Tørrlastskip Br.tonn
Sverige	9	279 000	5	36 000
Japan	5	180 000	–	–
Tyskland	3	72 000	1	36 000
Frankrike	1	37 000	3	12 000
England	1	49 000	–	–
Nederland.....	2	35 000	–	–
Danmark	1	34 000	–	–
Spania	—	—	7	23 000
Ungarn	—	—	4	5 000
Utlandet i alt ..	22	686 000	20	112 000
Norge	10	171 000	31	111 000
I alt.....	32	857 000	51	223 000

Av nybyggingene fra utlandet var 11 tankskip og 1 malmtankskip over 35 000 brt. (ca. 55 000 dwt.). Fra norske verksteder ble det levert 2 tankskip i denne størrelsesgruppen.

Avgangen fra handelsflåten i de tre første kvartaler 1964 var på 566 000 brt. mot 482 000 brt. i samme periode i 1963. Det ble solgt 5 tankskip over 15 000 brt. til utlandet. Ellers bestod avgangen av mindre skip.

Tilgang og avgang av handelsskip i de tre første kvartaler 1964 fordelte seg slik:

	Tilgang Skip	Tilgang Br.tonn	Avgang Skip	Avgang Br.tonn
Motortørrlastskip	70	272 000	48	194 000
Damptørrlastskip	1	1 000	17	42 000
Motortankskip	31	747 000	27	291 000
Damptankskip	4	134 000	2	39 000
I alt.....	106	1 154 000	94	566 000

Tabell 62. *Tilgang og avgang i handelsflåten. 1 000 bruttotonn*[1].

Ar	Tilgang i alt	Nybygd i Norge	Nybygd i utl.	Eldre skip fra utl.	Avgang i alt	Forlist, kondemnert etc.	Solgt til utl.	Netto-øking i alt	Av dette tank-tonnasje
1959	1 170	221	814	135	304	37	267	876	505
1960	924	266	532	126	494	37	457	430	224
1961	1 332	304	920	108	541	54	487	791	272
1962	1 280	347	790	143	460	27	433	820	276
1963	1 657	347	1 209	101	786	29	757	871	355
Jan.—sept.									
1963	1 118	221	815	82	482	23	459	636	207
1964	1 154	282	798	74	566	5	561	588	551

[1] Se note tabell 61.

Endringen i handelsflåten fra 1959 går fram av tabell 62.

Overgangen til stadig større skip i de senere år har ført til sterke forskyvninger i flåtens sammensetning etter størrelse (se tabell 63).

Tabell 63. *Bruttotonnasjen etter størrelse ved utgangen av året. Prosent.*

Bruttotonn	1959	1960	1961	1962	1963	1/10 1964
100–9 999	47	45	42	38	34	31
10 000–19 999 ..	43	43	44	45	43	41
20 000–24 999 ..				11	11	15
25 000–29 999 ..	10	12	14	3	4	
30 000 og over ..				3	8	13
	100	100	100	100	100	100

Aldersfordelingen av flåten (tabell 64) viser at bare 8 prosent av tonnasjen var over 15 år gammel ved utgangen av 1963, mot 14 prosent ved utgangen av 1959.

Tabell 64. *Bruttotonnasjen etter alder ved utgangen av året. Prosent.*

	1959	1960	1961	1962	1963
0— 4 år	46	45	45	43	43
5— 9 »	28	28	28	30	32
10—14 »	12	14	17	18	17
15—19 »	6	6	4	4	4
20—29 »	6	5	4	3	3
30 år og over	2	2	2	2	1
I alt	100	100	100	100	100

Etter den sterke øking i 1963 avtok kontraheringsaktiviteten noe i 1964 (se tabell 65). Det ble i de tre første kvartaler kontrahert (netto) skip på i alt 1,1 mill. brt. ved utenlandske verksteder mot 1,8 mill. brt. i samme periode i 1963. Av den kontraherte tonnasje inntil 1. oktober i 1964 gjaldt hele 42 prosent tørrlastskip, mens tørrlasttonnasjen bare utgjorde 7 prosent av netto-kontraheringene i året 1963.

Pr. 1. oktober 1964 var den samlede kontraktbestand for norsk regning 3,8 mill. brt. ved utenlandske verksteder og 0,8 mill. ved norske verksteder, til sammen 4,6 mill. brt. mot 4,3 mill. på samme tid i 1963. Som følge av den sterke øking i kontraheringen av tørrlastskip steg andelen av disse skip i kontraktbestanden fra 12 prosent pr. 1. oktober 1963 til 27 prosent på samme tidspunkt i 1964.

Tabell 65. *Inngåtte kontrakter (netto) for bygging av norske skip ved utenlandske verksteder. 1000 br. tonn.*

Ar	Vanlige tørrlast-skip[1]	Tankskip og andre spesialskip[1]	I alt
1956	864	1 331	2 195
1957	301	376	677
1958	57	— 151	— 94
1959	238	58	296
1960	418	— 12	406
1961	510	1 005	1 515
1962	162	24	186
1963	151	2 167	2 318
1964 1.—3. kv.	459	639	1 098

[1] Begrepene «vanlige tørrlastskip» og «tankskip og andre spesialskip» er ikke sammenliknbare med de tilsvarende begreper nyttet ellers i avsnittet om skipsfarten. Spesialskip omfatter her malm-, tank-, kjøle- og fryseskip og passasjerskip.

Tabell 66. *Norske nybyggingskontrakter etter byggeland og sannsynlig leveringsår. Beregnet etter kontraktbestanden pr. 1. oktober 1964. 1000 bruttotonn.*

Land	4. kvartal 1964	1965	1966	1967	1968 og senere	I alt	Herav	
							Vanlige tørrl.-skip	Tank- og andre spesialskip
Danmark	–	35	–	–	–	35	33	2
Frankrike	1	60	–	–	–	61	–	61
Japan	96	546	363	86	–	1 091	243	848
Spania	12	5	–	–	–	17	17	–
Storbritannia	–	56	91	–	–	147	10	137
Sverige	258	909	421	50	–	1 638	320	1 318
Vest-Tyskland	118	471	180	–	–	769	287	482
Øst-Tyskland	8	3	–	–	–	11	11	–
Ungarn	–	9	–	–	–	9	9	–
Sum utland	493	2 094	1 055	136	–	3 778	930	2 848
Norge	128	341	265	58	–	792	323	469
Sum i alt	621	2 435	1 320	194	–	4 570	1 253	3 317

Kontraktbestanden pr. 1. oktober 1964 var 18 prosent mindre enn på samme tid i rekordåret 1957. Kontraktmassens verdi i 1964 regnet til kostpris var imidlertid ifølge Norges Rederforbund under halvdelen av tallet for 1957. Regnet pr. tonn er nemlig prisen på de norske kontraktene redusert med over 40 prosent. Noe av dette representerer et reelt prisfall, men mye skyldes en endring i kontraktmassens sammensetning. Den domineres i dag av store tankskip og bulkskip med særlig lav tonnpris.

For 4. kvartal 1964 er det regnet med leveringer av 621 000 brt., eller omtrent samme tonnasje som i 4. kvartal 1963. Hvis avgangen blir omtrent som i de nærmest foregående kvartaler, vil flåtens nettotilvekst i hele året 1964 bli 1,0—1,1 mill. brt. mot 0,9 mill. i 1963 og 0,8 mill. i 1962 og 1961.

Bestillingene pr. 1. oktober 1964 tyder på at tilveksten i flåten vil bli enda større i 1965 enn i 1964. Det ventes leveringer på i alt 2,4 mill. brt. i 1965, mens en pr. 1. oktober 1963 regnet med 1,9 mill. brt. for 1964. Med relativt like stor avgang som i de to foregående år skulle nettotilveksten i handelsflåten i 1965 bli ca. 1,4 mill. bruttotonn.

Fraktmarkedet.

I 1964 har økingen i verdenshandelen gitt seg utslag i en vekst på 6—7 prosent i verdens aktivt beskjeftigede handelsflåte. Veksten har vært endel sterkere for tankflåten enn for tørrlastflåten.

Som følge av kornkjøpene fra Sovjet-Samveldet steg ratene for tørrlastskip i løsfart relativt sterkt i løpet av sensommeren og høsten 1963, og toppen ble nådd i oktober—november samme år. En tilbakegang i ratene våren 1964 må ses i sammenheng med at det etter hvert ble overført tanktonnasje til kornfarten og at kornskipningene nærmet seg avslutningen. Sommeren 1964 falt ratene tilbake til omtrent samme nivå som sommeren 1963. Utover høsten 1964 steg ratene på ny, men det

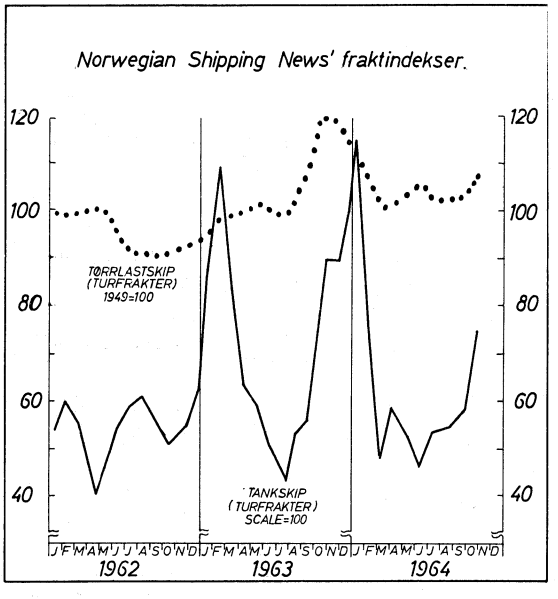

Fig. 32.

er ennå for tidlig å si hvor meget av ratestigningen som er en refleks av streiketrusselen i de amerikanske havner og hvor meget som er en fortsettelse av den rateutvikling som fant sted før kornkjøpene satte inn. For tørrlastskip i løsfart hadde ratene inntil da stort sett vært jamt stigende siden høsten 1961. Denne rateutviklingen er preget av at den sjøgående verdenshandel har ekspandert i noe raskere takt enn tonnasjen. Tilgangen på ny tørrlasttonnasje var avtakende t. o. m. tredje kvartal 1964.

Den milde vinteren 1963—64 førte til redusert behov for fyringsolje, og dermed til nedgang i sjøtransportbehovet for olje. Tankratene sank derfor raskt i løpet av de første månedene av 1964. Utover høsten 1964 var det igjen en sterk sesongmessig oppgang i oljetransporten. Ratenedgangen i de første to månedene av 1964 førte bl. a. til at en rekke tankskip søkte beskjeftigelse i kornfarten. Tankflåten i kornfart økte fra ca. 1,2 mill. dwt. pr. 1. januar til omtrent 2,2 mill. dwt. i juli—august, men er utover høsten igjen gått tilbake. Tankflåten i opplag lå pr. 1. november på omtrent samme nivå som ved årsskiftet.

De totale opplegg i verden var pr. 1. november 1964 1,1 mill. brt. fordelt med 0,6 mill. brt. på tørrlast og 0,5 mill. brt. på tank. Oppleggene pr. 1. november varierte sterkt fra land til land. Av den greske, franske og italienske flåten lå rundt 2 prosent i opplag, av den britiske flåten og av flåtene under bekvemmelighetsflagg omkring 1 prosent, mens Norge og Japan hadde under 0,5 prosent i opplag.

Ratene for tidsbefraktning i 1964 var både for tank og tørrlast påvirket av forholdene i løsfartmarkedet, men det ble sluttet noe mer tanktonnasje enn året før. For tørrlastskip har interessen stort sett konsentrert seg om certepartier av opptil ett års varighet, for tankskip om certepartier av lengre varighet.

Utviklingen av lastetilgangen for linjene var noe ujamn i 1964. For mange linjer var det betydelig bedring i lastetilgangen sammenliknet med foregående år, mens andre linjer hadde noe dårligere tilgang enn året før. Som følge av økte kostnader er fraktratene for flere linjer satt opp med 5—10 prosent.

Også i 1964 var det stor interesse for opphogging av skip. I de 10 første månedene av året ble det i verden under ett hogd opp ca. 2,0 mill. brt., eller noe mindre enn i samme periode året før.

Beskjeftigelsen av Norges flåte.

Oppleggene av norsk tonnasje var ved inngangen til 1964 33 000 brt. Fra mars økte tankoppleggene sterkt, og toppen ble nådd ved

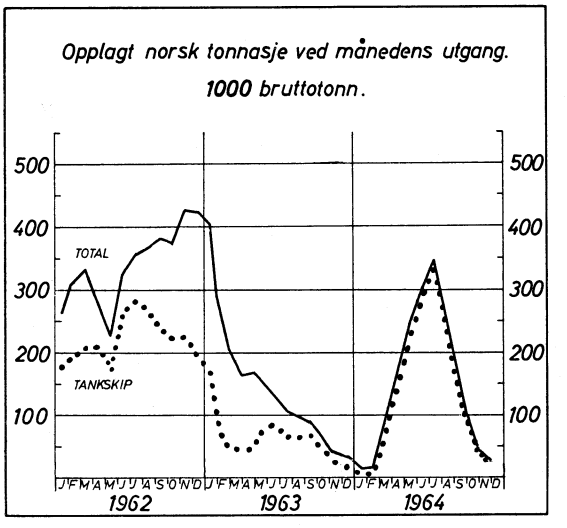

Fig. 33.

utgangen av juli med 345 000 brt. Senere er oppleggene av tankskip igjen gått sterkt tilbake. For tørrlastskip økte oppleggene noe i løpet av årets tre første måneder, men de har senere gått sterkt tilbake. Ved utgangen av juli var det for første gang på sju år ikke noe norsk tørrlastskip i opplag.

Pr. 30. november 1964 var det lagt opp 1 000 brt. tørrlastskip og 28 000 brt. tankskip mot henholdsvis 14 000 brt. og 27 000 brt. ett år tidligere. Opplagstonnasjen svarte til 0,3 prosent av tankflåten, mens prosenten av tonnasje i opplag for tørrlastflåten var helt ubetydlig.

Norges Rederforbund har utarbeidd en oversikt som viser hvordan norske skip i utenriksfart var beskjeftiget pr. 1/7-1964:

	Tørrlastskip 1000 br.tonn	Tankskip 1000 br.tonn
Pr. 1. juli 1963	6 115	6 735
Pr. 1. juli 1964	6 280	7 210
Av dette:		
I linjefart	1 560	—
På tidscertepartier av mer enn 12 måneders varighet	1 658	4 100
På konsekutive reiser av mer enn 12 måneders varighet ...	136	226
I løsfart (skip på konsekutive reiser og på tidscertepartier av 12 måneders varighet og under)	2 926	2 596
I opplag	—	288

Andelen av trampflåten som var beskjeftiget på certepartier på mer enn 12 måneders varighet var ved utgangen av juni 1964 38 prosent mot 37 prosent på samme tid året før. Linjeflåtens andel av den totale tørrlastflåte lå på rundt 25 prosent og var uendret fra året før. Om lag 60 prosent av tankflåten var ved halvårsskiftet sluttet på tidscertepartier eller konsekutiver reiser, mot 59 prosent til samme tid i 1963. Under tidscertepartier og konsekutive reiser er tatt med skip som er sluttet på mer enn 12 måneder, uansett hvor stor del av løpetiden som gjenstår. Er varigheten kortere enn 12 måneder, er skipet tatt med under «skip i løsfart». Tallene for 1963 er revidert og stemmer derfor ikke fullt ut med dem som er gjengitt i «Økonomisk utsyn over året 1963».

Tabell 67 viser skipsfartens samlede inntekter og utgifter i innen- og utenriksfart. Etter fradrag av kostnader til driftsmidler, vedlikehold og nedskrivning av realkapital, framkommer det restbeløp som skipsfarten har til dekning av renter og godtgjøring av eget arbeid. Dette beløp svarer til faktorinntekten i Byråets nasjonalregnskap. I inntektene er inkludert tilskott til skip i rutefart på kysten, og i kostnadene er tatt med frakt-, laste- og fyravgifter.

Tabell 67. *Totalregnskap for sjøfarten. Mill. kr.*

	Inntekter	Kostnader	Godtgjøring til arbeid og kapital
1960	6 465	5 020	1 445
1961	6 714	5 119	1 595
1962	6 936	5 263	1 673
1963*.....	7 492	5 520	1 972
1964*.....	8 214	5 856	2 358

Annen samferdsel.

Veitransport.

Lengden av de offentlige veier (utenom byene) økte i løpet av 1963 med 406 km og var ved utgangen av året 53 630 km. Av dette hadde 5 032 km fast dekke og 939 km oljegrusdekke. Det ble i 1963 lagt fast dekke på 384 km vei og oljegrusdekke på 458 km vei.

I samband med den nye veilov har en fra 1. januar 1964 fått en ny inndeling av de offentlige veier, hvor også gatenettet i byene blir regnet som en del av det offentlige veinett. Riksveier etter den tidligere lov skal fortsatt regnes som riksveier, og veier som tidligere var fylkesveier eller bygdeveier skal som hovedregel regnes som fylkesveier. Veier som blir vedlikeholdt av en kommune uten å være bygdevei etter den tidligere lov, skal regnes som kommunale veier. Innfartsveier og gjennomfartsveier i byene regnes som riksvei

Tabell 68. *Bestanden av sivile motorkjøretøyer og tilhengere ved utgangen av året.*

	1959	1960	1961	1962	1963	Prosent endring 1962—1963
Personbiler	192 377	225 075	276 077	321 767	364 366	13,2
Busser	4 961	5 109	5 578	5 834	5 930	1,6
Varebiler	52 803	59 106	61 016	64 854	66 905	3,2
Lastebiler m. v.	50 657	50 623	52 970	53 946	54 618	1,2
Biler i alt	300 798	339 913	395 641	446 401	491 819	10,2
Traktorer m. v.	10 549	16 970	23 247	27 242	29 322	7,6
Motorsykler	77 252	80 264	79 004	76 988	72 288	—6,1
Mopeder	74 264	89 251	102 550	111 529	119 469	7,1
Motorkjøretøyer i alt	462 863	526 398	600 442	662 160	712 898	7,7
Tilhengere	11 194	15 914	20 031	23 321	26 215	12,4
Kjøretøyer i alt	474 057	542 312	[1]620 499	[2]685 521	739 113	7,8

[1] Inkl. 26 uspesifiserte kjøretøyer. [2] Inkl. 40 uspesifiserte kjøretøyer.

Tabell 69. *Biler registrert første gang i Norge.*

Bilenes art og opprinnelsesland	Hele året			Januar—september				
	1961	1962	1963	Antall 1963	Antall 1964	Prosent øking	Prosent 1963	Prosent 1964
NYE BILER								
Personbiler[1]								
Vest-Tyskland	20 816	18 057	21 386	17 328	22 624	30,6	43,6	51,2
England	7 699	9 294	11 169	9 567	8 909	— 6,9	24,1	20,1
Frankrike	5 397	4 634	3 654	3 146	2 908	— 7,6	7,9	6,6
Sverige	4 304	4 790	5 881	4 714	4 847	2,8	11,9	11,0
Italia	1 587	2 153	2 515	2 116	2 026	— 4,3	5,3	4,6
Tsjekkoslovakia	1 998	1 415	1 458	1 290	840	— 34,9	3,2	1,9
Sovjetunionen	1 475	979	608	481	658	36,8	1,2	1,5
Øst-Tyskland	337	444	655	553	518	— 6,3	1,4	1,2
Sambandsstatene	549	520	618	491	505	2,9	1,2	1,1
Nederland	158	156	94	74	140	89,2	0,2	0,3
Polen	2	1	–	—	—	—	—	—
Andre land	5	4	10	5	247	..	0,0	0,5
I alt	44 327	42 447	48 048	39 765	44 222	11,2	100,0	100,0
Varebiler								
Vest-Tyskland	3 748	3 561	3 067	2 158	3 042	41,0	50,4	62,1
England	1 785	1 818	1 309	1 024	894	— 12,7	23,9	18,3
Sverige	639	531	549	430	482	12,1	10,0	9,8
Frankrike	177	254	174	135	99	— 26,7	3,2	2,0
Andre land	138	481	667	536	380	— 29,1	12,5	7,8
I alt	6 487	6 645	5 766	4 283	4 897	14,3	100,0	100,0
Lastebiler[2]								
England	1 659	1 537	1 593	1 198	1 095	— 8,6	39,6	36,6
Sverige	1 089	1 022	1 158	887	930	4,8	29,3	31,1
Vest-Tyskland	882	841	974	742	800	7,8	24,6	26,7
Sambandsstatene	224	188	160	115	115	0,0	3,8	3,8
Andre land	72	110	101	81	55	— 32,1	2,7	1,8
I alt	3 926	3 698	3 986	3 023	2 995	— 0,9	100,0	100,0
Busser								
Sverige	353	374	338	255	203	— 20,4	74,6	67,2
Vest-Tyskland	49	50	54	48	55	14,6	14,0	18,2
Nederland	27	30	16	10	15	50,0	2,9	5,0
England	68	22	31	28	29	3,6	8,2	9,6
Andre land	—	—	1	1	—	—	0,3	—
I alt	497	476	440	342	302	— 11,7	100,0	100,0
BRUKTE BILER								
Personbiler[1]	12 442	8 711	5 216	4 080	5 599	37,2	.	.
Varebiler	231	256	135	101	99	— 2,0	.	.
Lastebiler[2]	182	139	154	110	97	— 11,8	.	.
Busser	7	4	4	3	4	33,3	.	.

[1] Inkl. stasjonsbiler og drosjer. [2] Inkl. spesialbiler.

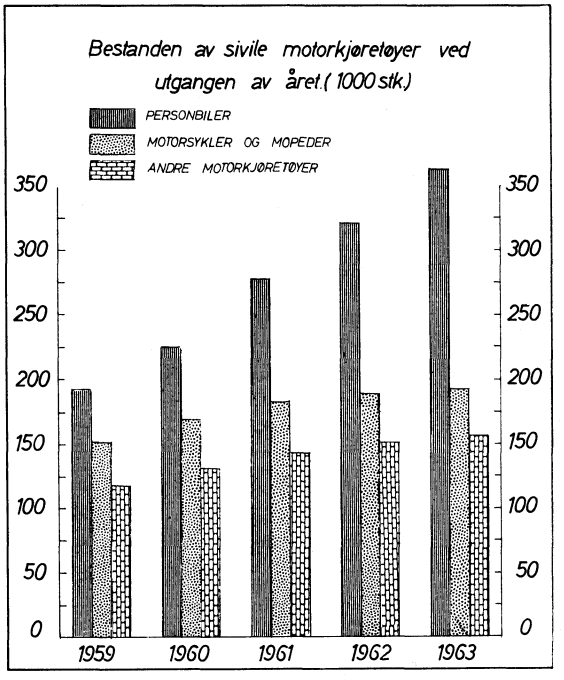

Fig. 34.

eller fylkesvei, mens gatenettet for øvrig regnes som kommunale veier.

Ved overgangen til ny veilov fra 1. januar 1964 ble om lag 6 000 km fylkesvei klassifisert som riksvei. Den endelige klassifisering av hele det offentlige veinettet er imidlertid ennå ikke gjennomført i alle fylker. Vegdirektoratet regner med at samlet lengde av de offentlige veier vil være om lag 58 000 km etter at klassifiseringen er fullført.

Ved utgangen av 1963 var det i Norge i alt 739 113 sivile motorkjøretøyer og tilhengere. Det var 7,8 prosent flere enn ett år tidligere. Tallet på personbiler økte med 13,2 prosent i 1963 og utgjorde ved utgangen av året 364 366. Det var således ved utgangen av 1963 10,1 innbyggere pr. personbil mot 11,4 på samme tidspunkt ett år tidligere.

I månedene januar—september 1964 ble det registrert i alt 44 222 nye personbiler, dvs. 11,2 prosent flere enn i samme periode i 1963. Av de nyregistrerte personbilene var vel halvparten produsert i Vest-Tyskland og om lag 20 prosent i England. For varebiler økte tallet på nyregistreringer med 14,3 prosent, mens tallet på nyregistrerte busser i samme tidsrom gikk ned fra 342 til 302 eller med 11,7 prosent. Tallet på nyregistrerte brukte biler var noe høyere i de første ni måneder av 1964 enn i tilsvarende periode i 1963.

For rutebilene utgjorde det samlede transportarbeid i 1963 2 866 mill. passasjerkilometer og 116 mill. netto tonnkilometer, svarende til en nedgang fra året før på 7,4 prosent for passasjertrafikken, og en øking på 6,7 prosent for godstransporten. For lastebilene ble det samlede transportarbeid i 1963 beregnet til 1 990 mill. netto tonnkilometer, av dette 901 mill. netto tonnkilometer for leiebiler.

Med innenlandske ferjeruter ble det i 1963 transportert i alt 14,5 mill. passasjerer og 3,0 mill. motorkjøretøyer eller henholdsvis 11 prosent og 17 prosent flere enn året før.

Trafikktellinger ved en rekke tellepunkter (241 veiarmer) viser en øking i årsdøgntrafikken med motorkjøretøyer på gjennomsnittlig 14 prosent pr. år fra 1960 til 1963. Tellingene omfatter ikke trafikken innen byene. Denne del av den totale trafikk med motorkjøretøyer har antakelig hatt noe mindre øking.

Jernbanetransport.

Ved utgangen av 1963 utgjorde NSB's banenett i alt 4 330 km. Av dette var 1 915 km eller 44 prosent elektrifisert. 1. august 1964 ble den 12 km lange jernbanestrekningen Bergen—Arna—Tunestveit åpnet for trafikk. Dette forkortet reiselengden Oslo—Bergen med 21 km. I desember 1964 ble strekningen Ustaoset—Voss (121 km) åpnet for elektrisk drift, og dermed er hele Bergensbanen elektrifisert.

Pr. 30. juni 1964 hadde NSB en vognpark på 1 256 personvogner og 10 906 godsvogner. Av lokomotiver i drift var 49 damplokomotiver, 113 elektriske og 54 diesellokomotiver. Dette

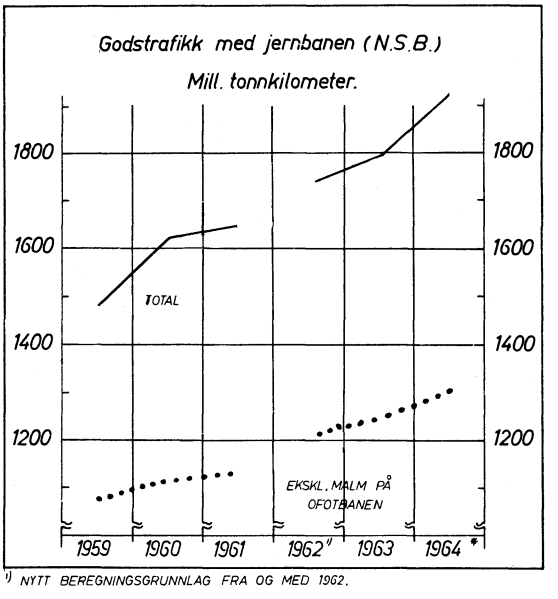

Fig. 35.

Tabell 70. *Jernbanetransport (Norges statsbaner).*

		Hele året			Januar—juni		
		1961	1962	1963	1963	1964	Prosent endring
Driftsytelser.[1]							
Vognakselkilometer i alt	Mill.	887,3	915,6	917,9	447,2	463,6	3,7
Med damplokomotiv[2]	»	88,5	87,4	73,6	37,9	29,4	— 22,4
» elektrisk lokomotiv[2]	»	430,7	442,3	460,4	219,9	244,2	11,1
» diesellokomotiv.[2].....	»	204,6	222,5	218,1	108,9	105,3	— 3,3
» elektrisk motorvogn[3] ...	»	125,4	125,9	130,9	63,6	68,0	6,9
» dieselmotorvogn[3]	»	38,1	37,5	34,9	16,9	16,7	— 1,2
Trafikk.							
Antall passasjerer	Mill.	41,0	39,8	38,8	20,1	18,5	— 8,0
Passasjerkilometer	»	1 824	1 837	1 758	876,6	824,5	— 5,9
Tonn transportert							
I alt	»	18,5	18,9	19,3	9,4	10,7	13,8
Ekskl. malm Ofotbanen	»	5,7	5,6	5,6	2,7	2,8	3,7
Netto tonnkm							
I alt	»	1 646	1 744	1 797	871	939	7,8
Ekskl. malm Ofotbanen	»	1 138	1 212	1 249	601	626	4,2
Økonomiske resultater.							
Utgifter	Mill. kr.	558	621	651	320	317	— 0,9
Inntekter							
I alt	»	475	522	538	253	258	2,0
Passasjertrafikk	»	194	204	206	97	96	—1,0
Godstrafikk	»	251	286	299	139	145	4,3

[1] Ekskl. smalsporet materiell. [2] Ekskl. lokomotivenes eget løp. [3] Inkl. motorvognenes eget løp.

er en nedgang på 24 damplokomotiver, og en øking på 1 elektrisk og 14 diesellokomotiver fra samme tidspunkt i 1963. Tallet på dieseldrevne motorvogner i drift ble redusert med 9.

I første halvår 1964 var de samlede driftsytelser ved NSB 464 mill. vognakselkilometer. Av dette falt 53 prosent på elektriske lokomotiver, 23 prosent på diesellokomotiver og 6 prosent på damplokomotiver. For damplokomotiver var dette en nedgang fra første halvår 1963 på 22 prosent, for elektriske lokomotiver en øking på 11 prosent og for elektriske motorvogner 7 prosent, mens det for dieselmotorvogner var ubetydelig tilbakegang.

Det samlede passasjertall ved NSB i første halvår 1964 var 18,5 millioner eller 8 prosent lavere enn i første halvår 1963. Målt i passasjerkilometer var nedgangen i trafikken 6 prosent.

Holdes malmtrafikken på Ofotbanen utenfor, transporterte NSB i første halvår 1964 2,8 mill. tonn gods eller 3,7 prosent mer enn i første halvår 1963. Regnet i netto tonnkilometer var økingen 4,2 prosent.

I første halvår 1964 var de samlede inntekter av jernbanedriften 258 mill. kroner. Av dette var 37 prosent inntekter av passasjertrafikk og 56 prosent inntekter av godstrafikk. Passasjerinntektene gikk tilbake med 1,0 prosent sammenliknet med første halvår 1963, mens godsinntektene steg med 4,3 prosent.

De samlede utgifter ved jernbanedriften var i første halvår 1964 317 mill. kroner, eller knapt 1 prosent lavere enn i første halvår 1963.

Takstene for passasjer- og godstrafikk var uendret i 1964.

By- og forstadstrafikk.

Fra 1962 til 1963 sank det samlede passasjertall ved sporveisselskapenes kollektive befordringsmidler i Oslo, Bergen og Trondheim med 1,4 prosent og ved forstadsbanene i Oslo- og Trondheimsområdet med 2,7 prosent.

Nedgangen i den kollektive by- og forstadstrafikk fortsatte også i 1964. Ved Oslo Sporveier sank tallet på passasjerer med buss-

rutene med 5 prosent fra første halvår 1963 til samme periode 1964, mens sporveistrafikken bare viste en ubetydelig nedgang. Det samlede passasjertall i Oslo-området ved forstadsbaner (NSB's forstadsbaner medregnet) og ved Oslo Sporveier var i første halvår 1964 68,5 mill. eller 2,8 prosent lavere enn i første halvår 1964.

Sjøtransport.

Fartøyer i innenlandsk rutefart transporterte i 1963 til sammen 23,1 mill. passasjerer. Av disse var 14,5 mill. reisende med ferjeruter, 7,9 mill. med lokal-, bygde- og innsjøruter og 615 000 reisende med kystruter. Hurtigruten Bergen—Kirkenes befordret 564 000 reisende i 1963, eller om lag 1 prosent færre enn året før. Ruten fikk i første halvår 1964 en tilvekst på 3 nye skip, slik at flåten nå består av 13 moderne skip.

Godstransporten i innenlandsk rutefart utgjorde 1,9 mill. tonn i 1963. Av godsmengden ble 1,0 mill. tonn transportert med kystruter og 0,9 mill. tonn med ander ruter. Godstransport med ferjeruter er ikke regnet med.

Da dette ble skrevet forelå ennå ingen oppgaver over den innenlandske rutefart i 1964.

Nettotonnasjen av norske og utenlandske skip som kom med last til Norge var om lag 13 prosent større i januar—august 1964 enn i tilsvarende periode 1963, mens nettotonnasjen av skip som gikk fra norske havner med last til utlandet (ekskl. malm fra Narvik), økte med vel 6 prosent. Skipene losset 8,6 mill. tonn importvarer og lastet 6,4 mill. tonn eksportvarer, når malmskipingen fra Narvik holdes utenfor. Dette er en stigning på 9 prosent fra januar—august 1963 både for losset og lastet godsmengde.

Lufttransport.

Ved utgangen av 1963 var det i Norge registrert i alt 210 sivilfly mot 206 året før. 18 fly ble hovedsakelig brukt i ruteflyging og 91 i annen ervervsmessig flyging, mens 101 fly ikke ble brukt ervervsmessig.

Fra 1. mai 1963 ble det åpnet fast helårs flyrute fra Bardufoss til Kirkenes. Våren 1964 ble Andenes flyplass åpnet for sivil rutetrafikk, og Langnes flyplass ved Tromsø ble åpnet i september 1964.

I 1963 ble det fraktet i alt 966 000 passasjerer med norske flyruter. Av disse reiste 492 000 med innenlandsruter og 474 000 med ruter til utlandet. Dette er en øking fra 1962 på 18 prosent i det totale passasjertall. Trafikken med innenlandsrutene alene økte med 26 prosent.

Den sterke økingen på innenlandsrutene fortsatte i 1964. Fra januar—august 1963 til samme periode i 1964 var stigningen på disse ruter også 26 prosent, mens passasjertallet på utenlandsrutene økte med 9 prosent.

Fra de 9 største flyplassene reiste i de første 8 måneder av 1964 i alt 658 000 passasjerer med norske og utenlandske fly, herav om lag 70 prosent innenlands og 30 prosent til utlandet. Sammenliknet med samme periode i 1963 var dette en øking på 6 prosent for passasjerer til utlandet og på 27 prosent for passasjerer i innenlandsk trafikk.

Reiseliv.

Tallet på utlendinger som kom til Norge med skip og fly direkte fra ikke-nordiske land var 13 prosent høyere i januar—september 1964 enn i samme periode 1963. Tallet på utenlandske motorkjøretøyer som kom til Norge ombord på skip økte med 18 prosent, mens det kom færre fremmede motorkjøretøyer inn over finskegrensen enn året før. Den langt betydeligere trafikk over svenskegrensen kan det ikke lenger skaffes tall for.

Ved de godkjente hotellene var beleggsprosenten og tallet på gjestedøgn noe lavere i 1963 enn i 1962. For turist- og høyfjellshotellene alene økte tallet på utenlandske gjestedøgn med nær 7 prosent, mens tallet på norske gjestedøgn gikk tilbake med 4 prosent.

Fra vintersesongen 1963 til vintersesongen 1964 var det noen stigning i beleggsprosenten og i tallet på beregnede gjestedøgn for byhotellene. For turist- og høyfjellshotellene gikk beleggsprosenten ubetydelig tilbake, mens tallet på gjestedøgn økte med 1,5 prosent. For landhotellene var det en noe sterkere nedgang i beleggsprosenten, og tallet på gjestedøgn gikk ned med 2 prosent.

Norges valutainntekter av turisttrafikken i 1963 er beregnet til 513 mill. kr. Dette beløp omfatter utlendingers studieutgifter i Norge, mens utlendingers utgifter til reiser med norske ruteskip og fly til og fra Norge ikke er med. I perioden januar—september 1964 var valutainntektene av turisttrafikken 8 prosent større enn i samme periode i 1963.

Postverket.

I månedene januar—september 1964 ble det ved Postverket bokført 39,1 mill. inn- og utbetalingskort og girokort, 3,0 mill. innskott og uttak i Postsparebanken og 9,7 mill. andre sendinger. Dette er en øking i forhold til tilsvarende periode i 1963 på henholdsvis 9 prosent, 5 prosent og 4 prosent.

Tabell 71. *Reiseliv.*

	Hele året			Januar—september		
	1961	1962	1963	1963	1964	Prosent endring
Utenlandsk reisetrafikk til Norge.						
Utenlandske motorkjøretøyer innpassert						
Sjøveien ombord på skip[1]	20 047	23 835	25 127	r 23 576	27 744	17,7
Landveien over finskegrensen	20 155	22 324	27 105	25 401	18 161	—28,5
Utlendinger innreist direkte fra ikke-nordiske land, i alt	125 272	131 467	134 246	120 729	136 627	13,2
Med skip	66 759	69 979	65 002	60 843	69 556	14,3
Med fly	58 513	61 488	69 244	59 886	67 071	12,0
Norges reisevalutainntekter (Mill. kr.)	400	432	513	421	455	8,1
Norsk reisetrafikk til utlandet.						
Norske motorkjøretøyer utpassert						
Sjøveien ombord på skip[1]	13 306	22 453	17 927	r 16 115	18 220	13,1
Landveien over finskegrensen	8 253	11 318	13 352	11 643	9 694	—16,7
Nordmenn utreist direkte til ikke-nordiske land, i alt	90 277	107 899	117 415	92 582	103 151	11,4
Med skip	28 233	30 082	31 694	25 291	29 186	15,4
Med fly	62 044	77 817	85 721	67 291	73 965	9,9
Norges reisevalutautgifter (Mill. kr.)	410	426	466	355	399	12,4

[1] Inkl. motorkjøretøyer transportert med Ofotbanen. r Tallene er rettet.

Postverkets drift gav et overskott på 4,6 mill. kroner i 1963 mot et underskott på 2,6 mill. kroner i 1962.

Fra 16. november 1964 ble takstene satt opp for brev- og postkortsendinger innenriks og til de andre nordiske land.

Telegrafverket.

Nettotilgangen på telefonapparater ved Telegrafverkets anlegg var i tidsrommet fra 1. juli 1963 til 30. juni 1964 ca. 28 000 eller om lag som i foregående 12-månedersperiode. I tallet er ikke regnet med apparater som er overtatt fra tilknytningsabonnenter eller fra private selskaper.

I månedene januar—august 1964 ble det ekspedert 38,8 mill. manuelt oppsatte rikstelefonsamtaler innenlands og 0,9 mill. samtaler til utlandet, dvs. en øking i forhold til samme periode i 1963 på 3,1 prosent for innenlandssamtalene og 10,6 prosent for utenlandssamtalene. I tillegg kommer de automatisk oppsatte rikstelefonsamtaler som i året 1963 utgjorde 6,5 millioner. Fra januar—august 1963 til samme periode 1964 var det en nedgang i tallet på innenlandske telegrammer på 8,7 prosent og i tallet på telegrammer til utlandet på 4,7 prosent. Samtidig økte telekstrafikken innenlands med 9,2 prosent og telekstrafikken til utlandet med 15,4 prosent.

Telegrafverkets driftsutgifter (ekskl. avsetning til investeringsformål) i de tre første kvartaler 1964 beløp seg til 385 mill. kroner, mens driftsinntektene utgjorde 406 mill. kroner.

Fra 1. november 1964 ble det innført en forhøyelse av telefontakstene.

De samlede inntekter og utgifter i annen samferdsel (innenriks sjøfart ikke medregnet) er tatt inn i tabell 72.

Tabell 72. *Totalregnskap for annen samferdsel. Mill. kr.*

	Inntekter	Kostnader	Godtgjøring til arbeid og kapital
1960	2 809	1 406	1 403
1961	3 042	1 438	1 604
1962	3 292	1 561	1 731
1963*	3 598	1 606	1 992
1964*	3 822	1 706	2 116

Inntekter og inntektsnytting.

Lønnsutviklingen.

I 1964 var det tariffoppgjør for de fleste lønnstakergrupper. Forhandlingene mellom Norsk Arbeidsgiverforening og Landsorganisasjonen begynte i februar 1964. Partene var enige om at hovedorganisasjonene skulle forhandle om de generelle krav, mens de spesielle krav skulle tas opp forbundsvis. Den 11. mars ble det brudd i forhandlingene. Meklingsforsøk førte ikke fram, og ingen av partene var villige til å gå med på frivillig lønnsnemndbehandling. Regjeringen satte da fram proposisjon om tvungen lønnsnemnd. Loven som ble vedtatt, åpnet også adgang til å bringe tvister som måtte oppstå senere i 1964 inn for lønnsnemnd. Rikslønnsnemndas kjennelse vedrørende de generelle krav for april—maifagene ble avsagt 11. mai. Det ble gitt et generelt tillegg på 20 øre pr. time for voksne arbeidere med virkning fra 1. mai 1964. Fra 1. april 1965 skal det ytterligere gis et generelt tillegg på 10 øre pr. time. Foruten de generelle tillegg ble det gitt særskilte lavtlønnstillegg. Med virkning fra 1. mai 1964 ble det gitt et lavtlønnstillegg på 15 øre pr. time med den begrensning at timefortjenesten inklusive det generelle tillegg, ikke skulle overstige kr. 6,70 for menn og kr. 5,10 for kvinner. Fra 1. april 1965 skal det foruten det generelle tillegg gis et lavtlønnstillegg på 10 øre pr. time til voksne menn og kvinner. Grensene for timefortjenestene skal da være henholdsvis kr. 6,80 og kr. 5,20. Kjennelsen gjorde også nærmere rede for hvilke timefortjenester som skal legges til grunn ved beregningene. Det fastsatte overtidstillegget i tariffavtalene på 25 prosent ble forhøyd til 35 prosent. De nye overenskomster fikk 2 års varighet (utløper 1966) og har bestemmelser om indeksregulering. Hvis Statistisk Sentralbyrås konsumprisindeks pr. 15. september 1964 eller senere viser stigning eller fall på minst 5 poeng i forhold til indekstallet 115,6 (mars-tallet 1964), kan partene kreve opptatt forhandlinger om lønnsreguleringer. Reguleringskravet er maksimalt begrenset til en regulering som svarer til den prosentvise endring i konsumprisindeksen. Reguleringen skal skje med et ensartet øretall pr. time beregnet på den gjennomsnittlige timefortjeneste. Hvis noen av de direkte tariffparter blir enige om det, kan prosentvis regulering foretas.

Videre ble det sagt i Rikslønnsnemndas kjennelse at de direkte tariffparter skulle oppta forhandlinger om tilpasning av kjennelsen og ellers forhandle om de forslag som var satt fram og som ble opprettholdt. Dersom ikke partene ble enige, skulle saken gå tilbake til lønnsnemnd. Tilpasningsforhandlingene fortsatte utover sommeren. Bare i noen få tilfelle var det nødvendig å gå tilbake til lønnsnemnda.

I innenriksfarten (ca. 5 000 mann) kom avtalen for Norsk Sjømannsforbund inn under Rikslønnsnemndas kjennelse for vårfagene. Her fikk matroser og motormenn ved tilpasningsforhandlingene et tillegg til hyren på kr. 58,— pr. måned med virkning fra 1. mai 1964 og et ytterligere tillegg på kr. 34,— pr. måned fra 1. april 1965. For styrmenn og maskinister ble ny avtale avgjort ved lønnsnemnd.

I september falt Rikslønnsnemndas kjennelse for hvalfangsten. Kjennelsen fulgte Rikslønnsnemndas kjennelse for NAF—LO-avtalene med de tilpasninger som var nødvendige på grunn av særegne forhold i hvalfangsten. Den nye avtalen løper ut 1. september 1966.

Avtalen mellom Jordbrukets Arbeidsgiverforening og Norsk Skog- og Landarbeiderforbund som løp ut 15. januar 1964, ble i første omgang prolongert til 1. juli med en indeksreguleringsbestemmelse som gav et tillegg på 20 øre pr. time fra 15. april. Forhandlinger om ny avtale førte ikke fram, og i oktober falt Rikslønnsnemndas kjennelse. Kjennelsen gav ytterligere et tillegg på 15 øre pr. time fra 1. juli 1964 og et tillegg på 20 øre pr. time fra 1. april 1965. Reglene om betaling for bevegelige helgedager og 1. og 17. mai ble endret. Hver arbeider skal nå godskrives 3 prosent av sin arbeidstjeneste i opptjeningsåret beregnet etter samme fortjeneste som feriepenger. Den nye avtalen har indeksreguleringsbestemmelse og gjelder til 1. juli 1966.

I skogbruket ble partene etter forhandlinger enige om ny avtale. Timelønnssatsene ble forhøyd med 60 øre fra 1. september 1964 og med ytterligere 20 øre fra 1. mai 1965. Akkordsatsene ble satt opp med fra 4,5 til 5,5 prosent for de ulike arbeider.

Avtalens indeksklausul går ut på at dersom Statistisk Sentralbyrås konsumprisindeks pr. 15. mars 1965 viser stigning eller fall på 4 poeng fra 116,6 (som er et valgt utgangspunkt), kan det opptas forhandlinger. Eventuell regulering av lønningene kan tidligst tre i kraft fra 1. mai 1965. Avtalen løper ut 31. august 1966.

For ansatte i forsikringsvirksomhet ble ny avtale vedtatt etter forhandlinger mellom partene. Forsikringsfunksjonærene fikk et lønns-

tillegg på ca. 7 prosent med virkning fra 1. juni 1964. Avtalen fikk samme bestemmelse om indeksregulering som avtalen mellom NAF og LO og løper ut 30. mai 1966.

Etter Rikslønnsnemndas kjennelse fikk bankfunksjonærene et lønnstillegg på ca. 8 prosent fra 1. mai 1964. Avtalen har bestemmelser om indeksregulering og løper ut 30. april 1966.

Lønnsavtalen for statens embets- og tjenestemenn som ble inngått i 1962, hadde bestemmelser om indeksregulering og løp ut 30. mai 1964. Kort før utløpstiden passerte konsumprisindeksen «den røde strek», og det ble besluttet at indeksforhandlinger ikke skulle føres særskilt, men gå inn i avtalerevisjonen.

Ved mekling ble det oppnådd enighet om ny avtale. Det ble gitt lønnstillegg i 2 etapper med opprykk på 1 ¾ lønnsklasse (ca. 9 prosent) fra 1. mai 1964 og ¼ lønnsklasse fra 1. april 1965 (vel 1 prosent). Avtalen fikk samme bestemmelse om indeksregulering som NAF—LO-avtalene og varer til 30. mai 1966.

Ved tariffrevisjonen i 1963 for kommunene (eksklusive Oslo og Bærum) ble det bestemt at de kommunale arbeidstakere fra 1. juni 1964 skulle overføres til det alminnelige offentlige lønnsregulativ for statens tjenestemenn. Meklingen i 1964 for statens tjenestemenn og for kommunene foregikk derfor parallelt, og forslaget ble også vedtatt av kommunene. Det ble nedsatt en nemnd som skulle behandle overføringen av de kommunale funksjonærer til statens lønnsregulativ.

Oslo, Bærum og noen få mindre kommuner har egne lønnsavtaler. For Oslo kommune ble ny lønnsavtale vedtatt etter forhandlinger. Det ble gitt et lønnstillegg på ca. 8 prosent med virkning fra 1. juni 1964 og ytterligere et tillegg på ca. 200 kr. pr. år fra 1. april 1965.

Meklingen mellom staten og lærerorganisasjonene førte ikke fram, og plassoppsigelser ble varslet. Det var i første rekke uenighet om de personlige tillegg som ca. 5 000 lærere var berettiget til. Saken ble lagt fram for Stortinget som vedtok at forhandlinger mellom partene skulle gjenopptas etter at det var innhentet spesifiserte oppgaver over de personlige tillegg. Disse nye forhandlinger førte heller ikke fram, og tvisten gikk til Rikslønnsnemnda, som behandlet saken i desember. Kjennelsen vil antakelig ikke falle før på nyåret 1965.

Lønnsavtalen mellom Handelens Arbeidsgiverforening og Norges Handel- og Kontorfunksjonærers Forbund ble sist revidert høsten 1963 og gjelder til 30. september 1965. Avtalen har halvautomatisk indeksbestemmelse som gir partene adgang til å ta opp forhandlinger dersom konsumprisindeksen pr. 15. september 1964 eller senere viser stigning eller fall på minst 5 poeng i forhold til indekstallet pr. 15. september 1963, som var 110,5. Konsumprisindeksen pr. 15. september 1964 var 119,6. Etter forhandlinger ble det gitt et indekstillegg på 5,5 prosent både på de tarifferte lønnssatser og de personlige lønninger med virkning fra 16. oktober.

I hotell- og restaurantvirksomhet kom partene til enighet om ny tariffavtale etter forhandlinger. Den nye avtalen bygger på Rikslønnsnemndas kjennelse for vårfagene, men de generelle tilleggene og lavtlønnstilleggene i denne kjennelsen ble omregnet og gitt under ett med 51 øre pr. time fra 1. november. Det ble også tatt inn bestemmelser om betaling for bevegelige helgedager.

For ansatte i landtransport og sjøtransport ble nye avtaler vedtatt i desember etter forhandlinger mellom partene. Det ble gitt et generelt tillegg på 30 øre pr. time og et lavtlønnstillegg på 21 øre pr. time fra 1. november. På samme måte som i hotell- og restaurantvirksomhet ble de to etappevise tilleggene i Rikslønnsnemndas kjennelse gitt fra samme tidspunkt. Lavtlønnstillegget ble omregnet for å oppveie at tilleggene i to etapper i Rikslønnsnemndas kjennelse ble gitt antesipert.

I utenriksfart er avtalene mellom Skibsfartens Arbeidsgiverforening og Norsk Styrmandsforening og Norsk Sjømannsforbund vedtatt. De nye avtalene gir et tillegg til grunnhyresatsene på kr. 100 pr. måned. Overtidssatsene ble hevet tilsvarende og med et ekstra tillegg på 4 prosent. Det skal gis et ytterligere tillegg på kr. 15 fra 1. november 1965 og tilsvarende øking i overtidssatsene. Avtalene har indeksbestemmelse som for vår-

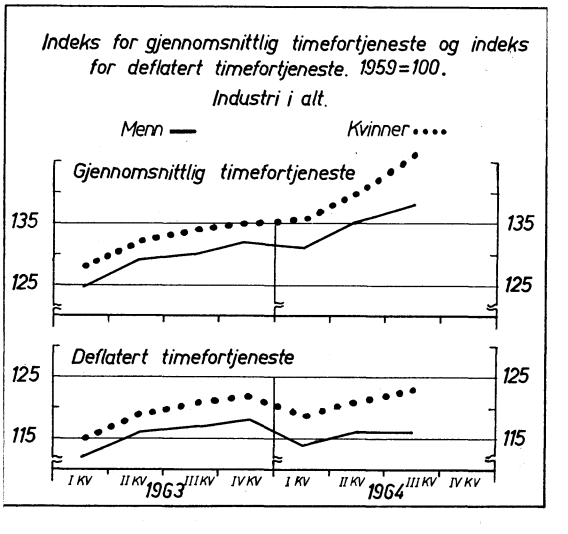

Fig. 36.

Tabell 73. *Lønnsutviklingen for enkelte grupper av lønnstakere.*

	Tids-enhet	Gjennomsnittsfortjeneste Absolutte tall 1962	1963	1964	Endring fra året før 1962	1963	1964
		Kr.	Kr.	Kr.	Pst.	Pst.	Pst.
Menn:							
Jordbruksarb., sommer[1]	måned	629	668	..	9,0	6,2	..
Skogsarb., vinter[2]	dag	47,89	50,84	..	10,9	6,2	..
Industri:							
Voksne arbeidere	time	7,57	7,96	[3] 8,37	9,4	5,2	[4] 4,9
Tekniske funksjonærer[5]	måned	2 106	2 228	2 375	7,5	6,4	7,0
Kontorfunksjonærer[5]	»	1 894	1 986	2 107	8,7	5,4	6,6
Bygge- og anleggsarbeidere	time	9,83	10,60	[3] 11,07	10,4	7,8	[4] 5,9
Losse- og lastearbeidere	»	9,15	9,68	[3] 10,05	10,8	5,8	[4] 2,7
Utenriksfart, voksne sjøfolk[1,6]	måned	1 907	..	2 225	13,9	..	..
Innenriksfart » » [1,7]	»	1 344	1 478	..	5,2	10,0	..
Arbeidere i landtransport	time	6,79	7,33	[3] 7,57	10,8	8,0	[4] 7,7
Varehandel[6]:							
Kontorfunksjonærer	måned	1 772	..	1 978	9,8	..	..
Butikkfunksjonærer	»	1 264	..	1 400	11,6	..	..
Lagerfunksjonærer	»	1 323	..	1 442	11,5	..	..
Kvinner:							
Jordbruksarb., sommer[1]	måned	349	373	..	6,7	6,9	..
Industri:							
Voksne arbeidere	time	5,19	5,53	[3] 5,87	10,2	6,6	[4] 6,5
Funksjonærer[5]	måned	1 112	1 169	1 243	11,8	5,3	6,2
Varehandel[6]:							
Kontorfunksjonærer	»	1 050	..	1 171	10,3	..	..
Butikkfunksjonærer	»	856	..	956	14,1	..	..

[1] Til dette kommer kost og losji. [2] Vintrene 1962—63 og 1963—64. [3] Kvartalsoppgaver. Betaling for helgedager, 1. og 17. mai er utjamnet over året. [4] Stigningen fra 2. kv. 1963 til 2. kv. 1964. [5] Pr. 1. september. Stigningsprosentene er standardberegnet. [6] Mars. [7] November.

fagene, men med utgangspunkt i konsumprisindeksen pr. 15. september 1964 (119,6). Avtalene fikk 2 års varighet.

Det ble brudd i forhandlingene mellom Skibsfartens Arbeidsgiverforening og Det norske maskinistforbund, og tvisten vil bli behandlet i lønnsnemnd.

I mai 1964 vedtok Stortinget en endring i ferieloven slik at alle lønnstakere som kommer inn under loven, får 4 ukers ferie fra 1965. Loven anviser 3 uker sommerferie og 1 uke vinterferie, men gir også adgang til en annen fordeling av ferien. Feriegodtgjørelsen skal være 9 prosent av arbeidsfortjenesten fra 16. mai 1964 til 30. april 1966, senere 9,5 prosent. Opptjeningsåret er fra 1965—66 endret til tidsrommet 1. mai—30.april.

Det har vært usedvanlig få arbeidskonflikter i 1964.

Lønnsutviklingen for en del viktigere lønnstakergrupper i årene 1962—1964 går fram av tabell 73. Da fortjenestebegrepet ikke er det samme for alle grupper, og da tallene refererer seg til ulike tidspunkter i året, må en være varsom med å jamføre lønnsnivået gruppene imellom.

Privat konsum.

Etter foreløpige beregninger økte utgiftene til privat konsum med om lag 1 990 mill. kr. fra 1963 til 1964 — regnet i løpende priser. Dette var en betydelig større nominell utgiftsøking enn året før, da den var om lag 1 340 mill. kr. Av utgiftsøkingen i 1964 falt hele 890 mill. kr. på matvarer, drikkevarer og tobakk, 75 mill. kr. på bolig, lys og brensel, 160 mill. kr. på møbler og husholdningsartikler, 140 mill. kr. på klær og skotøy, 270 mill. kr. på reiser og transport og 460 mill. kr. på øvrige poster, som bl. a. omfatter helsepleie, fritidssysler og utdanning.

Tabell 74. *Sammensetningen av det private konsum.*

	I løpende priser					I faste (1955-)priser				
	Endring fra år til år. Mill. kr.			1964		Endring fra år til år. Mill. kr.			1964	
	1961 —62	1962 —63	1963 —64	Mill. kr.	Prosent	1961 —62	1962 —63	1963 —64	Mill. kr.	Prosent
Matvarer	575	68	765	7 343	28,0	122	52	75	5 554	27,3
Drikkevarer og tobakk	98	148	124	1 976	7,5	23	63	34	1 471	7,2
Bolig, lys og brensel	194	172	75	2 786	10,6	80	92	— 3	1 917	9,4
Møbler og husholdningsartikler	123	165	157	2 064	7,9	88	157	121	1 975	9,7
Klær og skotøy	223	170	143	3 440	13,1	175	79	29	2 989	14,7
Reiser og transport	18	198	268	2 381	9,1	— 44	175	243	1 959	9,6
Fritidssysler og utdanning	162	71	132	1 663	6,3	113	27	107	1 372	6,7
Andre utgifter	261	326	329	4 186	16,0	104	119	91	2 903	14,3
Spesifisert konsum i alt	1 654	1 318	1 993	25 839	98,5	661	764	697	20 140	98,9
Korreksjonsposter	— 18	24	— 1	391	1,5	— 29	— 4	— 15	219	1,1
Privat konsum i alt	1 636	1 342	1 992	26 230	100,0	632	760	682	20 359	100,0

Prisene på konsumvarer gikk ifølge nasjonalregnskapet opp med 4,5 prosent fra 1963 til 1964, mot rundt 2 prosent året før. Målt i faste priser økte det private konsum med 3,5 prosent. Denne veksten var litt svakere enn i 1963 (+ 4 prosent) og vesentlig svakere enn bruttonasjonalproduktets vekstrate i 1964 (+ 6,2 prosent).

Etter foreløpige beregninger økte de samlede private inntekter (av arbeid og kapital) med vel 11 prosent i 1964. Korrigerer vi for den alminnelige prisstigning på 4—5 prosent og for endringene i de direkte skatter og stønader, finner vi at de private disponible realinntekter (etter skattlegging) økte med rundt 7 prosent, dvs. dobbelt så sterkt som det private forbruk (+ 3,5 prosent). Den svake forbruksøkingen — sett i forhold til økingen i de disponible private realinntekter — må vurderes på bakgrunn av forskyvningene i inntektsfordelingen.

En har grovt anslått fordelingen av de private disponible inntekter mellom to grupper, nemlig på den ene side lønnstakere, pensjonister og trygdede og på den annen side selvstendige jordbrukere, skogbrukere, fiskere og andre næringsdrivende, samt selskaper og andre ikke-personlige inntektstakere. Det var i første rekke inntektsutviklingen for den siste av de to nevnte hovedgrupper som bidrog til den sterke vekst i de disponible inntekter i 1964. Mens de disponible inntekter for gruppen lønnstakere m. v. nominelt økte med vel 7 prosent, kom stigningen i de selvstendiges og selskapenes disponible inntekter opp i rundt 20 prosent. Normalt vil spareandelen av en inntektsøking være betydelig høyere for den sistnevnte inntektsgruppen enn for lønnsinntekter m. v. Av denne grunn — og fordi lønnsinntekter m. v. er den langt største av de to inntektsgruppene — vil utviklingen av det private forbruket i første rekke være avhengig av lønnsutviklingen. Forbruks- og inntektsutviklingen i 1964 illustrerer tydelig denne sammenheng.

Det har i 1964 skjedd betydelige endringer i sammensetningen av konsumet, både i verdi og volum. Gruppen «Matvarer» viser langt større verdistigning enn noen annen enkelt gruppe; hele 38 prosent av den totale utgiftsøking til konsumformål i 1964 falt på matvarer, se tabell 74. Som i de to foregående år var likevel volumøkingen prosentvis atskillig svakere for matvareforbruket enn for det samlede private forbruk. Den store stigningen i verdien av matvareforbruket i 1964 skyldes i første rekke sterk prisoppgang (+ 10 prosent, mot + 4,5 prosent for samlet konsum), se tabell 75. Gruppene «Møbler og husholdningsartikler», «Reiser og transport» og «Fritidssysler og utdanning» økte vesentlig sterkere i volum enn det samlede private forbruk. For møbler og husholdningsartikler er dette en fortsettelse av en utvikling som har pågått i en årrekke og som må sees i sammenheng med den alminnelige velstandsutvikling i samfunnet og med markedsføringen av nye tekniske hjelpemidler i husarbeidet. De sterke

Tabell 75. *Prosentvise endringer i volum og priser for det private konsum etter utgiftsgrupper.*

	Prosentvise endringer i volum fra år til år			Prosentvise prisendringer fra år til år			Prosentvis endring i relative priser (gruppepriser i forhold til konsumpris) 1963—64
	1961—62	1962—63	1963—64	1961—62	1962—63	1963—64	
Matvarer	+ 2,3	+ 1,0	+ 1,4	+ 7,2	0,0	+ 10,1	+ 5,4
Drikkevarer og tobakk	+ 1,7	+ 4,6	+ 2,4	+ 4,3	+ 3,9	+ 4,2	— 0,3
Bolig, lys og brensel	+ 4,6	+ 5,0	— 0,2	+ 3,5	+ 1,7	+ 3,0	— 1,4
Møbler og husholdningsartikler	+ 5,5	+ 9,3	+ 6,5	+ 2,0	+ 0,2	+ 1,6	— 2,8
Klær og skotøy	+ 6,4	+ 2,7	+ 1,0	+ 1,2	+ 2,6	+ 3,3	— 1,2
Reiser og transport	— 2,8	+ 11,4	+ 14,2	+ 3,8	— 1,0	— 1,3	— 5,6
Fritidssysler og utdanning	+ 10,1	+ 2,2	+ 8,5	+ 2,1	+ 2,6	+ 0,1	— 4,2
Andre utgifter	+ 4,0	+ 4,4	+ 3,2	+ 3,8	+ 4,6	+ 5,1	+ 0,6
Spesifisert konsum i alt	+ 3,7	+ 4,1	+ 3,6	+ 4,1	+ 1,7	+ 4,6	+ 0,1
Privat konsum i alt	+ 3,5	+ 4,0	+ 3,5	+ 4,1	+ 1,8	+ 4,5	—

svingningene i posten «Reiser og transport» gjenspeiler særlig endringene i kjøp av privatbiler; fra 1961 til 1962 gikk salget av biler ned fra 57 000 til 51 000, mens det i det følgende år var en mindre oppgang. (Se tabell 79.) I 1964 kom bilsalget opp i hele 62 000. Også posten «Fritidssysler og utdanning» har vist meget sterke svingninger i de tre siste årene, i første rekke fordi salget av fjernsynsapparater har variert sterkt; fra 1961 til 1962 økte tilgangstallene for nye fjernsynslisenser med hele 65 prosent, mens det i 1963 ble registrert 6 prosent færre nye lisenser enn i 1962. I 1964 var det igjen en betydelig øking i tilgangstallene (+ 28 prosent). Posten «Bolig, lys og brensel» viste for 1964 en svak nedgang i forbruket, noe som henger sammen med at brenselsforbruket var lavere i 1964 enn i 1963.

Prisendringene var i 1964 sterkest for matvarer (+ 10 prosent). Ellers var det bare gruppen «Andre utgifter» som hadde sterkere prisstigning enn samlet privat konsum. Posten «Fritidssysler og utdanning» viste praktisk talt ingen prisstigning, og for «Reiser og transport» var prisene lavere i 1964 enn i 1963.

Endringene fra 1963 til 1964 i konsumets sammensetning kan for en del forklares som regulære virkninger av endringene i forbru-

Tabell 76. *Anslåtte volumendringer 1963—64 i hovedposter for det private konsum som følge av relative prisendringer, endringer i disponibel realinntekt pr. innbygger og endring i folketallet. Prosent.*

	Anslått endring som følge av:				Samlet anslått endring	Faktisk endring
	relativ prisendring for vedkommende gruppe 1	relativ prisendring for alle øvrige grupper 2	endring i disponibel realinntekt pr. innbygger 3	endring i folketallet 4	5	6
Matvarer	— 1,3	— 0,1	+ 1,8	+ 1,0	+ 1,4	+ 1,4
Drikkevarer og tobakk	+ 0,1	— 0,7	+ 1,4	+ 1,0	+ 1,8	+ 2,4
Bolig, lys og brensel	+ 0,6	— 0,8	+ 3,1	+ 1,0	+ 3,9	— 0,2
Møbler og husholdn.artikler	+ 2,2	— 2,0	+ 3,1	+ 1,0	+ 4,3	+ 6,5
Klær og skotøy	+ 0,6	— 0,8	+ 2,2	+ 1,0	+ 3,0	+ 1,0
Reiser og transport	+ 4,9	— 2,3	+ 6,2	+ 1,0	+ 9,8	+ 14,2
Fritidssysler, utdanning	+ 2,2	— 1,2	+ 4,0	+ 1,0	+ 6,0	+ 8,5
Andre utgifter	— 0,3	— 0,8	+ 2,8	+ 1,0	+ 2,7	+ 3,2

kernes totale disponible realinntekter, i de relative priser og i folketallet. Anslag for disse virkningene basert på materiale fra Byråets konsumundersøkelser er gitt i tabell 76. (Beregningsmåten er som i tidligere års Økonomisk utsyn.)

Som en må vente i et samfunn med relativt god behovsdekning for nødvendighetsvarer som matvarer, klær og bolig, slår inntektsøkingen sterkest ut i det beregnede forbruk for gruppene «Reiser og transport» og «Fritidssysler og utdanning». (Se kolonne 3.) Ifølge beregningene har også prisendringene alt i alt ført til økt forbruk i 1964 for de to nevnte grupper. (Se kolonne 1 og 2.) Derimot har prisendringene alene gitt lavere forbruk av matvarer, men bare i liten grad påvirket postene «Bolig, lys og brensel», «Møbler og husholdningsartikler» og «Klær og skotøy». Forskjellen mellom tallene i kolonne 5 og kolonne 6 illustrerer virkningene på forbruket av faktorer som det ikke er tatt hensyn til i beregningene. Tabellen viser at virkningene av prisendringer, inntektsendringer og endringer i folketallet gir god forklaring på den faktiske forbruksutviklingen i 1964 for matvarer (som nevnt representerer denne gruppen hele 28 prosent av de totale private forbruksutgifter). Derimot har den faktiske forbruksøking for gruppen «Reiser og transport» i 1964 vært langt sterkere enn den beregnede. I 1962 og 1963 var det også store uoverensstemmelser mellom de faktiske og beregnede tall for denne posten, men de faktiske endringstall (negative i 1962) lå da lavere enn de beregnede. Det er trolig de sterke svingninger i bilsalget som spiller inn her. Økingen i den alminnelige omsetningsavgift fra 1. desember 1964 har trolig påvirket totaltallet for bilsalget dette år; atskillig over halvparten av hele økingen fra 1963 til 1964 falt på månedene september—november. Også for posten «Bolig, lys og brensel» er det dårlig samsvar mellom de faktiske og beregnede forbrukstall. Utvilsomt var det de ulike temperaturforhold vinteren 1963 og 1964 som slo ut i en meget sterk nedgang i brenselsutgiftene i 1964. For de øvrige poster er forskjellene mellom faktiske og beregnede forbrukstall mindre framtredende. Det ligger nær å se de noe høyere faktiske enn beregnede forbrukstall for gruppene «Fritidssysler og utdanning» og «Møbler og husholdningsartikler» i sammenheng med den sterke øking i kjøpene av varige forbruksvarer, bl. a. fjernsynsapparater og dypfrysere. Den noe lavere faktiske enn beregnede forbruksøking for gruppen «Klær og skotøy» kan kanskje sees som et utslag av variasjoner i forbrukernes reaksjonsmønster over en noe lengre periode enn ett år.

Forbruket av mjølk og mjølkeprodukter (se tabell 77), kjøtt og flesk, egg og kaffe økte moderat i 1964. Osteforbruket var praktisk talt uendret. Det samme gjaldt margarin, mens

Tabell 77. *Forbruk av enkelte matvarer.*

		1959	1960	1961	1962	1963	1964
Mjølk[1]	Mill. liter	627	636	638	644	655	662
Fløte, omregnet til helmjølk	» »	164	173	[2]194	189	197	203
Smør	1 000 tonn	11,2	13,2	13,5	14,6	16,5	16,9
Margarin	» »	85,9	85,5	83,8	83,5	82,8	82,5
Hvit ost	» »	17,1	18,1	18,4	17,9	18,0	18,3
Brun ost	» »	13,2	13,3	13,4	13,3	13,5	13,5
Egg	» »	30,1	31,3	31,4	32,4	32,4	33,0
Kjøtt	» »	70,4	71,9	75,5	75,3	80,3	80,5
Flesk	» »	51,7	55,3	56,4	57,5	57,4	58,5
Sukker	» »	139,6	143,7	143,5	152,5	178,8	165,0
Kaffe, rå vekt	» »	24,8	27,2	27,8	30,3	32,6	33,0
Importert frukt	» »	100,8	106,2	106,5	122,3	116,0	126,5
Norsk frukt	» »	98,1	128,4	74,8	90,3	79,3	82,1
Tørket frukt, nøtter	» »	10,2	11,3	10,3	12,9	12,3	12,0
Importerte grønnsaker	» »	21,0	19,2	20,8	24,9	26,5	25,7
Norske grønnsaker	» »	101,1	103,8	111,7	96,0	135,0	110,0

[1] Omfatter også forbruket av tørrmjølk og kondensert mjølk. [2] Inkl. ekstraordinært salg av fløte til iskremfabrikasjon.

Tabell 78 *Forbruk av tobakk og drikkevarer.*

		1959	1960	1961	1962	1963	1964
Sigarer	mill. stk.	26	26	34	37	41	59
Sigaretter	» »	1 420	1 491	1 424	1 464	1 402	1 280
Røyketobakk, skrå, snus	tonn	3 664	3 960	3 997	4 118	3 925	3 951
Alkoholfrie drikkevarer	mill. liter	65,2	67,6	72,8	77,2	90,9	89,4
Alkoholholdig øl	» »	84,7	87,7	94,0	90,5	97,2	97,7
Vin	» »	4,3	4,4	4,7	4,8	4,9	5,2
Brennevin	» »	9,9	10,4	11,0	10,9	11,2	11,1
Ren alkohol i alt	» »	8,7	9,1	9,6	9,6	10,0	9,9

sukkerforbruket gikk en del ned etter en meget sterk stigning året før. Fruktforbruket viste sterk øking, men forbruket av norske grønnsaker falt med hele 19 prosent som følge av atskillig mindre avlinger i 1964 enn året før.

Forbruket av sigaretter (se tabell 78) fortsatte å synke i 1964 og i enda sterkere tempo enn året før (— 9 prosent, mot — 4 prosent i 1963). Sigarforbruket har gjennom mange år vist stigende tendens, og økte særlig sterkt fra 1963 til 1964 — med hele 44 prosent. Forbruket av røyketobakk viste en svak øking i 1964 (+ 1 prosent), mot en nedgang på 5 prosent året før.

Forbruket av alkoholfrie drikkevarer økte sterkt gjennom en årrekke inntil 1963; det lå da nærmere 40 prosent høyere enn fire år tidligere. I 1964 gikk imidlertid forbruket for denne varegruppe noe ned, trolig som følge av den kalde sommeren dette året. For alkoholholdig øl var det bare svak stigning i forbruket fra 1963 til 1964, mot en øking på 7 prosent året før. Konsumet av vin og brennevin var praktisk talt uendret i 1964, etter en svak stigning i 1963.

De private konsumenters kjøp av varige forbruksvarer (se tabell 79) var gjennomgående noe mindre i 1964 enn i 1963, men omsetningen av de dyreste varene, nemlig biler, fjernsynsapparater og dypfrysere økte. Nedgangen for de andre postene i tabell 79 kan trolig i betydelig grad forklares ved at kjøpene av biler, fjernsynsapparater og dypfrysere la beslag på en stor del av konsumentenes dispo-

Tabell 79. *Tilgang av varige forbruksvarer.*

		1959	1960	1961	1962	1963	1964
Kjøleskap	1 000 stk.	54	58	78	65	80	76
Dypfrysere	» »	..	..	..	..	28	45
Vaskemaskiner	» »	41	46	45	50	55	54
Vannvarmere m. kolbe	» »	38	43	40	36	41	43
Platekomfyrer	» »	71	74	80	90	94	88
Strykejern	» »	89	73	79	80	65	67
Universale kjøkkenmaskiner	» »	10	11	15	17	30	20
Vispe- og røremaskiner	» »	14	48	83	97	101	78
Støvsugere	» »	59	50	47	47	55	53
Båndopptakere	» »	16	13	12	10	16	15
Radiogrammofoner	» »	19	22	15	14	12	6
Andre radiomottakere	» »	81	102	101	108	119	120
Fjernsynsapparater	1000 lisenser	6	42	58	96	90	115
Sykler	1 000 stk.	68	71	73	64	71	70
Motorsykler	» »	24	31	28	21	15	12
Personbiler[1]	» »	24	36	57	51	53	62

[1] Innkl. stasjonsbiler og drosjer.

nible inntekter. Etter foreløpige oppgaver ble det solgt ca. 4 000 færre kjøleskap i 1964 enn året før, men salget i 1964 lå fremdeles betydelig høyere enn i 1962. Salget av vaskemaskiner viste en liknende utvikling. Også salget av elektriske komfyrer gikk en del ned fra 1963 til 1964 (— 6 prosent). For universale kjøkkenmaskiner viste salgsoppgavene en øking på hele 76 prosent i 1963, men falt i 1964 tilbake til et nivå som lå 18 prosent høyere enn to år tidligere. Salget av radiogrammofoner, som hadde vist svak nedgang fra 1962 til 1963, ble i 1964 bare halvparten av hva det var i 1963. For radioapparater viste salgstallene bare svak stigning fra 1963 til 1964, mens det var en oppgang på hele 10 prosent året før. Tallet på registrerte nye fjernsynslisenser økte med 115 000 i 1964, og ved utgangen av 1964 var tallet på fjernsynslisenser i alt ca. 407 000. Salget av dypfrysere steg fra 28 000 i 1963 til 45 000 i 1964. Tallet på nyregistreringer av personbiler økte fra 53 000 i 1963 til rundt 62 000 i 1964, dvs. med ca. 13 prosent, mot en øking på 4 prosent året før. De tilsvarende tilgangstall for motorsykler var henholdsvis 15 000 i 1964 og 12 000 i 1963, dvs. en nedgang på 20 prosent. Salget av motorsykler har gått ned hvert år siden 1961, da det var 2,5 ganger så høyt som i 1964.

Personbefordringen med jernbanen (se tabell 80) har vist nedgang de to siste årene (— 5 prosent fra 1963 til 1964, mot — 4 prosent året før). For bussreiser, som gjennom flere år hadde vist en jamn stigning fram til 1962, var det en forbigående nedgang (— 7 prosent) fra 1962 til 1963, men denne ble i 1964 fulgt av en ny, sterk oppgang (+ 12 prosent). Personbefordringen med innenlandske rutefly økte meget sterkt i 1964 (med 30 prosent, mot 27 prosent året før) og er, regnet i personkilometer, nesten tredoblet siden 1959.

Tabell 80. *Konsum av reiser etc.*

		1959	1960	1961	1962	1963	1964
Jernbanereiser	mill. personkm	1 819	1 825	1 824	1 837	1 758	1 665
Bussreiser	» »	2 580	2 776	2 929	3 093	2 866	3 221
Innenl. ruteflyging	» »	98	114	126	171	218	283
Hotellbesøk (nordmenn)	1 000	1 352	1 394	1 427	1 419	1 463	1 507

Investering.

De samlede bruttoinvesteringer i fast realkapital og lager i 1964 var etter foreløpige beregninger 17,4 milliarder kr., eller ca. 1 100 millioner kr. høyere enn i 1963 regnet i løpende priser. I volum økte bruttoinvesteringene med 6,4 prosent. Bruttoinvesteringene i fast kapital økte med 4,9 prosent, fra 16,4 milliarder kr. i 1963 til 17,2 milliarder kr. i 1964. I volum var økingen 3,3 prosent.

Gjennom kredittpolitikken forsøkte myndighetene å påvirke omfanget — og i noen utstrekning sammensetningen — av investeringene. Kredittavtalen for 1964 tok sikte på at utlånsøkingen fra banker og livsforsikringsselskaper skulle være noe mindre i 1964 enn i 1963. Det ble fastsatt bestemte maksimumstall for utlånsøkingen og for plikten til å øke beholdningene av stats- og statsgaranterte obligasjoner. Avsnittet om pengemessige forhold inneholder nærmere enkeltheter om kredittavtalen.

Ved siden av å bruke kredittpolitiske virkemidler har myndighetene ved byggereguleringen forsøkt å påvirke investeringsvirksomheten. Byggereguleringen ble i 1964 opprettholdt i omtrent samme omfang som i 1963. For investeringer i industri- og verkstedbygg, skoler, sykehus, hoteller, forretningsbygg, lagerskur o. l. er fremdeles byggeløyveordningen i kraft, mens anleggsvirksomhet, boligbygg, driftsbygg i jordbruk, skogbruk og fiske, samt bygg som oppføres for statens regning, er unntatt.

Myndighetene tok i 1964 spesielt sikte på å prioritere investeringer i undervisning og forskning, i samferdselsnettet og i telekommunikasjonene. Boligbyggingen skulle økes noe.

Bruttoinvesteringer i bygninger og anlegg økte i volum med 4,7 prosent fra 1963 til 1964, mot 5,3 prosent i 1963, 5,5 prosent i

Tabell 81. *Investeringsindikatorer. Kvartalstall i prosent av tilsvarende periode året før.*

	1963				1964		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
Produksjon:							
Investeringsvareproduksjon	103	105	104	104	103	113	109
Byggevirksomhet:							
Bygg under arbeid, total golvflate ..	104	103	102	98	98	100	100
Bygg satt i gang, total golvflate ..	89	98	91	102	105	121	108
Importverdi:							
Maskiner og apparater	105	104	105	106	105	104	110
Lastebiler, varevogner o. l.	118	111	96	102	116	104	100
Skip	107	178	142	116	84	67	103
Lager:							
Totalindeks	106	105	103	100	98	97	99

1962 og 5,0 prosent i 1961. I perioden 1956—1960 var volumøkingen ikke noe år over 4 prosent.

Bruttoinvesteringer i skip og båter, som erfaringsmessig varierer sterkt fra år til år, gikk etter foreløpige beregninger ned med vel 200 mill. kr. fra 1963 til 1964 i løpende priser. I volum var nedgangen 4,1 prosent mot en oppgang på hele 13,5 prosent fra 1962 til 1963. Bruttoinvesteringer i annet transportmateriell økte med 7,9 prosent regnet i løpende priser og 6,3 prosent regnet i faste priser.

For investeringer i maskiner og utstyr var vekstraten synkende fra et særdeles høyt nivå i 1960 fram til 1963, da den var 4,4 prosent. I 1964 steg den til 8,0 prosent.

Bruttoinvesteringer i fast realkapital i prosent av bruttonasjonalproduktet — regnet i løpende priser — lå i 1964 noe under den gjennomsnittlige prosentandel for de tre foregående år (se tabell I B, side *1 i tabellavsnittet). Investeringsraten for fast realkapital utenom skipsinvesteringer viser, som i de nærmest foregående år, liten endring. Den var 27,4 prosent i 1961, 28,1 prosent i 1962, 28,2 prosent i 1963 og 27,8 prosent i 1964.

Tabell 83 viser importen av noen viktige grupper av investeringsvarer og deres andel av den totale vareimport (netto skipsimport medregnet). Skipsimporten varierer sterkt fra år til år; de andre varegruppene viser bare små prosentvise variasjoner de tre siste årene.

Bruttoinvesteringene i fast realkapital etter næring viser betydelige variasjoner fra år til

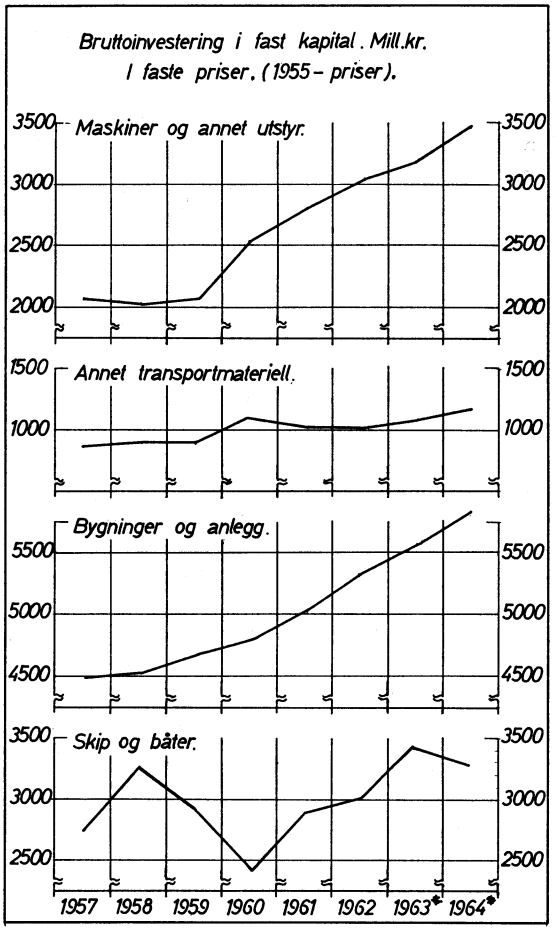

Fig. 37.

Tabell 82. *Bruttoinvestering i fast kapital fordelt etter art (1955-priser, 1955 = 100).*

	1959	1960	1961	1962	1963	1964
Bygninger og anlegg	107	110	115	122	128	134
Skip og båter	112	92	115	118	133	128
Annet transportmateriell	114	144	135	134	145	154
Maskiner og annet utstyr	108	130	144	158	165	178
I alt	109	112	123	129	138	143

Tabell 83. *Import av viktige investeringsvarer (cif.).*

	I løpende priser, mill. kr.					I prosent av total vareimport og netto skipsimport		
	1960	1961	1962	1963	1964	1962	1963	1964
Maskiner og utstyr	1 096	1 184	1 402	1 448	1 576	12,0	11,4	11,5
Skip (netto)	1 364	1 851	1 530	1 914	1 580	13,1	15,1	11,5
Fly m. v.	125	13	13	26	17	0,1	0,2	0,1
Andre transportmidler	265	307	306	350	361	2,6	2,7	2,6
I alt	2 850	3 355	3 251	3 738	3 534	27,8	29,4	25,7

år (se tabell 84). Investeringene i jordbruk og skogbruk, som gikk noe ned fra 1961 til 1962, har igjen nådd opp til nivået fra 1961, mens investeringene i fiske og fangst og bergverksdrift bare viser svak øking. Industriinvesteringene, som økte betydelig svakere i 1963 enn i de foregående år, tok seg opp igjen i 1964, men uten at nivået i perioden 1960—1962 ble nådd.

Investeringer i elektrisitets- og gassforsyning lå i 1964 på omtrent samme høye nivå som i 1963. Investeringene i sjøtransport, som gikk ned i 1962 fra et meget høyt nivå i 1961,

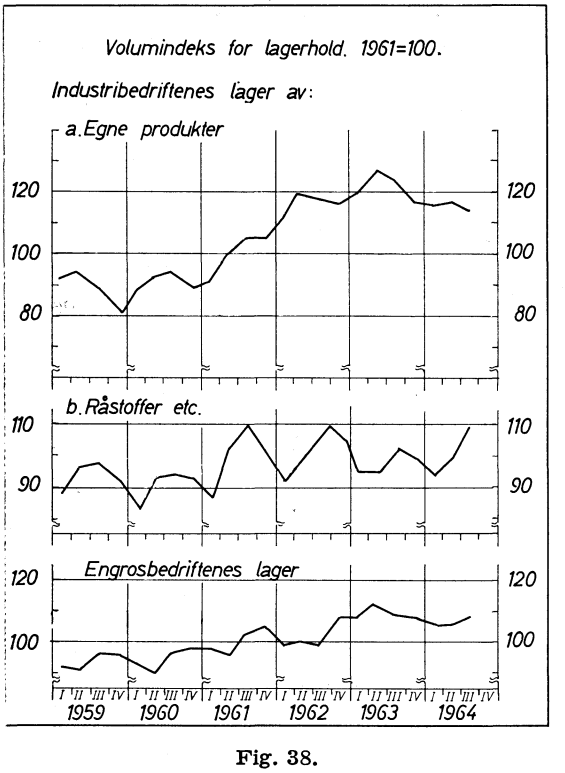

Fig. 38.

Tabell 84. *Bruttoinvestering i fast realkapital etter næring.*

	I løpende mill. kr. Endringer fra år til år		
	1961–1962	1962–1963	1963–1964
Jordbruk og skogbruk	— 41	— 1	58
Fiske og fangst	39	13	8
Bergverksdrift m. v.	4	11	10
Industri	351	78	231
Elektrisitetsforsyning og gassforsyning	237	173	21
Forretningsbygg	15	— 30	— 3
Boliger	132	88	85
Sjøtransport	— 276	442	— 224
Annen samferdsel	82	163	121
Andre næringer	53	73	154
Offentlig konsumkapital	277	348	350
I alt	873	1 358	811

Tabell 85. *Offentlig og privat bruttoinvestering i fast kapital i løpende priser.*

	1960	1961	1962	1963	1964
Privat bruttoinvestering ..... mill. kr.	9 257	10 651	10 987	11 630	11 963
Offentlig bruttoinvestering ..... » »	3 467	3 552	4 089	4 804	5 282
Av dette:					
Offentlige bedrifter ..... » »	1 832	1 842	2 102	2 469	2 597
Offentlig konsumkapital ..... » »	1 635	1 710	1 987	2 335	2 685
I alt mill. kr.	12 724	14 203	15 076	16 434	17 245
Prosentvis fordeling:					
Privat bruttoinvestering	72,8	75,0	72,9	70,8	69,4
Offentlig bruttoinvestering	27,2	25,0	27,1	29,2	30,6
Av dette:					
Offentlige bedrifter	14,4	13,0	13,9	15,0	15,0
Offentlig konsumkapital	12,8	12,0	13,2	14,2	15,6
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

steg igjen i 1963, men har på nytt sunket i 1964. De sterke svingningene i de totale bruttoinvesteringer kan for en stor del føres tilbake til investeringsutviklingen i sjøtransporten. Investeringene i offentlig konsumkapital har økt omtrent like sterkt som i de to foregående år.

De offentlige bruttoinvesteringers andel av de totale bruttoinvesteringer økte fra 29,2 prosent i 1963 til 30,6 prosent i 1964. Oppgangen skriver seg fra den sterke vekst i investeringene i offentlig konsumkapital.

Av de totale nettoinvesteringer ble 92,7 prosent finansiert ved innenlandsk kapitaltilvekst (sparing) og resten ved netto lån i utlandet (se tabell 86). Denne prosenten falt fra vel 90 i 1959 til nesten 80 i 1961. I årene 1961—1963 holdt den seg omtrent uforandret for så å stige sterkt i 1964. Den private kapitaltilvekst (sparing) økte med 37 prosent fra 1963 til 1964. Den offentlige kapitaltilvekst økte med nesten 9 prosent. I perioden 1960 til 1964 økte den private og offentlige sparing med henholdsvis 69 og 31 prosent. Eksportøkingen og nedgangen i skipsinvesteringene har ført til at de private låneopptak — netto — var beskjedne i 1964; i årene 1958—1963 har disse svinget mellom 1 200 og 2 000 mill. kr., mens de i 1964 bare kom opp i 300 mill. kr.

Tabell 86. *Investering, kapitaltilvekst og nettoøking i lån. Mill. kr.*

	1960	1961	1962	1963	1964
A. Bruttoinvestering (inkl. lager)	13 129	14 755	15 209	16 290	17 392
B. Kapitalslit	7 764	8 282	8 793	9 289	9 857
C. Nettoinvestering (A—B)	5 365	6 473	6 416	7 001	7 535
1. Offentlig	1 852	1 788	2 152	2 722	3 024
2. Privat	3 513	4 685	4 264	4 279	4 511
D. Kapitaltilvekst i alt[1]	4 605	5 158	5 166	5 616	6 985
1. Offentlig	2 112	2 466	2 734	2 545	2 769
2. Privat	2 493	2 692	2 432	3 071	4 216
E. Nettoøking i lån (C—D)[2]	760	1 315	1 250	1 385	550
1. Offentlig	— 260	— 678	— 582	177	255
2. Privat	1 020	1 993	1 832	1 208	295

[1] Medregnet netto gaver fra utlandet. [2] Svarer til underskottet på driftsbalansen overfor utlandet.

Finanser, pengemessige forhold og priser.

Offentlige finanser.

Finanspolitikken og de finanspolitiske virkninger.

Med finanspolitikk vil vi her forstå den politikk som myndighetene legger til grunn ved beslutninger som er avgjørende for utbetalinger fra og innbetalinger til den offentlige forvaltning. En kan stort sett skille mellom to hovedgrupper av finanspolitiske virkninger: de direkte budsjettvirkningene og de konjunkturpolitiske virkningene. Med de direkte budsjettvirkninger tenker en på hvordan de enkelte utgifts- og inntektsposter bidrar til å fremme spesielle offentlige formål. Som eksempel kan en nevne virkningene av skole- og universitetsutgifter, forsvarsutgifter, den prispolitiske og sosialpolitiske virkning av pristilskott og den inntektsutjamnende virkning av de direkte skatteinntekter. Med de konjunkturpolitiske virkninger menes den virkning som de offentlige utgifter og inntekter har på den alminnelige økonomiske utvikling (betalingsbalanse, priser, produksjon m. v.) i landet.

De konjunkturpolitiske virkninger kan grovt inndeles på følgende måte:

1. Virkningen av den offentlige etterspørsel etter varer og tjenester. Den offentlige etterspørsel etter varer og tjenester representerer et direkte tillegg til den private etterspørsel etter varer og tjenester. De private inntekter som den offentlige etterspørsel skaper, vil i sin tur bli brukt til økt privat etterspørsel etter varer og tjenester som igjen vil føre til ny inntektsøking og etterspørselsøking. Denne prosessen vil etter hvert avta fordi en del av inntektsøkingen vil bli betalt i skatter, spart eller brukt på importvarer.

2. Virkningen av inntektsoverføringene mellom den private sektor og den offentlige forvaltning. Inntektsoverføringene fra den private sektor til den offentlige forvaltning (direkte og indirekte skatter m. v.) vil redusere de private inntekter og dermed den private etterspørsel etter varer og tjenester. På den annen side vil inntektsoverføringene fra det offentlige til private (trygdeytelser, subsidier m. v.) øke de private inntekter og derved gi grunnlag for større privat etterspørsel etter varer og tjenester. På samme måte som for den offentlige etterspørsel etter varer og tjenester vil vi også her få indirekte virkninger, men de indirekte virkningene vil ikke bli så store som ved den offentlige etterspørsel etter varer og tjenester. Dette henger sammen med at inntektsreduksjonene (inntektsøkingene) vil påvirke sparingen eller etterspørselen etter importvarer for dem som får sine inntekter henholdsvis redusert eller økt. En analyse av totalvirkningene av inntektsoverføringene mellom de private og de offentlige er temmelig komplisert. Det kan bl. a. pekes på at det i og for seg ikke er gitt at de forskjellige typer av inntektsoverføringer har den samme positive eller negative virkning på den private etterspørsel. Et viktig moment kan her være at det gjennom inntektsoverføringene skjer en omfordeling av inntekt fra befolkningslag med forholdsvis store inntekter og stor sparetilbøyelighet til befolkningslag med mindre inntekter og liten sparetilbøyelighet.

3. Virkningen av de offentlige lånetransaksjoner. De offentlige lånetransaksjoner (avdrag på gjeld, opptak av lån, utlån, aksjetegning m. v.) vil redusere eller øke de likvide beholdninger hos publikum. Dette kan under visse betingelser påvirke den kredittfinansierte investeringsetterspørsel. Enkelte av lånetransaksjonene (f. eks. utlån til statsbankene, aksjetegning) vil også direkte finansiere og dermed muliggjøre private investeringer.

Det vil framgå av det foregående at en fullstendig analyse av virkningene av de offentlige utgifter og inntekter vil kreve at en kjenner virkningene av de enkelte utgifts- og inntektsposter. Det en som regel står overfor i praksis er å bedømme om de offentlige utgifter og inntekter for et år er mer etterspørselsstimulerende eller etterspørselsbegrensende enn de offentlige utgifter og inntekter for foregående eller de nærmest foregående år. Det kan også være tale om å sammenlikne to alternative budsjetter for ett og samme år. I begge disse tilfelle kan en gå ut fra at sammensetningen av utgifts- og inntektssiden er noenlunde den samme. En indikator for den samlede virkning har en da i netto fordringsøkingen for den offentlige forvaltningen («overskott før lånetransaksjoner»), som er lik nettoen av inntektsoverføringene fra og til publikum fratrukket den offentlige forvaltnings utgifter til varer og tjenester. Mer enn en grov orientering kan denne størrelsen imidlertid ikke gi, og en kan ikke uten videre gå ut fra at to budsjetter med samme overskott før lånetransaksjoner vil ha nøyaktig de samme etterspørselsvirkninger. Blant annet må det antas at den ekspansive virkning av et budsjett med gitt overskott før lånetransak-

sjoner vil være større jo høyere budsjettets totalsum er, idet den etterspørselsreduserende virkning av en øking av innbetalingene til det offentlige i alminnelighet vil være mindre enn den etterspørselsøkende virkning av en like stor øking av utbetalingene.

For kommuneforvaltningen og trygdeforvaltningen blir inntekter og utgifter som regel fastsatt bare ut fra hensynet til de direkte budsjettvirkninger. Dette gjelder også i stor utstrekning statsforvaltningen, men det følger av statens ansvar for den alminnelige økonomiske utvikling at det også må tas hensyn til de konjunkturpolitiske virkninger.

Den offentlige forvaltnings regnskaper. De direkte budsjettvirkninger.

Ved inngangen til 1964 så Regjeringen det som en hovedoppgave for den økonomiske politikken i 1964 å redusere underskottet på driftsbalansen overfor utlandet. Det tilsa at det burde legges opp til en forholdsvis stram budsjettpolitikk. Ønsket om å gi plass for økte bevilgninger til viktige formål gjorde det imidlertid vanskelig å gjennomføre denne konjunkturpolitiske målsettingen.

Statens bevilgningsregnskap. Forslaget til statsbudsjett for 1964 (Gule bok 1964) ble gjort opp med omtrent samme netto inntektsinndragning («overskott før lånetransaksjoner») som i det vedtatte budsjett for 1963. Forslaget inneholdt en betydelig øking i bevilgningene til utbyggingen av veinettet og telefonsambandet, undervisning, sosiale formål og forsvaret. For å kompensere utgiftsstigningen ble det foreslått øking i satsene for enkelte av særavgiftene (bensin, brennevin, sjokolade og sukkervarer). Budsjettet inneholdt videre den lettelse i den ordinære inntektsskatt til staten som allerede var vedtatt av Stortinget. Under den videre budsjettbehandling ble bl. a. økingen i bensinavgiftene sløyfet, og det endelige budsjett for 1964 (Vedtatt budsjett 1964) ble av Stortinget gjort opp med om lag 100 mill. kr. mindre i «overskott før lånetransaksjoner» enn budsjettet for 1963. I løpet av 1964 ble det gitt en rekke tilleggsbevilgninger bl. a. i forbindelse med lønnsreguleringen for offentlige tjenestemenn og jordbruks- og fiskerioppgjørene på forsommeren 1964. På den annen side gav de indirekte skattene noe større inntekter enn anslått, og visse utgifter — bl. a. til forsvaret og til lønninger — ble mindre enn ventet. De anslag som kan gjøres ved årsskiftet tyder på at «overskott før lånetransaksjoner» for bevilgningsregnskapet for 1964 ble om lag det samme som for 1963.

I tabell 87 er hovedpostene i bevilgningsregnskapet ført opp gruppert etter nasjonaløkonomisk art. Tallene for 1962 og 1963 er regnskapstall, mens tallene for 1964 bygger på anslag. Bevilgningsregnskapet er satt opp noe annerledes i tabell 87 enn i de oppstillinger som brukes i de trykte bevilgningsregnskaper og statsbudsjetter. Tabellen omfatter bl. a. ikke utgifter i forbindelse med utlån, gjeldsavdrag m. v. og heller ikke inntekter i form av mottatte avdrag på utlån. Underskottet på statens forretningsdrift er ført til fradrag under posten «formuesinntekt» på inntektssiden, mens det i de vanlige oppstillinger er tatt med under utgiftene. Det kan også nevnes at bruk av varer og tjenester for konsum- og forsvarsformål er regnet netto (utgifter minus inntekter), mens de vanligvis er regnet brutto. Endelig bør merkes at i Statistisk Sentralbyrås oppstillinger blir utgifter (netto) til nybygg og nyanlegg ved offentlig forretningsdrift — i likhet med aksjetegning i offentlige aksjeselskaper — regnet som fordringsøking for den offentlige forvaltning (og som investering for vedkommende næring). Beløpet er i tabell 87 ført opp som egen post under betegnelsen «kapitalinnskott». På den måten blir posten «annen netto fordringsøking» (post 14) lik det som i statens bevilgningsregnskap kalles «overskott før lånetransaksjoner».

De totale utgifter ifølge oppstillingen i tabell 87 (eksklusive balansepostene «Kapitalinnskott i statens forretningsdrift» og «Annen netto fordringsøking») var i 1964 på 7 384 mill. kr. Dette er en stigning på 596 mill. kr. eller 8,8 prosent i forhold til 1963. 3 634 mill. kr. eller om lag halvparten av de totale utgifter gikk med til å dekke statens nettokjøp av varer og tjenester. Av dette beløpet gikk 935 mill. kr. (post 11 c + 12 i tabell 87) til investeringer i veianlegg, administrasjonsbygninger og andre former for offentlig konsumkapital, mens resten, 2 699 mill. kr. (post 11 a + 11 b), gikk til dekning av administrasjonsutgifter, utgifter til forsvaret og andre utgifter ved den offentlige virksomhet. Sammenliknet med 1963 var det særlig investeringsutgiftene som viste en meget kraftig stigning. Investeringsutgiftene økte med 18,8 prosent, mens konsumutgiftene økte med 8,0 prosent. Utgiftsøkingene var til dels en følge av lønns- og prisforhøyelser, men også et uttrykk for den kraftige ekspansjon som nå foregår i statens virksomhet. I tabell 90 er den offentlige forvaltnings nettoutgifter til varer og tjenester fordelt etter formål. Utgiftene til stats- og trygdeforvaltningen i denne tabellen er praktisk talt i sin helhet dominert av utgiftene over bevilgnings-

Tabell 87. *Den offentlige forvaltnings utgifter og inntekter etter art. Mill. kr.*

	I alt			Stats- og trygdeforvaltningen						Kommuneforvaltningen		
				I alt			Av dette statens bevilgningsregnskap					
	1962	1963	1964*	1962	1963	1964*	1962	1963	1964*	1962	1963	1964*
Inntekter												
1. Formuesinntekt	598	694	710	343	419	423	231	294	294	255	275	287
a. Renter og utbytte[3]	579	651	710	495	556	615	383	431	486	84	95	95
b. Inntektsført overskott av offentlige foretak	19	43	–	– 152	– 137	– 192	– 152	– 137	– 192	[2] 171	[2] 180	[2] 192
2. Skatter	12 838	13 806	15 072	9 508	10 256	11 351	6 514	7 096	7 694	3 330	3 550	3 721
a. Trygde- og pensjonspremier	2 482	2 699	3 031	2 482	2 699	3 031	–	–	–	–	–	–
b. Andre direkte skatter	5 069	5 489	5 984	[1] 1 833	[1] 2 052	[1] 2 376	1 691	1 925	2 084	3 236	3 437	3 608
c. Indirekte skatter	5 287	5 618	6 057	5 193	5 505	5 944	4 823	5 171	5 610	94	113	113
3. Overføringer mellom stats- og kommuneforvaltningen	–	–	–	483	483	477	82	91	102	833	966	1 129
4. Overføringer til bevilgningsregnskapet fra annen statsforvaltning	–	–	–	–	–	–	75	97	99	–	–	–
5. Inntekter i alt	13 436	14 500	15 782	10 334	11 158	12 251	6 902	7 578	8 189	4 418	4 791	5 137
Utgifter												
6. Renteutgifter[3]	458	513	572	378	421	469	362	400	448	80	92	103
7. Overføringer til private	5 109	5 772	6 184	4 614	5 226	5 622	1 268	1 519	1 533	495	546	562
a. Trygde- og pensjonsstønader	3 096	3 445	3 833	2 932	3 267	3 649	–	–	–	164	178	184
b. Andre stønader til konsumenter	398	480	541	142	195	246	130	173	224	256	285	295
c. Subsidier til næringslivet	1 615	1 847	1 810	1 540	1 764	1 727	1 138	1 346	1 309	75	83	83
8. Overføringer mellom stats- og kommuneforvaltningen	–	–	–	833	966	1 129	702	842	1 005	483	483	477
9. Overføringer fra bevilgningsregnskapet til annen statsforvaltning	–	–	–	–	–	–	600	686	690	–	–	–
10. Stønader til utlandet (netto)	43	68	86	43	68	86	37	56	74	–	–	–
11. Konsum	5 092	5 602	6 171	2 728	2 946	3 201	2 618	2 820	3 053	2 364	2 656	2 970
a. Bruk av varer og tjenester til forsvarsformål	1 322	1 414	1 494	1 318	1 409	1 489	1 318	1 409	1 489	4	5	5
b. Bruk av varer og tjenester til sivile konsumformål	2 998	3 350	3 756	1 110	1 214	1 358	1 000	1 089	1 210	1 888	2 136	2 398
c. Beregnet kapitalslit på konsumkapital	772	838	921	300	323	354	300	322	354	472	515	567
12. Nettoinvestering i sivil konsumkapital	1 215	1 497	1 764	421	496	613	380	465	581	794	1 001	1 151
13. Øking i kapitalinnskott i offentlige foretak	708	765	794	552	551	580	552	551	580	156	214	214
14. Annen netto fordringsøking («Overskott før lånetransaksjoner»)	811	283	211	765	484	551	383	239	225	46	– 201	– 340
15. Utgifter i alt	13 436	14 500	15 782	10 334	11 158	12 251	6 902	7 578	8 189	4 418	4 791	5 137
16. Disponibel inntekt (5 — (6 + 7 + 8 + 9 + 10))	7 826	8 147	8 940	4 466	4 477	4 945	3 933	4 075	4 439	3 360	3 670	3 995
— Konsum (11)	5 092	5 602	6 171	2 728	2 946	3 201	2 618	2 820	3 053	2 364	2 656	2 970
= Kapitaltilvekst (12 + 13 + 14)	2 734	2 545	2 769	1 738	1 531	1 744	1 315	1 255	1 386	996	1 014	1 025

[1] Omfatter også øking i skatteoppkrevernes beholdninger. 1962 126 mill. kr., 1963 84 mill. kr. og 1964 155 mill. kr. [2] Omfatter også den selvfinansierte delen av økingen i egenkapitalen i kommuneforetakene (ekskl. kommunale aksjeselskaper). [3] Omfatter også henholdsvis agiofortjeneste og agiotap.

regnskapet. Den kraftige økingen i investeringsutgiftene skyldes bl. a. en sterk stigning i veiutgiftene. Det er også en forholdsvis kraftig stigning i forsvarsutgifter og administrasjonsutgifter. Forskjellige former for overføringer til private eller andre offentlige regnskaper (postene 6—10 i tabell 87) var i 1964 på i alt 3 750 mill. kr. eller 7,1 prosent mer enn i 1963. En betydelig post er her subsidiene til næringslivet (tilskott til regulering av prisene, forskjellige former for investeringstilskott m. v.) som viste en nedgang fra 1 346 mill. kr. i 1963 til 1 309 mill. kr. i 1964. Nedgangen henger sammen med reduksjonen fra årsskiftet 1963—64 av de ekstraordinære pristilskott som ble gitt i forbindelse med pris- og lønnsoppgjøret våren 1963. Renteutgiftene i forbindelse med statens gjeld økte fra 400 mill. kr. til 448 mill. kr. Overføringene til kommuneforvaltningen viste en forholdsvis kraftig stigning fra 842 mill. kr. i 1963 til 1 005 mill. kr. i 1964. Denne stigningen skyldes særlig økte overføringer fra stat til kommune i forbindelse med kommunenes skoleutgifter og refusjoner til kommunene i forbindelse med statens overtakelse av utgiftene ved likningsvesenet. Overføringene til kommunale veiformål gikk derimot ned som følge av at staten i forbindelse med gjennomføringen av den nye veiloven overtok en del veiutgifter som kommunene tidligere hadde. Overføringene fra bevilgningsregnskapet til annen statsforvaltning på 690 mill. kr. var omtrent uforandret fra 1963. Det kan her nevnes at overføringene til skattefordelingsfondet skal sløyfes fra og med 1964 (46 mill. kr. i 1963) som et ledd i omleggingen av finansieringen av skatteutjamningsordningen til en ren interkommunal ordning. Overføringene til andre statsregnskaper består ellers vesentlig av overføringene til trygdeforvaltningen. Økingen i disse overføringene skyldtes vesentlig automatisk stigning i statens lovbestemte tilskott til de forskjellige trygdeordninger.

Bevilgningsregnskapets inntekter økte fra 7 578 mill. kr. i 1963 til 8 189 mill. kr. i 1964 eller med 8,1 prosent. Inntektene består i det alt vesentlige av direkte og indirekte skatter. De direkte skattene økte fra 1 925 mill. kr. i 1963 til 2 084 mill. kr. i 1964 eller med 8,3 prosent. Stigningen skjedde på tross av at fradragsbeløpene ved beregningen av inntektsskatten for personlige skattytere ble satt opp. Inntektsreduksjonen ved denne skattelettelsen er anslått til ca. 100 mill. kr. De indirekte skattene økte fra 5 171 mill. kr. til 5 610 mill. kr. eller med 8,5 prosent. Omsetningsavgiften på brennevin og avgiftssatsen for sjokolade og sukkervarer ble satt opp, men det meste av stigningen skyldes økte priser og økt omsetning.

Bevilgningsregnskapets inntekter oversteg utgiftene med 805 mill. kr. i 1964. Dette overskott (postene «Kapitalinnskott i statens forretningsdrift» og «Annen netto fordringsøking») er omtrent det samme som foregående år. (Det minnes om at tallet for 1964 er foreløpig og usikkert.) Av overskottet gikk 580

Tabell 88. *Anslag over trygdeforvaltningens inntekter og utgifter 1964. Mill. kr.*

	Inntekter						Utgifter		
	Medlemspremie	Premietilskott			Andre inntekter	Inntekter i alt	Administrasjonsutgift.	Stønadsutgifter	Utgifter i alt
		Arbeidsgivere	Kommunene	Staten					
Syketrygd	566	299	142	115	5	1 127	56	1 058	1 114
Tilleggstrygd for sykepenger	14	24	–	–	1	39	2	35	37
Yrkesskadetrygd	3	111	–	6	12	132	8	117	125
Arbeidsløysetrygd	41	41	21	14	18	135	30	95	125
Barnetrygd	–	–	–	228	–	228	1	227	228
Forsørgertrygd for barn	20	13	5	4	–	42	1	35	36
Uføretrygd (inkl. attføring)	182	165	45	35	4	431	16	384	400
Alderstrygd	486	441	120	91	4	1 142	13	1 069	1 082
Pensjonstrygd for skogsarbeidere	2	3	–	–	–	5	1	10	11
Pensjonstrygd for fiskere	5	–	–	–	3	8	–	7	7
Pensjonstrygd for sjømenn	43	72	–	12	19	146	2	114	116
Krigspensjonering	16	14	4	13	–	47	–	38	38
Enke- og morstrygd	16	15	4	3	–	38	2	–	2
I alt	1 394	1 198	341	521	66	3 520	132	3 189	3 321

mill. kr. med til å dekke økingen i «kapitalinnskottet i statens forretningsdrift». Til dekning av utlån, gjeldsavdrag m. v. gikk med om lag 1 600 mill. kr. De viktigste postene er her utlån til statsbankene og betalte gjeldsavdrag på statsgjelden. Totale inntekter og utgifter over bevilgningsregnskapet balanserte da med bruk av kontantbeholdninger og låneopptak på ca. 1 375 mill. kr.

Trygdeforvaltningens regnskaper. Den viktigste endringen i 1964 for regler og satser i trygdeforvaltningen gjaldt alders- og uføretrygden. Fra 1. januar 1964 ble stønadssatsene satt opp, samtidig som arbeidsgiverandelen av trygdepremiene ble hevet. Det ble videre foretatt forhøyelser av syketrygdpremiene, og kurprisene til sykehusene ble satt opp. Det bør også nevnes at premieinnbetalingene i forbindelse med den nye enke- og morstrygden begynte i 1964. Stønadsutbetalingene skal derimot først begynne i 1965. I tabell 88 er det gitt en oversikt over trygdeforvaltningens utgifter og inntekter i 1964. Oppgavene bygger på anslag. Trygdeforvaltningens samlede utgifter er for 1964 anslått til 3 321 mill. kr. Av dette var 132 mill. kr. administrasjonsutgifter og resten stønadsutgifter. Av stønadsutgiftene falt 1 069 mill. kr. på alderstrygden, 1 058 mill. kr. på syketrygden og 384 mill. kr. på uføretrygden.

Utgiftene ble dekket ved medlemspremier på 1 394 mill. kr., tilskott fra arbeidsgiverne på 1 198 mill. kr. og kommune- og statstilskott på henholdsvis 341 mill. kr. og 521 mill. kr.

Regnskapene for annen statsforvaltning (staten eksklusive bevilgningsregnskapet og trygdeforvaltningen). Utgifter og inntekter for annen statsforvaltning er satt opp i tabell 89. Tallene er rent anslagsvise og bygger i det vesentlige på regnskapstallene for 1963. De viktigste inntektspostene er pensjonspremier på 439 mill. kr., indirekte skatter på 331 mill. kr. og direkte skatter på 292 mill. kr. De direkte skattene består i det vesentlige av øking i skatteoppkrevernes beholdninger og innbetalt skatteutjamningsavgift til Skattefordelingsfondet. Pensjonspremiene består i betalte pensjonsinnskott til Statens Pensjonskasse, Statsbanenes Pensjonskasse og Pensjonstrygden for statens arbeidere (statens tilskott er også regnet som pen-

Tabell 89. *Anslag over annen statsforvaltnings*[1] *utgifter og inntekter etter art 1964. Mill. kr.*

	Deposita og forskott	Statsforvaltningens fond[2]	Statens Pensjonskasse m.v.[3]	Skatteoppkrevere	Konstruert sektor[4]	I alt
Inntekter:						
1. Formuesinntekt	4	58	4	–	–	66
2. Direkte skatter	–	137	–	155	–	292
3. Pensjonspremier	–	–	439	–	–	439
4. Indirekte skatter	24	159	–	–	148	331
5. Overført fra kommuneforvaltningen	27	7	–	–	–	34
6. Inntekter i alt	55	361	443	155	148	1 162
Utgifter:						
7. Pensjonsstønader	–	–	460	–	–	460
8. Subsidier til næringslivet	1	269	–	–	148	418
9. Overført til kommuneforvaltningen	1	123	–	–	–	124
10. Netto overføring til annen stats- og trygdeforvaltning	1	– 114	– 39	–	–	– 152
11. Andre utgifter	47	52	4	–	–	103
12. Netto fordringsøking	5	31	18	155	–	209
13. Utgifter i alt	55	361	443	155	148	1 162

[1] Stats- og trygdeforvaltningen eksklusive bevilgningsregnskapet og trygdeforvaltningen. [2] Omfatter Finansdepartementets-, Kirkedepartementets- og Prisdirektoratets fond, Kraftfôrfondet og Arbeidsløysetrygdas tiltaksfond for fylkene. [3] Omfatter Statens Pensjonskasser, Pensjonstrygden for statens arbeidere og Statsbanenes Pensjonskasse. [4] Jfr. note 1, s. 104.

sjonspremie). De indirekte skattene faller i det vesentlige på «Konstruert sektor»[1]) og Statsforvaltningens fond. En viktig post i Statsforvaltningens fond er kraftfôravgiften som tilfaller Kraftfôrfondet (ca. 105 mill. kr.).

De viktigste utgiftspostene er pensjonsstønader på 460 mill. kr., subsidier til næringslivet på 418 mill. kr. og overføringer til kommunalforvaltningen på 124 mill. kr. Pensjonsstønader består av pensjonsutbetalingene i Statens Pensjonskasse, Statsbanenes Pensjonskasse og Pensjonstrygden for statens arbeidere. Subsidiene faller på «Konstruert sektor» og Statsforvaltningens fond. En viktig post når det gjelder subsidiene er forskjellige former for tilskott fra Kraftfôrfondet (ca. 150 mill. kr.). Overføringer til kommunalforvaltningen består for det meste av skatteutjamningstilskott fra Skattefordelingsfondet.

Kommuneforvaltningens regnskaper. Kommuneforvaltningens samlede utgifter og inntekter gruppert etter nasjonaløkonomisk art er ført opp i tabell 87. Utgiftene og inntektene omfatter ikke rene finanstransaksjoner som utlån, betalte avdrag på kommunegjelden eller opptak av lån. Det kan også nevnes at kjøp av varer og tjenester er regnet netto. Oppgavene for 1962 og 1963 er regnskapstall, mens oppgavene for 1964 er anslag bygget på budsjettoppgaver fra kommunene. Kommunenes samlede utgifter (eksklusive balansepostene «Kapitalinnskott i offentlige foretak» og «Annen netto fordringsøking») var etter disse anslag 5 263 mill. kr. i 1964 mot 4 779 mill. kr. i 1963. Den overveiende delen av utgiftene gikk til kjøp av varer og tjenester til konsum- eller investeringsformål (postene 11 og 12 i tabell 87). Bruttoinvesteringene i kommunal konsumkapital (post 12 + post 11 c i tabell 87) utgjorde 1 718 mill. kr. Det løpende forbruk i forbindelse med administrasjon, skolevesen, helsestell m. v. var på 2 403 mill. kr. Ifølge de anslag som er gjort, er dette en øking i forhold til 1963 på 13,2 prosent for investeringene og 12,2 prosent for konsumet. Denne kraftige stigningen skyldes til dels de betydelige lønnstillegg som er gitt til de kommunale tjenestemenn i løpet av 1963 og 1964, men har også sin årsak i den kraftige ekspansjonen som nå pågår i den kommunale virksomhet. I tabell 90 er det gitt en oversikt over kommuneforvaltningens kjøp av varer og tjenester fordelt etter formål. Vel 40 prosent av utgiftene gikk til undervisningsformål, 13 prosent til administrasjon og omtrent 14 prosent til veier. De oppgaver som foreligger for 1964 er usikre og gjør det vanskelig å si noe om hvilke utgiftsposter som særlig har vist øking det siste år. Utgifter til forskjellige former for overføringer (postene 6—9 i tabell 87) var i 1964 på i alt 1 142 mill. kr. eller omtrent det samme som foregående år. De viktigste postene er trygdestønader (kommunale tilleggspensjoner m. v.) på 184 mill. kr., an-

[1] «Konstruert sektor» omfatter beløp som en av regnskapsmessige grunner har latt gå inn i offentlig forvaltning som indirekte skatter og ut igjen som subsidier med samme beløp.

Tabell 90. *Den offentlige forvaltnings nettokjøp av varer og tjenester etter formål. Mill. kr.*

	I alt			Stats- og trygdeforvaltningen			Kommuneforvaltningen		
	1962	1963	1964*	1962	1963	1964*	1962	1963	1964*
Administrasjon	800	889	982	363	403	448	437	486	534
Forsvar	1 323	1 413	1 494	1 319	1 408	1 489	4	5	5
Rettspleie, politi	216	228	246	213	225	242	3	3	4
Kirker og religiøse formål	91	99	109	39	41	44	52	58	65
Undervisning og forskning	1 641	1 929	2 120	311	367	382	1 330	1 562	1 738
Helsevern	454	520	603	114	112	124	340	408	479
Sosiale formål	270	312	365	123	139	161	147	173	204
Veier	940	1 060	1 285	478	539	699	462	521	586
Andre offentlige arbeider	361	418	464	87	102	99	274	316	365
Uspesifisert	211	231	267	102	106	126	109	125	141
I alt	6 307	7 099	7 935	3 149	3 442	3 814	3 158	3 657	4 121
I prosent av bruttonasjonalproduktet	15,0	15,8	(16,0)	7,5	7,7	7,7	7,5	8,1	8,3

dre stønader til private konsumenter på 295 mill. kr. og overføringer til stats- og trygdeforvaltningen (vesentlig kommunenes lovbestemte tilskott til trygdeordningene) på 477 mill. kr.

Kommuneforvaltningens samlede inntekter er anslått til 5 137 mill. kr. i 1964. Dette er en øking på 7,2 prosent i forhold til foregående år. Den største inntektsposten er de direkte skattene. En annen ganske betydelig inntektspost er overføringene fra statsforvaltningen. De direkte skattene økte fra 3 550 mill. kr. i 1963 til 3 721 mill. kr. i 1964. Det var også en ganske kraftig stigning i overføringene fra statsforvaltningen (fra 966 mill. kr. til 1 129 mill. kr.). Som nevnt i avsnittet om bevilgningsregnskapet skyldtes denne stigningen økte tilskott fra staten i forbindelse med kommunenes skoleutgifter og refusjonene til kommunene i forbindelse med statens overtakelse av utgiftene ved likningskontorene.

Kommuneforvaltningens utgifter og inntekter balanserte med et underskott på 126 mill. kr. mot et overskott på 12 mill. kr. for 1963. En må her peke på at størrelsen av underskottet er sterkt avhengig av påliteligheten av de anslag en har gjort over de enkelte utgifts- og inntektsposter. Dette underskottet består av en øking i kapitalinnskottet[1]) i kommuneforetak på 214 mill. kr. og annen netto fordringsnedgang («underskott før lånetransaksjoner») på 340 mill. kr.

Virkningen av den offentlige etterspørsel etter varer og tjenester.

Den offentlige forvaltnings bruttoinvesteringer i konsumkapital (summen av nettoinvesteringen i konsumkapital og beregnet kapitalslit på konsumkapital i tabell 87) er for 1964 anslått til 2 685 mill. kr. for stat og kommuner under ett. Bruttoinvesteringene i konsumkapital består av den offentlige forvaltnings utgifter til nyanlegg (veier, flyplasser m. v.), nybygg (skoler, administrasjonsbygninger m. v.), reparasjoner og vedlikehold av bygninger og anlegg, kjøp av fast eiendom og kjøp av varig utstyr. Fra konjunkturpolitisk synspunkt har disse utgiftene stor interesse, idet de er den delen av det offentliges utgifter til varer og tjenester som lettest kan endres ut fra den aktuelle konjunktursituasjon. De anslag som nå kan gjøres over bruttoinvesteringene i konsumkapital i 1964, bygger på de offentlige budsjetter. Oppgavene er usikre, idet det erfaringsmessig viser seg at det kan være store forskjeller mellom budsjettene og regnskapene. Spesielt gjelder dette kommunebudsjettene. De anslag som er gjort viser en stigning i forhold til foregående år på 349 mill. kr. eller 14,9 prosent. Anslagsvis halvparten av denne stigningen kom av pris- og lønnsøkinger, og resten må således henge sammen med en reell øking av omfanget av investeringsvirksomheten.

Det samlede bruk av varer og tjenester utenom investeringer er anslått til 5 250 mill. kr. i 1964. Denne posten består for en vesentlig del av lønninger til offentlige funksjonærer og tjenestemenn, herunder bl. a. alle offentlig ansatte lærere, leger m. v. Dessuten omfatter den alle utgifter til forsvaret, også investeringsutgiftene. Noe av den samme usikkerhet gjør seg gjeldende her som for investeringsutgiftene når det gjelder påliteligheten av de anslag som er gjort for 1964. Etter de tall en har kommet fram til, var det en øking på 489 mill. kr. eller 10,3 prosent i 1964 i forhold til foregående år. Det er vanskelig å si noe sikkert om hvor stor del av økingen skyldtes pris- og lønnsøkinger og hvor stor del skyldtes øking av omfanget av den offentlige virksomhet.

Det offentliges samlede kjøp av varer og tjenester til investerings- og konsumformål er beregnet til 7 935 mill. kr. eller 838 mill. kr. mer enn i 1963. Dette er en stigning på 11,8 prosent fra 1963 til 1964. Det er antatt at dette tallet dekker over en volumøking på 4—5 prosent og en prisstigning på 7—8 prosent, det siste bl. a. som følge av de betydelige lønnstillegg som ble gitt kommunale tjenestemenn sommeren 1963 og sommeren 1964 og statens tjenestemenn sommeren 1964. Stigningen på 838 mill. kr. representerer 1,5—2,0 prosent av bruttonasjonalproduktet. Når de indirekte virkninger av denne etterspørselsøkingen også regnes med, er det etter dette klart at økingen i det offentliges kjøp av varer og tjenester fra 1963 til 1964 må ha gitt næringslivet kraftige ekspansive impulser.

Virkningen av inntektsoverføringene mellom den private sektor og den offentlige forvaltning.

De samlede inntektsoverføringer i 1964 fra publikum til den offentlige forvaltning er anslått til 15 782 mill. kr. Dette er en øking på 1 282 mill. kr. eller 8,8 prosent i forhold til foregående år. Inntektsoverføringene fra publikum består av indirekte skatter, direkte

[1] Kapitalinnskottet i kommuneforetakene er satt lik egenkapitalen i kommuneforetakene (ekskl. kommunale aksjeselskaper), og økingen i kapitalinnskottet omfatter da også den selvfinansierte delen av økingen i egenkapitalen.

Tabell 91. *Innbetalte indirekte skatter. Mill. kr.*

	1962	1963	1964*
Tollavgifter	476	480	510
Alminnelig omsetningsavgift	2 475	2 628	2 865
Avgifter på alkohol	562	588	639
Avgifter på tobakk	340	372	380
Avgifter på sjokolade m. v.	100	106	120
Avgifter på bensin og motorkjøretøyer[1]	667	728	826
Andre indirekte skatter	667	716	717
Indirekte skatter i alt	5 287	5 618	6 057

[1] Omfatter ikke årsavgift på personbiler og motorsykler, da denne avgiften er regnet som en direkte skatt.

Tabell 92. *Innbetalte direkte skatter. Mill. kr.*

	1962	1963	1964*
Forskottstrekk[1]	3 328	3 660	4 137
Forskottsskatt	864	904	961
Etterskottsskatt	670	657	656
Restskatt — tilbakebetalinger	— 59	— 48	— 144
Andre direkte skatter	266	316	374
Direkte skatter i alt	5 069	5 489	5 984

[1] Omfatter også øking i arbeidsgivernes beholdninger av forskottstrukket skatt. Beløpene utgjorde for 1962 67 mill. kr., for 1963 55 mill. kr. og for 1964 97 mill. kr.

skatter, trygde- og pensjonspremier og det offentliges formuesinntekter i form av renteinntekter, aksjeutbytte og inntektsført overskott (underskott —) på offentlige foretak.

De indirekte skattene innbrakte 6 057 mill. kr. i 1964 eller 7,8 prosent mer enn i 1963. De indirekte skattene slår ut i vareprisene og virker dermed til å redusere publikums realinntekter. I tabell 91 er det gitt en oversikt over de indirekte skatter. Viktigst er den alminnelige omsetningsavgift på 10 prosent (fra 1. des. 1964 12 prosent), som i 1964 innbrakte 2 865 mill. kr. eller 237 mill. kr. mer enn i 1963. Denne forholdsvis kraftige stigningen skyldtes økt omsetning og høyere priser. Denne avgiften har en generell etterspørselsreduserende virkning som gjelder de aller fleste varer og tjenester. De andre avgiftene virker ikke bare reduserende på publikums realinntekter, men har også en spesiell prisvirkning som kan forskyve etterspørselens retning. De viktigste indirekte skatter utenom omsetningsskatten er tollavgiftene og avgiftene på alkohol, tobakk, sjokolade og bensin og motorkjøretøyer. Til sammen utgjorde disse avgiftene 2 475 mill. kr. eller noe mindre enn omsetningsavgiften alene. Stigningen i forhold til 1963 var på 201 mill. kr. På tross av tollreduksjonene overfor EFTA-landene førte den økte importen til en forholdsvis kraftig stigning i tollinntektene. Stigningen i inntektene av alkoholavgiftene og av avgiftene på sjokolade skyldtes for en stor del avgiftsforhøyelser. Som følge av den stadig økende bilpark og biltrafikk har den forholdsvis kraftige stigningen i avgiftene på bensin og motorkjøretøyer fra 1962 til 1963 fortsatt videre i 1964.

De samlede direkte skatter til det offentlige utgjorde i 1964 5 984 mill. kr. eller omtrent samme beløp som de indirekte. Stigningen i forhold til 1963 var på 9,0 prosent, dvs. noe sterkere stigning enn for de indirekte skattene. De direkte skattene virker reduserende på skattyternes nominelle inntekter. I tabell 92 er det gitt en oversikt over disse skattene. På tross av skattelettelsene for inntektsskatten til staten (hevingen av fradragene[1])) var det en temmelig kraftig stigning i de direkte skatter i 1964 for personlige skattytere. Forskottstrekket som gjelder lønnsmottakere økte med 477 mill. kr. eller med 13 prosent. For selvstendig næringsdrivende økte skatten — forskottsskatten — med 6 prosent. Den kraftige stigningen på tross av skattelettelsene skyldes først og fremst inntektsstigningen kombinert med den automatiske skjerping av progresjonsnivået ved stigende inntekter og priser. Etterskottsskatten, som gjelder aksjeselskaper m. v. og betales etterskottsvis, var temmelig nøyaktig like stor som i 1963. Dette henger sammen med de stagnerende selskapsinntekter i de senere år. Nettobeløpet av innbetalte restskatter og tilbakebetalinger i forbindelse med avregningen for personlige skattytere viste et fall fra — 48 mill. kr. i 1963 til — 144 mill. kr. i 1964.

[1] For kl. 1 ble fradraget satt opp fra 400 kr. til 450 kr., for kl. 2 fra 800 kr. til 900 kr., for kl. 3 fra 1 100 kr. til 1 250 kr. og for kl. 4 fra 1 500 kr. til 1 700 kr.

De samlede utgifter for publikum i forbindelse med trygde- og pensjonspremier steg med 332 mill. kr. i 1964 til 3 031 mill. kr. Trygde- og pensjonspremien fordelte seg med 1 804 mill. kr. på medlemspremier og 1 227 mill. kr. på premietilskott fra arbeidsgiveren. I forhold til 1963 var det en stigning på 168 mill. kr. for medlemspremien og 164 mill. kr. på arbeidsgivertilskottet. Innbetalingene av trygde- og pensjonspremier virker til å redusere publikums disponible inntekter og har samme virkning som de direkte skatter. Arbeidsgivertilskottet kan også med en viss rett betraktes som en indirekte skatt på bruk av arbeidskraft.

I inntektsoverføringene fra publikum inngår videre det offentliges formuesinntekter i form av renter, aksjeutbytte og inntektsført overskott (underskott—) på offentlige foretak. Disse postene økte fra 694 mill. kr. i 1963 til 710 mill. kr. i 1964.

Overføringene fra den offentlige forvaltning til publikum utgjorde i alt 6 842 mill. kr. i 1964. I forhold til 1963 var dette en øking på 489 mill. kr. Overføringene til publikum består av renteutgifter, overføringer til private konsumenter i form av trygdestønader, pensjonsstønader og andre stønader, subsidier til produsenter og stønader til utlandet. Subsidier til næringslivet (pristilskott på mjølk, korn, kraftfôr, forskjellige former for investeringstilskott m. v.) har en prisvirkning motsatt av de indirekte skatter, og fører dels til heving av publikums realinntekter og dels til øking av produsentenes nominelle inntekter. De andre formene for overføringer (renter, trygdestønader m. v.) fører direkte til øking av publikums nominelle inntekter. De viktigste postene er trygde- og pensjonsstønadene og subsidiene. Trygde- og pensjonsstønadene økte med 388 mill. kr. til 3 833 mill. kr. Økingen skyldtes til dels økte satser og til dels økt antall trygdemottakere. Subsidiene gikk ned fra 1 847 mill. kr. til 1 810 mill. kr. Som nevnt i avsnittet om bevilgningsregnskapet henger nedgangen sammen med reduksjonene fra årsskiftet 1963—64 av de ekstraordinære prissubsidier som ble gitt over bevilgningsregnskapet i forbindelse med pris- og lønnsoppgjøret forsommeren 1963.

I det foregående har en gjennomgått de viktigste former for overføringer til og fra det offentlige, og det er også antydet hvilke virkninger de enkelte poster kan ha hatt i 1964. Alt i alt førte overføringene til og fra publikum til at publikums inntekter i 1964 ble redusert med 8 940 mill. kr. (Postene 5 — (6 + 7 + 10) i tabell 87). I forhold til 1963 var dette en øking i inntektsinndragningen på 793 mill. kr. Totalt sett må derfor skatte- og stønadspolitikken ha virket til i noen grad å ha redusert den ekspansive virkning av økingen i den offentlige etterspørsel etter varer og tjenester.

Virkningene av de offentlige lånetransaksjoner.

I tabell 93 er det gitt en oversikt over de offentlige sektorers lånetransaksjoner med utgangspunkt i netto fordringsøkingen eller saldoen på utgifts- og inntektsregnskapet (jfr. tabell 87). Tallene for 1964 er svært usikre, men kan til dels tjene som illustra-

Tabell 93. *Den offentlige forvaltnings netto fordringsøking. Mill. kr.*

	I alt			Stats- og trygdeforvaltningen			Kommuneforvaltningen		
	1962	1963*	1964*	1962	1963*	1964*	1962	1963*	1964*
Netto fordringsøking[1]	1 517	1 050	1 005	1 315	1 038	1 131	202	12	– 126
Øking i fordringer	1 663	1 657	1 769	1 344	1 302	1 380	319	355	389
Utlån	955	892	975	792	751	800	163	141	175
Kapitalinnskott i offentlige foretak	708	765	794	552	551	580	156	214	214
Nedgang i gjeld (øking —)	– 432	– 861	– 993	– 235	– 618	– 443	– 197	– 243	– 550
Statskassevekselgjeld	– 22	26	7	– 22	26	7	–	–	–
Ihendehaverobligasjonslån	– 223	– 696	– 660	– 162	– 620	– 360	– 61	– 76	– 300
Andre lån	– 187	– 191	– 340	– 51	– 24	– 90	– 136	– 167	– 250
Annen netto fordringsøking	286	254	229	206	354	194	80	– 100	35

[1] Svarer til summen av postene «Kapitalinnskott i statsforetak» og «Annen netto fordringsøking» i tabell 87.

sjon og til dels vise visse tendenser. Netto fordringsøkingen, som for 1964 er anslått til 1 005 mill. kr., oppstår ved et overskott av inntekter over utgifter og vil dermed representere en tilsvarende inndragning av likviditet fra publikum. Likviditetsvirkningen av den offentlige virksomhet vil imidlertid også påvirkes av de offentlige lånetransaksjoner. Det virker således til å øke likviditeten hos publikum når det offentlige øker sine fordringer ved å yte lån, tegner aksjer eller øker sitt kapitalinnskott i offentlige foretak. I tabell 93 er økingen i utlån for 1964 anslått til 975 mill. kr. og økingen i kapitalinnskott i offentlige foretak til 794 mill. kr. På den annen side virker det som inndragning av likviditet når det offentlige opptar lån i markedet. Det offentliges nettoopptak av ihendehaverobligasjonslån og andre lån i 1964 var på 993 mill. kr. Disse lån ble tatt opp ikke bare for å styrke kontantbeholdningen, men også — når det gjelder staten — i den uttrykkelige hensikt å trekke likvider ut av markedet.

En mer systematisk oversikt over likviditetsutviklingen i forbindelse med de offentlige lånetransaksjoner er gitt i avsnittet om pengemessige forhold. På grunn av praktisk-statistiske forhold er imidlertid sektorinndelingen der en annen, slik at tallene ikke uten videre er sammenliknbare med dem som er brukt ovenfor.

Det må også nevnes at de offentlige lånetransaksjoner kan ha virkninger utenom likviditetsvirkningen. Spesielt gjelder dette låneutgiftene. Økingen i utlånene på 975 mill. kr. eller om lag 75 mill. kr. mer enn i 1963, gjaldt i stor utstrekning utlån til statsbankene og blir brukt til å finansiere privat investeringsvirksomhet (boligbyggingen m. v.). Økingen i kapitalinnskottet i statsforetakene[1]) på 580 mill. kr. (mot 551 mill. kr. i 1963) blir i sin helhet brukt til realinvesteringer (Statsbanene, Statskraftverkene m. v.). Det kan også nevnes at staten i 1964 hadde forholdsvis store utgifter til aksjetegning (Norsk Hydro 56 mill. kr., Norsk Jernverk 25 mill. kr. og Norsk Koksverk 40 mill. kr.). Disse beløpene vil også i stor utstrekning ha finansiert investeringsvirksomhet.

Den øking i utlån, aksjetegning og kapitalinnskott som har foregått fra 1963 til 1964, tyder på at de offentlige lånetransaksjonene må ha virket mer stimulerende på den private etterspørsel (inklusive de offentlige foretaks etterspørsel) i 1964 enn i 1963.

Sammenfatning.

I det foregående er det vist at finanspolitikken i 1964 på enkelte områder virket til å redusere etterspørselen, mens den på andre områder har virket etterspørselsstimulerende. I det følgende skal en prøve å gi en samlet vurdering av finanspolitikkens virkninger i 1964. Vurderingen er knyttet til tabell 94 hvor hovedpostene i de offentlige regnskaper for 1960—1964 er satt i forhold til bruttonasjonalproduktet. I innledningsavsnittet ble det pekt på at det beste enkelttall en har ved vurderingen av den konjunkturpolitiske virkning av de offentlige regnskaper er netto

[1] Økingen i kapitalinnskottet i kommuneforetakene er i stor utstrekning finansiert av kommuneforetakene selv og representerer derfor ikke noen tilsvarende finansiering av realinvesteringer over kommuneregnskapene, jfr. note 1, s. 105.

Tabell 94. *Hovedposter fra den offentlige forvaltning i prosent av bruttonasjonalproduktet.*

	Offentlig forvaltning i alt					Av dette stats- og trygdeforvaltningen				
	1960	1961	1962	1963	1964*	1960	1961	1962	1963	1964*
A. Inntektsoverføringer fra publikum	29,9	30,2	31,9	32,2	31,8	21,9	22,4	23,4	23,7	23,7
B. Inntektsoverføringer til publikum	12,7	12,8	13,3	14,1	13,8	11,2	11,5	12,0	12,7	12,4
C. Nettooverføringer til kommuner.	–	–	–	–	–	0,9	0,8	0,8	1,1	1,3
D. Disponibel inntekt (A—B—C) . . .	17,2	17,4	18,6	18,1	18,0	9,8	10,1	10,6	9,9	10,0
E. Kjøp av varer og tjenester, netto	14,1	13,8	15,0	15,8	16,0	7,1	6,9	7,5	7,6	7,7
F. Netto fordringsøking (= inntektsoverskott) (D — E) . .	3,1	3,6	3,6	2,3	2,0	2,7	3,2	3,1	2,3	2,3
1. Kapitalinnskott i off. bedrifter	1,8	1,2	1,7	1,7	1,6	1,4	1,1	1,3	1,2	1,2
2. Annet	1,3	2,4	1,9	0,6	0,4	1,3	2,1	1,8	1,1	1,1

fordringsøkingen eller inntektsoverskottet for den offentlige forvaltning. Denne størrelsen gir et samlet uttrykk for virkningene av den offentlige etterspørsel etter varer og tjenester og inntektsoverføringer mellom det offentlige og private, men tar ikke hensyn til virkningene av totalnivået for de offentlige utgifter og inntekter og de offentlige lånetransaksjoner. Av tabell 94 framgår det at netto fordringsøkingen for offentlig forvaltning i alt sank fra 3,6 prosent av nasjonalproduktet i 1962 til 2,3 prosent i 1963 og videre til 2,0 prosent i 1964. Den offentlige finanspolitikk vurdert på grunnlag av netto fordringsøkingen må altså ha virket mer ekspansiv i 1963 enn i 1962 og har antakelig også virket noe mer ekspansiv i 1964 enn i 1963. Når det gjelder utviklingen fra 1963 til 1964 må en peke på at differansen mellom 1963 og 1964 er liten, og at tallet for 1964 er foreløpig og usikkert. Av tabell 94 framgår det videre at netto fordringsøkingen for stats- og trygdeforvaltningen er uforandret fra 1963 til 1964. Nedgangen i netto fordringsøkingen for hele den offentlige forvaltning skyldes således kommuneforvaltningen.

Alle hovedpostene for inntekter og utgifter over de offentlige regnskaper målt i prosent av bruttonasjonalproduktet har som tabell 94 viser, jamt over steget fram til og med 1963. Den ekspansive virkning av et stigende totalnivå for de offentlige utgifter og inntekter må da ha gjort seg tilsvarende gjeldende. De offentlige inntekts- og utgiftsposter steg sterkt også i 1964, men stigningen var sterkere i bruttonasjonalproduktet, og prosentandelen av bruttonasjonalproduktet gikk for de fleste hovedposters vedkommende ned fra 1963 til 1964. Sammenholder vi nå det som er sagt om utviklingen i netto fordringsøkingen, utviklingen i totalnivået for de offentlige utgifter og inntekter og virkningen av de offentlige lånetransaksjoner, synes konklusjonen å bli at de offentlige utgifter og inntekter har hatt en ekspansiv virkning på den alminnelige økonomiske utvikling også i 1964.

Pengemessige forhold.

Penge- og kredittpolitikken.

Penge- og kredittpolitikken var også i 1964 lagt opp med det hovedformål å begrense den kredittfinansierte etterspørsel. Et viktig ledd i denne politikken var kredittavtalene med bankene og forsikringsselskapene. Disse avtaler som fornyes for hvert år, omfatter dels bestemmelser som regulerer bankenes utlånsvirksomhet og dels retningslinjer for plassering i ihendehaverobligasjonslån. De årlige avtaler har hittil bygd på den rammeavtale som kredittinstitusjonene og myndighetene inngikk i 1960. Denne avtale utløp i 1964.

I kredittavtalen for 1964 som ble offentliggjort i rundskriv fra Norges Bank av 19. desember 1963, ble det pekt på at kredittinstitusjonene også i 1964 måtte være varsomme med å gi nye lånetilsagn, og at den samlede øking i den innenlandske kredittilførsel burde være noe mindre enn i 1963. Samtidig ble det framhevet at kredittinstitusjonene måtte gi prioritet for lån til bl. a. eksportfremmende virksomhet, til boligbygging og til utbyggingstiltak i landdistriktene. Som i tidligere år gav avtalen også særskilte retningslinjer for bankenes og livsforsikringsselskapenes overtakelse av ihendehaverobligasjoner, bl. a. skulle kredittinstitusjonene plassere i statslån avdrag de mottok på slike lån. Dessuten ble det i et eget rundskriv gitt spesielle regler for låneopptak i utlandet og for bankenes beholdninger av utenlandsk valuta.

For forretningsbankene bestemte kredittavtalen bl. a. at de innenlandske utlån i norske kroner ved utgangen av 1964 ikke burde være høyere enn 7 900 mill. kr. Videre skulle utlånstallene ved slutten av hver måned ikke overstige tilsvarende tall for 1963 med mer enn 400 mill. kr., eller 5—6 prosent. Når det gjaldt forretningsbankenes utlån i utenlandsk valuta, ble det bestemt at disse ved utgangen av 1964 ikke måtte overstige nivået pr. 31. desember 1963 med mer enn 100 mill. kr. Videre skulle forretningsbankene i 1964 søke å holde sine beholdninger i utenlandsk valuta på et nivå som ikke var lavere enn pr. 31. desember 1962. Det ble dessuten lagt vekt på at den enkelte banks nettogjeld overfor utlandet, inklusive endossementsansvar ved vekselfinansiering, ikke burde økes utover nivået pr. 31. desember 1962. Forretningsbankene forpliktet seg dessuten til å holde sine beholdninger av stats- og statsgaranterte obligasjoner på samme nivå som pr. 31. desember 1963 og til å øke sine beholdninger av andre ihendehaverobligasjoner (obligasjoner etter rentelovens § 3). Etter avtalen fikk forretningsbankene adgang til å overføre en del av sine mer langsiktige utlån til spesielle låneinstitutter, som f. eks. A/S Forretningsbankenes Finansierings- og Eksportkredittinstitutt og A/S Næringskreditt, mot å overta obligasjoner fra disse institutter for tilsvarende beløp.

Til sammenlikning kan nevnes at kredittavtalen for 1963 forutsatte at forretningsbankenes utlån i norske kroner ikke skulle være

høyere enn 7 500 mill. kr. ved utgangen av 1963. Dessuten skulle utlånstallene ved utgangen av de enkelte måneder ikke overstige de tilsvarende tall for 1962 med mer enn 450 mill. kr. eller 6—7 prosent. Utlån i utenlandsk valuta skulle ikke stige med mer enn 175 mill. kr. utover nivået ved utgangen av 1962. Videre skulle beholdningene av stats- og statsgaranterte obligasjoner ikke reduseres i forhold til nivået pr. 31. desember 1962, og beholdningene av andre obligasjoner skulle økes med minst 50 mill. kr.

For sparebankene forutsatte kredittavtalen for 1964 at utlånene ved utgangen av dette år ikke skulle overstige 7 000 mill. kr. Dette svarer til en øking på 5—6 prosent i forhold til det utlånstallet pr. 31. desember 1963 som var antydet i avtalen for 1963, og det ble forutsatt en noenlunde jamn stigning gjennom året. Avtalen nevnte også at en senere ville ta opp til særskilt drøfting sparebankenes deltakelse i finansieringen av utbyggingen av distriktenes næringsliv. Videre skulle som en hovedregel beholdningene av stats- og statsgaranterte obligasjoner økes i gjennomsnitt med 30 prosent av stigningen i innskottene, eksklusive tillagte renter, og beholdningene av andre ihendehaverobligasjoner (rentelovens § 3) skulle stige med ca. 10 prosent av innskottsøkingen.

I avtalen for 1963 het det at utlånene pr. 31. desember 1963 ikke måtte være høyere enn 6 575 mill. kr., dvs. en øking på 6—7 prosent i forhold til tallet ved utgangen av 1962. Videre skulle i løpet av 1963 beholdningene av stats- og statsgaranterte ihendehaverobligasjoner økes med 25 prosent av innskottsøkingen, og avdrag på statslån skulle som i 1964, plasseres i statsobligasjoner.

Livsforsikringsselskapene påtok seg etter kredittavtalen for 1964 bl. a. å kjøpe nye statsobligasjoner for i alt 260 mill. kr. og å øke sine beholdninger av stats- og statsgaranterte obligasjoner med 225 mill. kr. Tallene var basert på en antatt øking i selskapenes forvaltningskapital i 1964 på 550 mill. kr., men avtalen inneholdt også særregler dersom stigningen i forvaltningskapitalen skulle avvike fra dette tall. Videre var det fastsatt spesielle regler for beregning av plasseringsforpliktelsene i tilfelle forvaltningskapitalen skulle øke ved at selskapene overtok aktiva fra private pensjonskasser og pensjonsfond.

Til sammenlikning kan det nevnes at livsforsikringsselskapene etter kredittavtalen for 1963 gikk med på med visse forbehold å tegne i nye statslån for 175 mill. kr. og å øke beholdningene av stats- og statsgaranterte obligasjoner med minst 150 mill. kr.

Foruten de bestemmelser i kredittavtalen som gjaldt utlån og plassering i ihendehaverobligasjoner, var det også i 1964 tatt med et avsnitt om emisjonskontrollen. Det het her at en ville ta sikte på at emisjonene av ihendehaverobligasjoner i 1964, eksklusive statsobligasjoner, ikke måtte overstige 950 mill. kr. I 1963 var det tilsvarende tall satt til 825 mill. kr. Disse tall omfatter også realkredittforeningenes og skipsfinansieringsinstituttenes kvoter som var fastsatt til 420 mill. kr. i 1964, mot 326 mill. kr. året før. Det ble videre forutsatt at forretningsbankene, sparebankene og livsforsikringsselskapene, som tidligere, ville medvirke ved emisjoner av ihendehaverobligasjoner som ble lagt ut til tegning etter rentelovens § 3. Kredittinstitusjonene ville også i 1964 få adgang til å tegne i to langsiktige statslån til henholdsvis 4½ % med diskontoklausul og 15 års løpetid og 5 % med 35 års løpetid til pari kurs.

På bakgrunn av at høykonjunkturen hadde økt i styrke siden retningslinjene for kredittpolitikken i 1964 ble vedtatt, uttalte Samarbeidsnemnda i et møte den 31. august 1964 bl. a. at finanspolitikken ut fra en konjunkturpolitisk vurdering burde ha vært vesentlig strammere enn tilfellet var. Dessuten ble det pekt på at utlånsøkingen i 1964 ikke måtte bli sterkere enn fastsatt i avtalen og at kredittinstitusjonene måtte oppfylle sine forpliktelser ved å øke beholdningene av ihendehaverobligasjoner. Det ble videre framhevet at en burde foreta en begrensning av kreditten i forbindelse med reising av kontor- og forretningsbygg til fordel for boligbygg. Samtidig rådet Samarbeidsnemnda til at den personlige sparing ble fremmet, dels ved at de eksisterende sparestimulerende ordninger ble gjort mer effektive og dels ved at en hevet grensene for skattefrihet for bankinnskott og for livsforsikringspremier.

Statsbankenes innvilgningsbudsjetter, som for årene 1962 og 1963 var på henholdsvis 936 mill. og 1 046 mill. kr., ble for 1964 satt til 1 158 mill. kr. Av stigningen i 1964 i forhold til året før falt 66 mill. kr. på Husbanken, 15 mill. kr. på Kommunalbanken og 10 mill. kr. på Bustadbanken. I tallene er ikke tatt med Postsparebankens utlån og de lån som Kommunalbanken har tatt opp i utlandet og som er lånt videre til I/S Øvre Otra (Brokke).

Utlånene til næringslivet og privatpersoner.

Den årlige øking i utlånene til næringslivet og privatpersoner fra finansinstitusjoner nådde et toppunkt i 1961 med 2 395 mill. kr. Utlånsøkingen avtok deretter både i 1962 og

Tabell 95. *Kapitaltilførsel til næringslivet*[1] *og privatpersoner. Mill. kr.*

	1958	1959	1960	1961	1962	1963 Hele året	1963 1.–3. kvartal	1964 1.–3. kvartal
Emisjoner av ihendehaverobligasjoner, netto[2]	160	293	275	304	358	384	[5] 262	592
I norske kroner	48	195	162	188	246	304	[5] 179	166
I utenlandsk valuta	112	98	113	116	112	80	[5] 83	[6] 426
Emisjoner av aksjer[3]	110	134	99	305	279	236	208	307
Utlånsøking fra finansinstitusjoner	1 170	1 570	2 053	2 395	2 213	2 069	1 875	2 081
Norges Bank	16	— 1	— 20	46	4	— 10	1	— 3
Postsparebanken	33	25	30	18	43	29	28	30
Statsbanker	410	424	504	601	595	704	487	488
Forretningsbanker	137	414	660	860	568	412	687	761
I norske kroner	117	231	556	478	441	406	663	756
I utenlandsk valuta	20	183	104	382	127	6	24	5
Sparebanker	277	363	422	367	454	484	399	377
Kredittforeninger o. l.	79	110	193	179	230	133	83	155
Livsforsikringsselskaper	218	235	264	324	319	317	190	273
Netto opplåning i utlandet[4]	790	645	4	787	829	679	[5] 600	[5] 400
Kapitaltilførsel i alt	2 230	2 642	2 431	3 791	3 679	3 368	2 945	3 380

[1] Inkl. kommunekasser. [2] Ekskl. statskassen og finansinstitusjoner. Avdrag er trukket fra [3] Ekskl. finansinstitusjoner. [4] Ekskl. ihendehaverobligasjonslån. [5] Anslag. [6] Herav Oslo kommune 287 mill. kr. og Bergen kommune 72 mill. kr.

i 1963 og utgjorde da henholdsvis 2 213 mill. og 2 069 mill. kr. (jfr. tabell 95). Nedgangen i utlånene i 1963 falt vesentlig på forretningsbankene og kredittforeningene, mens det var en markert øking i statsbankenes utlån. I 1964 har utlånsøkingen fra finansinstitusjonene vært atskillig større enn i de nærmest foregående år. I de tre første kvartaler av året økte således utlånene med 2 081 mill. kr., mens det i samme periode i 1963 bare var en øking på 1 875 mill. kr. Stigningen i 1964 i forhold til året før falt noenlunde likt på forretningsbankene, kredittforeningene og livsforsikringsselskapene, mens det var en mindre nedgang for sparebankene, og statsbankenes utlån var omtrent uendret fra året før (jfr. figur 39).

Utlånene fra forretningsbankene til næringslivet og privatpersoner økte i de tre første kvartaler 1964 med 761 mill. kr., mot 687 mill. kr. i samme tidsrom året før. Stigningen i 1964 falt praktisk talt i sin helhet på utlånene i norske kroner. Pr. 30. september 1964 var de samlede utlån fra forretningsbanker til næringslivet og privatpersoner 8 982 mill. kr. Ved utgangen av 1963 lå forretningsbankenes utlån i norske kroner ca. 100 mill. kr. lavere enn det maksimumsbeløp som var fastsatt i avtalen for 1963. I de tre første kvartaler av 1964 derimot lå de faktiske utlån i norske kroner fra forretningsbankene i alle

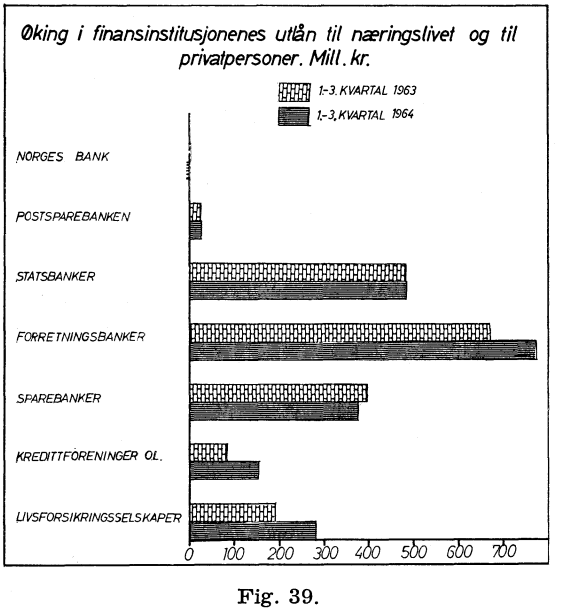

Fig. 39.

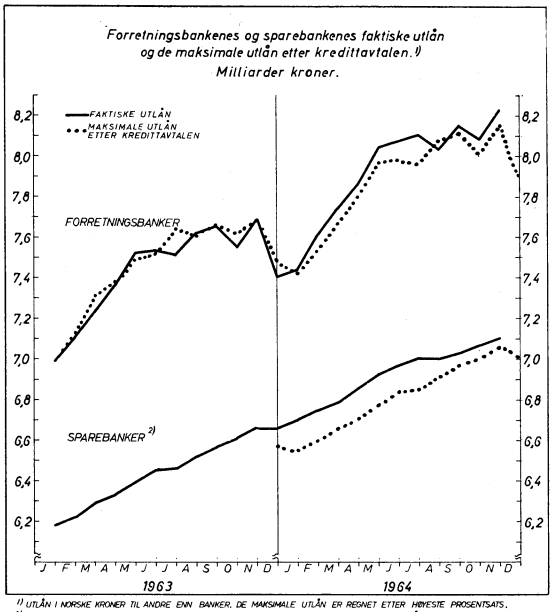

[1] UTLÅN I NORSKE KRONER TIL ANDRE ENN BANKER. DE MAKSIMALE UTLÅN ER REGNET ETTER HØYESTE PROSENTSATS.
[2] FOR SPAREBANKENE GÅ KREDITTAVTALEN FOR 1963 BARE MAKSIMUMSTALL FOR UTGANGEN AV ÅRET.

Fig. 40.

måneder, bortsett fra i august, noe over det nivå som avtalen for 1964 satte som øvre grense (jfr. figur 40). Pr. 30. september utgjorde disse utlån 8 151 mill. kr., eller 40 mill. kr. mer enn forutsatt i avtalen. I samme tidsrom hadde utlånene i utenlandsk valuta steget med bare 5 mill. kr. til 831 mill. kr., mens avtalen tillot en øking på 100 mill. kr. for hele året 1964. De månedlige bevegelser i forretningsbankenes samlede utlån til næringslivet og privatpersoner går fram av fig. 41.

[1] FØR EN BLOC-AVSKRIVNINGEN. INKL. UTLÅN I UTENLANDSK VALUTA.

Fig. 41.

I sparebankene viste utlånene i de tre første kvartaler av 1964 en stigning på 377 mill. kr., mot 399 mill. kr. i samme tidsrom året før. Pr. 30. september 1964 utgjorde de samlede utlån til næringslivet og privatpersoner 7 033 mill. kr. Sett i forhold til kredittavtalen lå sparebankenes utlån for alle måneder av 1964 over det maksimumsbeløp som var fastsatt, men overskridelsene var vesentlig mindre ved utgangen av 3. kvartal enn tidligere i året. Heller ikke for 1963 oppfylte sparebankene fullt ut sine forpliktelser etter avtalen. Når sparebankene under ett har hatt større problemer enn forretningsbankene med å oppfylle utlånskravene i kredittavtalen, kommer dette trolig av det store antall sparebanker.

Statsbankene økte sine utlån i 1.—3. kvartal 1964 med 488 mill. kr. til 9 116 mill. kr. ved utgangen av september. I dette beløp er inkludert et dollar-lån på i alt 72 mill. kr. som Kommunalbanken tok opp i London i januar 1964, og som banken har lånt videre til utbygging av I/S Øvre Otra (Brokke). Utlånene fra statsbankene ble ellers som vanlig finansiert ved lån i statskassen.

Utlånene fra kredittforeninger o. l. steg i de tre første kvartaler av 1964 med 155 mill. kr. og utgjorde 2 487 mill. kr. pr. 30. september. I samme tidsrom året før var det en øking på 83 mill. kr. At stigningen ble såpass mye større i 1964, skyldtes bl. a. at skipsfinansieringsinstituttene i 1963 tok opp enkelte store lån som først i 1964 er blitt brukt til utlån. Av utlånsøkingen i januar—september fra kredittforeningene falt 59 mill. kr. på realkredittforeningene og 92 mill. kr. på skipsfinansieringsinstituttene. Utlånene fra kredittforeninger o. l. ble som vanlig for størstedelen finansiert ved opptak av ihendehaverobligasjonslån.

Livsforsikringsselskapenes utlån viste i 1.—3. kvartal 1964 en stigning på 273 mill. kr. til 3 513 mill. kr. ved utgangen av september. I samme periode i 1963 gikk utlånene opp med 190 mill. kr. Den større utlånsøking i 1964 har bl. a. sammenheng med at livsforsikringsselskapene også i 1964 har overtatt en del private pensjonskasser og pensjonsfond. Disse midler var allerede fra før plassert i utlån og ihendehaverobligasjoner etc.

Foruten de kredittinstitusjoner som er nevnt foran, finnes det en rekke andre innenlandske finansinstitusjoner som yter lån til næringslivet og privatpersoner. Det kan nevnes at de private pensjonskasser og pensjonsfond ved utgangen av 1963 hadde lånt ut 1 238 mill. kr., og i tillegg hadde beholdninger av ihendehaverobligasjoner for 560 mill. kr. På samme tidspunkt utgjorde ut-

lånene fra skadeforsikringsselskapene 422 mill. kr. og deres beholdninger av ihendehaverobligasjoner 278 mill. kr. Fellesordningen for Tariffestet Pensjon (FTP) hadde utlån og beholdninger av ihendehaverobligasjoner for i alt 105 mill. kr. For FTP var det for årene 1963 og 1964 sluttet en avtale med myndighetene om at denne institusjon skulle tilføre næringslivet midler ved å kjøpe ihendehaverobligasjoner utstedt av kredittinstitusjoner og andre. Av andre finansinstitusjoner kan det nevnes at de private finansforretninger etter oppgaver som Byrået har hentet inn, ved utgangen av 1963 hadde en samlet utlånsmasse på 405 mill. kr., dvs. en øking på 9 mill. kr. fra året før. Endelig kan det nevnes at Distriktenes utbyggingsfond pr. 31. desember 1963 hadde lånt ut 167 mill. kr. og dessuten hadde gitt garantitilsagn for vel 170 mill. kr. Ved utgangen av 1964 ble de tilsvarende tall av Fondet anslått til henholdsvis 166 mill. og 185 mill. kr.

I tillegg til de lån som næringslivet og privatpersoner tar opp innenlands, kommer de lån som blir tatt opp direkte i utlandet. For de tre første kvartaler av 1964 var nettooppløningen i utlandet til næringslivet anslått til 400 mill. kr., mot 600 mill. kr. i samme tidsrom 1963. Ved utgangen av 1963 utgjorde de samlede lån i utlandet til næringslivet nesten 6 800 mill. kr., og av dette falt 5 880 mill. kr. på rederier. I tallene for lån i utlandet er ihendehaverobligasjonslån og lån som er tatt

Tabell 96. *Utlån fra innenlandske finansinstitusjoner*[1]. *Endringstall. Mill. kr.*

Låntakere	1962		1963		1964
	1. halvår	2. halvår	1. halvår	2. halvår	1. halvår
A. Offentlig forvaltning	175	78	77	76	106
1. Statskassen	135	45	40	20	40
2. Sosiale trygder	–	–	1	— 1	1
3. Kommunekasser	40	33	36	57	65
B. Finansinstitusjoner	115	— 110	65	— 63	135
1. Statsbanker	33	— 34	9	— 4	9
2. Forretnings- og sparebanker	67	— 66	53	— 57	120
3. Kredittforeninger o. l. og forsikring	15	— 10	3	— 2	6
C. Andre innenlandske låntakere[2]	1 393	746	1 289	686	1 599
1. Jordbruk og skogbruk	55	— 11	89	89	102
2. Fiske m. v.	79	36	— 1	— 7	21
3. Hvalfangst	1	— 4	1	— 2	1
4. Industri og bergverksdrift	404	135	204	18	378
5. Bygge- og anleggsvirksomhet	31	16	24	— 5	34
6. Kraft- og vannforsyning	27	49	75	38	102
7. Varehandel	127	— 45	276	— 26	210
8. Boliger, forretningsbygg til utleie	402	504	470	448	454
9. Sjøtransport	185	— 55	14	— 136	133
10. Annen samferdsel	26	— 1	18	13	32
11. Annen tjenesteyting	12	41	25	37	43
12. Andre næringer	16	21	11	75	— 14
13. Private forbrukere	28	60	83	144	103
D. Utenlandske låntakere	16	— 17	11	17	— 12
Utlån i alt	1 699	697	1 442	716	1 828

[1] Omfatter foruten banker også kredittforeninger o. l. og livsforsikringsselskaper. Utlån i utenlandsk valuta er med. [2] Inkl. statsforetak og kommuneforetak.

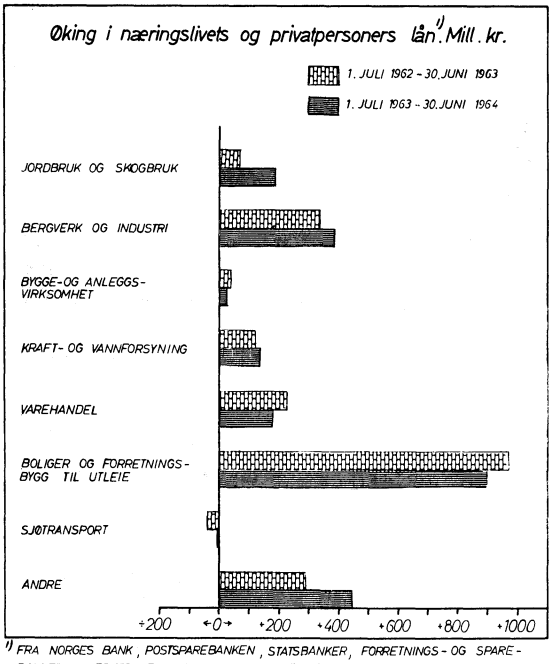

Fig. 42.

opp i utlandet av norske banker, og som er lånt videre til norske bedrifter, ikke tatt med.

Den samlede tilførsel av lånemidler, eksklusive ihendehaverobligasjoner, til næringslivet og privatpersoner fra de innenlandske finansinstitusjoner utgjorde 2 285 mill. kr. i perioden 1. juli 1963 til 30. juni 1964, mot 2 035 mill. kr. i samme tidsrom 1962—63 (jfr. tabell 96). Av utlånsøkingen i 1963—64 gikk 902 mill. kr. til boliger og forretningsbygg til utleie, 396 mill. kr. til industri og bergverksdrift, 191 mill. kr. til jord- og skogbruk og 184 mill. kr. til varehandel (jfr. figur 42). Lån til private forbrukere, som bl. a. omfatter studieelån og lån til innskott i boliger, steg med 247 mill. kr. Til rederier var det en øking i utlånene på 133 mill. kr. i første halvår 1964, mens det var en nedgang på omtrent samme beløp i annet halvår 1963.

Obligasjonsmarkedet.

Den samlede ihendehaverobligasjonsgjeld utgjorde 14 949 mill. kr. ved utgangen av 3. kvartal 1964, dvs. en stigning på 1 229 mill. kr. fra begynnelsen av året (jfr. tabell 97). For hele året 1963 var stigningen på 1 235 mill. kr. Av obligasjonsgjelden pr. 30. september 1964 var 2 861 mill. kr. tatt opp i utenlandsk valuta. Statskassen hadde obligasjonslån for i alt 7 074 mill. kr., kommunekasser og kommuneforetak for 2 547 mill. kr., kredittforeninger o. l. for 2 428 mill. kr. og det private næringsliv for 1 348 mill. kr. Av den samlede ihendehaverobligasjonsgjeld ved utgangen av 3. kvartal hadde staten garantert for vel 1 800 mill. kr.

Som nevnt foran tok en i kredittavtalen for 1964 sikte på at de samlede innenlandske bruttoemisjoner av ihendehaverobligasjoner, eksklusive statslån, ikke skulle overstige 950 mill. kr. i løpet av året. De faktiske innenlandske emisjoner — statslån ikke medregnet — utgjorde i alt 575 mill. kr. i de tre første kvartaler av 1964 (jfr. tabell 97). I perioden januar—september 1964 ble det i alt emittert obligasjoner for 1 076 mill. kr. på det innenlandske marked og for 700 mill. kr. i utlandet. De tilsvarende tall i samme periode året før var henholdsvis 1 097 mill. og 603 mill. kr. For de enkelte grupper av låntakere er det forholdsvis små endringer i de innenlandske emisjonene fra 1963 til 1964. Størst avvik viste kredittforeningene, som i 1964 emitterte obligasjoner for 50 mill. kr. mer enn i året før. Økingen her falt for en vesentlig del på skipsfinansieringsinstituttene, idet disse emitterte obligasjoner for vel 160 mill. kr. i løpet av de tre kvartalene. Selv om utlånsrammen etter kredittavtalen for 1964 ble økt i forhold til tidligere år for emisjoner av ihendehaverobligasjoner, var det en rekke nye industri- og kraftverksprosjekter som måtte utsettes, fordi de ikke kunne bli finansiert på det innenlandske obligasjonsmarked i 1964.

Emisjonene i utenlandsk valuta i 1964 var for statskassens vedkommende betydelig lavere enn året før. Ved utgangen av september 1964 hadde staten tatt opp bare ett obligasjonslån i utlandet, tilsvarende 179 mill. kr., mot fire lån på i alt 432 mill. kr. på samme tidspunkt i 1963. For kommunekasser var det derimot en stigning fra 72 mill. kr. i 1963 til 307 mill. kr. i 1964. Det private næringsliv hadde pr. 30. september 1964 tatt opp obligasjonslån i utlandet for i alt 86 mill. kr., mens de ikke hadde noen slike låneopptak i samme periode året før. En oversikt over større obligasjonsemisjoner i tidsrommet 1. oktober 1963 til 31. oktober 1964 er gitt i tabell 98.

Den nominelle gjennomsnittsrente for ihendehaverobligasjoner emittert innenlands i 1963 var 5,04 %, dvs. omtrent som året før. Lånene til statskassen lå i gjennomsnitt på 4,71 %, til statsforetak på 5 % og til kommunekasser og -foretak på 5,44 %, mens lånene til det private næringsliv kom opp i 5,65 % i gjennomsnitt. I løpet av de tre første kvartaler av 1964 var det ingen vesentlige endringer i det nominelle rentenivå for emisjoner av ihendehaverobligasjoner på det

Tabell 97. *Ihendehaverobligasjonsgjelden. Emisjoner og total gjeld. Mill. kr.*

Låntakere	Emittert			Obligasjonsgjeld i alt[1]		
	1963		1/1—30/9—64	31/12—62	31/12—63	30/9—64
	Hele året	1/1—30/9				
A. Obligasjoner i norske kroner	1 434	1 097	1 076	10 787	11 495	12 088
1. Statskassen	598	538	501	5 276	5 510	5 752
2. Kommunekasser	49	7	23	501	511	505
3. Statsbanker	—	—	—	629	586	560
4. Forretningsbanker	—	—	—	17	9	7
5. Kredittforeninger o. l.	358	251	301	1 972	2 191	2 405
6. Statsforetak	170	95	58	579	737	787
7. Kommuneforetak	82	43	65	959	992	1 024
8. Andre norske sektorer	177	163	128	854	959	1 048
B. Obligasjoner i utenlandsk valuta	620	603	700	1 698	2 225	2 861
1. Statskassen	434	432	179	813	1 180	1 322
2. Kommunekasser	72	72	307	408	474	768
3. Statsbanker	86	86	71	22	102	172
5. Kredittforeninger o. l.	—	—	—	25	25	23
6. Statsforetak	13	13	—	13	26	26
7. Kommuneforetak	—	—	57	207	199	250
8. Andre norske sektorer	15	—	86	210	219	300
C. Obligasjoner i alt	2 054	1 700	1 776	12 485	13 720	14 949

[1] Inkl. oppkjøpte egne obligasjoner.

innenlandske marked. For obligasjonslån tatt opp i utlandet var vilkårene stort sett mindre gunstige enn på det norske marked. Den gjennomsnittlige nominelle rente for alle emisjoner i utlandet i 1963 var således 5,17 %, og emisjonskursen var for ett enkelt lån helt nede i 97 ½ (statens 5 ½ % lån i USA). I 1964 lå det nominelle rentenivå for de utenlandske lån enda høyere enn året før. Trondheim kommune tok således opp et lån i Sverige til 6 ¼ % rente og pari kurs, mens Oslo kommune lånte i Vest-Tyskland til 6 % rente og kurs 99 ½ og A/S Tyssefaldene i Storbritannia til samme vilkår. Statens lån i Storbritannia med 20 års løpetid ble lagt ut til 5 ½ % rente med en emisjonskurs på 98 ¼. Et nytt trekk ved det internasjonale lånemarked i de senere år er at det har vokset fram et spesielt dollarmarked i Europa, det såkalte Euro-dollarmarked. Dette marked har sammenheng med at store dollarbeholdninger er oppsamlet i europeiske finansinstitusjoner bl. a. på grunn av forskjellen i innskottsrenten i amerikanske og europeiske banker. Disse midler ble i den første tiden vesentlig plassert i kortsiktige lån, men i 1964 er det også blitt ytet langsiktige lån. I løpet av de ti første måneder av 1964 ble det således i tillegg til vanlige obligasjonslån i långiverlandets valuta tatt opp 6 slike dollarlån på det europeiske marked av norske låntakere. Både statens og A/S Tyssefaldenes lån i Storbritannia, som er nevnt ovenfor, var således tatt opp i dollar. Også dollarlånene til Bergen kommune og det lån som Kommunalbanken tok opp til utbyggingen av Brokke, ble tatt opp i London. Dessuten tok Kraftlaget Opplandskraft opp et dollarlån i Nederland. Oslo kommune tok i tillegg til lånet i Vest-Tyskland opp to utenlandske lån, som begge var på 15 mill. $. Det ene ble lagt ut i London til 5 ¾ % rente og kurs 99, mens det andre ble lagt ut i USA til 5 ½ % rente og kurs 98 4/5. Løpetiden for de to lån var henholdsvis 15 og 20 år. En viser for øvrig til tabell 98.

Etterspørselen etter obligasjoner på det innenlandske marked viste i de tre første kvartaler av 1964 omtrent samme mønster som året før. De fleste av lånene til det private næringsliv, som ble lagt ut til nominell rente

Tabell 98. *Større obligasjonsemisjoner i tiden 1. oktober 1963—31. oktober 1964.*

Utsteder	År	Beløp	Rentesats	Løpetid	Emisjonskurs
		Mill.kr.	Pst.	År	Pst.
A. *Emisjoner i norske kroner:*					
1. Statskassen	1964	50,0	4 ¼	5	100
» premieobligasjoner	1964	50,0	3 ½	15	100
»	1964	56,9	4 ½	15	100
»	1964	303,7	5	35	100
2. Kommunekasser:					
Oslo kommune	1963	30,0	5 ½	20	100
Sør-Trøndelag fylke	1963	12,0	5 ½	20	100
Fana kommune	1964	10,0	5 ¼	12	100
3. Kredittforeninger:					
De Norske Bykredittforeninger	1964	36,9	5	39	96 ½—97
A/S Forretningsbankenes Finansierings- og Eksportkredittinstitutt	1963	11,7	5	8	100
— » —	1964	29,3	5 3/8	15	100
Norges Hypotekforening for Næringslivet	1964	56,2	5	19	94 ½—95 ¼
Norsk Skibs hypothekbank A/S	1964	40,0	5 ¾	10	100
A/S Næringskreditt	1964	19,8	5 ½	15	99 ¼—99 ¾
Redernes Skibskreditforening	1964	24,4	5 ¾	10	100
A/S Låneinstituttet for skipsbyggeriene mot 2. pr. pant i skip (statsgarantert)	1963	30,0	4 ¼	5	100
— » —	1964	40,0	5	25	100
4. Statsforetak:					
A/S Norsk Jernverk (statsgarantert)	1964	50,0	5	25	100
Norsk Koksverk A/S »	1964	25,0	5	25	100
5. Kommuneforetak:					
Kraftlaget Opplandskraft	1963	20,0	5 ½	20	100
I/S Øvre Otra (Brokke)	1964	25,0	5 ½	20	100
6. Andre norske sektorer:					
A/S Bjølvefossen	1963	15,0	5 ¾	20	100
A/S Dalen Portland Cementfabrik	1964	25,0	5 ¾	20	100
A/S Follum Fabrikker	1963	30,0	5 ¾	20	100
A/S Norsk Aluminium Company	1964	20,0	5 ¾	18	100
Røldal-Suldal Kraft A/S	1964	35,0	5 ½	20	100
B. *Emisjoner i utenlandsk valuta:*					
1. Statskassen, $-lån i Storbritannia	1964	179,0	5 ½	20	98 ¼
2. Kommunekasser:					
Oslo kommune, $-lån i Storbritannia	1964	107,4	5 ¾	15	99
» » lån i Vest-Tyskland	1964	72,2	6	15	99 ½
» » lån i USA	1964	107,4	5 ½	20	98 4/5
Trondheim kommune, lån i Sverige	1964	20,7	6 ¼	20	100
Bergen kommune, $-lån i Storbritannia	1964	71,6	5 ½	20	99
3. Statsbanker:					
Norges Kommunalbank, $-lån i Storbritannia (Brokke-lånet)	1964	71,6	5 ¾	20	99 ½
4. Kommuneforetak:					
Bergenshalvøens komm. kraftselskap, lån i Sveits	1964	7,5	5	15	100
Kraftlaget Opplandskraft, $-lån i Nederland	1964	13,9	5 ¾	20	99
5. Andre norske sektorer:					
A/S Norsk El ktrisk & Brown Boveri, lån i Sveits	1964	15,0	5	15	100
Saugbruksforeningen, lån i Sveits	1963	15,0	4 ¾	18	99
A/S Tyssefaldene, $-lån i Storbritannia	1964	71,6	6	20	99 ½

Tabell 99. *Netto endring i beholdningene av ihendehaverobligasjoner. Mill. kr.*

Långivergrupper	Jan. – des. 1963			Jan. – sept. 1963			Jan. – sept. 1964		
	Stats- og statsgaranterte obligasjoner	Andre obligasjoner	Obligasjoner i alt	Stats- og statsgaranterte obligasjoner	Andre obligasjoner	Obligasjoner i alt	Stats- og statsgaranterte obligasjoner	Andre obligasjoner	Obligasjoner i alt
1. Forretningsbanker	62	36	98	64	16	80	73	21	94
2. Sparebanker	57	— 3	54	57	10	67	15	3	18
3. Livsforsikringsselskaper	125	59	184	88	73	161	96	68	164
I alt	244	92	336	209	99	308	184	92	276

5 ¾ % og pari kurs, ble til dels sterkt overtegnet. Enkelte 5 ½ % lån, som f. eks. lånene til Røldal-Suldal Kraft A/S og I/S Øvre Otra, fikk derimot liten oppslutning, slik at garantistene måtte overta det meste av lånene. Lån med statsgaranti, som A/S Norsk Jernverks og Norsk Koksverk A/S's 5 % lån, var det som vanlig stor etterspørsel etter. Av statskassens innenlandske lån som ble tatt opp i tidsrommet januar—september 1964, ble ett lån til 4 ¼ % på 50 mill. kr. og ett til 4 ½ % på 20 mill. kr. lagt ut til offentlig tegning i april. Bortsett fra premieobligasjonslånet av februar 1964, ble statslånene ellers i denne perioden plassert direkte i banker og forsikringsselskaper. Forretningsbankene kjøpte i dette tidsrom nye statsobligasjoner for i alt 81 mill. kr., mens deres beholdninger av stats- og statsgaranterte obligasjoner økte med 73 mill. kr. (jfr. tabell 99). Samtidig steg forretningsbankenes beholdninger av andre ihendehaverobligasjoner (§ 3-lån) med 21 mill. kr. I samme tidsrom overtok sparebankene nye statsobligasjoner for i alt 61 mill. kr., mens beholdningene av stats- og statsgaranterte obligasjoner gikk opp med 15 mill. kr. og av andre ihendehaverobligasjoner med 3 mill. kr. Livsforsikringsselskapene kjøpte i de tre første kvartaler av 1964 nye statsobligasjoner for 111 mill. kr. og økte samtidig sine beholdninger av stats- og statsgaranterte obligasjoner med 96 mill. kr.,mens beholdningene av § 3-obligasjoner steg med 68 mill. kr. Videre overtok Postgiroen i 1.—3. kvartal 1964 nye statsobligasjoner for 90 mill. kr. og Postsparebanken for 80 mill. kr.

Aksjemarkedet.

Ved utgangen av 1963 utgjorde den samlede aksjekapital for norske selskaper vel 5 300 mill. kr. til pålydende verdi. Rundt 700 mill. kr. falt på banker og forsikringsselskaper, 4 000 mill. kr. på andre private selskaper, og vel 550 mill. kr. på statsforetak. Av den totale aksjekapital var aksjer for 664 mill. kr. pålydende på utenlandske hender.

Emisjonene av aksjer, som i en rekke år har svinget mellom 120 mill. og 160 mill. kr. pr. år, har fra 1961 av utgjort rundt 350 mill. kr. i året. I 1963 ble det således emittert aksjer for i alt 335 mill. kr. Av dette falt 132 mill. kr. på industri og bergverk, 99 mill. kr. på banker og andre finansinstitusjoner og 43 mill. kr. på sjøfart. I løpet av de tre første kvartaler av 1964 utgjorde emisjonene rundt 360 mill. kr., mot 270 mill. kr. i samme periode året før. Også i 1964 falt en vesentlig del av emisjonene på industrien. Av større aksjeemisjoner i dette tidsrom kan nevnes Norsk Hydros utvidelse av aksjekapitalen med vel 82 mill. kr. til 320 mill. kr. Videre la Sør-Norge Aluminium ut til tegning 50 mill. kr. i tillegg til de 50 mill. kr. som ble tegnet i 1962 og 1963. Innenfor sjøfarten ble det i 1964 tegnet aksjer for 20 mill. kr. i A/S Sigbulk, for 7,5 mill. kr. i A/S Uller og for 7 mill. kr. i Skips A/S Autotransport. Ved disse tre aksjeemisjoner var oppslutningen fra publikums side meget stor, og tegningene ble til dels sterkt redusert. Av andre større emisjoner i 1964 kan nevnes Forsikrings A/S Vesta på vel 20 mill. kr.

En medvirkende årsak til den store øking i aksjeemisjonene i 1964 sammenliknet med

året før er antakelig loven av 21. juni 1963 som på visse vilkår gav aksjeselskaper fritakelse for statsskatt på utbytte ved nytegning av aksjekapital. Loven tok sikte på å øke interessen for å skaffe midler til næringslivet ved aksjetegning i stedet for ved låneopptak, og på den måten øke egenkapitalen i bedriftene.

Aksjekursene som ifølge Statistisk Sentralbyrås aksjeindeks viste et fall fra 305 i august 1961 til et bunnpunkt på 221 i april 1963, har siden steget en del, slik at indeksen ved utgangen av 1963 lå på 248. I de to første kvartaler av 1964 har aksjekursene falt jamt fra 252 i januar til 233 i juni, mens 3. kvartal igjen har vist stigning til 253 i september. Ellers har aksjekursene i Norge i de senere år stort sett fulgt samme mønster som i de andre vest-europeiske land.

Innskottsutviklingen i bankene.

De samlede innskott i bankene fra næringslivet og privatpersoner steg i 1963 med 1 219 mill. kr. og utgjorde 18 649 mill. kr. ved utgangen av året. Av dette falt 9 342 mill. kr. på sparebankene, 7 240 mill. kr. på forretningsbankene, 1 046 mill. kr. på Postgiroen og 1 021 mill. kr. på Postsparebanken (jfr. figur 43). I de tre første kvartaler av 1964 steg innskottene i bankene med i alt 733 mill. kr., mens det i samme periode året før var en stigning på 279 mill. kr. og i 1962 på 385 mill. kr. Innskottsøkingen i 1964 falt for størstedelen på forretningsbankene, idet innskottene her gikk opp med 535 mill. kr. I sparebankene var det en øking på 269 mill. kr. og i Postsparebanken

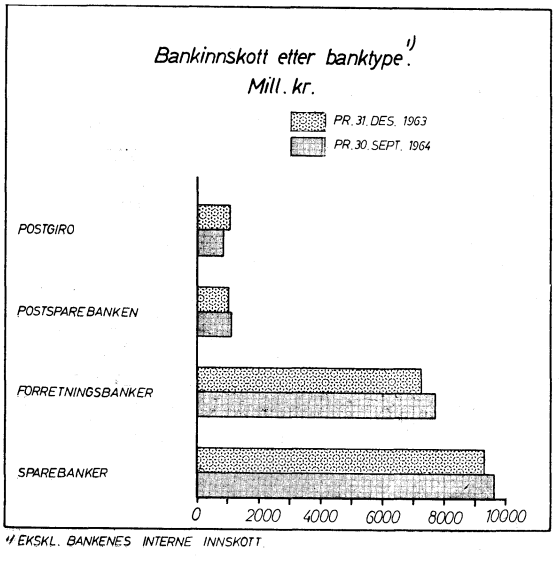

[1] EKSKL. BANKENES INTERNE INNSKOTT

Fig. 43.

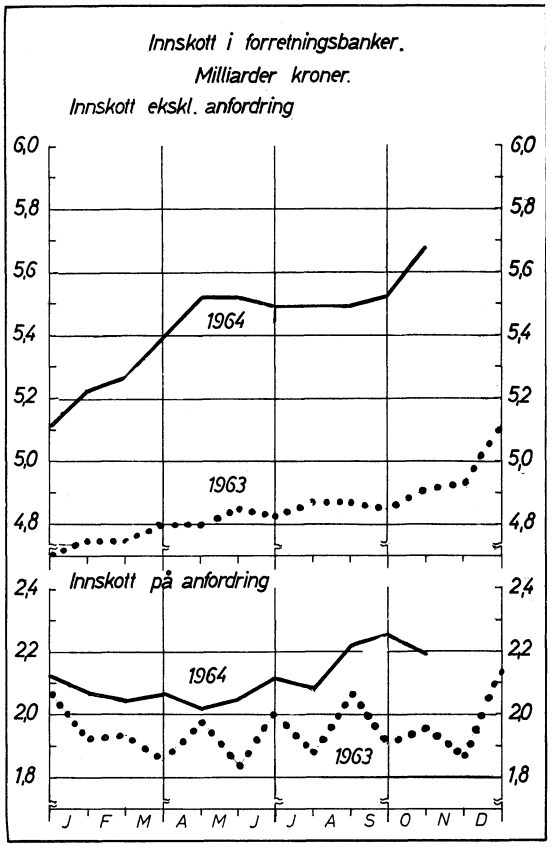

Fig. 44.

på 108 mill. kr., mens Postgiroen viste en nedgang på 179 mill. kr. Den usedvanlig sterke øking i innskottene hos forretningsbankene i 1964 må antas å ha sammenheng med bedringen i skipsfartens fraktinntekter og ekspansjonen i vareeksporten. Av innskottsøkingen i forretningsbankene falt 127 mill. kr. på innskott på anfordring og 408 mill. kr. på tidsinnskottene. De månedlige bevegelser i forretningsbankenes innskott fra publikum viser et vesentlig annet mønster enn i tidligere år (jfr. figur 44). For innskott på anfordring var det stort sett nedgang i de fire første måneder av 1964, mens det i august—september var en stigning på hele 181 mill. kr. Et karakteristisk trekk ved disse innskottene var at bevegelsene i 1964 var langt mer dempet enn i foregående år. Den typisk «sagtakkede» form som innskottsbevegelsene har vist tidligere, har sammenheng med skatteterminenes forfall. For tidsinnskottene i forretningsbankene var det en stigning i perioden januar—april 1964 på hele 407 mill. kr., mens disse innskott i resten av perioden fram til 30. september holdt seg noenlunde konstant. Av økingen i tidsinnskottene i 1.—3. kvartal falt 152 mill. kr. på innskott på sparevilkår,

108 mill. kr. på 9 måneders oppsigelse og 87 mill. kr. på termininnskott. For sparebankene var bevegelsene i innskottene i de tre første kvartaler av 1964 stort sett som i foregående år. Økingen falt i sin helhet på tidsinnskottene. Innskott på 9 måneders oppsigelse økte med 220 mill. kr. og på sparevilkår med 112 mill. kr. i løpet av perioden, mens innskott på 6 måneders oppsigelse falt med 79 mill. kr. Det kan være av interesse å peke på at av en total innskottsøking i forretnings- og sparebankene fra næringslivet og privatpersoner i 1.—3. kvartal 1964 på 804 mill. kr., falt hele 328 mill. kr. på innskott på 9 måneders oppsigelse.

Likviditetsutviklingen.

Statens og Norges Banks virksomhet i 1963 førte til en vesentlig større tilførsel av likvider til bankene og publikum enn i året før. I 1963 var således den samlede likviditetstilførsel 326 mill. kr., mot 188 mill. kr. i 1962 (jfr. tabell 100). Statens inndragning før lånetransaksjoner gikk ned fra 287 mill. kr. i 1962 til 135 mill. kr. i 1963. I de tre første kvartaler av 1964 var det en samlet inndragning av likvider ved staten og Norges Bank på 38 mill. kr., mot 154 mill. kr. i samme periode året før. Ved sammenlikning av tallene for de tre første kvartaler med tall for hele året bør en merke seg at det vanligvis skjer en større tilførsel av likvider fra staten i 4. kvartal. Dette henger bl. a. sammen med at utbetalingene på lån til statsbankene for en stor del foregår mot slutten av året. Inndragningen av likvider ved statens transaksjoner i 1.—3. kvartal 1964 utgjorde 177 mill. kr., dvs. omtrent som foregående år. Statens innenlandske låneopptak var i samme periode i begge år rundt 640 mill. kr. For Norges Banks vedkommende var det i de tre første

Tabell 100. *Likviditetstilførsel (inndragning—) ved statens og Norges Banks virksomhet. Mill. kr.*

	Jan.—des. 1962	Jan.—des. 1963	Jan.—sept. 1963	Jan.—sept. 1964
A. Staten:				
1. Tilførsel før lånetransaksjoner	— 287	— 135	— 101	— 105
2. Utlån til statsbankene	663	652	308	340
3. Avdrag på innenlandsk statsgjeld	344	344	245	230
4. Statens innenlandske låneopptak	— 615	— 653	— 640	— 642
Likviditetstilførsel fra staten, i alt	105	208	— 188	— 177
B. Norges Bank:				
1. Norges Banks netto valutakjøp fra bankene og publikum	79	151	48	151
2. Netto øking ved utlån etc. fra Norges Bank	7	—	24	58
3. Netto øking i beholdning av norske verdipapirer	— 3	28	23	18
4. Båndlagte midler	—	— 61	— 61	— 88
Likviditetstilførsel fra Norges Bank, i alt	83	118	34	139
C. Samlet likviditetstilførsel fra staten og Norges Bank (A + B)	188	326	— 154	— 38
Av dette ved:				
1. Endring i seddelomløpet	245	229	— 19	22
2. Endring i bankenes folio i Norges Bank	— 91	75	— 165	— 109
3. Endring i bankenes beholdninger av statskasseveksler	22	— 26	— 10	— 7
4. Annet	12	48	40	56

kvartaler av 1964 en tilførsel av likvider på 139 mill. kr., mot 34 mill. kr. i samme tidsrom 1963. Økingen i 1964 falt for en vesentlig del på Norges Banks nettokjøp av valuta fra bankene og publikum, idet disse kjøp steg fra 48 mill. kr. i 1.—3. kvartal 1963 til 151 mill. kr. i 1964. Stigningen i valutakjøpene har sammenheng med oppgangen i fraktinntektene og i vareeksporten. Inndragningen av likvider ved midler som er båndlagt i Norges Bank, utgjorde 88 mill. kr. i 1964, mot 61 mill. kr. i foregående år. Disse beløp er satt inn i Norges Bank med hjemmel i lov av 14. desember 1962 om skattefrie avsetninger til investeringsfond m. v. En undersøkelse som ble foretatt av Norges Bank, viste at rundt 40 prosent av de skattefrie avsetningene pr. 31. oktober 1964 falt på industri og bergverk, 30 prosent på varehandel og 12 prosent på rederier o. l. Vel 40 prosent av avsetningene var foretatt av næringsdrivende i Oslo.

De likvide beholdninger i forretnings- og sparebankene (kassebeholdning, innskott i Norges Bank, postgiroinnskott og statskasseveksler) utgjorde ved utgangen av september 1964 988 mill. kr., mot 759 mill. kr. på samme tidspunkt året før(jfr. figur 45). Beholdningene viste i de fire første måneder av 1964 stort sett samme nedgang som i tilsvarende periode året før, men i resten av perioden fram til utgangen av 3. kvartal var økingen i de likvide beholdninger sterkere i 1964 enn i 1963. For alle ni måneder lå nivået over de tilsvarende tall i 1963. Stigningen i 1964 må ses i sammenheng med den store innskottsøking som har funnet sted i forretningsbankene i løpet av året og med de begrensninger som kredittavtalen setter for bankenes utlån. Økingen kan antakelig også for en del tilskrives de strengere likviditetskrav som de nye banklover av 24. mai 1961 satte. De bestemmelser som gjaldt bankenes likviditet (§ 22 i loven for forretningsbanker og § 27 i loven for sparebanker), trådte nemlig i kraft først i januar 1964, idet bankene fikk en frist på to år til å tilpasse seg de nye bestemmelser, som på flere måter betydde en skjerpelse av likviditetskravene i forhold til de gamle banklover. Blant annet kan bankene etter de nye lover ikke regne andre obligasjoner enn stats- og statsgaranterte med til de likvide reserver.

Publikums beholdninger av likvide midler (seddel- og skillemyntomløpet minus bankenes kassebeholdninger, pluss bankinnskott fra næringslivet og privatpersoner) var ved utgangen av 3. kvartal 1964 23 799 mill. kr., mot 21 841 mill. kr. på samme tidspunkt året før (jfr. figur 46). Av beholdningene i 1964 var 4 417 mill. kr. sedler og skillemynt. I løpet av de tre første kvartaler av 1964 var det en stigning i publikums likvide beholdninger på 821 mill. kr., mot bare 300 mill. kr. i samme tidsrom i 1963. Den store økingen i 1964 skriver seg først og fremst fra den sterke

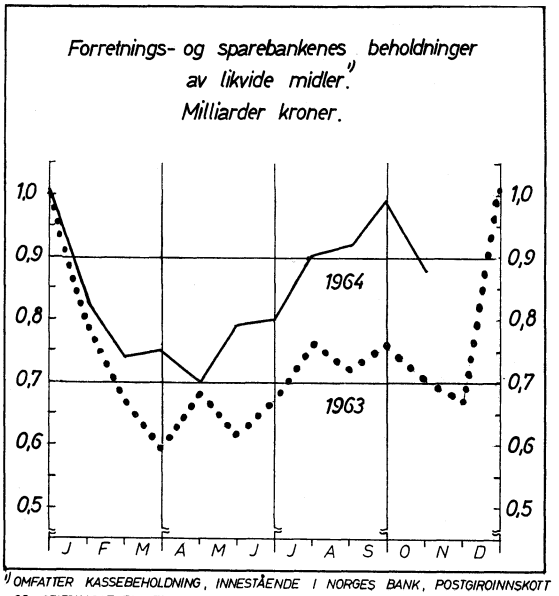

[1] OMFATTER KASSEBEHOLDNING, INNESTÅENDE I NORGES BANK, POSTGIROINNSKOTT OG STATSKASSEVEKSLER.

Fig. 45.

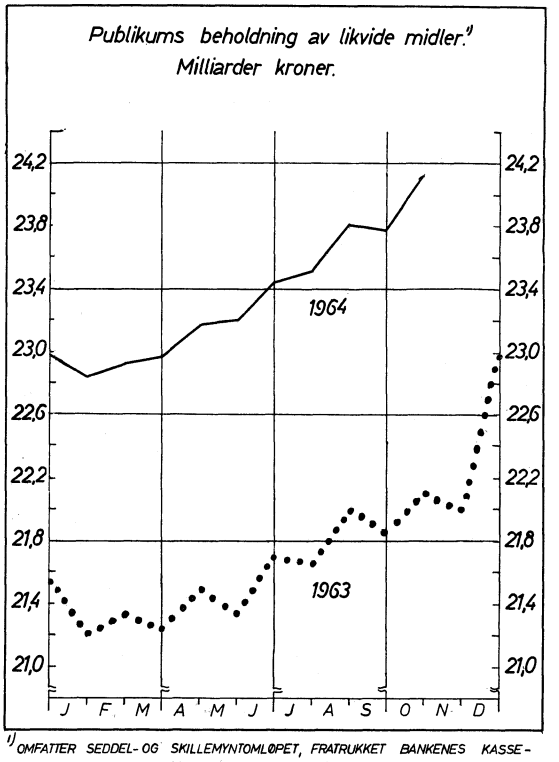

[1] OMFATTER SEDDEL- OG SKILLEMYNTOMLØPET, FRATRUKKET BANKENES KASSEBEHOLDNING, PLUSS BANKINNSKOTT FRA NÆRINGSLIVET.

Fig. 46.

veksten i innskottene fra næringslivet og privatpersoner, som ble nærmere omtalt i avsnittet foran om innskottsutviklingen. Bevegelsene i publikums likvide beholdninger over året viste stort sett en jamn øking i 1964, idet de typiske «sagtakker» som har preget denne utvikling tidligere, så å si er jamnet ut i 1964. Dette har igjen sammenheng med den endring som er foregått for innskottene på anfordring i forretningsbankene, og som er omtalt tidligere.

Avbetalingshandelen.

Konsumkredittene i Norge har et beskjedent omfang i forhold til de fleste vest-europeiske land og Sambandsstatene. Noen fullstendig statistikk over de samlede konsumkreditter i Norge foreligger ikke, men Statistisk Sentralbyrå utgir en kvartalsstatistikk over kreditter knyttet til avbetalingskontrakter (jfr. tabell 101). Disse oppgaver, som bygger på diskonterte kontrakter, omfatter imidlertid også avbetalingskreditter til produksjonsutstyr. De samlede utestående kreditter knyttet til avbetalingskontrakter viste moderat øking i årene 1956—1958. Fra 1959 av har det imidlertid vært en sterk øking som for en vesentlig del skyldtes frigivingen av bilsalget. Ved utgangen av 1963 var de samlede avbetalingskreditter kommet opp i 688 mill. kr. I løpet av de tre første kvartaler 1964 var det en stigning på 72 mill. kr. til 760 mill. kr. Økingen i samme tidsrom året før var på 66 mill. kr. Utestående kreditter fordelt på varegrupper er vist i tabell 101. En meget stor del av avbetalingskontraktene blir vanligvis diskontert i bankene. Pr. 30. september 1964 hadde forretningsbankene utestående diskonterte avbetalingskontrakter for 521 mill. kr., sparebankene for 124 mill. kr. og finansieringsinstitutter for 37 mill. kr. Dessuten hadde forretnings- og sparebankene til sammen beholdninger av rediskonterte kontrakter for 78 mill. kr.

Nye innstillinger og lovutkast vedrørende penge- og kredittpolitiske forhold.

I løpet av første halvår 1964 ble det offentliggjort en rekke nye innstillinger og lovforslag som vedrører penge- og kredittmarkedet. En skal her bare gi en kort oversikt over enkelte hovedpunkter i disse meldinger. Innstillingen fra den penge- og kredittpolitiske komité (Getz Wold-komitéen) ble offentliggjort i januar 1964. Et av hovedpunktene i innstillingen angikk kredittavtalene. Det var enighet i komitéen om at kredittpolitikken fortsatt burde bygge på avtaler mellom myndighetene og kredittinstitusjonene. Videre omfattet innstillingen flere lovutkast, bl. a. om kontroll med aksjeemisjoner i likhet med det som hittil har vært praktisert for ihendehaverobligasjoner.

I februar 1964 ble det lagt fram en innstilling om opprettelse av en statens forretningsbank. Her gikk et flertall inn for en statlig forretningsbank som kan gi lån til næringslivet i sin alminnelighet og ellers utføre slike funksjoner som forretningsbankene har.

I april 1963 ble det lagt fram en innstilling om opprettelse av Statens landbruksbank, og et år senere ble Ot.prp. nr. 39, Om lov om Statens landbruksbank framlagt. I utkastet til denne loven ble det bl. a. foreslått å slå sammen Kongeriket Norges Hypo-

Tabell 101. *Kreditter knyttet til avbetalingskontrakter. Mill. kr.*

	Biler og motorsykler	Møbler	Fjernsynsmottakere	Andre forbruksvarer	Produksjonsutstyr	Utestående kreditter i alt
31/12 1956	134	25	34		42	235
» 1957	136	25	35		52	248
» 1958	135	27	38		59	259
» 1959	163	28	48		77	316
» 1960	228	30	84		115	457
» 1961	279	29	28	66	143	545
» 1962	313	29	41	62	163	608
30/9 1963	364	29	36	67	178	674
31/12 1963	365	33	46	68	176	688
30/9 1964	412	31	47	80	190	760

tekbank, Noregs Småbruk- og Bustadbank og Driftskredittkassen for jordbruket til en Statens landbruksbank. Den nye bank skulle overta aktiva og passiva i Den norske Arbeiderbruk- og Boligbank, Lånekassen for jordbrukere og Lånekassen for fiskere.

St. Meld. nr. 75 Om folkepensjon, som ble offentliggjort i april 1964, bygde for en stor del på innstillingen fra Pensjonsutredningskomitéen av 1962. Gjennomføringen av folkepensjonen vil etter meldingen kreve årlige avsetninger og fondsopplegg av meget betydelig størrelse; fondene vil utgjøre rundt 10 milliarder kroner i 1975 og rundt 40 milliarder kroner år 2000. I meldingen blir det videre lagt vekt på at disse midler må plasseres slik at de i størst mulig utstrekning kan bidra til utbygging av næringslivet, bl. a. i strøk som er fattige på industri og kapital.

Prisutviklingen.

Etter et år med forholdsvis svak prisstigning i 1963, var det i året som gikk igjen en markert oppgang i prisnivået. Engrosprisindeksen steg fra utgangen av 1963 og fram til november med 4,8 prosent, mens konsumprisindeksen i samme tidsrom gikk opp med 6,8 prosent. Importprisene som i flere år har vært forholdsvis stabile, tok til å stige igjen i 1963. Fra 3. kvartal 1963 til 3. kvartal 1964 steg Byråets importprisindeks med rundt 3 prosent.

Importpriser.

Byråets prisindeks for importvarer etter handelsstatistikken, som er påvirket av endringer i importens sammensetning, lå i de to første kvartaler av 1964 vel 1 prosent høyere enn i de tilsvarende kvartaler året før og i 3. kvartal vel 3 prosent høyere.

Tabell 102. *Prisindeks for importvarer (uten skip) etter handelsstatistikken. 1955 = 100.*

Ar	1. kvartal	2. kvartal	3. kvartal	4. kvartal	Gjennomsnitt
1958	106	105	102	101	103
1959	100	99	97	98	98
1960	99	100	99	98	99
1961	97	98	97	97	98
1962	97	97	96	96	97
1963	97	97	97	99	97
1964	98	98	100	..	..

Tabell 103. *Gjennomsnittlige importpriser etter handelsstatistikken. Kr. pr. kg.*

	Hvete	Mais	Sukker (farin)	Kaffe, rå	Råtobakk, usauset	Kopra	Ull, vasket, ikke kardet	Råbomull	Ullgarn, ufarget	Bomullsgarn, enkelt, ubleikt	Fyringsolje nr. 1.	Steinkull[1]
1958	0,49	0,41	0,83	8,43	10,67	1,33	13,30	4,95	27,41	11,35	0,24	123,44
1959	0,47	0,41	0,76	6,55	10,43	1,70	12,42	4,33	25,04	9,36	0,24	115,91
1960	0,48	0,41	0,79	5,95	10,22	1,55	13,55	4,20	26,32	9,17	0,22	105,90
1961	0,48	0,39	0,77	5,77	10,31	1,24	12,88	4,39	26,46	10,14	0,22	107,72
1962	0,49	0,39	0,69	5,43	10,82	1,18	12,48	4,56	25,93	10,06	0,21	107,06
1963	0,48	0,43	1,34	5,38	11,02	1,27	13,28	4,41	25,51	9,75	0,21	117,83
1963. 1. kv.	0,46	0,41	0,92	5,32	10,65	1,19	12,51	4,46	26,48	9,84	0,21	119,15
2. »	0,48	0,42	1,03	5,36	11,46	1,30	12,85	4,48	24,45	10,15	0,21	113,22
3. »	0,49	0,43	1,40	5,37	11,25	1,30	13,40	4,39	25,09	9,54	0,21	116,91
4. »	0,50	0,46	1,79	5,44	10,80	1,34	14,26	4,29	25,96	9,51	0,21	123,37
1964. 1. kv.	0,50	0,45	1,75	5,96	10,57	1,39	15,16	4,23	27,79	9,80	0,20	128,76
2. »	0,51	0,43	1,73	6,95	12,57	1,39	16,17	4,35	27,97	9,39	0,20	125,13
3. »	0,50	0,43	1,88	7,42	10,91	1,40	15,88	4,23	27,96	9,33	0,20	125,65
Oktober ...	0,50	0,44	1,96	7,35	11,83	1,50	14,10	4,47	26,74	9,66	0,19	127,53
Prosentvis endring: 3 første kv. 1963—3 første kv. 1964	6,4	4,8	56,0	23,0	1,6	10,3	22,6	— 3,6	10,6	— 3,4	— 4,8	10,5
Okt. 1963–okt. 1964 ..	–	— 2,3	8,3	37,9	5,0	11,9	2,4	— 0,9	5,1	1,4	— 5,3	11,2

[1] Prisen er pr. tonn

Prisutviklingen var svært forskjellig for de ulike varer (se tabell 103). Sukkerprisene som i gjennomsnitt for de 9 første måneder av 1964 lå 56 prosent høyere enn i samme tidsrom i 1963, har falt og lå i oktober 1964 bare 8,3 prosent høyere enn i oktober 1963. Kaffeprisene økte sterkt i siste år og lå i 1.—3. kvartal og i oktober 1964 henholdsvis 23 og 38 prosent høyere enn i tilsvarende perioder året før. Prisene på råbomull og fyringsolje gikk litt ned.

Engrospriser.

Engrosprisene viste vesentlig sterkere stigning i 1964 enn i de to foregående år. Engrosprisindeksen steg fra 104 (1961 = 100) i desember 1963 til 105 i januar 1964, holdt seg deretter uendret til og med april, men steg igjen i vår-, sommer- og høstmånedene. I september var indeksen kommet opp i 109, og den var så uendret fra september til oktober. Fra oktober 1963 til oktober 1964 var stigningen på i alt 6,3 prosent (beregnet på grunnlag av indekstall med 1 desimal).

De enkelte varegrupper hadde svært ulik prisutvikling (se tabell 104). Delindeksen for animalske og vegetabilske oljer og fett steg 17,5 prosent fra oktober 1963 til oktober 1964 vesentlig på grunn av prisoppgang på sildolje. Indeksen for matvarer steg 10,2 prosent i samme tidsrom. Av matvarer som har steget i pris, kan nevnes mjølk og mjølkeprodukter, sukker, kaffe, margarin, korn, mjøl, brød og andre bakervarer og sild. Prisstigningen på mjølk og mjølkeprodukter skrev seg dels fra subsidiereduksjonen ved årsskiftet 1963—64 og dels fra den nye jordbruksavtale som ble inngått sommeren 1964. Som følge av denne jordbruksavtalen ble statens grunnpriser for norsk korn forhøyet med 1 øre pr. kg. I slutten av desember 1963 steg prisene på mjøl på grunn av høyere importpriser og høyere frakter. Subsidiene på margarin ble fjernet i november 1963.

Indekstallet for drikkevarer og tobakk steg 5 prosent fra oktober 1963 til oktober 1964 vesentlig på grunn av avgiftsøking på øl, brennevin og kullsyreholdige alkoholfrie drikkevarer og økte priser på tobakk fra 1. juni 1964. For gruppen bearbeidde varer steg indeksen 7,2 prosent i samme tidsrom. Det meste av stigningen var en følge av høyere priser på metaller, på ullgarn og andre bearbeidde varer av ull. Indeksen for brensel, brenselolje og elektrisk kraft steg 2,1 prosent vesentlig på grunn av prisstigning på elektrisk kraft og på koks og kull. For råvarer steg indeksen 6,8 prosent. Det meste av denne stigningen skriver seg fra høyere priser på

Tabell 104. *Engrosprisindeks. 1961 = 100.*

	Totalindeks	Matvarer	Drikkevarer og tobakk	Råvarer	Brensel, brenselolje og elektrisk kraft	Animalske og vegetabilske oljer og fett	Kjemikalier	Bearbeidde varer	Maskiner og transportmidler	Forskjellige ferdigvarer
1959	98	103	97	93	103	109	94	98	98	98
1960	99	101	97	94	100	106	97	100	98	99
1961	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1962	102	104	104	100	100	82	101	100	101	102
1963	103	106	109	100	101	93	102	100	101	104
1963. 1. kvartal[1]	102	106	109	99	101	82	102	99	101	103
2. »	102	104	109	100	100	92	102	100	101	103
3. »	103	106	109	100	101	95	101	100	101	104
4. »	103	107	109	101	102	102	102	100	101	104
1964. 1. kvartal	105	110	113	102	105	112	101	101	102	105
2. »	106	110	114	104	104	111	102	103	102	105
3. »	108	117	114	104	105	112	103	105	102	106
Oktober	109	117	114	107	104	117	103	107	103	107
Prosentvis endring:[2]										
3. kv. 1963—3. kv. 1964	5,5	10,1	5,0	4,2	3,4	17,4	1,7	5,1	1,1	2,6
Okt. 1963—okt. 1964	6,3	10,2	5,0	6,8	2,1	17,5	1,9	7,2	1,8	3,5

[1] Alle kvartalsindekser er beregnet på grunnlag av månedsindekser med 1 desimal. [2] Den prosentvise endring er beregnet på grunnlag av indekstall med 1 desimal.

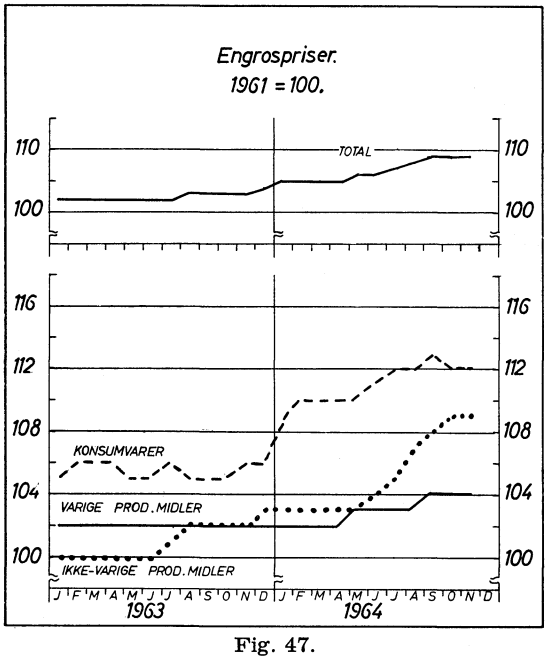

Fig. 47.

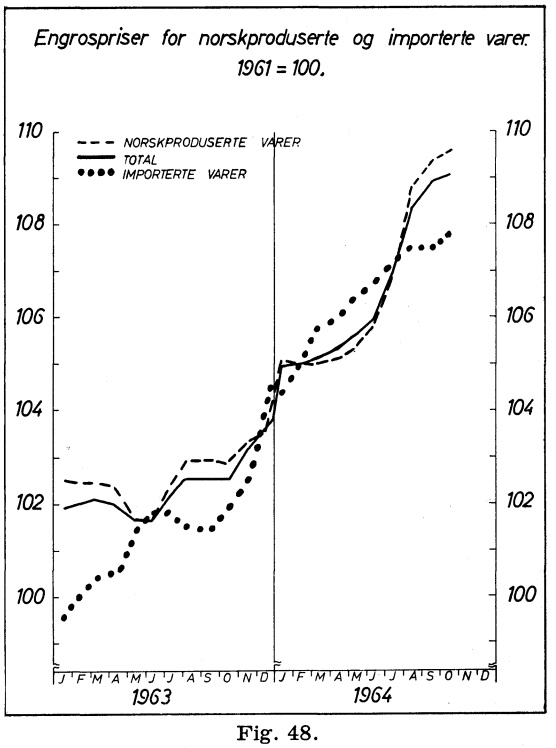

Fig. 48.

tremasse og cellulose, skur- og høvellast, ull, sinkmalm og blymalm. Stigningen for gruppen forskjellige ferdigvarer på 3,5 prosent falt vesentlig på klær og skotøy.

En gruppering av varene etter anvendelse viser at indeksen for konsumvarer steg 6,6 prosent fra oktober 1963 til oktober 1964 (se tabell 105). For ikke-varige produksjonsmidler var stigningen 6,7 prosent og for varige produksjonsmidler 1,4 prosent.

Tabell 105. *Engrosprisindeks. Grupper etter varenes anvendelse og fordeling på norskproduserte og importerte varer. 1961 = 100.*

	Konsumvarer		Varige produksjonsmidler	Ikke-varige produksjonsmidler		Norskproduserte varer	Importerte varer
	I alt	Av dette: Matvarer		I alt	Av dette: Byggematerialer		
1959	100	103	..	99	93	98	103
1960	99	100	..	99	94	98	102
1961	100	100	100	100	100	100	100
1962	104	106	101	100	101	102	100
1963	105	107	102	101	101	103	102
1963. 1. kv.[1]	106	108	102	100	101	103	100
2. »	106	107	102	100	101	102	101
3. »	105	106	102	102	101	103	102
4. »	106	107	102	102	101	103	103
1964. 1. kv.	110	114	102	103	101	105	105
2. »	110	115	103	104	103	105	106
3. »	112	119	103	107	105	108	107
Oktober	112	117	104	109	107	110	108
Prosentvis endring:[2]							
3. kv. 1963–3. kv. 1964	6,8	12,7	0,9	5,3	4,0	5,5	5,8
Okt. 1963–okt. 1964	6,6	11,8	1,4	6,7	5,9	6,6	5,6

[1] Alle kvartalsindekser er beregnet på grunnlag av månedsindekser med 1 desimal. [2] Den prosentvise endring beregnet på grunnlag av indekstall med 1 desimal.

Engrosprismaterialet er også gruppert på norskproduserte og importerte varer. Varer som har gjennomgått en produksjonsprosess her i landet, er registrert som norskproduserte. Fra oktober 1963 til oktober 1964 var prisstigningen for norskproduserte varer 6,6 prosent og for importerte varer 5,6 prosent.

Konsumprisindeksen.

Konsumprisindeksen som økte forholdsvis lite i 1963, steg sterkt i 1964. Fra oktober 1962 til oktober 1963 økte konsumprisindeksen med 0,8 prosent. I tilsvarende periode fra 1963 til 1964 var stigningen 7,8 prosent. Dette svarer til en oppgang i indeksen på 8,67 poeng (se tabell 106). Stigning i matvareprisene trakk indeksen opp 6,42 poeng. Av dette kan 2,30 poeng tilskrives stigning i prisene på mjølk og mjølkeprodukter, 1,32 poeng stigning i prisene på poteter, grønnsaker, frukt og bær og 0,87 poeng stigning i prisene på kaffe, sjokolade, sukker og sukkervarer. Gruppen andre utgifter trakk indeksen opp 1,10 poeng, gruppen bolig, lys og brensel 0,57 poeng og klær og skotøy 0,45 poeng.

Tabell 106. *Endring i poeng i konsumprisindeksen oktober 1963—oktober 1964.*

Varegrupper	Indekspoeng
Matvarer i alt	*6,42*
Kjøtt, kjøttvarer og flesk	0,49
Fisk og fiskevarer	0,26
Mjølk og mjølkeprodukter	2,30
Egg	—0,12
Margarin og annet fe't	0,66
Mjøl, gryn og bakervarer	0,47
Poteter, grønnsaker, frukt og bær	1,32
Sjokolade, sukker og sukkervarer	0,34
Kaffe og te	0,53
Andre matvarer	0,17
Alkoholholdige drikkevarer	*0,09*
Tobakk	*0,04*
Bolig, lys og brensel	*0,57*
Bolig	0,24
Elektrisitet	0,22
Brensel	0,11
Klær og skotøy	*0,45*
Klær	0,39
Skotøy	0,06
Andre utgifter	*1,10*
Møbler og utstyrsvarer	0,10
Helsepleie	0,30
Renhold og personlig pleie	0,15
Transport	0,16
Annet	0,39
I alt	*8,67*

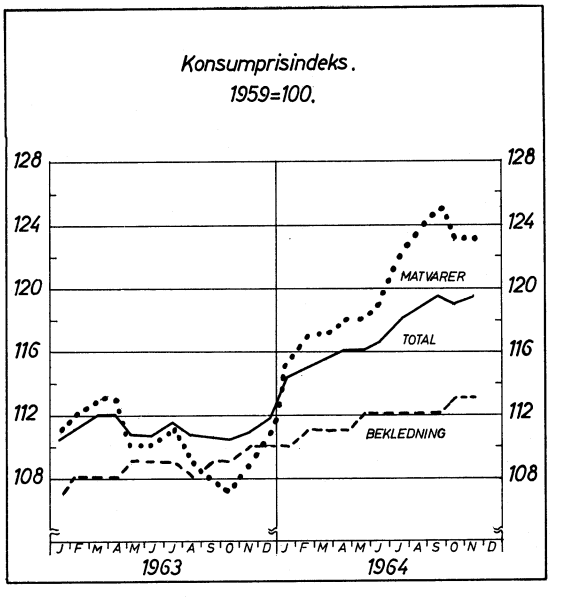

Fig. 49.

For enkelte matvarer har det vært en uvanlig sterk prisoppgang det siste året, se tabell 107 som viser indekstallene for de enkelte hovedgruppene i konsumprisindeksen og tabellene 108 og 109 som viser de tilsvarende tall for undergruppene. Fra oktober 1963 til oktober 1964 steg således indeksen for margarin og annet matfett med 41,4 prosent, vesentlig fordi subsidiene ble fjernet i november 1963. For mjølk og mjølkeprodukter gikk indeksen opp med 33,6 prosent på grunn av reduserte subsidier og høyere priser etter den nye jordbruksavtalen. Indeksen for sjokolade, sukker og sukkervarer var 13,8 prosent høyere i oktober 1964 enn i oktober 1963 på grunn av stigning i importprisene på farin de siste månedene av 1963 og økte avgifter på sjokolade og sukkervarer. Indeksen for gruppen fisk og fiskevarer og for kjøtt, kjøttvarer og flesk steg med henholdsvis 7,6 prosent og 4,9 prosent. Prisene på egg gikk ned med 6 prosent. For brensel steg indeksen 3,3 prosent. Det meste av stigningen skyldes høyere priser på koks. Indeksen for helsepleie steg 6,5 prosent vesentlig fordi kurtakstene for sykehusene ble forhøyet.

Foruten den offisielle konsumprisindeks som bygger på gjennomsnittsforbruket i landet, beregner Byrået særskilte prisindekser på grunnlag av forbrukssammensetningen hos arbeidere og funksjonærer. Det er beregnet indekstall for siste måned i hvert kvartal (se oppstillingen øverst på neste side).

	1963 15/9	1963 15/12	1964 15/3	1964 15/6	1964 15/9	Prosentvis endring 15/9-63—15/9-64
Konsumprisindeks for arbeiderhusholdninger	110,2	111,5	115,1	116,2	119,2	8,2
Konsumprisindeks for funksjonærhusholdninger	111,1	112,2	115,3	116,2	118,9	7,0
Konsumprisindeksen	110,5	111,9	115,6	116,5	119,6	8,2

Tabell 107. *Konsumprisindeks. 1959 = 100.*

	I alt	Matvarer	Alkoholholdige drikkevarer	Tobakk	Bolig, lys og brensel	Klær og skotøy	Andre utgifter
1959	100,0	100	100	100	100	100	100
1960	100,3	99	101	101	102	101	101
1961	102,9	101	102	106	105	103	105
1962	108,3	109	111	107	109	106	109
1963	111,1	110	113	118	112	109	112
1963. 1. kvartal[1]	111,2	112	113	118	111	108	112
2. »	111,2	111	113	118	112	109	112
3. »	111,0	110	113	118	112	109	113
4. »	111,1	109	114	118	113	110	113
1964. 1. kvartal	115,0	116	119	118	114	111	115
2. »	116,3	118	119	118	115	112	116
3. »	118,9	124	119	119	116	112	116
Oktober	119,0	123	119	120	117	113	117
Prosentvis endring:[2]							
3. kv. 1963—3. kv. 1964	7,1	12,7	5,2	1,6	3,7	3,1	3,2
Okt. 1963—okt. 1964	7,8	14,6	5,1	1,6	3,8	3,3	3,4

[1] Alle kvartalsindekser er beregnet på grunnlag av månedsindekser med 1 desimal. [2] Den prosentvise endring er beregnet på grunnlag av indekstall med 1 desimal.

Tabell 108. *Konsumprisindeks. Gruppeindekser for matvarer. 1959 = 100.*

	Kjøtt, kjøttvarer og flesk	Fisk og fiskevarer	Mjølk og mjølkeprodukter	Egg	Margarin og annet fett	Mjøl, gryn og bakervarer	Poteter, grønnsaker, frukt og bær	Sjokolade, sukker og sukkervarer	Kaffe og te	Andre matvarer
1959	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1960	100	104	95	99	90	101	101	96	94	102
1961	105	110	98	98	84	105	104	91	93	105
1962	112	117	106	108	84	116	116	89	90	113
1963	113	122	97	110	82	116	123	115	88	118
1963. 1. kvartal[1]	111	121	107	104	84	119	129	97	89	117
2. »	110	122	99	110	77	116	131	113	87	117
3. »	116	122	92	120	73	114	121	118	87	118
4. »	116	124	90	108	94	116	111	132	88	119
1964. 1. kvartal	118	125	108	107	105	122	113	160	98	125
2. »	118	127	109	115	106	125	114	159	112	126
3. »	122	130	117	123	106	126	126	157	113	126
Oktober	122	133	121	103	106	127	128	135	113	128
Prosentvis endring:[2]										
3. kv. 1963–3. kv. 1964	5,5	6,0	26,7	2,2	45,9	10,4	3,8	33,1	30,3	7,1
Okt. 1963–okt. 1964	4,9	7,6	33,6	—6,0	41,4	9,7	14,9	13,8	30,4	7,3

[1] Alle kvartalsindekser er beregnet på grunnlag av månedsindekser med 1 desimal. [2] Den prosentvise endring er beregnet på grunnlag av indekstall med 1 desimal.

Tabell 109. *Konsumprisindeks. Gruppeindekser for bolig, lys og brensel, klær og skotøy og andre utgifter. 1959 = 100.*

	Bolig, lys og brensel			Klær og skotøy		Andre utgifter				
	Bolig	Elektrisitet	Brensel	Klær	Skotøy	Møbler og utstyrsvarer	Helsepleie	Renhold og personlig pleie	Transport	Annet
1959	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1960	104	101	99	101	102	100	101	102	102	101
1961	107	102	101	102	103	102	106	108	107	103
1962	110	108	106	106	106	104	110	114	110	109
1963	113	111	110	108	109	105	117	118	112	114
1963. 1. kvartal[1]	112	110	108	107	108	106	114	117	112	112
2. »	113	110	109	108	109	104	114	118	112	114
3. »	113	111	111	109	109	104	120	118	112	114
4. »	113	111	114	110	110	105	120	119	113	115
1964. 1. kvartal	114	116	115	111	110	106	126	120	114	116
2. »	115	117	115	112	111	106	126	121	114	118
3. »	116	118	116	112	111	106	127	124	114	119
Oktober	116	118	117	113	112	106	128	124	115	120
Prosentvis endring:[2]										
3. kv. 1963–3. kv. 1964	2,6	6,7	4,2	3,6	1,4	1,5	6,3	4,3	1,9	3,7
Okt. 1963–okt. 1964	2,8	6,7	3,3	3,6	1,8	1,4	6,5	4,6	1,8	4,2

[1] Alle kvartalsindekser er beregnet på grunnlag av månedsindekser med 1 desimal. [2] Den prosentvise endring er beregnet på grunnlag av indekstall med 1 desimal.

Prispolitikk og prisregulering.

Ved kongelig resolusjon av 6. mars 1964 ble det vedtatt nye retningslinjer for kontroll- og prisreguleringsvirksomheten i 1964 til avløsning av de gamle retningslinjer av 17. februar 1961. De nye retningslinjene inneholder i realiteten ingen vesentlige endringer i reguleringspolitikken, men refererer i større utstrekning enn før til konkrete tiltak. Prismyndigheten anså det som sin hovedoppgave i 1964, som i tidligere år, å medvirke til en mest mulig effektiv konkurranse i næringslivet. Det ble fortsatt lagt stor vekt på den løpende prisovervåking. Den direkte prisregulering skulle tilpasses de aktuelle behov.

Enkelte detaljreguleringer ble avviklet i 1964. I januar ble forbudet av 15. desember 1961 mot å forhøye leverandørregulerte priser og avanser opphevet. Forbudet hadde etterhvert fått mindre betydning, fordi et stort antall leverandører var løst fra bestemmelsene ved at de hadde sluttet med prisveiledningsvirksomheten. Ved kongelig resolusjon av 31. august 1962 fikk nemlig leverandører adgang til å opphøre med prisveiledning. Prisbestemmelsene for kaffe ved salg fra detaljist til forbruker ble opphevet i januar og for fisk som selges i Sør-Norge i februar. For fisk ble avanseregulerinngen innført igjen 17. november.

Direkte detaljprisreguleringer av nye varer fant så å si ikke sted i 1964, men en rekke priser ble justert. Kurprisene ved sykehus ble forhøyet i januar, og fra 30. juni ble det gitt adgang til å øke tillegget til basisleien i førkrigsbygg fra 25 til 30 prosent. Den nye husleiereguleringslov som trådte i kraft 1. juli 1964 avløste den gamle av 28. juni 1958. I den nye loven er bl. a. basisleiesystemet forlatt og det er innført et nytt reguleringssystem.

Enkelte maksimalpriser ble forhøyet i 1964. For transport med lastebil avregnet etter tid og kilometerpris ble prisene forhøyet i juni. For drosjer ble kilometertakstene forhøyet i september, og utover høsten har også taksametertakstene økt flere steder i landet. Prisene for tobakk og sigaretter ble satt opp fra 1. juni og for brød og brødvarer fra 1. juli. For sement ble prisene forhøyet 2 kr. pr. tonn i september. Takstene for telefon og porto ble satt opp i november.

Flere av avgiftene til staten ble forhøyet fra 1. januar 1964. Det gjaldt avgiften på sjokolade- og andre sukkervarer, avgiften på øl, på kullsyreholdige alkoholfrie drikkevarer og på brennevin. Den samlede virkning på konsumprisindeksen av disse avgiftsforhøyelser ble ca. 0,2 poeng. Kinoskatten ble redusert og revyskatten ble tatt bort.

Fra 1. desember 1964 ble den alminnelige omsetningsavgiften hevet fra 10 til 12 prosent.

Subsidiene på mjølk og mjølkeprodukter ble redusert ved årsskiftet 1963—64. For å redusere virkningen av økt omsetningsavgift ble det bevilget et beløp på 230 mill. kr. til økte subsidier fra 1. desember 1964. Detaljprisene på mjølk ble satt ned med 7 øre pr. liter, meierismør med kr. 0,95 pr. kg, ost med kr. 1,60—1,70 pr. kg., farin med kr. 0,55, hvetemjøl med 4 øre pr. kg og husholdningsbrød med 1 øre pr. stk.

Det ble inngått ny jordbruksavtale for tidsrommet 1. juli 1964—30. juni 1966. Bortsett fra en viss omlegging av tilskottsordningene, bygger den nye avtalen i hovedsaken på de samme grunnprinsipper som den forrige.

For helmjølk ble maksimalprisen til forhandler hevet med 12,6 øre pr. liter fra 1. august 1964, for 35-prosent fløte med 27,0 øre pr. liter og for smør med 58,5 øre pr. kg. Fra 1. juli 1965 vil prisene bli satt ytterligere opp med 5,4 øre pr. liter for helmjølk, 18,0 øre pr. liter for 35-prosent fløte og 49,5 øre pr. kg for smør. Gjennomsnittsprisen for egg ble satt opp 15 øre fra 1. juli 1964. Fra samme dag ble gjennomsnittsprisene for de fleste kjøttslag hevet noe: engrosprisene for oksekjøtt med 25 øre pr. kg, for gjøkalv med 45 øre pr. kg, for lam med 10 øre pr. kg og for gris med 15 øre pr. kg. Fra 1. juli 1965 vil prisene bli ytterligere hevet med 20 øre for oksekjøtt, 15 øre for gjøkalv og 30 øre for lam.

For poteter og grønnsaker ble grunnlaget for beregning av normalprisene endret. Som normalpris ble satt gjennomsnittsprisene i årene 1960—1962 med tillegg av 8 prosent, mot tidligere gjennomsnittsprisene i årene 1955—1957 med tillegg av 8 prosent. Dette førte til litt høyere prisgrenser. Normalprisene for frukt ble ikke endret. Produksjonsprisene for norskavlet korn ble satt opp 1 øre fra 1. juli 1964.

Det ble foretatt en viss justering av avansesatsene i 1964. For kjøtt og flesk ble detaljavansen satt opp i januar og for brødvarer og for mjølk i februar. I oktober ble detaljavansene for poteter og grønnsaker satt ned. Midlertidig avansestopp ble innført 3. november for en rekke varer for å hindre at det ble beregnet økte pristillegg før omsetningsavgiften ble forhøyet 1. desember.

I 1964 ble det over statsregnskapet betalt ut 883 mill. kr. i pristilskott (se tabell 110). Dette er 92 mill. kr. mindre enn i 1963. Tilskottene utbetalt over Prisdirektoratets fond utgjorde 47 mill. kr. i 1964 som i 1963. For 1965 er det over statsbudsjettet bevilget 1 021 mill. kr. til pristilskott.

Oppstillingen nedenfor gir en oversikt over gjennomsnittlig pristilskott (direkte forbrukertilskott og øvrige tilskott) pr. enhet for mjølk, mjølkeprodukter, margarin, mjøl og gryn i desember 1964.

	Mengde-enhet	Tilskott i kroner ekskl. avanse og omsetn.-avgift
Helmjølk (flaske)	l	[1] 0,48
Fløte, 35 pst. (flaske)	l	1,56
Meierismør	kg	4,78
Gudbrandsdalsost, G 35	»	3,74
Sveitserost, F 45	»	3,71
Gaudaost, F 45	»	3,66
Margarin	»	0,60
Hvetemjøl, sammalt	»	0,16
Hvetemjøl, siktet	»	0,17
Semulegryn	»	0,11
Blandet siktemjøl	»	0,07
Rugmjøl, sammalt	»	0,07
Rugmjøl, siktet	»	0,06
Byggmjøl og byggryn	»	0,09
Farin	»	0,52

[1] Driftstilskott for mjølk ikke medregnet.

Tabell 110. *Utbetalte pristilskott over statsregnskapet*[1] *og Prisdirektoratets fond. Mill. kr.*

	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964
Kunstgjødsel	26	28	43	31	33	44	47	48
Kraftfôr	30	43	57	57	51	53	49	[2] 27
Korn og mjøl	137	113	95	145	143	107	150	150
Mjølk og mjølkeprodukter	425	378	415	435	453	461	569	514
Kjøtt og flesk	28	12	5	–	–	–	–	—
Margarin m. v.	36	22	–	25	40	38	43	—
Torske- og sildefisket	2	8	38	52	83	93	117	144
Statsregnskapet i alt	684	604	653	745	803	796	975	883
Prisdirektoratets fond	218	104	76	99	74	34	47	47
I alt	902	708	729	844	877	830	1 022	930

[1] Pristilskott fra statsregnskapet til Prisdirektoratets fond er ikke tatt med under statsregnskapet.
[2] Kraftfôrtilskottene er fra og med 2. halvår 1964 overført til Kraftfôrfondet.

Sluttord.

Konjunkturbildet.

For verdensøkonomien ble 1964 et svært godt år. På begge sider av Atlanterhavet var produksjonsframgangen fra året før sterk, men i Vest-Europa varierte stigningstakten en del fra land til land og gjennom året. Den sterke ekspansjonen fra året før fortsatte i de første måneder av 1964, men senere har stigningstakten avtatt i de fleste land. I Frankrike og Storbritannia har produksjonsveksten siden første kvartal vært beskjeden, og i Italia direkte svak. For året under ett viser foreløpige overslag en øking i den samlede produksjon på 5 prosent fra året før for OECD-landene samlet, noe mer enn den gjennomsnittlige årlige vekst i sju-årsperioden 1957—1964 (+ 4,0 prosent).

I Norge ble veksten i 1964 uvanlig sterk. Økingen i bruttonasjonalproduktet for året under ett er foreløpig beregnet til 6,2 prosent. Etter 1947 har bare to år — 1960 og 1961 — hatt en tilsvarende sterk produksjonsvekst. Den gjennomsnittlige vekst i sju-årsperioden 1957—1964 var til sammenlikning 4,3 prosent pr. år. Bedret kapasitetsutnytting i eksportindustrien bidrog til at veksten i bergverk, industri og kraftforsyning (+ 7,5 prosent) i 1964 ble en del sterkere enn normalt. Men også ellers i næringslivet var det betydelig produksjonsøking (blant annet skogbruk + 10 prosent, fiske + 6 prosent, varehandel + 7 prosent), og ikke i noen av hovednæringene ble produksjonen mindre enn i 1963.

Den sterke produksjonsframgangen tok til i 2. kvartal 1963 etter en periode da veksten i de tradisjonelle eksportnæringene hadde vært svak. Mens det var sviktende utenlandsetterspørsel som i 1962 førte til en undernormal produksjonsvekst, er det like klart at den sterke veksten i de siste par årene først og fremst har vært drevet fram av en kraftig ekspansjon i vareeksporten. Den innenlandske etterspørsel har også steget, men atskillig mer moderat.

Totalproduksjonen vokste i raskt og noenlunde jamt tempo fra 1. kvartal 1963 til og med 2. kvartal 1964. Foreløpige beregninger tyder på at bruttonasjonalproduktet i faste priser i denne periode steg med om lag 2 prosent pr. kvartal, dvs. med en årlig vekstrate på hele 8 prosent. Denne særdeles raske vekst var mulig fordi næringslivet hadde unyttet kapasitet ved begynnelsen av perioden. I løpet av 1964 ble veksten langsommere. De foreløpige kvartalsvise nasjonalregnskapstall, som er influert av sesongmessige faktorer, tyder på at totalproduksjonen bare økte ubetydelig fra 2. til 3. kvartal og nokså moderat også i årets siste kvartal. Sesongjusterte tall for industriproduksjonen gir et liknende bilde. Da måneds- og kvartalstall ofte er influert av tilfeldigheter, er det umulig å trekke sikre slutninger om utviklingstendensene i de aller siste måneder. Men det ser alt i alt ut til at veksten i totalproduksjonen i annet halvår 1964 var noe i underkant av det normale.

Svikten i vareeksporten i 1961 og 1962 og bedringen i de to siste år henger for en stor del sammen med lagerbevegelser i avtakerlandene. Ikke minst har utviklingen i Storbritannia i så måte hatt mye å si for Norge. Våren 1963 ble det brått en bedring i avsetningen for våre viktigste eksportvarer, og det er liten tvil om at dette hadde sammenheng med lageroppbygging ute i verden. Den rekordartede stigningen i vareeksporten fortsatte fram gjennom året som gikk. Også prisutviklingen var i 1964 for første gang på lenge gunstig for norsk eksport. I gjennomsnitt steg prisnivået for vareeksporten med 3 prosent fra 1963 til 1964 og de gjennomsnittlige fraktinntekter pr. bruttotonn i handelsflåten med 4 prosent. Samtidig økte importprisene med 2 prosent. Denne prisutvikling hadde virkninger for blant annet inntektsfordelingen, sparingen og betalingsbalansen.

Den økonomiske politikken.

Da den økonomiske politikk for 1964 ble forberedt, viste eksporten en sterkt stigende tendens som det var ventet ville fortsette. I den norske økonomi var en kraftig ekspansjon under utvikling. Både en konjunkturpolitisk bedømmelse og myndighetenes ønske om å bringe ned underskottet i utenriksøkonomien tilsa en forholdsvis stram økonomisk politikk i 1964.

Statsbudsjettet for 1964 ble trass i dette vedtatt med betydelig større utgifter til varer og tjenester og et mindre overskott enn året før. Budsjettbalansen ble senere ytterligere svekket ved tilleggsbevilgninger, blant annet i samband med lønnsregulering for offentlige tjenestemenn. Statsregnskapet for 1964 foreligger ikke når dette skrives, men med den oversikt en nå har over bruken av bevilgningene er det sannsynlig at regnskapet vil vise et overskott før lånetransaksjoner omtrent like stort som i 1963. Likevel er det sannsynlig at statens budsjettpolitikk virket noe mer

etterspørselsstimulerende i 1964 enn året før. Særlig viktig i denne sammenheng er det at utgiftene til kjøp av varer og tjenester økte sterkere i 1964 enn i 1963.

Kredittpolitikken for året som gikk ble fastlagt med sikte på å gi bare en beskjeden øking i investeringene. For å tilgodese boligbyggingen ble statsbankenes innvilgningsbudsjetter økt med om lag 10 prosent. Det ble derimot tatt sikte på en viss begrensning av kredittgivningen for de private kredittinstitusjoner. Som i tidligere år ble det også i kredittavtalen for 1964 satt grenser for utlånsvirksomheten for det private kredittsystem. Kredittavtalen for 1964 kom likevel til å gi rom for en noe større utlånsøking enn året før fordi utlånsøkingen i 1963 ble mindre enn ventet. Med den oversikt en nå har, steg den samlede innenlandske kredittilførsel til næringslivet og kommuner (medregnet direkte emisjoner av aksjer og obligasjoner) fra vel 2,6 milliarder kroner i 1963 til anslagsvis 3,0 milliarder kroner i 1964.

For den regulerte byggevirksomhet ble kvotene i 1964 økt med i alt 115 000 m^2 eller 8 prosent i forhold til året før. Reguleringen omfattet de samme typer bygg som i 1963, men det ble gjennomført den endring at industribygg i industrifattige strøk av landet skulle innvilges automatisk mot avskrivning på de fastsatte kvoter. Byggereguleringen var en effektiv begrensning for byggevirksomheten.

Slik den økonomiske politikken ble gjennomført i 1964, må den ved en samlet vurdering karakteriseres som moderat ekspansiv. For vurderingen av finanspolitikken kan størrelsen «overskott før lånetransaksjoner» anvendt på hele stats- og trygdeforvaltningen gi et holdepunkt. Dette overskottet var i årene 1961—1962 om lag 2 prosent av bruttonasjonalproduktet, men bare 1,1 prosent i 1963 og i 1964. Den samlede innenlandske kredittilførsel til næringslivet (når direkte emisjoner av aksjer og obligasjoner regnes med) utgjorde 6,1 prosent av bruttonasjonalproduktet i 1964 mot 5,7 prosent i 1963. Økingen i kvotene for den regulerte byggevirksomhet trakk også i ekspansiv retning.

Realøkonomi og etterspørsel.

Drivkreftene bak produksjonsfremgangen i 1964 var i store trekk de samme som i året før. De kraftigste vekstimpulsene kom fra stigende utenlandsetterspørsel. Men nytt av året var at investeringene i maskiner og utstyr tok seg sterkt opp fra og med 2. kvartal, samtidig som lagerutviklingen snudde.

Den totale eksport av varer og tjenester økte i 1964 i volum med 10 prosent. For vareeksporten alene var volumøkingen ikke mindre enn 15 prosent, og denne veksten kom på toppen av en øking i 1963 på 10 prosent. I begge år, men særlig i 1964, ble det eksportert betydelige varekvanta fra lager, blant annet treforedlingsprodukter, gjødningsstoffer og metaller. Nøyaktige oppgaver over omfanget av eksporten fra lager foreligger ikke, men anslag som er gjort, tyder på at varer for bortimot 300 mill. kr. eller om lag en femtedel av økingen i vareeksporten i 1964 kom fra lager. Eksporten fra lager var etter alt å dømme særlig sterk i månedene mai og juni, da eksporttallene lå uvanlig høyt over foregående års nivå. Sesongjusterte tall tyder imidlertid på at den underliggende tendens til eksportøking, overraskende nok, ikke var særlig svakere i annet halvår enn i første. Inntrykket er således at det så sent som ved årsskiftet fortsatt var en sterkt stigende tendens — langt sterkere enn en kan gjøre regning med på litt lengre sikt — i vareeksporten. Et markant trekk ved eksportutviklingen i året som gikk, var den kraftige økingen i utførselen til Storbritannia. For årets elleve første måneder steg verdien av vareeksporten dit med 405 mill. kr. eller 34 prosent i forhold til tilsvarende periode året før. Det er helt på det rene at denne sterke stigningen hadde sammenheng med en betydelig lageroppbygging og at den derfor før eller senere måtte ventes å ville stoppe opp.

Bruttoinvesteringene i fast kapital under ett økte lite fra 1963 til 1964 (+ 3,4 prosent regnet i volum). Den svake stigningen dekker imidlertid over en nokså ulik utvikling for de ulike typer av investeringer. Investeringene i skip og båter (som veier tungt i importen, men betyr mindre for aktiviteten innenlands) viste nedgang i forhold til året før (— 4 prosent). Investeringene utenom skip økte betydelig i forhold til året før. For bygninger og anlegg er volumøkingen foreløpig anslått til nær 5 prosent, mens investeringsvolumet for maskiner og transportmidler utenom skip ble 7—8 prosent større enn i 1964. Utviklingen gjennom året tyder på at maskininvesteringene, som steg moderat i 1963, skjøt fart igjen fra 2. kvartal i fjor, stimulert av den sterke produksjonsoppgangen.

Med de bedrede konjunkturer er det nå klart at den private investeringsetterspørsel, som var merkbart svekket i 1962 og 1963, er i ferd med å ta seg kraftig opp igjen. For skip kom omslaget i investeringsetterspørselen allerede i 1963, da norske redere plasserte større nybyggingsordrer enn i noe annet tidligere år. Kontraheringene fortsatte i 1964. Resultatet vil vise seg i en betydelig økt import av skip allerede i 1965. Tendensen til stigende investeringsaktivitet er foruten i skipsfarten sær-

lig markert i industrien. Rapporter fra næringslivet viser at det planlegges store utvidelser for inneværende år. Ordreinngangen til maskinindustrien i 2. og 3. kvartal 1964 var 50 prosent større enn i de samme kvartaler året før, og den største som noen gang er registrert for en seks-måneders periode. Mye taler for at en ny investeringskonjunktur er under utvikling, slik som under de sterke ekspansjonsperiodene 1952—1954 og 1960—1962, da maskininvesteringen steg med 50 prosent på tre år.

De samlede lagerbeholdninger økte siste år etter foreløpige beregninger med om lag 400 mill. kr. Men utviklingen har vært nokså uensartet for de ulike typer av lagerhold. Den kraftige eksportøkingen førte til en sterk nedgang i ferdigvarelagrene i eksportindustrien. Råvarelagrene og lagrene i engros- og detaljhandel har derimot, så vidt en nå kan bedømme det, vist sterk øking i løpet av året som gikk, særlig i annet halvår.

Det offentlige konsum økte i 1964 etter foreløpige oppgaver med 6 prosent regnet i volum mot 5 prosent i 1963. Dette er en noe sterkere øking enn den gjennomsnittlige vekstraten i foregående tiår (4,4 prosent).

Det private konsumet viste etter foreløpige oppgaver en volumstigning på 3,5 prosent i året som gikk. Sammenliknet med den sterke stigningen i bruttonasjonalproduktet på vel 6 prosent er dette en bemerkelsesverdig svak øking.

I likhet med i tidligere år er det gjort forsøk på å tallfeste de direkte og indirekte virkninger av endringer i eksporten, bruttoinvesteringene og det offentlige konsum for veksten i bruttonasjonalproduktet, importen og det private konsum. (Se tabell 111.) Beregningene tar hensyn til virkninger av mengdeendringer via produksjonskryssløpet og det private konsums avhengighet av realinntektsutviklingen, men ikke til virkninger av endringer i relative priser, skatter og avgiftssatser etc.

Av veksten i bruttonasjonalproduktet fra 1963 til 1964 forklarer — ifølge tabellen — eksportøkingen hele 40 prosent og innenlandske vekstfaktorer resten. Blant de siste bidrog bruttoinvesteringene i fast realkapital utenom skip mye, mens skipsinvesteringene og lagerinvesteringene betydde lite.

Av importøkingen fra 1963 til 1964 kan bortimot 60 prosent føres tilbake til virknin-

Tabell 111. *Anslåtte virkninger — via produksjons-, kryssløps- og konsumrelasjoner — på bruttonasjonalprodukt, import og privat konsum av endringene 1963—1964 i eksport, bruttoinvestering m. v. Mill kr. i 1964-priser.*

Forklarende komponenter	Endring i forklarende komponenter etter nasjonalregnskapet 1963—1964	Anslag for virkninger på brutto-nasjonalproduktet	Anslag for virkninger på import	Anslag for virkninger på privat konsum
1. Eksport				
a. Treforedlingsprod., gjødningsstoffer, metaller[1]	629	391	277	105
b. Skipsfartstjenester	349	262	127	53
c. Annen eksport[2]	569	456	180	132
2. Bruttoinvestering i				
a. skip og båter[2]	— 138	84	— 164	31
b. bygninger og anlegg, annen produksjonskapital[3]	758	618	314	235
c. Lagerendring	403	40	239	11
3. Offentlig konsum[2]	327	356	54	126
4. Annet[3]	187	516	108	406
Forklarende komponenter i alt (1 + 2 + 3 + 4)	3 084	2 723	1 135	1 099
Endring ifølge nasjonalregnskapet	.	2 541	1 096	744
Uforklart differanse	.	— 182	— 39	— 355

[1] Eksport fra treforedlingsind., karbid- og cyanamidfabr. og andre kunstgjødselfabr., ferrolegeringsverk, rujernsverk,stål- og valseverk, aluminiumsverk og råmetallverk ellers. [2] Eksport av brukte skip og eksport av forsvarstjenester er ikke tatt med under post 1. c og er ikke trukket fra under postene 2. a og 3. [3] Private konsumposter som antas å være uavhengige av inntektsendringer og visse beregningsmessige korreksjonsledd.

ger av økt eksport. Lageroppgangen og økingen i investeringer i fast realkapital utenom skip forklarer til sammen mer enn de resterende 40 prosent, fordi nedgangen i skipsinvesteringene virket til å redusere importen.

For økingen i det private konsum fra 1963 til 1964 er det et markert avvik mellom nasjonalregnskapets tall og det resultat beregningene viser. Målt i faste priser — her 1964-priser — var økingen etter nasjonalregnskapet ca. 750 mill. kr., mens beregningene viser en øking på ca. 1 100 mill. kr. Forskjellen, som anslagsvis betyr 1,5 prosentpoeng for vekstraten i det private konsum, har etter alt å dømme sin viktigste forklaring i nye trekk ved pris- og lønnsutviklingen som beregningene ikke tar hensyn til.

Priser, lønninger, inntekter.

Det økonomiske bilde av 1964 byr på flere trekk som springer sterkt i øynene, særlig fordi de betyr omslag i utviklingstendenser fra de foregående år: (i) En uvanlig liten konsumstigning i forhold til økingen i bruttonasjonalproduktet, (ii) en vesentlig mindre øking i reallønningene enn i produksjonen, (iii) en inntektsstigning som særlig falt på industri- og skipsfartsselskaper, (iv) en kraftig øking i den private sparing og (v) en markant reduksjon av underskottet i utenriksøkonomien. Disse trekk ved utviklingen har i stor utstrekning felles årsaker og henger nøye sammen. For en del er forklaringen å søke i den realøkonomiske utvikling som er behandlet ovenfor. Blant annet betydde det sikkert en del at produksjonsveksten for størstedelen oppstod i kapitalintensive næringer som hadde unyttet produksjonskapasitet nok til å øke produksjonen uten særlig øking i sysselsettingen. Men viktigere var det at pris- og lønnsutviklingen delvis var en annen enn tidligere.

I årene fra 1957 til 1963 gikk eksportprisene i gjennomsnitt ned med 19 prosent, og importprisene falt med 11 prosent. I samme tidsrom steg det innenlandske prisnivå, målt med nasjonalregnskapets konsumprisindeks, med ca. 15 prosent og lønn pr. årsverk etter nasjonalregnskapet med ca. 48 prosent. For næringer i sterk utenlandsk konkurranse skapte dette store lønnsomhetsproblemer, mens bedriftene i de skjermede næringer derimot i det store og hele kunne møte stigende kostnader med å sette sine priser opp. Resultatet var, som det er gjort rede for i tidligere års Økonomisk utsyn, at eierinntekten i de konkurranseutsatte næringer gikk sterkt ned, både som andel av landets faktorinntekt (fra 14,8 prosent i 1957 til 6,4 prosent i 1963) og absolutt, mens eierinntektene i de skjermede næringer som andel av faktorinntekten holdt seg uendret (27—28 prosent) og lønnstakernes andel steg sterkt (fra 58 prosent til 65 prosent). Fallet i de konkurranseutsatte næringers inntekter, som for det meste er selskapsinntekter, avspeilet seg i et kraftig fall i den private sparing og — som motstykke til dette — i en sterk øking i underskottet på driftsbalansen overfor utlandet. Denne utviklingen betydde at den gjennomsnittlige reallønn pr. årsverk etter nasjonalregnskapet i perioden 1957—1963 steg en del sterkere (4,3 prosent pr. år) enn nettonasjonalproduktet pr. årsverk (3,6 prosent pr. år). Denne omfordeling av realinntekten til fordel for lønnstakerne gir en vesentlig del av forklaringen på at det private konsum økte sterkere enn den samlede produksjon i disse årene.

Pris- og lønnsutviklingen i 1964 brøt sterkt med denne utviklingen. Det viktigste nye var at eksport- og importprisene for første gang på sju år beveget seg oppover. Innenlands steg de nominelle lønninger omtrent som gjennomsnittet for de foregående år, nemlig etter foreløpige oppgaver med 6,8 prosent pr. årsverk fra 1963 til 1964 for alle lønnstakere under ett når sosiale tillegg regnes med. Prisene på konsumvarer gikk etter nasjonalregnskapet opp med 4,5 prosent. Denne prisoppgangen var sterkere enn det hadde vært vanlig ved tidligere års lønns- og prisoppgjør. Konsumprisindeksen, som beregnes etter faste (1958) vekter, viste en stigning på 5,6 prosent.

Prisoppgangen hadde for en del sin bakgrunn i det som skjedde i samband med inntektsoppgjørene våren 1963, da myndighetene valgte å gjennomføre en midlertidig forhøyelse av prissubsidiene. Derved unngikk en i 1963 det sprang i konsumprisindeksen som siden begynnelsen av 1950-årene har pleid å ledsage de store lønns- og jordbruksprisrevisjoner, og konsumprisindeksen holdt seg i ro fra mars og nesten ut året. Til gjengjeld begynte året 1964 med en markert oppgang i konsumprisindeksen (+ 2,2 prosent fra desember til januar). Sterkt medvirkende til dette var det at de midlertidige subsidier fra våren 1963 etter forutsetningene ble opphevet ved årsskiftet, med en anslått virkning på konsumprisindeksen på 1,2 prosent. En forsinket prishevende virkning av oppgjørene i 1963 bidrog således til at konsumprisen kom på gli ved begynnelsen av 1964.

Men oppgangen i importprisene, som ifølge engrosprisindeksen var omtrent 6 prosent i 1964, og en viss virkning på jordbruksprisene av den dårlige høsten, må også ha gjort mye til at stigningen i konsumprisen ble sterk. Den direkte virkning på konsumprisindeksen av prisstigningen på importerte matvarer alene i 1964 er beregnet til 1,2 prosent.

For lønnstakerne under ett ble derfor reallønnsutviklingen fra 1963 til 1964 ikke særlig gunstig. Legges nasjonalregnskapets tall til grunn, var reallønnsforbedringen (gjennomsnittlig lønn pr. sysselsatt deflatert med nasjonalregnskapets konsumprisindeks) 2,3 prosent fra 1963 til 1964. Sett på bakgrunn av at nasjonalproduktet økte med over 6 prosent, var denne reallønnsøkingen bemerkelsesverdig lav når året 1964 sees isolert. Over seksårsperioden fra 1957 til 1963 var reallønnen gått opp med gjennomsnittlig 4,3 prosent årlig og nettonasjonalproduktet pr. sysselsatt med 3,6 prosent årlig. Den forholdsvis lave reallønnsøkingen fra 1963 til 1964 førte til at den gjennomsnittlige årlige øking siden 1957 falt til 4,1 prosent, mens den sterke produksjonsoppgangen fra 1963 til 1964 førte til at den gjennomsnittlige årlige vekst i nettonasjonalproduktet pr. sysselsatt siden 1957 gikk opp til 3,9 prosent.

Faktorinntekten økte med 3,5 milliarder kroner fra 1963 til 1964. Av dette tilfalt omtrent halvparten lønnstakerne, som derved fikk sin andel av faktorinntekten redusert fra 65,4 prosent i 1963 til 63,7 prosent i 1964. Resten av økingen i faktorinntekten fordelte seg med omtrent 0,8 milliarder kroner på eierinntekt i de skjermede næringer og ca. 1 milliard kroner på eierinntekt i de konkurranseutsatte næringer. For eierinntekten i de skjermede næringer betydde dette at andelen av den samlede faktorinntekt falt svakt, fra 28,2 prosent i 1963 til 27,7 prosent i 1964. I de konkurranseutsatte næringer steg derimot, for første gang på lenge, eierinntektene som andel av den samlede faktorinntekt fra 6,4 prosent i 1963 til 8,6 prosent i 1964. Men fremdeles ligger den langt under andelen i 1957 (14,8 prosent).

Den private disponible inntekt (dvs. de private ervervsinntekter med tillegg av stønader fra det offentlige, men med fradrag for betalte skatter) er foreløpig anslått til 30,5 milliarder kroner for 1964 eller om lag 11,5 prosent større enn året før. Grove anslag som er gjort over fordelingen av de private disponible inntekter mellom to grupper, nemlig på den ene side lønnstakere, pensjonister og trygdede og på den andre siden private næringsdrivende, selskaper og andre ikke-personlige inntektstakere, viser store forskyvninger fra 1963 til 1964. For gruppen lønnstakere m. v. steg den disponible inntekt fra 18,2 milliarder kroner i 1963 til 19,6 milliarder kroner i 1964 eller med 7,4 prosent. For selvstendige og selskaper m.v. steg den disponible inntekt fra 9,1 milliarder kroner i 1963 til 10,9 milliarder kroner i 1964, eller med hele 19,8 prosent.

Den private sparingen måtte nødvendigvis bli sterkt påvirket av inntektsforskyvningene. Storparten av økingen i eierinntektene for de konkurranseutsatte næringer tilfalt industri- og skipsfartsselskaper som vanligvis sparer det meste av en øking i inntekten, og som dessuten bidrar med størstedelen av den private sparing. Fra 1963 til 1964 økte den private sparingen med 1 145 mill. kr. eller med et beløp av samme størrelsesorden som økingen av eierinntektene i de konkurranseutsatte næringer.

Den samlede sparing gikk opp fra 5 616 mill. kr. i 1963 til 6 985 mill. kr. i 1964, eller med nesten 25 prosent. Sparingens andel av nettonasjonalproduktet økte fra 15,7 prosent i 1963 til 17,6 prosent i 1964. Denne kraftige økingen i sparingen var motstykket til den forholdsvis moderate økingen i konsumet, og den var i det alt vesentlige forklaringen på at underskottet i utenriksøkonomien ble sterkt redusert.

Utenriksøkonomien.

Underskottet på driftsregnskapet overfor utlandet i 1964 ble 550 mill. kr. etter foreløpige oppgaver. I de tre foregående år var underskottet av størrelsesordenen 1 200—1 400 mill. kr. Bedringen fra 1963 til 1964 var 835 mill. kr. Den samlede eksport økte i verdi med vel 2 400 mill. kr. og totalimporten med vel 1500 mill. kr., slik at bedringen utenom rente- og stønadsbalansen var 900 mill. kr.

Nedgangen i underskottet på utenriksregnskapet i 1964 kan for størsteparten føres tilbake til gunstigere bytteforhold overfor utlandet og mindre nettoimport av skip. Bedringen i bytteforholdet alene forklarer en nedgang på rundt 450 mill. kr. i forhold til 1963. Storparten av dette beløp kom fra økte fraktinntekter pr. bruttotonn i handelsflåten, men også ellers utviklet prisene seg gjennomgående i norsk favør i året som gikk. Nettoskipsimporten var i volum anslagsvis 250 mill. kr. mindre enn året før (i verdi 400 mill. kr. mindre). Hele 700 mill. kr. av bedringen av utenriksregnskapet kan således tilskrives gunstigere bytteforhold eller lavere skipsimport. Dette at så mye av bedringen skyldtes gunstigere bytteforhold og lavere netto skipsimport, og at derfor netto volumendringer utenom skip bidrog såvidt lite, i et år da eksportvolumet viste en kraftig oppgang, er en påminnelse om at underskottet i utenriksøkonomien er et mangesidig problem som ikke uten videre løses ved å øke eksportvolumet.

Det ble i forrige års Økonomisk utsyn pekt på den nære sammenheng som rår mellom (i) de store utenriksunderskottene, (ii) investeringene, (iii) den private sparingen og (iv) forskyvningene i inntektsfordelingen. Det ble pekt på at underskottet i utenriksøkonomien

ville kunne reduseres på flere måter. Et alternativ ville være en inntektsutvikling som gav rom for større sparing på selskapenes hender. Som vist i avsnittet om priser, lønninger og inntekter, var det nettopp en slik utvikling Norge opplevde i 1964.

Nedgangen i driftsunderskottet i 1964 betyr neppe at hovedproblemet i utenriksøkonomien er løst på lengre sikt. Det er blant annet på det rene at skipsimporten vil øke igjen, og det er høyst usikkert om bedringen i bytteforholdet vil vare ved. Den gunstige prisutviklingen for norsk eksport er et resultat av bedre etterspørsel, som spesielt skyldes at lageroppbygging rundt om i verden har kommet på toppen av to år med meget sterk produksjonsframgang.

Perspektiver.

For verdensøkonomien tegner året 1965 godt. Det kan jamt over regnes med bra produksjonsframgang, men neppe like sterk som i 1964. Mye vil imidlertid avhenge av hvorledes investeringene kommer til å utvikle seg.

Norsk vareeksport vil i 1965 neppe i samme grad som i 1964 bli stimulert av lageroppbygging i avtakerland. Som følge av den midlertidige britiske importavgiften kan det mer spesielt komme til å melde seg avsetningsproblemer for en del av vareeksporten til Storbritannia. Men alt i alt ligger forholdene til rette for at norsk økonomi vil få sterke vekstimpulser fra utlandet også i 1965, om enn ikke så sterke som i 1964.

Innenlands synes det klart at næringslivet er innstilt på å investere mye mer i produksjonsutstyr i år enn i fjor. Etter to år med kraftig vekst i produksjonen er kapasitetsutnyttingen høy, og det er lite spillerom for å møte en sterkt stigende ordreinngang. Det kan derfor bli et hovedproblem for den økonomiske politikken i 1965 å holde investeringsutviklingen under kontroll.

For inntektsutviklingen i 1965 vil avtalebestemte tillegg — automatiske og halvautomatiske — kunne få avgjørende betydning og blant annet få konsekvenser for konsumutviklingen.

Slik forholdene ligger til rette ved inngangen til 1965, kan en regne med fortsatt betydelig produksjonsframgang — i takt med kapasitetsutbyggingen i næringslivet. Men løsningen av etterspørsels- og inntektsproblemene vil måtte få avgjørende konsekvenser både for betalingsbalansen og prisutviklingen i tiden framover.

English summary.

The economic situation.

For the world economy 1964 was a very good year. There was a rapid rise in production on both sides of the Atlantic. In Western Europe, however, the rate of growth varied somewhat among countries and throughout the year. The strong upswing which characterised the previous year, continued during the first months of 1964, but later on the rate of growth slowed down considerably in most countries. In France and Great Britain the rate of growth was relatively moderate after the first quarter, and in Italy it was downright low. For the year as a whole, preliminary estimates show an increase in total production of 5 per cent from the previous year for the OECD countries combined. This is a somewhat higher rate than the average for the seven-year period 1957—1964 (+ 4.0 per cent).

In Norway the rate of growth was exceptionally high in 1964. The increase in gross domestic product, according to preliminary estimates, was 6.2 per cent for the year as a whole. Since 1950 only two years, 1960 and 1961, have shown equally high growth rates. In comparison, the average growth rate in the seven-year period 1957—1964 was 4.3 per cent per annum. Improved capacity utilisation in export industries contributed to a somewhat stronger than normal increase in output in mining, manufacturing and electricity production (+ 7.5 per cent) in 1964. But even in other branches of industry there was a considerable increase in production (i. a. forestry + 10 per cent, fisheries + 6 per cent, trade + 7 per cent). In none of the more important industries was production less than in 1963.

The present strong up-turn in production began in the second quarter of 1963 following a period of slow growth in the traditional export industries. A slackening in demand from abroad caused the subnormal increase in production in 1962, and it is equally evident that the increase of the last two years was pri-

marily brought about by an expansion in commodity exports. Domestic demand also increased, but less vigorously.

Total production increased rapidly at a fairly even rate from the first quarter of 1963 up to the end of the second quarter of 1964. Preliminary estimates suggest that the gross domestic product at fixed prices increased at an annual rate of no less than 8 per cent in this period. This exceptionally rapid growth was made possible by extensive under-utilisation of industrial capacity at the onset of the period. In the course of 1964 the expansion slowed down. Provisional quarterly national accounts figures suggest no more than a slight increase in total production from the second to the third quarter and only a moderate increase in the last quarter. Seasonally adjusted figures for manufacturing production present a similar picture. However, since monthly and quarterly figures are liable to considerable random variation, no definite conclusions can be drawn from this as regards current trends. A fair conjecture is probably, that the increase in total production in the last six months of 1964 was somewhat below the normal for a six-month-period.

The recession in commodity exports in 1961 and 1962 and also the improvement in 1963 and 1964 were rather closely related to inventory movements in the importing countries, particularly in Great Britain. A sudden improvement in demand for Norwegian export goods started in the spring of 1963 as a result of a build-up of inventories elsewhere in the world, and this continued throughout last year. Export prices too, for the first time in many years, took a favourable turn in 1964. On the average, the price level for export of goods rose by 3 per cent from 1963 to 1964, and the average freight earnings per gross ton of the merchant fleet rose by 4 per cent. Import prices increased by 2 per cent. This development in prices had important effects on the distribution of income, total savings and the balance of payments.

Economic policy.

When the economic policy for 1964 was being planned, exports showed a strongly rising trend which was expected to continue. A vigorous expansion was under way in the domestic economy. This situation, and the desire to decrease the deficit in the balance of payments, called for a comparatively restrictive economic policy for 1964.

The financial budget for 1964 was passed nevertheless with considerably higher expenditures on goods and services and a smaller surplus than in the previous year. Later, the balance was further impaired by additional appropriations, i. a. in connection with a wage regulation for government employees. Central government accounts figures for the year 1964 are not available at this time, but the accounts will probably show a surplus «before credit transactions» (net transfer of income to the government, less government expenditure on goods and services and less capital expenditures of government enterprises) roughly at par with the surplus of 1963. In spite of this, the government's budget policy probably had a somewhat more expansionary effect than in the preceding year. Thus the increase in government expenditures on goods and services from 1963 to 1964 was nearly twice as high as the increase from 1962 to 1963.

The credit policy for 1964 aimed at only a moderate increase in investments. In order to increase the volume of residential construction, the budgeted grants of new loans from the state banks were increased by 10 per cent. For private credit institutions, however, a certain restriction of credit was intended. As in previous years, the credit agreement for 1964 between the government and the private credit institutions fixed an upper limit for total lending from the private credit system. The agreement gave scope for a somewhat greater increase in loans than in the preceding year. According to preliminary figures, total new credit from domestic sources to industry and municipalities increased from 2 600 million kroner in 1963 to an estimated 3 000 million kroner in 1964 (including direct issues of stocks and bonds).

For building activity under government regulation, the quotas for 1964 were enlarged by 115 000 m^2 floor space, or 8 per cent more than in 1963. Building restrictions covered the same types of buildings as in 1963. They were, however, amended to provide for an automatic licencing for industrial buildings in underindustrialised districts, against a write-off on the general quotas. These regulations proved an effective curb on building activity.

The economic policy of 1964, seen in retrospect, may be characterised as moderately expansive. For an evaluation of budgetary policy, the concept of «surplus before credit transactions» of central government (including social insurance) may serve as an indicator: This surplus, which in the years 1961—1962 amounted to about 2 per cent of gross domestic product, was no more than 1.1 per cent in 1963 and in 1964. Total new domestic credit to industry (including direct issues of stocks and bonds) amounted to 6.1 per cent of the gross domestic product in 1964 against 5.7 per cent

in 1963. The increase in quotas for the regulated building activity also had an expansive effect.

Production and demand.

The driving forces behind the rise in production in 1964 were largely the same as those of the preceding year. The most pronounced stimulus derived from rising demand from abroad, as was also the case in 1963. A novelty of this year, however, was a vigorous increase in investment in machinery and equipment, starting in the second quarter and coinciding with a turn to expansion in inventories as well.

Total export of goods and services in 1964 rose in volume by 10 per cent. For export of goods alone the increase in volume was no less than 15 per cent, and this increase followed an increase of 10 per cent in 1963. In both years, and in 1964 in particular, considerable quantities of export goods were out of inventories, notably pulp products, fertilizers and metals. Exact records of the extent of exports from inventories are not available, but estimates at hand indicate that goods valued at approximately 300 million kroner, or about one-fifth of the increase in commodity exports, were taken from stocks. Apparently, export of goods from stocks was particularly high in May and June of last year when export figures were exceptionally high. Seasonally adjusted figures suggest nevertheless that the rising trend of exports continued during the second half of the year, far more pronounced than what can be expected in the long run. A noteworthy feature in the trend of exports last year was the increase in export to Great Britain. In the first eleven months of the year, exports to Great Britain rose by 405 million kroner, or 34 per cent compared to the corresponding period in the previous year. It is evident that this strong increase was connected with a build-up of inventories and consequently that it must be expected to come to an end sooner or later.

Gross investments in fixed capital increased only slightly from 1963 to 1964 (+ 3.4 per cent in volume). This slight increase in the total, however, covers varying trends for the various types of investment. Investments in ships (which strongly affect imports, but only slightly the level of domestic activity) decreased compared to the preceding year (— 4 per cent). Investments, excluding ships, increased strongly compared to the previous year. The increase in volume for building and construction is provisionally estimated at approximately 5 per cent, whereas the volume of investment in machinery and transportation equipment, other than ships, increased by 7—8 per cent compared to 1963. Available estimates indicate that investment in machinery, after a moderate increase in 1963, boomed again in the second quarter of last year, stimulated by the strong increase in production.

With the present improvement in the economic situation it is now evident that private investment demand is rapidly improving after the appreciable weaknesses shown in 1962 and 1963. The turning point in investment demand for ships appeared as early as in 1963, with the biggest orders for new ships ever booked. The contracting of new ships continued in 1964. The consequence will be a considerable increase in the import of ships already in 1965. The tendency towards increasing investment activity is prominent also in manufacturing. Reports indicate plans for extensive expansion of productive capacity in the current year. New orders for machinery booked in the second and third quarters of 1964 were 50 per cent higher than in the corresponding period of the preceding year, and the highest ever for a six month period. Indications are that a new investment boom is under way, similar to the booms during the upswings in 1952—1954 and 1960—1962, in each of which investments in machinery increased by 50 per cent in a three-year period.

Total inventories, according to preliminary estimates, increased by approximately 400 million kroner last year. Trends differed, however, for various types of inventories. The strong increase in exports resulted in a marked decrease in inventories of finished products held in the export industries whereas — according to present assessments — inventories of raw materials as well as the inventories in wholesale and retail trade increased notably, particularly in the last six months.

Government consumption increased by 6 per cent in volume in 1964, against 5 per cent in 1963, according to provisional estimates. This was a stronger increase than the average rate of growth in the preceding decade (4.4 per cent).

According to preliminary estimates, private consumption increased in volume by 3.5 per cent in the past year. This increase was remarkably low compared to the growth of more than 6 per cent in the gross domestic product.

As in earlier years, an attempt has been fects of changes in exports, gross investments and government consumption on the growth in the gross domestic product, import, and private consumption. The computations take into account effects of quantity changes via input-output relationships and via the dependency of private consumption on changes in

real income, whereas the effects of changes in relative prices, taxes, etc. are not accounted for.

The increase in exports contributed — according to these computations — as much as 40 per cent of the growth in the gross national product from 1963 to 1964 and domestic growth factors account for the balance. Among the domestic growth factors, gross fixed capital formation, excluding ships, contributed extensively, whereas investments in ships and inventories did not contribute much to the growth in the gross national product.

60 per cent of the rise in imports from 1963 to 1964 can be attributed to effects of the increase in exports. The increase in inventories and fixed real capital formation together, excluding ships, explains more than the balance of 40 per cent, because the change in investments in ships pulled in the opposite direction.

For the increase in private consumption from 1963 to 1964 there is a marked discrepancy between the figures of the national accounts and the results of the computations. In fixed prices (here 1964 prices) the increase according to national accounts was approximately 750 million kroner, whereas the computations show an increase of 1,100 million kroner. The difference equals about 1.5 per cent points in the rate of growth in private consumption. It is apparently to be explained mainly by new trend in price- and wage developments, trends which the model on which the computations were based, did not take into account.

Prices, wages and income.

The economic picture in 1964 presents a number of features which are conspicuous, notably because they represent the reversal of trends from the preceding years: (i) An exceptionally low increase in consumption compared to the increase in gross national product, (ii) a much smaller increase in real wages than in production, (iii) an income trend which especially benefited manufacturing and shipping enterprises, (iv) a spurt in private savings, (v) a marked reduction of the deficit in the balance of payments. These features, being strongly interrelated, to a large degree derive from common causes. They are explained in part by trends which have already been discussed, notably the fact that the increase in production primarily occurred in capital intensive industries which had sufficient spare capacity for an increase in production to be possible without noticeable effects on employment. More important, however, was the fact that the trend in price- and wage developments differed considerably from that of recent years.

During the period 1957—1963 export prices decreased by 19 per cent and the import prices by 11 per cent. Over the same period the domestic price level, as measured by the implicit price index of private consumption of the national accounts, increased by approximately 15 per cent and earnings per man year by approximately 48 per cent. This created grave problems of profitability in industries exposed to foreign competition, whereas «sheltered market» industries were largely able to compensate rising costs by a rise in their prices. As has been expounded in the Economic Surveys of earlier years, the result was that entrepreneurial income in «exposed market» industries decreased sharply, both as a share of total factor income (from 14.8 per cent in 1957 to 6.4 per cent in 1963) and in absolute figures, whereas the «sheltered market» industries were able to maintain their percentage share of total factor income (28 per cent) and the wageearners' share rose sharply (from 58 per cent to 65 per cent). The decline in the income of the «exposed market» industries where company income predominates, was reflected in a sharp decline in private savings, and also — as a further consequence — in a sharp increase in the deficit on current account in the balance of payments. This development also implied a somewhat stronger increase in the period 1957—1963 in average real wages (4.3 per cent per annum according to national accounts) than in the net domestic product per man year (3.7 per cent per annum). This redistribution of real income in favour of the wage earners to a great extent also explains why, during those years, the increase in private consumption was stronger than the increase in total production.

The previous trends in prices and wages were sharply reversed in 1964. Most important was that, for the first time in seven years, export and import prices were rising. At home, the rise in nominal wages was no smaller than in previous years namely, according to preliminary estimates, 6.8 per cent per man year on average (including wage supplements). The prices of consumer goods rose, according to the national accounts by 4.5 per cent. This price increase was stronger than what has been usual after wage-and-price settlements in the last few years. The consumer price index which is based on fixed (1958) weights, increased by 5.6 per cent.

The increase in prices in 1964 must in part be seen against the background of the government's decision for a temporary increase in

price subsidies in connection with the new income agreements in the spring of 1963. Hereby the leap in the consumer price index, which since the early 1950ies has regularly accompanied the general revisions of wages and agricultural prices, was avoided in 1963, and the consumer price index remained stable from March and nearly the year out. On the other hand, the year 1964 set in with a noticeable rise in the consumer price index (+ 2.2 per cent from December to January). Strongly contributing to this increase was the fact that the temporary subsidies which were introduced in the spring of 1963 were withdrawn, as planned, by the end of the year with an estimated effect on the consumer price index of 1.2 per cent. A delayed rise in prices originating from the agreements of 1963 thus served to give consumer prices an upward push early in 1964.

However, the rise in import prices which, according to the wholesale price index, was approximately 6 per cent in 1964, and some effects on agricultural prices due to the bad harvest of 1964, must also have contributed strongly to last year's sharp rise in consumer prices. The direct effect on the consumer price index of the rise in prices for imported food products alone is estimated at 1.2 per cent.

For wage and salary earners as a whole the trend in real wages from 1963 to 1964 was not particularly favourable. According to the national accounts, the rise in real wages (average earnings per employed deflated by the consumer price index of the national accounts) was 2.3 per cent from 1963 to 1964. Compared with the rise in the national product of 6 per cent in 1964, this rise in real wages was remarkably low. However, over the six-year period from 1957 to 1963 real wages had increased by 4.3 per cent per year on the average while the average annual rise in the net domestic product per employed had been 3.6 per cent. As a result of the comparatively low increase in real wages from 1963 to 1964, the average annual increase in the real wage since 1957 was reduced to 4.1 per cent, whereas the strong growth in production from 1963 to 1964 made the average annual increase in net national product per employed since 1957 rise to 3.9 per cent.

Factor income increased by 3 500 miillion kroner from 1963 to 1964. Of this amount, about one half accrued to the wage and salaryearners, and their share of the factor income dropped from 65.4 per cent in 1963 to 63.7 per cent in 1964. The balance was distributed with approximately 800 million kroner on entrepreneurial income in «sheltered market» industries and approximately 1 000 million kroner on entrepreneurial income in «exposed market» industries. This implied a slight decrease in the share of total factor income for entrepreneurial income in «sheltered market» industries from 28.2 per cent in 1963 to 27.7 per cent in 1964. In the «exposed market» industries, however, entrepreneurial income as a share of total factor income rose, for the first time in many years, from 6.4 per cent in 1963 to 8.6 per cent in 1964. This is still far below the share of 1957 (14.8 per cent).

Preliminary estimates put private disposable income (i. e. private earnings augmented by government transfers and reduced by taxes paid) at 30 500 million kroner in 1964. This is about 11.5 per cent above the previous year. Rough estimates have been made of the distribution of private disposable income between two groups, one consisting of wage and salary earners and old age- and social security pensioners, and the other of private entrepreneurs, incorporated businesses and other non-personal income takers, and there appear to be major changes from 1963 to 1964. The group including wage and salary earners experienced an increase in disposable income from 18 200 million kroner in 1963 to 19 600 million kroner in 1964, i. e. 7.4 per cent. Entrepreneurs, incorporated businesses etc. saw an increase from 9 100 million kroner in 1963 to 10 900 million kroner in 1964 in their disposable income, a rise of no less than 19.8 per cent.

Such an extensive redistribution of income necessarily had consequences for private saving. The major part of the rise in entrepreneurial income in «exposed market» industries accrued to manufacturing- and shipping companies, where a rise in income mainly goes to saving. These companies also contribute the major share of private saving. From 1963 to 1964 private saving increased by 1 145 million kroner — an amount of the same order of magnitude as the increase in entrepreneurial income in the «exposed market» industries.

Total savings increased from 5 616 million kroner in 1963 to 6 985 million kroner in 1964, that is almost 25 per cent. The share of saving in the net national product rose from 15.7 per cent in 1963 to 17.6 per cent in 1964. This sharp increase in saving corresponds to the comparatively moderate increase in private consumption, and essentially it was also the cause of the sharp reduction in the deficit on the balance of payments.

The balance of payments.

According to preliminary estimates, the deficit on current account in the balance of payments in 1964 amounted to 550 million kroner.

In each of the three preceding years the deficit was of the order of 1 200—1 400 million kroner. The improvement from 1963 to 1964 was 835 million kroner. Total exports increased in value by well over 2 400 kroner and total imports by well over 1 500 million kroner.

The decrease in the deficit on the balance of payments in 1964 can largely be ascribed to improved terms of trade and reduced net import of ships. The improvement in terms of trade alone explains a reduction of approximately 450 million kroner compared to 1963. The major part of this amount was due to increased freight earnings per gross ton in shipping. But even for goods and services generally price trends were favourable for Norway the last year. There was a reduction in the net import of ships by an estimated 250 million kroner in volume compared to the preceding year (in value the reduction was 400 million kroner). As much as 700 million kroner of the improvement in the balance of payments can thus be attributed to more favourable terms of trade or to reduced import of ships. The fact that so much of the improvement was due to those two factors alone, and that consequently net changes in volume excluding ships did not contribute more in a year when the export volume presented a sharp increase, is a reminder that the deficit in the balance of payments is a complex problem which will not necessarily be solved simply by increasing the volume of exports.

The close interrelationship which exists between the large balance of payments deficits, investments, private savings, and changes in the income distribution, was pointed out in last year's Economic Survey. Several possible ways of reducing the balance of payments deficit were indicated. One of the alternatives mentioned was income changes that would lead to more corporate saving. As demonstrated above, this was exactly the kind of redistribution of income that took place in Norway in 1964.

The reduction in the deficit on current account in the balance of payments in 1964 hardly signifies that Norway is approaching a permanent solution of the deficit problem. It is known that there will again be an increase in the import of ships this year, and it is uncertain whether the improvement in terms of trade will last. The favourable development in prices of Norwegian exports in 1964 was a result of increased demand which again was due to an accumulation of inventories in other countries coming on top of two years of rapidly increasing production.

Prospects.

There is every indication that 1965 will be a prosperous year for the world economy. A considerable increase in production, if not as strong as in 1964, is to be expected. However, much will depend on the trends in investments.

Norwegian export of goods will probably not be stimulated by inventory accumulations in purchasing countries to the same extent in 1965 as in 1964. In particular, marketing problems may emerge for part of the commodity export to Great Britain, consequent to the temporary British import surcharges. By and large, however, conditions are favourable for an influx in the Norwegian economy of strong growth impulses from abroad even in 1965, but not to the same degree as in 1964.

At home producers seem prepared to invest much more in new production equipment this year than last. Following two years of strong growth in production capacity utilisation is now high, and there is little scope for facing a steep rise in new orders. It may consequently become a major problem in economic policy in 1965 to keep investment activity under control.

Incomes in 1965 may be decisively influenced by automatic and semi-automatic increases in rates accorded in wage agreements. And this will again affect consumption.

The economic outlook at the beginning of 1965 is such that one may look forward to a continued increase in production, geared to the capacity expansion in industry. The problems of demand and income generation will, however, be decisive for the balance of payments as well as for the price level in the time to come.

Økonomisk-politisk kalender 1964.

Utlandet.

Januar.

6. Nederland.
Diskontoen heves fra 3,5 til 4 prosent.

17. Sambandsstatene.
Statsbudsjettet for 1964—65 viser betydelig mindre underskott (5 milliarder dollar) enn budsjettet for 1963—64 (10 milliarder dollar).

Februar.

1. Sverige.
Diskontoen heves fra 4 til 4,5 prosent.

27. Sambandsstatene.
Skatteletteforslag på ca. 11,5 milliarder dollar endelig vedtatt. Skattereduksjonen skal gjennomføres med rundt 7 milliarder dollar i 1964 og resten i 1965.

28. Storbritannia.
Diskontoen heves fra 4 til 5 prosent.

Sverige.
Riksbanken innfører en strafferente på 9 prosent for visse lån til privatbanker med sikte på å begrense kredittekspansjonen.

Mars.

18. Sveits.
En saneringsplan som tar sikte på å bremse på prisstigningen vedtas i nasjonalforsamsamlingen. Planen går bl. a. ut på en reduksjon av kredittgivningen, sløyfing av renten på innskott fra utlandet og begrensning av byggevirksomheten. Varigheten er begrenset til tre år.

19. Japan.
Diskontoen heves fra 5,8 til 6,6 prosent.

21. Vest-Tyskland.
For å begrense kapitalinnstrømmingen fra utlandet pålegges bankene ikke å betale renter for utenlandske innskott. Videre innføres en 25 prosent skatt på renter av vest-tyske verdipapirer på utenlandske hender. En skatt på 2,5 prosent på utenlandske lån i Vest-Tyskland oppheves.

April.

13. Fellesmarkedet.
Ministerrådet vedtar en økonomisk stabiliseringsplan med bl. a. anbefalinger om begrensning av offentlige investeringer og privat byggevirksomhet og en mer restriktiv kredittpolitikk.

15. Storbritannia.
I det britiske statsbudsjett for finansåret 1964—65 blir det foreslått forhøyelse av avgiftene for tobakk og alkoholholdige drikkevarer.

17. Sverige.
Nye tilstrammingstiltak. Strafferenten (se 28.mars) gjøres gjeldende for utlån utover 1/4 av privatbankenes egenkapital.

Mai.

4. Internasjonalt.
Den s. k. Kennedy-runden — opptakten til tollforhandlingene i GATT — blir offisielt åpnet.

Juni.

4. Nederland.
Diskontoen heves på nytt (se 6. januar) — fra 4 til 4,5 prosent.

11. Danmark.
Diskontoen heves fra 5,5 til 6,5 prosent.

16. Internasjonalt.
FN's konferanse om handel og utvikling (åpnet 23. mars) avsluttet. Konferansen anbefalte FN's generalforsamling å opprette et handels- og utviklingsstyre.

Juli.

3. Belgia.
Diskontoen heves fra 4,25 til 4,75 prosent. Forretningsbankene pålegges å innbetale til Nasjonalbanken en innskottsreserve svarende til 0,5 prosent av bankenes passiva.

Sveits.
Diskontoen heves fra 2 til 2,5 prosent (se 18. mars).

August.

1. Vest-Tyskland.
Privatbankenes innskottsreserver heves med 10 prosent.

3. Sveits.
Som følge av kredittpolitiske tiltak (se 16. januar og 18. mars) har utenlandske låneopptak i første halvår 1964 falt med nær en tredjedel sammenliknet med samme periode i 1963.

21. Sambandsstatene.
Presidentens forslag om en renteutjamningsskatt ved emisjoner av utenlandske obligasjoner i Sambandsstatene vedtas endelig i Senatet. Loven ble innført med virkning fra juli 1963 og gjelder fram til 31/12 1965.

September.

4. Italia.
Regjeringen vedtar å øke omsetningsavgiften og den direkte beskatning, og å innføre særskatt på luksuskonsum. Tiltakene tar sikte på å begrense prisstigningen.

16. Nederland.
Statsbudsjettet for 1965 er lagt opp med et ca. 10 prosent mindre underskott enn i budsjettåret 1964.

Oktober.

1. Italia.
Statsbudsjettet for 1965 er gjort opp med et rundt 5 prosent mindre underskott enn budsjettet for 1964.

10. Frankrike.
Privatbankenes likviditetsreserve settes ned fra 36 til 34 prosent av innskottsmassen. Nedsettelsen tar sikte på å møte en sesongpreget øking i bankutlånene og varsler ikke en oppmyking av kredittrestriksjonene.

13. Vest-Tyskland.
Statsbudsjettet for 1965 balanserer med et underskott som stort sett svarer til underskottet på 1964-budsjettet. Utgiftene er anslått å øke med rundt 5 prosent, dvs. innenfor den grense som ble anbefalt av CEE's ministerråd som et tiltak mot prisstigning (se 13. april).

15. Sovjet.
Lederskifte i Sovjet. Krusjtsjov avsatt, Kosygin ny statsminister.

16. Storbritannia.
Arbeiderpartiet vinner valget med knapt flertall. Wilson statsminister, Brown økonomiminister, Callaghan finansminister.

27. Storbritannia.
Regjeringen legger en midlertidig avgift på 15 prosent på innførselen av ferdigvarer og halvfabrikata. Tiltaket tar sikte på å redusere underskottet på betalingsbalansen overfor utlandet.

Sveits.
Statsbudsjettet for 1965 er gjort opp med et om lag dobbelt så stort overskott som 1964-budsjettet (550 mill. sv. frcs. mot 266 mill. sv. frcs.).

November.

3. Sambandsstatene.
President L. B. Johnson velges med overveldende flertall.

4. Storbritannia.
I trontalen varsler regjeringen bl. a. nasjonalisering av stålindustrien, forhøyelse av pensjons- og trygdebidrag og husleiekontroll.

6. Sverige.
Diskontoen heves fra 4,5 til 5,0 prosent. (Se 31. januar.)

11. Storbritannia.
I et tilleggsbudsjett blir det vedtatt økt avgift på bensin. Det blir samtidig varslet en øking i grunnsatsene for inntektsskatten og høyere trygdepremier. På den annen side vil trygdebidragene bli forhøyet.

23. Storbritannia.
Diskontoen settes opp fra 5 til 7 prosent. (Se 27. februar.)

Sambandsstatene.
Diskontoen heves fra 3,5 til 4 prosent.

Desember.

15. CEE
Forlik om kornprisene blir oppnådd.

31. EFTA
Basistollsatsene reduseres med ytterligere 10 prosent. Med dette utgjør den samlede reduksjon 70 prosent av basissatsene.

Norge.

Januar.

2. Kredittinstitusjonene gis adgang å tegne langsiktige statslån i Norges Bank.

30. Innstillingen fra den penge- og kredittpolitiske komité (av 1960) blir lagt fram.

Februar.

11. Produksjonsbegrensningen i tremasseindustrien (25—30 prosent) oppheves fra og med 1. kvartal.

Mars.

6. Proposisjon til lov om enke- og morstrygd fremmes i statsråd. Trygdeordningen er forutsatt å tre i kraft fra årsskiftet 1964—65.

11. Regjeringen varsler om forslag til ny rammelov for kredittvirksomheten.

Brudd i forhandlingene mellom LO og NAF om de generelle tariffkrav. Tvisten går til mekling.

16. Finansdepartementets framlegg om å oppta faste innenlandske statslån for rundt 800 mill. kr. og å øke lånene til statsbankene fra 7 500 til 8 350 mill. kr. bifalles av Stortinget.

18. LO's forbundsvise og generelle lønnskrav utgjør vel 15 prosent (se 11. mars).

April.

1. Tvungen mekling mellom LO og NAF begynner (se 11. mars).

4. Proposisjon til Stortinget om lov om Statens Landbruksbank som skal dannes ved en sammenslutning av Norges Småbruk- og Bustadbank, Kongeriket Norges Hypotekbank og Driftskredittkassen for jordbruket.

10. Innstilling om opprettelse av Statens forretningsbank offentliggjøres. Postgiroen og Postsparebanken foreslås slått sammen under navn av Postbanken.

Meklingen mellom LO og NAF blir avsluttet uten resultat (se 11. mars og 1. april).

Proposisjon om fire ukers ferie blir satt fram i statsråd.

13. Brudd i forhandlingene om avtalerevisjon mellom Norske bankfunksjonærers forbund og Forretningsbankenes Arbeidsgiverforening og Sparebankenes Arbeidsgiverforening.

18. Landbruksavtalen. Jordbrukets krav går ut på en inntektsforbedring på 28 prosent eller ca. 400 mill. kr. Prisforhøyelser regnes å ville gi ca. 250 mill. kr., resten skal gis som statssubsidier.

20. Lønnsforhandlinger omfattende ca. 140 000 statstjenestemenn innledes.

23. Stortingsmelding om folkepensjonen offentliggjøres.

Mai.

4. Lønnsforhandlingene i Staten blir brutt. Tvungen mekling berammes til 5. mai (se 20. april).

11. I rikslønnsnemnda går kjennelsen i tvisten mellom LO og NAF ut på en lønnsøking på ca. 4,5 prosent med utgangspunkt i en timelønn på kr. 7,40. Tariffavtalen skal vare i to år med halvautomatisk indeksreguleringsbestemmelse. Kjennelsen gjelder avtaler som utløper 15. mai 1964 og omfatter ca. 205 000 lønnstakere.

15. Meklingsforslaget i staten anbefales av partenes forhandlere. Det samlede tillegg utgjør 2 lønnsklasser fordelt med 1 ¾ lønnsklasse i 1964 og resten i 1965. Meklingsforslaget vedtatt 16. juni (se 4. mai).

20. Den svenske varehuskjede EPA etablerer seg på det norske marked.

Progresjonsutvalgets innstilling blir offentliggjort.

28. Lønnstvisten i det private bankvesen henvises til rikslønnsnemnd.

Juni.

1. Brudd i forhandlingene om jordbruksprisene (se 18. april).

3. Proposisjon om tvungen voldgift i jordbruksforhandlingene legges fram for Stortinget.

15. Bestemmelser om alminnelig leietillegg for husrom i førkrigsbygg blir gitt ved kgl. resolusjon.

17. Stortinget gir Handelsdepartementet fullmakt å ta opp lån inntil 500 mill. kr. i utenlandsk valuta.

Juli.

11. Overenskomster for ca. 380 000 fagorganiserte er ferdig revidert. For LO's del vil oppgjørene i høstfagene omfatte nær 90 000 medlemmer.

23. Voldgiftsnemnda for jordbruket fastsetter inntektstillegget til 300 mill. kr. fordelt over to år (125 mill. kr. i 1964). Virkningen på konsumprisindeksen anslått til om lag 1 poeng i 1964 og 0,6 poeng i 1965.

August.

15. Ny avtale mellom Skogbrukets Arbeidsgiverforening og Norsk Skog- og Landarbeiderforbund anbefales av partene. Den omfatter bl. a. regler for individuell indeksregulering og skal gjelde fra 1. september.

September.

11. Husbanken vil for framtiden gi lånetilsagn for oppføring av eneboliger.

Oktober.

3. Prisen på sukker settes ned med 60 øre pr. kg. Importen av sukker vil bli frigitt så snart den løpende leveranseavtale er utløpet sommeren 1965.

5. Statsbudsjettet 1965: Budsjettforslaget viser en samlet utgiftssum på 11,7 milliarder kr. eller nesten 13 prosent mer enn i det vedtatte budsjett for 1964. Det forslås bl. a. øking av omsetningsavgiften fra 10 til 12 prosent og høyere porto- og telefonavgifter. Det foreslås videre visse lettelser i den progressive beskatning. Budsjettet er gjort opp med balanse før lånetransaksjoner. Nasjonalbudsjettet: Det er ventet en produksjonsøking på mellom 4 og 5 prosent i 1965. Underskottet på driftsregnskapet overfor utlandet er anslått til å bli om lag dobbelt så stort som i 1964. Det er varslet om begrensning i ekspansjonen av utlånene for å motvirke den større ekspansive virkning av årets statsbudsjettforslag.

9. Lønnskomitéen for vurdering av lønnsforholdene i Staten oppnevnes i statsråd.

16. Enighet i forhandlingene mellom Norges Skogeierforbund og treforedlingsindustrien om tømmerprisene.

19. Krav fra jordbruksorganisasjonene om justering av prisene på poteter og visse frukt- og grønnsakslag.

20. Forslaget om 5,5 prosent lønnstillegg i handel vedtas av Norges Handels- og Kontorfunksjonærers forbund og Handelens Arbeidsgiverforening. Dette svarer til ⅔ kompensasjon for prisstigningen.

November.

3. Stortinget vedtar å forhøye omsetningsavgiften fra 10 til 12 prosent med virkning fra 1. desember.

5. Kgl. res. om midlertidige forskrifter om forbud mot å ta høyere pris enn pr. 3. november bortsett fra stigningen i omsetningsavgiften med visse avrundinger. (Avansestoppen gjelder bare varer innkjøpt før 1. desember.)

Desember.

1. Prisene på mjølk, smør, ost, sukker og brød settes ned som følge av økte subsidier for å motvirke prisstigningen på grunn av økingen i omsetningsavgiften (se 3. november).

7. Stortinget vedtar omsetningsskatt på tidsskrifter, unntatt periodiske publikasjoner med utpreget faglig, politisk, litterært, vitenskapelig eller religiøst formål. Inntektene skal i sin helhet gå til et kulturfond.

10. Skipsfartens Arbeidsgiverforening og Norsk Sjømannsforbund enige om ny tariffavtale. Avtalen er to-årig.

11. Budsjettet for universitet og høgskoler vedtas. Bevilgningene økes med 40 prosent fra 1964 til 1965.

16. Stortinget vedtar enstemmig statsbudsjettet for 1965 med en sluttsum på 11,8 milliarder kr.

Tabeller

Tabeller

Side

I Nasjonalregnskap *1
A Nasjonalprodukt etter anvendelse.... *1
B Nasjonalprodukt etter anvendelse. Prosentvis fordeling *1
C Nasjonalprodukt etter anvendelse. Prisindekser *1
D Bruttonasjonalprodukt etter næring.. *2
E Privat konsum *2
F Bruttoinvestering uten lager etter næring *2
G Faktorinntekt etter næring *3
H Faktorinntekt etter inntektstype *3
I Faktorinntekt etter inntektstype. Prosentvis fordeling *3
J Bruttonasjonalprodukt etter næring. I 1955-priser *4
K Privat konsum. I 1955-priser..... *4
L Bruttoinvestering uten lager etter næring. I 1955-priser *4
M Nasjonalprodukt etter anvendelse. I 1955-priser *5
N Nasjonalprodukt etter anvendelse. Vekstrater *5
O Private inntekter og utgifter..... *5
P Offentlig forvaltnings inntekter og utgifter *6
Q Driftsregnskapet overfor utlandet.... *6
R Øking i nasjonalformuen *6

II Vareomsetningen med utlandet..... *7
A Innførselen fordelt på varegrupper.. *7
a) Verdi *7
b) Volumtall *7
c) Pristall *7
B Utførselen fordelt på varegrupper ... *8
a) Verdi *8
b) Volumtall *8
c) Pristall *8
C Vareomsetningen med verdensdelene og enkelte viktigere land *9

III Sysselsetting *9
A Sysselsatte lønnstakere..... *9
B Arbeidsløse ved arbeidskontorene *9

IV Jordbruk og skogbruk *9
A Jordbruksareal *9
B Høstutbytte av jordbruksprodukter.. *10
C Høstutbytte pr. dekar i forhold til middelsår *10
D Husdyrhold pr. 20. juni *10
E Forbruk av kunstgjødsel *10
F Omsetning av kraftfôr til grossist.... *10
G Kontrollerte slakt..... *10
H Meieridrift *10
I Engrospriser på meieriprodukter..... *10
J Salg av faste eiendommer i rikets bygder..... *10
K Gjennomsnittlig skyldmarksverdi..... *10
L Jordbrukets prisindeks..... *11
M Produsentpriser for jordbruksvarer... *11
N Priser på produksjonsmidler..... *11
O Arbeidslønn i jordbruk og skogbruk.. *11
P Hogst av skogsvirke til salg og industriell produksjon *11
Q Basispriser for tømmer og ved..... *11
R Tømmerfløting..... *11

V Fiske og hvalfangst *12
A Oppfisket mengde *12
B Verdi av oppfisket mengde..... *12
C Hvalfangst *12

VI Bergverksdrift, industri og kraftforsyning *12
A Timeverk, bruttoproduksjons- og bearbeidingsverdi *12
a) Utførte timeverk *12
b) Bruttoproduksjonsverdi *12
c) Bearbeidingsverdi *12
B Produksjonsindeks *13
C Produksjon av visse varer..... *13
D Elektrisitetsproduksjon *14

VII Byggevirksomhet *14
A Bygg under arbeid..... *14
B Bygg tatt i bruk *14

VIII Sjøfart *14
A Handelsflåtens størrelse ved utgangen av året *14
B Skip i utenriksfart ved utgangen av året *14
C Opptjente bruttofrakter i utenriksfart *14
D Fraktindeks *14
E Skip med last mellom Norge og utlandet *14

IX Annen samferdsel *15
A Jernbanedrift..... *15
B Rutebiltrafikk *15
C Ruteflytrafikk *15
D Post, telefon, telegraf *15
E Gjestedøgn i alt ved godkjente hoteller *15

X Offentlige finanser *15
A Den kommunale skattelikning..... *15
B Utliknede kommunale skatter *15
C Utliknede statsskatter *15
D Kommunenes lånegjeld *15
E Statsgjelden *15
F Statskassens og kommunekassenes nettoutgifter og skatteinntekter..... *16

XI Pengemessige forhold *18
A Norges Bank *18
B Forretnings- og sparebanker *18
C Statsbanker *18
D Kredittforeninger o. l. *18
E Livsforsikringsselskaper *18
F Postgiro *18
G Postsparebanken *18
H Totale utlån *18
I Statsobligasjoner *18
J Aksjeindeks *18
K Emisjoner *18
L Omsetning..... *18
M Utleggsforretninger *18

XII Priser og innenlandsk vareomsetning..... *19
A Engrosprisindeksen *19
B Konsumprisindeksen..... *19
C Byggekostnader..... *19
D Importpriser..... *19
E Eksportpriser..... *19
F Indeks for verdien av detaljomsetningen *19

XIII Gjennomsnittlig timefortjeneste *20
A Voksne menn i industri *20
B Bygge- og anleggsvirksomhet..... *20
C Voksne kvinner i industri..... *20

I. Nasjonalregnskap.

	1960	1961	1962*	1963*	1964*
A. Nasjonalprodukt etter anvendelse. Mill. kr.					
Privat konsum	19 586	21 260	22 896	24 238	26 230
Offentlig konsum	4 018	4 370	5 092	5 602	6 171
Sivilt	2 959	3 229	3 770	4 188	4 677
Militært	1 059	1 141	1 322	1 414	1 494
Bruttoinvestering	13 129	14 755	15 209	16 290	17 392
Bygninger og anlegg	5 866	6 392	7 101	7 680	8 287
Skip og båter	2 876	3 460	3 234	3 703	3 468
Annet transportmateriell	1 227	1 174	1 213	1 374	1 483
Maskiner, redskap, inventar	2 755	3 177	3 528	3 677	4 007
Lagerendring	405	552	133	— 144	147
Eksportoverskott	— 632	—1 140	—1 000	—1 050	— 150
Eksport	13 745	14 465	15 087	16 424	18 855
— Import	14 377	15 605	16 087	17 474	19 005
Bruttonasjonalprodukt	36 101	39 245	42 197	45 080	49 643
Kapitalslit	7 764	8 282	8 793	9 289	9 857
Bygninger og anlegg	2 570	2 773	3 029	3 227	3 451
Skip og båter	2 683	2 731	2 754	2 817	2 908
Annet transportmateriell	976	1 046	1 128	1 242	1 323
Maskiner, redskap, inventar	1 535	1 732	1 882	2 003	2 175
Nettonasjonalprodukt	28 337	30 963	33 404	35 791	39 786
B. Nasjonalprodukt etter anvendelse. Prosentvis fordeling.					
Privat konsum	54,2	54,2	54,2	53,8	52,8
Offentlig konsum	11,1	11,1	12,1	12,4	12,4
Sivilt	8,2	8,2	9,0	9,3	9,4
Militært	2,9	2,9	3,1	3,1	3,0
Bruttoinvestering	36,4	37,6	36,1	36,1	35,1
Bygninger og anlegg	16,3	16,3	16,8	17,0	16,7
Skip og båter	8,0	8,8	7,7	8,2	7,0
Annet transportmateriell	3,4	3,0	2,9	3,0	3,0
Maskiner, redskap, inventar	7,6	8,1	8,4	8,2	8,1
Lagerendring	1,1	1,4	0,3	—0,3	0,3
Eksportoverskott	—1,7	—2,9	—2,4	—2,3	—0,3
Eksport	38,1	36,9	35,7	36,4	38,0
— Import	39,8	39,8	38,1	38,7	38,3
Bruttonasjonalprodukt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kapitalslit	21,5	21,1	20,8	20,6	19,9
Bygninger og anlegg	7,1	7,1	7,2	7,2	7,0
Skip og båter	7,4	7,0	6,5	6,2	5,8
Annet transportmateriell	2,7	2,6	2,7	2,8	2,7
Maskiner, redskap, inventar	4,3	4,4	4,4	4,4	4,4
Nettonasjonalprodukt	78,5	78,9	79,2	79,4	80,1
C. Nasjonalprodukt etter anvendelse. Prisindekser.					
Privat konsum	113,7	116,3	121,0	123,2	128,8
Offentlig konsum	125,6	128,9	140,9	148,0	154,1
Sivilt	127,4	130,7	142,4	151,9	158,4
Militært	120,8	124,0	136,7	137,5	141,9
Bruttoinvestering	117,7	120,6	121,5	123,2	123,6
Bygninger og anlegg	122,8	127,4	134,2	137,9	142,1
Skip og båter	121,2	117,8	107,3	108,2	105,7
Annet transportmateriell	113,1	115,6	120,1	126,3	128,3
Maskiner, redskap, inventar	109,5	114,8	115,7	115,6	116,6
Lagerendring	..	..	..	..	..
Eksportoverskott	..	..	..	..	..
Eksport	97,6	95,7	94,3	92,9	97,1
— Import	102,0	100,5	97,8	97,7	99,5
Bruttonasjonalprodukt	114,3	117,1	121,9	123,6	128,2
Kapitalslit	113,5	115,8	117,9	118,6	120,4
Bygninger og anlegg	122,9	127,8	134,9	138,5	142,7
Skip og båter	108,1	106,9	104,6	102,1	102,3
Annet transportmateriell	113,9	116,1	120,3	126,3	128,1
Maskiner, redskap, inventar	109,1	113,5	114,6	113,7	115,1
Nettonasjonalprodukt	114,6	117,5	123,0	124,9	130,2

I. Nasjonalregnskap (forts.).

	1960	1961	1962*	1963*	1964*
D. Bruttonasjonalprodukt etter næring. Mill. kr.					
Jordbruk	1 819	1 932	1 857	1 959	2 112
Skogbruk m. v.	879	967	959	901	1 036
Fiske m. v.	609	606	583	617	714
Hvalfangst	170	163	113	55	109
Bergverksdrift m. v.	315	322	347	344	380
Industri	8 737	9 525	10 184	10 672	11 972
Bygge- og anleggsvirksomhet	2 532	2 755	3 164	3 559	3 911
Kraft- og vannforsyning m. v.	1 011	1 063	1 193	1 269	1 431
Varehandel	6 304	7 010	7 585	8 042	8 869
Finansinstitusjoner	724	834	906	989	1 038
Forretningsbygg og boliger	1 806	1 957	2 062	2 148	2 234
Sjøfart	3 827	4 034	4 160	4 514	4 985
Tjenester i tilknytting til sjøfart	278	293	319	333	364
Annen samferdsel	2 126	2 365	2 600	2 924	3 111
Offentlig adm. og forsvar	1 315	1 375	1 547	1 700	1 869
Offentlig og privat tjenesteyting	2 309	2 601	3 013	3 329	3 649
Personlig tjenesteyting	703	749	833	887	938
Bruttotjenesteyting av offentlig konsumkapital	637	694	772	838	921
Bruttonasjonalprodukt	36 101	39 245	42 197	45 080	49 643
E. Privat konsum. Mill. kr.					
Matvarer	5 685	5 935	6 510	6 578	7 343
Drikkevarer og tobakk	1 477	1 606	1 704	1 852	1 976
Bolig, lys og brensel	2 185	2 345	2 539	2 711	2 786
Møbler og husholdningsartikler	1 505	1 619	1 742	1 907	2 064
Klær og skotøy	2 740	2 904	3 127	3 297	3 440
Helsepleie og personlig hygiene	1 093	1 202	1 337	1 425	1 552
Reiser og transport	1 436	1 897	1 915	2 113	2 381
Fritidssysler og utdanning	1 137	1 298	1 460	1 531	1 663
Annet konsum	1 920	2 068	2 194	2 432	2 634
Spesifisert konsum	19 178	20 874	22 528	23 846	25 839
+ Korreksjonsposter[1]	408	386	368	392	391
Privat konsum	19 586	21 260	22 896	24 238	26 230
F. Bruttoinvestering uten lager etter næring. Mill. kr.					
Jordbruk	745	738	694	692	732
Skogbruk	161	161	164	165	183
Fiske m. v.	274	301	302	299	305
Hvalfangst	50	— 10	28	44	46
Bergverksdrift m. v.	146	106	110	121	131
Industri	1 965	2 389	2 740	2 818	3 049
Bygge- og anleggsvirksomhet	250	289	301	316	350
Elektrisitetsforsyning	867	957	1 194	1 367	1 388
Gassforsyning	2	2	2	2	2
Varehandel	501	632	647	707	807
Forretningsbygg	463	527	542	512	509
Boliger	1 723	1 928	2 060	2 148	2 233
Sjøfart	2 649	3 285	3 006	3 447	3 219
Tjenester i tilknytting til sjøfart	43	43	46	47	51
Annen samferdsel	1 075	932	1 014	1 177	1 298
Andre tjenesteytende næringer	175	213	239	237	257
Offentlig konsumkapital	1 635	1 710	1 987	2 335	2 685
Bruttoinvestering i fast kapital	12 724	14 203	15 076	16 434	17 245
Av dette i:					
Private foretak	9 257	10 651	10 987	11 630	11 963
Offentlige foretak	1 832	1 842	2 102	2 469	2 597
Offentlig konsumkapital	1 635	1 710	1 987	2 335	2 685

[1] Omfatter nordmenns konsum i utlandet minus utlendingers konsum av de spesifiserte poster.

I. Nasjonalregnskap (forts.).

	1960	1961	1962*	1963*	1964*
G. Faktorinntekt etter næring. Mill. kr.					
Nettonasjonalprodukt	28 337	30 963	33 404	35 791	39 786
— Indirekte skatter	4 422	4 886	5 287	5 618	6 057
+ Subsidier	1 470	1 592	1 615	1 847	1 810
Faktorinntekt	25 385	27 669	29 732	32 020	35 539
Av dette i:					
Jordbruk	1 511	1 574	1 476	1 542	1 666
Skogbruk m. v.	860	948	939	878	1 013
Fiske m. v.	383	374	351	371	470
Hvalfangst	59	73	56	5	57
Bergverksdrift m. v.	282	280	300	316	326
Industri	7 342	7 999	8 444	8 871	9 901
Bygge- og anleggsvirksomhet	2 013	2 197	2 561	2 908	3 205
Kraft- og vannforsyning m. v.	575	587	695	678	801
Varehandel	3 407	3 721	3 979	4 325	4 806
Finansinstitusjoner	752	869	947	1 039	1 096
Forretningsbygg og boliger	901	987	1 006	1 010	1 045
Sjøfart	1 445	1 595	1 673	1 972	2 358
Tjenester i tilknytting til sjøfart	242	256	285	298	327
Annen samferdsel	1 403	1 604	1 731	1 992	2 116
Offentlig adm. og forsvar	1 315	1 375	1 547	1 700	1 869
Offentlig og privat tjenesteyting	2 248	2 542	2 978	3 302	3 625
Personlig tjenesteyting	647	688	764	813	858

H. Faktorinntekt etter inntektstype. Mill. kr.					
Privat inntekt av arbeid og kapital	24 981	27 284	29 201	31 371	34 890
Lønn	16 084	17 509	19 471	20 934	22 639
Selvstendiges inntekt av jordbruk, skogbruk m. v. og fiske m. v.	2 079	2 186	2 072	2 117	2 469
Inntekt av boliger	295	296	256	166	120
Personlige renteinntekter (netto)	346	384	428	475	518
Annen privat inntekt av arbeid og kapital	6 177	6 909	6 974	7 679	9 144
Offentlig nettoinntekt av kapital	133	98	194	236	194
Renter, aksjeutbytter og inntektsført overskott av offentlige foretak	— 57	— 14	140	181	138
Skatt på offentlige foretak	50	52	54	55	56
Kapitaltilvekst i offentlige foretak	140	60	—	—	—
Utlendingers nettoinntekt av kapitalplasseringer i Norge	271	287	337	413	455
Faktorinntekt	25 385	27 669	29 732	32 020	35 539

I. Faktorinntekt etter inntektstype. Prosentvis fordeling.					
Privat inntekt av arbeid og kapital	98,4	98,6	98,2	98,0	98,2
Lønn	63,4	63,3	65,5	65,4	63,7
Selvstendiges inntekt av jordbruk, skogbruk m. v. og fiske m. v.	8,2	7,9	7,0	6,6	7,0
Inntekt av boliger	1,2	1,1	0,9	0,5	0,3
Personlige renteinntekter (netto)	1,4	1,4	1,4	1,5	1,5
Annen privat inntekt av arbeid og kapital	24,2	24,9	23,4	24,0	25,7
Offentlig nettoinntekt av kapital	0,5	0,4	0,7	0,7	0,5
Utlendingers nettoinntekt av kapitalplasseringer i Norge	1,1	1,0	1,1	1,3	1,3
Faktorinntekt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

I. Nasjonalregnskap (forts.).

	1960	1961	1962*	1963*	1964*
J. Bruttonasjonalprodukt etter næring. I 1955-priser. Mill. kr.					
Jordbruk	1 764	1 831	1 614	1 652	1 698
Skogbruk m. v.	810	813	813	757	834
Fiske m. v.	522	500	443	468	494
Hvalfangst	162	149	147	59	82
Bergverksdrift m. v.	350	361	390	394	419
Industri	8 129	8 540	8 838	9 399	10 202
Bygge- og anleggsvirksomhet	1 780	1 794	1 906	2 015	2 124
Kraft- og vannforsyning m. v.	838	872	956	1 017	1 084
Varehandel	5 217	5 851	6 098	6 431	6 885
Finansinstitusjoner	612	653	692	727	769
Forretningsbygg og boliger	1 283	1 312	1 346	1 364	1 387
Sjøfart	4 174	4 550	5 164	5 638	5 929
Tjenester i tilknytting til sjøfart	254	266			
Annen samferdsel	1 737	1 847	1 875	2 069	2 176
Offentlig adm. og forsvar	996	1 020	1 036	1 073	1 111
Offentlig og privat tjenesteyting	1 829	1 983	2 701	2 789	2 872
Personlig tjenesteyting	592	605			
Bruttotjenesteyting av offentlig konsumkapital	525	556	587	628	667
Bruttonasjonalprodukt	31 574	33 503	34 606	36 480	38 733
K. Privat konsum. I 1955-priser. Mill. kr.					
Matvarer	5 117	5 305	5 427	5 479	5 554
Drikkevarer og tobakk	1 283	1 351	1 374	1 437	1 471
Bolig, lys og brensel	1 691	1 748	1 828	1 920	1 917
Møbler og husholdningsartikler	1 515	1 609	1 697	1 854	1 975
Klær og skotøy	2 602	2 706	2 881	2 960	2 989
Helsepleie og personlig hygiene	882	939	1 002	1 024	1 035
Reiser og transport	1 237	1 585	1 541	1 716	1 959
Fritidssysler og utdanning	994	1 125	1 238	1 265	1 372
Annet konsum	1 599	1 650	1 691	1 788	1 868
Spesifisert konsum	16 920	18 018	18 679	19 443	20 140
+ Korreksjonsposter[1]	303	267	238	234	219
Privat konsum	17 223	18 285	18 917	19 677	20 359
L. Bruttoinvestering uten lager etter næring. I 1955-priser. Mill. kr.					
Jordbruk	641	614	573	568	596
Skogbruk	134	127	126	125	135
Fiske m. v.	257	269	271	264	280
Hvalfangst	39	—30	22	40	40
Bergverksdrift m. v.	120	85	85	92	97
Industri	1 722	1 992	2 197	2 244	2 389
Bygge- og anleggsvirksomhet	215	233	248	254	282
Elektrisitetsforsyning	690	742	878	983	968
Gassforsyning	2	1	1	2	1
Varehandel	472	586	580	618	700
Forretningsbygg	378	418	414	378	368
Boliger	1 459	1 580	1 629	1 649	1 678
Sjøfart	2 172	2 812	2 825	3 213	3 079
Tjenester i tilknytting til sjøfart	35	33	34	34	36
Annen samferdsel	908	741	767	864	926
Andre tjenesteytende næringer	175	208	231	226	242
Offentlig konsumkapital	1 331	1 347	1 484	1 708	1 889
Bruttoinvestering i fast kapital	10 750	11 758	12 365	13 262	13 706

[1] Se note 1 side *2.

I. Nasjonalregnskap (forts.).

	1960	1961	1962*	1963*	1964*
M. Nasjonalprodukt etter anvendelse. I 1955-priser. Mill. kr.					
Privat konsum	17 223	18 285	18 917	19 677	20 359
Offentlig konsum	3 199	3 390	3 615	3 785	4 005
Sivilt	2 322	2 470	2 648	2 757	2 952
Militært	877	920	967	1 028	1 053
Bruttoinvestering	11 153	12 239	12 518	13 219	14 068
Bygninger og anlegg	4 778	5 018	5 292	5 571	5 831
Skip og båter	2 372	2 937	3 015	3 421	3 282
Annet transportmateriell	1 085	1 016	1 010	1 088	1 156
Maskiner, redskap, inventar	2 515	2 787	3 048	3 182	3 437
Lagerendring	403	481	153	— 43	362
Eksportoverskott	— 1	— 411	— 444	— 201	301
Eksport	14 089	15 110	15 997	17 682	19 410
— Import	14 090	15 521	16 441	17 883	19 109
Bruttonasjonalprodukt	31 574	33 503	34 606	36 480	38 733
Kapitalslit	6 838	7 150	7 459	7 833	8 185
Bygninger og anlegg	2 091	2 169	2 246	2 330	2 419
Skip og båter	2 483	2 554	2 633	2 759	2 843
Annet transportmateriell	857	901	938	983	1 033
Maskiner, redskap, inventar	1 407	1 526	1 642	1 761	1 890
Nettonasjonalprodukt	24 736	26 353	27 147	28 647	30 548
N. Nasjonalprodukt etter anvendelse. Vekstrater.					
Privat konsum	6,4	6,2	3,5	4,0	3,5
Offentlig konsum	1,6	6,0	6,6	4,7	5,8
Sivilt	4,5	6,4	7,2	4,1	7,1
Militært	— 5,6	4,9	5,1	6,3	2,4
Bruttoinvestering	8,2	9,7	2,3	5,6	6,4
Bygninger og anlegg	2,3	5,0	5,5	5,3	4,7
Skip og båter	— 17,5	23,8	2,7	13,5	— 4,1
Annet transportmateriell	25,1	— 6,4	— 0,6	7,7	6,3
Maskiner, redskap, inventar	20,6	10,8	9,4	4,4	8,0
Lagerendring	..	..	..	..	..
Eksportoverskott	..	..	..	..	..
Eksport	9,2	7,2	5,9	10,5	9,8
— Import	10,8	10,2	5,9	8,8	6,9
Bruttonasjonalprodukt	5,8	6,1	3,3	5,4	6,2
Kapitalslit	6,0	4,6	4,3	5,0	4,5
Bygninger og anlegg	3,0	3,7	3,6	3,7	3,8
Skip og båter	7,5	2,9	3,1	4,8	3,0
Annet transportmateriell	7,1	5,1	4,1	4,8	5,1
Maskiner, redskap, inventar	7,3	8,5	7,6	7,2	7,3
Nettonasjonalprodukt	5,8	6,5	3,0	5,5	6,6
O. Private inntekter og utgifter. Mill. kr.					
Inntekter:					
Privat inntekt av arbeid og kapital[1]	24 981	27 284	29 201	31 371	34 890
Stønader fra det offentlige[2]	2 725	2 982	3 494	3 925	4 374
Stønader fra utlandet	236	216	203	213	225
Inntekter i alt	27 942	30 482	32 898	35 509	39 489
Utgifter:					
Direkte skatter og trygdepremier[3]	5 803	6 463	7 497	8 133	8 959
Stønader til utlandet	60	67	73	67	84
Privat konsum	19 586	21 260	22 896	24 238	26 230
Privat kapitaltilvekst	2 493	2 692	2 432	3 071	4 216
Utgifter i alt	27 942	30 482	32 898	35 509	39 489

[1] For spesifikasjon se tabell H side *3. [2] Inkluderer ytelser fra sosiale trygder. [3] Ekskl. skatter fra offentlige foretak.

I. Nasjonalregnskap (forts.).

	1960	1961	1962*	1963*	1964*
P. Offentlig forvaltnings inntekter og utgifter.[1] Mill. kr.					
Inntekter:					
Formuesinntekt	325	410	598	694	710
Direkte skatter og trygdepremier	5 853	6 515	7 551	8 188	9 015
Indirekte skatter	4 422	4 886	5 287	5 618	6 057
Stønader fra utlandet	—	1	—	—	—
Inntekter i alt	10 600	11 812	13 436	14 500	15 782
Utgifter:					
Renteutgifter	382	424	458	513	572
Stønader til private konsumenter	2 725	2 982	3 494	3 925	4 374
Subsidier	1 470	1 592	1 615	1 847	1 810
Stønader til utlandet	33	38	43	68	86
Offentlig konsum	4 018	4 370	5 092	5 602	6 171
Kapitaltilvekst	1 972	2 406	2 734	2 545	2 769
Utgifter i alt	10 600	11 812	13 436	14 500	15 782
Q. Driftsregnskapet overfor utlandet. Mill. kr.					
Varer og tjenester:					
Eksport:					
Varer fob.[2]	6 038	6 299	6 691	7 265	8 600
Skip, nybygde	41	86	63	75	140
Skip, eldre	255	344	268	407	485
Bruttofrakter opptjent i skipsfart	5 961	6 212	6 430	6 960	7 650
Utenlandske turisters utgifter i Norge	367	400	432	513	560
Andre tjenester	1 083	1 124	1 203	1 204	1 420
I alt	13 745	14 465	15 087	16 424	18 855
Import:					
Varer cif[2]	9 000	9 500	10 218	10 855	12 225
Skip	1 474	2 116	1 718	2 249	1 975
Skipsfartens utgifter i utlandet	2 784	2 903	3 030	3 235	3 500
Norske turisters utgifter i utlandet	390	410	426	466	515
Andre tjenester	729	676	695	669	790
I alt	14 377	15 605	16 087	17 474	19 005
Eksportoverskott	— 632	— 1 140	— 1 000	— 1 050	— 150
Renter og stønader:					
Fra utlandet:					
Renter, aksjeutbytte o. l.	156	155	165	167	192
Stønader	236	217	203	213	225
I alt	392	372	368	380	417
Til utlandet:					
Renter, aksjeutbytte o. l.	427	442	502	580	647
Stønader	93	105	116	135	170
I alt	520	547	618	715	817
Rente- og stønadsoverskott	— 128	— 175	— 250	— 335	— 400
Overskott på driftsregnskapet	— 760	— 1 315	— 1 250	— 1 385	— 550
R. Øking i nasjonalformuen. Mill. kr.					
Privat kapitaltilvekst	2 493	2 692	2 432	3 071	4 216
Offentlig kapitaltilvekst[3]	2 112	2 466	2 734	2 545	2 769
Øking i nasjonalformuen	4 605	5 158	5 166	5 616	6 985
Innenlandsk nettoinvestering	5 365	6 473	6 416	7 001	7 535
Netto nedgang (+) eller øking (—) i Norges nettogjeld til utlandet[4]	— 760	— 1 315	— 1 250	— 1 385	— 550

[1] For spesifikasjon se tabell 87. [2] Omfatter også varer utenom handelsstatistikken. [3] Kapitaltilvekst i offentlig forvaltning og offentlige foretak. [4] Her satt lik overskott på driftsregnskapet overfor utlandet.

II. Vareomsetningen med utlandet.

A. Innførselen fordelt på varegrupper.

	I alt med skip	I alt uten skip	Korn og korn-varer	Frukt og grønn-saker	Sukker, kaffe, te m. v.	Andre matvarer	Fôr-stoffer, unntatt korn	Drikke-varer og tobakk	*Mat-varer, drikke-varer, tobakk*	Oljefrø, dyre- og plante-fett	Tre, trelast, kork, papir-masse, papir-avfall	Spinne-stoffer	Malmer og mine-raler
						a) Verdi. Mill. kr.							
1959	9 449	7 366	260	240	329	50	69	77	*1 024*	200	130	103	197
1960	10 446	8 973	265	261	341	64	68	125	*1 123*	221	230	99	263
1961	11 543	9 427	249	270	333	68	60	98	*1 078*	171	326	107	258
1962	11 885	10 167	293	332	342	64	96	116	*1 243*	198	280	111	225
1963	13 013	10 764	285	335	498	86	109	118	*1 431*	209	278	124	199
Jan-sept.													
1963	9 448	7 885	237	253	339	58	85	84	*1 056*	162	174	87	152
1964	10 104	8 810	228	236	360	63	73	83	*1 043*	209	237	101	206
						b) Volumtall. 1955 = 100							
1959	116	117	92	137	121	213	136	112	*116*	100	72	119	104
1960	132	143	92	147	133	269	126	178	*128*	125	124	110	142
1961	147	153	91	151	135	302	126	136	*126*	99	159	121	145
1962	155	165	102	178	151	258	191	156	*145*	125	144	124	133
1963	171	174	98	173	160	357	203	153	*148*	123	140	134	127
Jan.-sept.													
1963	167	171	110	170	158	317	215	145	*150*	129	118	128	130
1964	177	188	101	176	149	310	193	138	*143*	136	155	137	166
						c) Pristall. 1955 = 100							
1959	103	98	86	113	78	102	82	100	*89*	96	86	88	100
1960	102	99	87	114	73	102	88	103	*89*	85	89	91	97
1961	100	98	83	115	70	96	77	106	*86*	83	95	89	94
1962	98	97	87	120	65	106	82	109	*87*	76	93	90	89
1963	98	98	88	125	88	104	87	113	*98*	82	93	93	82
Jan.-sept.													
1963	97	97	87	128	82	104	86	113	*95*	80	95	91	82
1964	98	99	91	115	92	116	82	117	*98*	98	97	99	87

	Andre råvarer	*Råvarer, unntatt brensels-stoffer*	*Brensels-stoffer*	Kjemi-kalier	Garn og tråd	Meter-varer og klær	Arbeider av ikke-metal-liske mi-neraler	Uedle metaller	Arbeider av uedle metaller	Maskiner og appa-rater	Trans-portmidl. unntatt skip	Andre bear-beidde varer	*Bearb. varer unntatt matv., drikkev. og tobakk*
						a) Verdi. Mill. kr.							
1959	98	*728*	*826*	578	148	589	127	1 054	202	1 159	411	521	*4 788*
1960	126	*936*	*914*	686	170	655	152	1 263	235	1 568	636	632	*5 997*
1961	107	*969*	*963*	692	162	710	140	1 323	280	1 729	656	725	*6 417*
1962	112	*926*	*1 050*	816	179	740	164	1 332	309	1 993	629	786	*6 948*
1963	123	*933*	*1 141*	885	200	800	159	1 262	318	2 065	681	889	7 259
Jan.-sept.													
1963	88	*663*	*841*	654	145	583	113	917	226	1 534	526	627	*5 325*
1964	96	*849*	*883*	773	159	652	128	1 082	264	1 627	608	742	6 035
						b) Volumtall. 1955 = 100							
1959	126	*98*	*106*	177	128	136	113	103	84	119	134	153	*125*
1960	155	*129*	*123*	205	145	147	133	119	96	159	228	184	*154*
1961	144	*133*	*133*	226	136	161	125	126	111	179	242	213	*168*
1962	150	*134*	*149*	261	154	169	134	132	126	199	225	231	*181*
1963	165	*134*	*162*	289	177	188	134	129	133	207	236	270	*192*
Jan.-sept.													
1963	158	*129*	*160*	283	173	183	128	125	125	205	247	255	*188*
1964	167	*151*	*166*	334	187	202	140	145	141	221	281	299	213
						c) Pristall. 1955 = 100							
1959	103	*95*	*99*	96	84	88	109	106	111	107	104	101	*101*
1960	108	*93*	*95*	98	84	90	110	111	113	107	103	102	*103*
1961	99	*92*	*92*	90	83	90	109	110	117	107	100	102	*102*
1962	98	*90*	*90*	87	82	89	116	105	113	110	103	101	*101*
1963	99	*89*	*90*	90	81	86	114	102	110	110	106	98	*100*
Jan.-sept.													
1963	98	*88*	*90*	90	81	86	113	102	111	110	105	97	*100*
1964	102	*96*	*90*	90	82	87	117	104	115	108	106	98	100

II. Vareomsetningen med utlandet (forts.).

B. Utførselen fordelt på varegrupper.

	I alt med skip	I alt uten skip	Matvarer fra jordbruket	Fisk, fersk og saltet	Fiskehermetikk	Andre matvarer, drikkevarer, tobakk	Fôrstoffer, unntatt korn	*Matvarer, drikkevarer, tobakk*	Huder og skinn	Trelast	Papirmasse	Mineraler
						a) Verdi. Mill. kr.						
1959	5 789	5 583	118	603	177	26	128	*1 053*	131	41	509	88
1960	6 291	5 995	115	627	164	29	100	*1 035*	133	50	565	99
1961	6 652	6 222	114	560	166	36	126	*1 003*	140	37	527	103
1962	6 942	6 610	147	645	183	59	71	*1 105*	166	31	513	118
1963	7 664	7 182	129	669	171	65	109	*1 143*	182	43	517	122
Jan.-sept.												
1963	5 436	5 184	93	481	120	34	63	*791*	126	32	370	89
1964	6 730	6 280	114	465	139	60	153	*931*	140	53	441	98
						b) Volumtall. 1955 = 100						
1959	128	128	220	105	105	71	68	*104*	152	94	103	100
1960	139	137	233	106	97	84	74	*103*	164	101	114	114
1961	148	144	234	91	97	97	94	*101*	219	67	107	109
1962	156	155	290	100	104	107	44	*102*	240	62	109	123
1963	177	170	254	103	96	226	73	*110*	264	88	110	132
Jan.-sept.												
1963	168	164	252	100	89	121	55	*100*	257	86	106	129
1964	199	194	257	89	101	257	132	*114*	256	134	121	139
						c) Pristall. 1955 = 100						
1959	97	99	87	105	112	114	105	*104*	114	87	91	88
1960	97	99	82	109	112	113	76	*102*	108	98	91	88
1961	97	98	82	113	115	120	75	*103*	85	111	91	95
1962	96	97	86	117	118	121	90	*110*	92	104	86	97
1963	94	96	85	118	119	92	83	*107*	92	99	86	93
Jan.-sept.												
1963	93	95	83	117	119	121	85	*109*	87	99	86	93
1964	97	98	99	128	122	100	86	*112*	97	105	89	95

	Malmer	Dyre- og plantefett	Andre råvarer	*Råvarer, unntatt brenselsstoffer*	*Brenselsstoffer*	Kjemikalier unntatt gjødning	Gjødning	Arbeider av tre og kork	Papir og papp	Uedle metaller	Andre bearbeidde varer	*Bearb. varer unntatt matvarer, drikkev., tobakk*
						a) Verdi. Mill. kr.						
1959	131	303	61	*1 264*	*13*	247	301	49	576	1 473	606	*3 253*
1960	151	243	54	*1 295*	*22*	257	297	55	642	1 667	723	*3 641*
1961	142	268	56	*1 273*	*120*	262	322	60	670	1 648	859	*3 810*
1962	154	214	71	*1 267*	*227*	274	307	68	640	1 638	1 084	*4 011*
1963	150	206	88	*1 308*	*218*	321	352	76	716	1 790	1 258	*4 513*
Jan.-sept.												
1963	110	159	65	*951*	*156*	236	271	58	518	1 300	903	*3 286*
1964	141	192	79	*1 144*	*177*	298	283	67	600	1 712	1 067	*4 027*
						b) Volumtall. 1955 = 100						
1959	96	92	99	*102*	*75*	153	130	131	132	163	206	*157*
1960	113	74	85	*104*	*162*	153	139	143	146	180	235	*173*
1961	109	84	99	*106*	*1 025*	159	150	156	150	180	286	*182*
1962	115	85	123	*110*	*1 995*	169	143	183	146	186	355	*193*
1963	124	79	148	*115*	*1 925*	211	164	203	166	211	406	*221*
Jan.-sept.												
1963	121	83	147	*113*	*1 830*	205	166	205	161	205	389	*215*
1964	149	76	173	*125*	*2 193*	251	175	237	182	263	465	*260*
						c) Pristall. 1955 = 100						
1959	98	95	89	*94*	*102*	102	93	87	93	100	103	*98*
1960	96	94	91	*94*	*98*	104	87	88	93	103	109	*100*
1961	94	91	82	*91*	*84*	103	86	89	95	102	105	*100*
1962	92	72	82	*86*	*84*	101	86	86	93	99	108	*99*
1963	87	76	85	*86*	*84*	95	86	87	92	94	110	*97*
Jan.-sept.												
1963	87	73	85	*85*	*83*	96	87	87	91	94	110	*97*
1964	90	97	88	*93*	*80*	99	87	88	93	96	108	*98*

II. Vareomsetningen med utlandet (forts.).

C. Vareomsetningen med verdensdelene og enkelte viktigere land. Inkl. skip. Mill. kr.

	Europa		Afrika		Nord- og Mellom-Amerika		Sør-Amerika		Asia		Oseania	
	Innførsel	Utførsel	Innførsel	Utførsel	Innførsel	Utførsel	Innførsel	Utførsel	Innførsel	Utførsel	Innførsel	Utførsel
1959	7 284	4 273	30	260	1 317	710	235	246	251	234	32	66
1960	7 926	4 901	272	307	1 610	536	317	224	285	237	29	83
1961	8 902	5 047	276	274	1 465	689	461	206	392	368	47	68
1962	9 017	5 314	369	298	1 524	938	590	171	322	271	61	68
1963	10 185	5 929	267	334	1 532	917	486	172	461	244	82	68
Jan.-sept.												
1963	7 285	4 247	205	218	1 166	651	402	118	308	155	76	49
1964	7 566	5 304	283	249	1 254	761	294	122	620	227	87	68

	Danmark		Sverige		Storbritannia og N.-Irland		Frankrike		Vest-Tyskland		Sambandsstatene	
	Innførsel	Utførsel	Innførsel	Utførsel	Innførsel	Utførsel	Innførsel	Utførsel	Innførsel	Utførsel	Innførsel	Utførsel
1959	421	379	1 525	554	1 262	1 182	297	181	1 903	852	661	597
1960	430	400	1 655	761	1 566	1 422	338	162	2 030	864	874	428
1961	528	525	1 884	811	1 811	1 375	352	215	2 275	898	798	549
1962	547	606	2 041	924	1 781	1 183	447	248	2 108	1 050	850	738
1963	778	540	2 492	1 048	2 083	1 361	474	270	2 207	1 168	893	751
Jan.-sept.												
1963	520	406	1 746	721	1 455	956	364	194	1 649	856	680	538
1964	565	464	1 821	900	1 423	1 414	366	300	1 557	964	766	641

III. Sysselsetting.

A. Sysselsatte lønnstakere[1] i 1 000

	I alt		Jordbruk, skogbruk og jakt	Fiske og fangst	Bergverksdrift m. v.	Industri	Byggevirksomhet	Anleggsvirksomhet	Varehandel	Sjøtransport	Annen samferdsel	Off. adm.	Annen virksomhet	B. Arbeidsløse ved arbeidskontorene i 1000	
	Relative tall. 1949 = 100	Absolutte tall												I alt	I industrien
1959..	107,7	1 023,8	47,8	10,9	8,5	321,2	60,6	38,9	130,2	64,6	69,9	37,1	234,1	22,6	4,0
1960..	109,3	1 038,9	43,5	10,6	8,2	330,9	61,4	36,9	134,2	67,1	70,0	37,7	238,4	17,1	3,0
1961..	111,3	1 057,9	40,0	10,2	8,1	339,2	62,7	37,0	139,7	66,9	70,3	38,6	245,2	13,0	2,4
1962..	112,6	1 070,9	36,7	8,2	7,7	343,1	63,6	37,5	144,0	66,3	71,1	39,1	253,6	15,2	3,0
1963..	113,4	1 078,2	33,1	6,3	7,3	343,3	63,1	38,3	146,9	66,8	71,6	39,9	261,6	17,7	3,4
1962															
Mars	112,6	1 070,5	39,3	13,6	7,6	344,3	57,9	36,8	142,0	67,1	69,9	39,0	252,9	20,3	3,4
Juni	113,8	1 082,4	38,4	8,3	7,9	348,7	65,5	39,1	143,6	65,7	72,1	39,2	253,9	5,9	1,1
Sept.	113,3	1 077,6	35,5	5,9	7,9	344,7	68,3	40,5	143,9	65,8	72,0	39,2	254,0	7,8	1,7
Des.	111,0	1 055,7	31,1	4,1	7,4	339,1	61,8	33,2	148,1	66,0	70,6	39,0	255,3	31,8	6,8
1963..															
Mars	112,9	1 073,3	35,8	8,7	7,1	342,2	56,7	38,9	145,1	67,3	70,2	39,7	261,5	24,5	5,2
Juni	115,4	1 097,4	34,1	7,4	7,6	349,8	65,8	40,6	147,1	68,0	72,9	40,1	264,1	5,6	0,9
Sept.	114,3	1 086,4	32,4	5,0	7,6	345,5	68,8	41,1	146,7	65,1	72,6	40,1	261.5	9,0	1,7
Des.	111,6	1 061,3	28,8	4,0	7,0	339,7	61,0	32,3	150,5	65,6	70,8	40,1	261,5	31,5	6,1
1964..															
Mars	113,8	1 082,2	31,2	8,5	6,9	345,7	59,3	37,2	148,0	67,1	70,4	40,4	267,5	22,4	4,0
Juni	116,3	1 105,5	32,1	5,4	7,4	353,6	65,9	40,1	150,3	66,2	73,2	41,0	270,4	5,9	1,0
Sept.	115,8	1 100,7	29,6	4,4	7,4	351,4	68,0	40,6	150,2	65,7	72,3	41,1	270,0	8,7	1,3

[1] Sysselsatte lønnstakere omfatter alle norske og utenlandske lønnstakere i arbeid eller midlertidig fraværende, med en årsinntekt på kr. 1 000 eller mer, unntatt personer i arbeidsforhold av mindre enn 6 dagers varighet, permitterte uten lønn og utenlandske sjømenn i norsk utenriksfart.

IV. Jordbruk og skogbruk.

A. Jordbruksareal. 1 000 dekar[1]

	Hvete	Rug	Bygg	Havre	Blandkorn og erter	Korn og erter i alt	Poteter	Annen åpen åker og hage	I alt åpen åker og hage	Eng til slått	Kulturbeite	Eng ikke nyttet	Jordbruksarealet i alt	Av dette fulldyrket jord
1949	308	10	400	758	44	1 520	582	599	2 701	5 962	1 414	—	[2]10 456	8 123
1958	80	5	1 452	565	18	2 120	534	649	3 303	5 190	1 651	—	[2]10 308	8 392
1959	93	11	1 409	647	22	2 182	552	745	3 479	5 067	1 562	194	10 302	8 393
1960	91	15	1 449	652	23	2 230	568	711	3 509	5 059	1 567	197	10 332	8 441
1961	97	9	1 536	621	20	2 283	533	680	3 496	5 015	1 527	266	10 304	8 535
1962	97	18	1 641	529	11	2 296	504	731	3 531	4 851	1 544	314	10 240	8 481
1963	70	12	1 793	439	10	2 324	516	731	3 571	4 870	1 535	326	10 302	8 553
1964	72	7	1 817	521	10	2 427	490	735	3 652	4 672	1 567	275	10 166	8 485

[1] Før 1959 i rikets bygder. [2] Medregnet seterløkker og utslåtter — 379 000 dekar i 1949, 164 000 dekar i 1958.

IV. Jordbruk og skogbruk (forts.).

B. Høstutbytte av jordbruksprodukter. Tonn

	Hvete	Rug	Bygg	Havre	Blandkorn	Erter	Korn og erter i alt	Poteter	Rotvekster og fôrmargkål	Høy	I alt i 1000 fôrenheter
1949	66 991	2 062	86 144	163 257	9 669	973	329 096	1 098 718	646 813	3 060 225	1 976 782
1958	16 822	1 042	340 065	127 200	3 878	262	489 269	1 201 678	743 586	2 751 560	2 080 872
1959	19 864	2 316	304 357	117 458	3 612	346	447 953	1 070 641	673 412	2 752 791	1 959 481
1960	22 942	3 694	399 520	173 206	5 750	409	605 521	1 247 227	836 427	3 033 538	2 337 861
1961	27 407	2 754	427 666	173 651	5 253	324	637 055	1 222 186	850 211	2 935 756	2 321 618
1962	20 293	3 953	342 739	106 652	2 028	96	475 761	919 176	643 381	2 809 080	2 037 075
1963	17 723	2 628	463 224	112 817	2 565	54	599 011	1 217 712	746 861	2 836 835	2 242 165
1964*	16 900	1 800	469 000	121 500	..	..	612 000	807 000	626 000	2 777 000	2 150 000

C. Høstutbytte pr. dekar i forhold til middelsår. Middelsår = 100

1949	96	98	87	90	92	93	90	86	90	103	97
1958	83	86	88	86	87	80	87	98	94	94	92
1959	81	81	79	70	68	88	76	83	86	97	87
1960	98	95	103	101	104	96	102	95	102	105	103
1961	105	111	103	105	104	104	104	98	101	101	101
1962	75	80	75	72	73	86	75	77	78	98	88
1963	94	87	96	95	99	102	96	100	98	98	97
1964*	86	95	96	86	93	..	94	70	80	98	94

D. Husdyrhold pr. 20. juni[1]

	Hester	Storfe I alt	Storfe Mjølkekyr	Svin	Sauer	Geiter	Voksne[2] høns
1949	198 266	1 224 133	769 251	418 840	1 735 623	146 594	3 710 906
1958	125 782	1 116 211	622 178	423 032	1 809 544	106 014	3 476 616
1959	116 815	1 104 482	597 476	475 063	1 806 036	100 894	3 039 164
1960	108 551	1 128 688	603 240	492 232	1 842 086	101 384	3 108 408
1961	101 751	1 180 297	604 404	534 077	1 855 022	102 067	2 924 448
1962	94 037	1 158 802	592 051	550 440	1 864 238	98 955	2 717 232
1963	86 174	1 121 990	573 263	515 358	1 881 243	100 600	2 594 642
1964*	77 365	1 101 851	552 199	535 467	1 940 469	111 191	2 576 685

E. Forbruk av kunstgjødsel Tonn verdistoff

	Nitrogen (N)	Fosfor (P)	Kalium (K)
1949	25 216	14 108	35 056
1958	42 839	17 637	41 572
1959	46 654	18 754	43 550
1960	48 451	19 410	45 794
1961	47 715	19 477	44 042
1962	49 880	19 789	44 358
1963	54 682	20 340	44 855
1964*	..	..	..

F. Omsetning av kraftfôr. Tonn

	Til grossist I alt	Til grossist Protein-kraftfôr	Til grossist Kull-hydrat-kraftfôr	Fra grossist[3]
1949	397 611	150 905	246 706	..
1958	612 017	198 507	413 510	594 509
1959	644 421	198 607	445 814	626 255
1960	714 859	197 037	517 822	677 767
1961	730 208	216 522	513 686	694 881
1962	785 203	253 042	532 161	766 046
1963	810 662	261 759	548 903	769 360
Jan.-sept. 1963	596 822	196 967	399 855	569 877
1964*	566 967	183 968	382 999	602 849

G. Kontrollerte slakt. Førstegangskontroll

	Storfe	Hest	Svin	Sau	Geit	Kalv	I alt
	Stk.	Stk.	Stk.	Stk.	Stk.	Stk.	Tonn
1949	..	..	..	..	..	..	..
1958	240 878	7 369	445 957	433 832	19 793	183 985	..
1959	243 006	8 129	480 668	411 308	17 085	169 861	..
1960	241 862	8 062	584 946	404 557	20 173	157 141	92 406
1961	290 043	8 512	620 620	430 820	20 097	161 340	102 103
1962	316 952	8 659	670 648	445 962	18 340	178 632	110 115
1963	292 251	9 109	598 952	425 648	18 180	161 737	104 051
Jan.-sept. 1963	199 100	4 400	427 400	142 200	11 200	125 300	69 774
1964*	201 600	5 200	426 300	166 000	13 000	113 500	72 935

H. Meieridrift

	Innveid mjølk	Salg av mjølk (Ber. som helmjølk)	Produksjon Smør	Produksjon Hvit ost	Produksjon Brun ost	Netto-utbytte av mjølka
	Tonn					Øre pr. kg
1949	890 569	534 593	10 716	11 245	10 040	46,73
1958	1184632	630 816	13 422	22 871	14 030	73,25
1959	1235057	636 111	14 870	25 117	13 383	76,89
1960	1321540	664 735	17 613	26 618	13 484	76,37
1961	1327651	681 895	17 024	26 621	13 436	79,27
1962	1380297	697 298	17 913	28 984	13 957	81,61
1963	1410628	728 350	18 373	28 268	14 347	82,45
Jan.-sept. 1963	1135767	517 790	16 058	23 432	11 625	..
1964	1153177	535 546	16 224	23 329	12 373	..

I. Engrospriser på meieriprodukter Kr. pr. kg

	Smør	Goudaost	Gudbrandsdalsost
1949	5,35	2,90	..
1958	7,77	5,62	5,67
1959	8,05	5,95	6,11
1960	8,05	5,86	5,91
1961	8,05	6,00	6,06
1962	8,05	6,40	6,46
1963	8,05	5,82	5,86
Jan.-sept. 1963	[4] 8,05	[4] 5,41	[4] 5,45
1964	[4] 8,64	[4] 6,51	[4] 6,55

J. Salg av faste eiendommer i rikets bygder

	Tallet på salg	Salgssum i alt 1 000 kr.
1949	36 214	274 201
1958	35 965	518 015
1959	38 459	577 461
1960	40 738	664 120
1961	41 863	690 863
1962	41 873	771 227
1963	43 449	1 026 356
Jan.-sept. 1963	..	..
1964	..	..

K. Gjennomsnittlig skyldmarksverdi

	Kr.
1949	10 344
1958	19 794
1959	20 440
1960	21 624
1961	23 711
1962	24 310
1963	24 544
Jan.-sept. 1963	..
1964	..

[1] Før 1959 i rikets bygder. [2] Fra 1960 voksne høner. [3] Til dette kommer levering fra bygdemøller og havregrynsmøller til detaljist og forbrukere. [4] September.

IV. Jordbruk og skogbruk (forts.).

	L. Jordbrukets prisindeks (fra Norges Landbrukshøgskole) 1952 = 100				M. Produsentpriser for jordbruksvarer									
	Jordbruksprodukter			Produksjonsmidler	Priser ved storsalg, levert hovedmarked						Statens Kornforretnings grunnpriser			
	I alt	Planteprodukter	Husdyrprodukter		Høy	Poteter	Egg	Oksekjøtt	Saue-kjøtt	Flesk	Hvete	Rug	Bygg	Havre
					Kr. pr. 100 kg		Kr. pr. kg				Kr. pr. 100 kg			
1949	84	74	86	70	..	21,28	..	4,30	4,78	4,40	55,00	55,00	47,00	41,00
1958	117	102	120	124	21,00	35,83	4,75	6,24	6,04	5,46	90,00	83,00	70,00	61,00
1959	122	107	125	127	24,42	33,75	4,74	6,27	6,58	5,57	90,00	83,00	70,00	61,00
1960	119	101	123	128	24,10	30,00	4,77	6,41	6,42	5,43	90,00	83,00	70,00	61,00
1961	124	110	127	131	20,00	27,00	4,72	6,47	6,60	5,48	95,00	88,00	71,50	62,50
1962	130	129	130	137	24,00	35,00	4,87	6,67	6,97	5,49	101,00	94,00	74,00	65,00
1963	128	119	130	141	27,00	36,00	5,05	6,63	7,17	5,69	102,00	95,00	75,00	66,00
Sept. 1963	128	119	130	141	27,00	36,00	5,05	6,63	7,17	5,69	102,00	95,00	75,00	66,00
1964	142	120	147	146	25,00	30,00	5,12	7,13	7,13	5,91	103,00	96,00	76,00	67,00

N. Priser på produksjonsmidler

	Kraftfôr				Kunstgjødsel[1]			Prisindeks. 1952 = 100		
	Maisgrøpp	Jordnøttmjøl	Ruggris	Sildemjøl, saltrattig	Kalksalpeter 15,5 % N	Fosforsyregjødsel 8,7 % P	Kaliumgjødsel 33.2 % K	Kraftfôr. Veid gjennomsnittspris	Kunstgjødsel og kalk	Jordbruksmaskiner og redskap
	Kr. pr. 100 kg				Kr. pr. 100 kg					
1949	32,00	..	22,50	36,28	14,45	12,74	15,80	..	..	..
1958	79,66	97,46	59,22	112,70	18,60	16,08	24,30	142	108	112
1959	79,03	95,00	59,63	117,10	20,10	14,54	23,18	147	109	113
1960	76,90	94,00	60,55	117,30	20,10	13,55	22,30	149	107	116
1961	76,15	95,75	60,30	109,15	20,10	13,55	22,43	147	109	117
1962	76,30	98,37	57,92	125,70	20,10	14,21	23,40	151	112	119
1963	76,90	99,57	58,80	127,30	20,30	14,21	24,00	158	116	119
1964	[2] 82,35	[2] 115,31	[2] 65,61	[2] 139,00	20,60	14,21	27,84	170	117	119

O. Arbeidslønn i jordbruk og skogbruk. Kr.

	I sommerhalvåret							I vinterhalvåret		
	Månedslønn på arbeidsgivers kost		Daglønn på egen kost							
				Tilfeldig gårdsarb.						
			Fast gårdsarb.	I slåttonna		Ellers				
	Tjenestegutter	Tjenestejenter	Menn	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Skogsarbeid pr. dag	Skogskjøring med hest pr. dag	Tømmerhogst pr. m³ (barket)
								På egen kost. Menn		
1957-58	453	282	..	32,07	22,68	30,38	21,50	33,97	51,00	16,88
1958-59	472	294	..	33,63	23,57	31,98	22,58	35,51	51,92	17,14
1959-60	499	288	31,41	35,32	24,52	33,70	23,64	37,85	54,97	16,82
1960-61	531	307	32,86	37,28	26,59	35,82	25,73	40,11	56,72	17,55
1961-62	577	327	36,25	39,48	29,01	38,51	28,45	43,42	61,62	19,25
1962-63	629	349	39,24	42,02	30,59	41,35	30,05	47,89	67,78	20,69
1963-64	668	373	41,01	45,31	32,80	43,96	32,44	50,84	72,33	21,16

P. Hogst av skogsvirke til salg og industriell produksjon. 1000 m³ fast mål

	Bartrevirke					Lauvtrevirke	Barved	Lauvved	Salgsvirke i alt[3]	Verdi mill. kr.
	Toppmålt	Midtmålt	Spesialtømmer m. v.	Kubb- og industrived	Bartrevirke i alt					
1957-58	..	..	..	..	7 665	75	215	196	8 151	726,5
1958-59	..	..	..	..	6 555	77	217	194	7 043	595,7
1959-60	..	..	..	..	7 182	137	197	198	7 714	652,1
1960-61	..	..	..	..	7 244	243	162	166	7 815	726,4
1961-62	..	..	..	..	7 077	364	157	172	7 770	715,1
1962-63	3 353	2 688	234	242	6 517	335	111	185	7 148	646,1

Q. Basispriser for tømmer[4] (levert vassdrag) og ved
For tømmer kr. pr. m³, for 60 cm ved pr. favn

	Skurtømmer			Sliperi- og celluloselast				Østl. og Trøndel.	
	Østlandet		Trøndel.	Østlandet			Trøndel.		
	Gran	Furu	Gran	Gran	Furu	Skurslip	Gran	Barved	Bjørkeved
1957-58	99,00	96,00	92,90	84,00	73,50	83,50	78,70	86,00	113,00
1958-59	94,50	91,50	87,30	81,00	70,00	79,50	75,60	86,00	110,00
1959-60	94,50	91,50	86,00	81,00	70,00	79,50	75,60	86,00	110,00
1960-61	104,70	100,50	95,30	89,70	78,00	87,50	83,75	86,00	110,00
1961-62	104,70	100,50	95,30	89,70	78,00	87,50	83,75	95,00	120,00
1962-63	102,60	100,50	93,40	85,00	76,00	85,00	79,40	..	130,00
1963-64	104,70	101,00	95,30	89,70	80,50	88,00	83,75	..	..
1964-65	115,50	111,80	105,12	99,00	89,00	97,00	92,40	..	..

R. Tømmerfløting

	1 000 stokker	1 000 m³
1957	40 648	4 252
1958	36 925	3 865
1959	32 373	3 349
1960	33 045	3 434
1961	29 997	3 134
1962	26 339	2 808
1963	23 102	2 462
1964	..	..

[1] Vårtermin. [2] September. [3] Skogsvirke til husbehov ikke med, beregnet til 1 904 000 m³ i 1956—57. [4] Investerings- og pensjonsavgifter nærmere omtalt i tekstavsnittet om skogbruk.

V. Fiske og hvalfangst.

A. Oppfisket mengde.[1] Tonn

	I alt	Skrei[2]	Loddetorsk[2]	Banktorsk	Fjordtorsk	Sei	Lange og blålange	Brosme	Hyse	Lyr	Hvitting	Stor- og vårsild
1957	1 573 892	59 497	52 143	86 053	31 776	75 864	9 816	11 225	41 841	2 486	120	795 582
1958	1 238 851	70 589	69 299	81 841	34 937	66 472	10 932	15 939	41 578	2 507	93	345 294
1959	1 365 568	89 826	52 484	63 728	44 796	80 828	13 977	15 478	37 510	2 481	1 918	416 360
1960	1 342 813	75 024	39 479	68 952	29 984	77 864	14 178	21 493	38 359	2 154	303	300 143
1961	1 322 385	77 580	59 404	99 447		66 204	10 901	18 709	46 677	1 749	138	69 042
1962	1 123 972	68 270	31 218	100 789		83 165	11 589	16 726	41 694	2 234	199	84 068
1963	1 189 666	58 255	35 495	97 790		107 627	12 556	17 505	46 412	2 061	189	61 509
1964*	1 411 023	47 276	19 329	93 801		143 562	14 433	19 641	34 695	2 159	120	286 254

	Feitsild	Småsild	Nordsjøsild	Islandssild	Brisling	Laks og sjøaure	Makrell	Kveite	Rødspette	Hummer	Reker	Hå og håbrann
1957	45 306	129 624	7 651	30 962	9 524	1 398	11 396	4 793	1 056	655	7 071	19 801
1958	53 860	146 103	8 187	52 904	5 617	1 239	14 508	5 622	962	714	7 270	23 243
1959	45 490	179 916	16 936	56 521	11 137	1 233	17 256	5 229	925	684	9 707	20 032
1960	62 215	232 007	16 471	77 250	8 284	1 422	19 464	5 663	1 162	787	9 616	27 139
1961	108 484	243 677	15 024	106 580	8 898	1 335	14 797	4 292	1 424	692	10 110	33 624
1962	171 267	136 165	12 510	152 199	10 596	1 671	16 853	4 687	1 179	555	10 908	30 453
1963	143 813	172 787	32 419	98 133	16 602	1 553	23 576	3 794	1 227	502	11 729	35 364
1964*	56 576	106 113	186 132	91 620	10 174	1 600	47 706	3 594	950	376	11 047	30 607

B. Verdi av oppfisket mengde.[1] 1 000 kr. / C. Hvalfangst

	I alt	Torsk	Sei	Hyse	Sild	Brisling	Laks og sjøaure	Makrell	Kveite	Hummer	Oljeproduksjon 1 000 fat	Verdi av olje etc. Mill. kr.
1957	626 751	169 547	35 690	23 118	244 176	13 461	13 153	7 157	15 590	6 750	1 011	302,1
1958	582 275	202 211	35 176	25 404	157 525	8 103	14 205	9 482	16 829	7 170	862	217,5
1959	670 025	208 510	42 594	26 945	198 575	16 928	13 766	11 253	16 830	7 755	834	224,3
1960	664 586	186 611	43 657	29 076	186 757	11 083	17 004	12 136	18 867	10 038	691	198,5
1961	686 073	219 925	37 302	37 121	157 076	11 563	16 481	11 260	15 118	9 653	753	212,9
1962	666 253	187 211	44 689	34 980	175 294	11 542	21 511	13 132	16 569	8 516	580	124,0
1963	699 412	195 725	62 829	40 811	158 889	10 495	19 320	16 527	15 422	8 725	235	73,0
1964*	777 315	182 207	78 120	34 528	212 904	9 760	20 000	22 731	14 623	7 502	[3] 253	118,0

[1] Omfatter de mengder som er brakt i land. [2] Vekten gjelder sløyd fisk. [3] Produksjonen på Norges vestkyst ikke medregnet.

VI. Bergverksdrift, industri og kraftforsyning.

A. Timeverk, bruttoproduksjons- og bearbeidingsverdi[1]

	I alt	Kullgruver	Malmgruver	Stein-, sand- og grusdrift	Mineralbrott og diverse ekstraktiv virksomhet	Næringsmiddelindustri[1]	Drikkevareindustri	Tobakksindustri	Tekstilindustri	Bekledningsindustri	Treindustri	Møbel- og innredningsindustri
a) Utførte timeverk. Mill.												
1959	521,0	1,7	8,7	2,1	2,4	60,9	5,5	2,3	29,1	41,9	24,7	24,6
1960	542,9	1,4	8,6	2,4	2,4	68,5	5,5	2,4	29,4	42,7	24,8	25,7
1961	549,8	1,4	7,7	2,4	2,4	69,0	6,8	2,5	28,7	41,9	25,2	25,3
1962	552,0	1,5	8,0	2,4	2,2	69,8	6,7	2,4	28,9	40,6	24,7	24,3
1963*	559,7	1,3	7,0	2,8	2,4	71,0	6,5	2,2	29,2	42,8	24,5	23,9
b) Bruttoproduksjonsverdi. Mill. kr.												
1959	19828,2	17,6	214,0	41,7	41,4	3870,5	364,7	405,5	788,1	937,0	716,8	559,4
1960	22067,7	21,7	224,0	56,5	45,0	4431,1	373,2	425,9	836,8	1008,4	798,0	630,8
1961	23916,9	20,4	216,8	66,7	48,8	4725,7	496,8	457,0	869,8	1049,9	892,2	679,7
1962	25334,7	21,6	237,5	73,0	51,3	5004,2	515,9	465,5	963,2	1098,4	915,3	714,5
1963*	27913,1	27,5	233,8	92,0	58,2	5699,2	478,7	515,9	1 031,4	1252,0	971,9	772,5
c) Bearbeidingsverdi. Mill. kr.												
1959	8205,4	15,6	178,3	37,4	35,1	707,1	278,0	317,8	348,2	436,7	268,1	281,2
1960	8973,0	19,9	178,8	50,8	38,2	775,0	283,9	352,8	378,8	481,2	301,5	304,8
1961	9804,8	18,8	171,0	60,1	41,6	868,8	370,0	385,3	395,8	495,5	332,7	335,4
1962	10638,6	19,9	188,4	62,6	43,3	984,6	385,3	391,3	447,3	533,3	346,1	358,0
1963*	11694,6	25,1	191,8	83,2	52,1	1 057,0	364,8	439,6	464,9	583,0	381,8	382,2

[1] Fra og med 1960 omfatter statistikken også saltning, tørking, røyking og filetering av fisk og fra og med 1963 er forlag tatt med.

VI. Bergverksdrift, industri og kraftforsyning (forts.).

A. Timeverk, bruttoproduksjons- og bearbeidingsverdi (forts.)

	Treforedlingsindustri	Grafisk industri, forlag m. v.[1]	Lærindustri	Gummivareindustri	Kjemisk industri	Kull- og mineraloljeforedling	Jord- og steinvareindustri	Primær jern- og metallindustri	Jern- og metallvareindustri	Maskinindustri	Elektroteknisk industri	Transportmiddelindustri	Diverse industri
	a) Utførte timeverk. Mill.												
1959	44,1	22,1	3,3	5,2	30,6	1,1	20,2	35,7	35,1	18,6	17,2	74,5	9,4
1960	47,2	22,0	3,0	5,6	29,7	1,8	21,0	36,6	36,4	19,9	18,8	77,7	9,4
1961	45,0	23,0	2,9	5,5	29,5	1,9	20,3	37,4	37,7	20,7	20,5	81,9	10,2
1962	43,4	23,8	2,9	6,0	29,5	1,9	20,5	37,0	39,5	22,5	21,0	81,4	11,1
1963*	42,9	29,1	2,8	6,0	29,2	1,7	19,9	36,2	39,9	22,9	22,1	82,2	11,2
	b) Bruttoproduksjonsverdi. Mill. kr.												
1959	2170,3	453,1	101,4	150,9	1964,7	72,1	550,2	2127,6	1022,1	597,9	646,9	1760,2	254,1
1960	2412,5	497,2	95,4	174,6	2022,6	126,7	593,3	2467,4	1110,5	694,4	805,7	1943,5	272,5
1961	2486,0	555,4	96,0	167,0	2132,4	403,5	639,4	2506,3	1217,5	790,5	903,7	2170,9	324,5
1962	2422,7	607,7	102,6	189,2	2275,7	523,9	690,3	2516,7	1332,5	902,1	1019,7	2327,4	363,8
1963*	2595,7	1288,0	107,6	202,7	2308,5	521,3	729,5	2519,2	1464,0	950,8	1182,1	2522,7	387,9
	c) Bearbeidingsverdi. Mill. kr.												
1959	714,6	291,8	39,0	78,4	797,5	26,8	327,8	762,6	530,5	320,6	337,9	939,6	134,8
1960	787,5	320,2	41,5	86,3	794,4	42,0	356,3	945,0	534,3	359,4	389,3	1007,9	143,2
1961	743,9	351,7	41,4	85,2	903,9	87,9	388,7	915,2	629,0	417,3	465,5	1125,2	174,9
1962	712,6	388,2	44,7	100,8	1042,1	103,0	427,4	922,5	712,8	499,4	506,9	1219,2	198,9
1963*	750,9	746,4	48,3	111,4	1012,8	92,6	452,3	909,0	840,2	519,1	616,7	1357,9	211,5

B. Produksjonsindeks. 1961 = 100

	Bergverksdrift, industri og kraftforsyning	Bergverksdrift				Industri							
		I alt	Kullgruver	Malmgruver	Bergverksdrift ellers	I alt	Næringsmiddelindustri	Drikkevareindustri	Tobakksindustri	Tekstilindustri	Bekledningsindustri	Treindustri	Møbel- og innredningsindustr
1959	88	91	87	98	79	88	96	89	95	95	104	74	87
1960	95	97	117	102	84	95	94	92	97	107	107	92	98
1961	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1962*	104	111	122	111	110	103	104	99	101	98	101	100	103
1963*	110	113	108	110	118	108	107	105	100	104	100	105	114
Jan.-okt. 1963*	108	112	102	110	117	107	105	103	101	103	99	105	111
1964*	116	121	119	115	128	115	102	101	97	116	105	122	123

B. Produksjonsindeks (forts.)

	Industri (forts.)												
	Treforedlingsindustri	Grafisk industri, forlag m. v.	Lærindustri	Gummivareindustri	Kjemisk industri	Kull- og mineraloljeforedling	Jord- og steinvareindustri	Primær jern- og metallindustri	Jern- og metallvareindustri	Maskinindustri	Elektroteknisk industri	Transportmiddelindustri	Diverse industri
1959	96	82	105	90	87	20	92	90	90	88	70	84	69
1960	103	95	114	107	86	35	103	103	91	99	93	91	77
1961	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1962*	95	101	114	116	106	128	105	102	104	104	108	104	113
1963*	104	98	119	131	112	127	104	110	109	110	124	105	158
Jan.-okt. 1963*	103	96	115	134	112	127	103	107	108	108	120	104	154
1964*	112	98	113	128	127	148	110	126	113	116	118	115	186

B. Produksjonsindeks (forts.) / C. Produksjon av visse varer. Tonn

	Kraftforsyning	Produksjon etter anvendelse					Kull	Jernmalm og titanjernstein	Koppermalm og -konsentrat	Sink- og blykonsentrat	Svovelkis
		Eksport	Konsum	Investering	Varelnnsats i bygg og anlegg	Varelnnsats ellers					
1959	87	87	91	85	69	97	251 679	1 773 012	28 889	23 119	744 163
1960	96	95	96	92	81	99	403 615	1 891 966	28 978	24 756	832 714
1961	100	100	100	100	100	100	369 053	1 980 766	26 849	22 471	733 391
1962*	112	102	104	104	105	104	472 848	2 188 611	28 527	28 199	809 868
1963*	118	107	107	109	110	108	392 750	2 218 337	29 456	30 784	710 737
Jan.-okt. 1963*	113	106	106	107	110	107	310 864	1 849 581	24 287	24 991	589 329
1964*	126	119	110	116	118	116	366 589	1 919 858	25 860	25 726	593 325

VI. Bergverksdrift, industri og kraftforsyning (forts.).

	C. Produksjon av visse varer (forts.). Tonn								
	Råjern	Ferro-silicium	Andre ferro-legeringer	Aluminium	Kopper	Nikkel	Sink	Sement	Tremasse (tørr beregnet)
1959	337 764	126 945	157 772	148 385	19 249	25 998	48 777	1 130 641	701 981
1960	374 288	172 878	172 654	167 984	21 614	30 428	43 962	1 151 143	780 142
1961	378 036	193 332	185 286	171 557	21 970	32 215	46 527	1 274 393	773 581
1962	395 823	171 621	156 321	205 878	19 153	29 202	44 976	1 411 886	750 449
1963*	414 795	147 464	182 949	219 161	17 902	26 420	46 647	1 409 425	805 223
Jan.-okt.									
1963*	342 376	125 971	149 601	175 898	15 301	22 415	38 119	1 152 886	660 753
1964*	369 061	172 705	191 149	207 659	14 184	24 729	39 341	1 259 523	739 802

	C. Produksjon av visse varer (forts.). Tonn									D. Elektrisitetsproduksjon
	Cellulose (tørr beregnet)	Silde-hermetikk	Sildolje	Ullgarn	Bomullsgarn	Margarin	Øl kl. I, II og III 1 000 hl	Sigaretter Mill. stk.	Koke- og spisesjokolade	Mill. kWh
1959	669 891	28 397	38 136	7 770	4 886	91 037	847	1 432	8 162	28 509
1960	736 073	26 898	50 389	7 630	4 921	89 632	877	1 469	9 641	31 121
1961	750 898	23 740	55 652	7 404	5 089	90 844	940	1 406	11 920	33 594
1962	749 835	28 458	48 115	6 962	4 717	91 154	905	1 377	12 620	37 702
1963*	785 513	23 283	54 742	8 868	4 520	90 238	972	1 384	13 359	39 460
Jan.-okt.										
1963*	641 301	18 885	49 697	7 311	3 763	74 549	797	1 170	10 901	31 677
1964*	736 666	20 258	71 572	6 692	3 741	73 998	801	1 071	10 612	35 373

VII. Byggevirksomhet.[1]

	A. Bygg under arbeid[2]					B. Bygg tatt i bruk				
	Boligbygg		Verksted- og fabrikkbygninger	Kontor- og forretningsbygg	Andre bygg	Boligbygg		Verksted- og fabrikkbygninger	Kontor- og forretningsbygg	Andre bygg
	Leiligheter	Golvflate[3] i 1000 m²	Golvflate i 1000 m²			Leiligheter	Golvflate[3] i 1000 m²	Golvflate i 1000 m²		
1959	25 075	1 949	542	499	1 228	26 566	2 162	391	265	646
1960	26 013	2 045	634	519	1 102	26 773	2 165	472	336	776
1961	26 301	2 098	743	504	1 124	28 260	2 322	524	310	767
1962	27 775	2 202	792	364	1 201	27 893	2 336	596	404	694
1963*	24 916	2 050	742	318	1 316	28 646	2 344	669	311	753
Jan.-sept.										
1963*	27 585	2 278	713	370	1 333	19 160	1 555	482	207	485
1964*	27 713	2 280	851	322	1 279	18 548	1 565	443	228	648

[1] Boligdirektoratets tall. [2] Ved utgangen av år eller måned. [3] Fra 1. jan. 1960 er golvarealet regnet netto mot tidligere brutto Differensen var da ca. 8 pst.

VIII. Sjøfart.

A. Handelsflåtens størrelse ved utgangen av året[1]

Ved utgangen av året	Tankskip		Malm/tankskip		Kjøle- og fryseskip		Passasjerskip		Andre tørrlastskip		Skip i alt	
	Antall	Br.tonn	Antall	Br.tonn	Antall	Br.tonn	Antall	Br.tonn	Antall	Br.tonn	Antall	Br.tonn
		1 000		1 000		1 000		1 000		1 000		1 000
1960	533	6 148	10	151	38	83	286	209	1 335	4 318	2 202	10 909
1961	533	6 420	10	151	35	86	293	224	1 358	4 814	2 229	11 695
1962	527	6 636	10	151	35	92	306	226	1 414	5 404	2 292	12 509
1963	521	6 989	10	151	33	94	310	214	1 428	5 972	2 302	13 420
1964 30/9 ..	527	7 540	11	189	35	104	322	233	1 419	5 942	2 314	14 008

	B. Skip i utenriksfart ved utgangen av året[2]	C. Opptjente bruttofrakter i utenriksfart. Mill. kr.						D. Fraktindeks. «Norwegian Shipping News» 1949 = 100		E. Skip med last mellom Norge og utlandet 1 000 nettotonn	
		I alt		Tørrlastskip		Tankskip					
	1 000 br.t.	Turfrakt	Tidsfrakt	Turfrakt	Tidsfrakt	Turfrakt	Tidsfrakt	Turfrakt	Tidsfrakt	Kommet	Gått[3]
1960	10 110	3 162	2 688	2 544	864	618	1 824	100	94	8 462	7 071
1961	10 930	3 244	2 866	2 599	998	645	1 868	103	103	9 543	7 739
1962	11 630	3 578	2 752	2 822	929	756	1 823	95	82	10 480	8 720
1963	12 861	4 066	2 826	3 067	1 001	999	1 825	104	100	10 666	8 908
Jan.-sept.[4]											
1963	..	..	..	..	..	..	..	100	93	8 139	6 813
1964	..	..	..	..	..	..	..	104	113	8 130	6 486

[1] Handelsskip på 100 br.tonn og over, eksklusive fiske- og fangstskip, hvalkokeriskip, taubåter, bergingsbåter, isbrytere, kabelskip o l. spesialskip. [2] Skip på over 500 br. tonn. [3] Skip med jernmalm fra Narvik ikke regnet med. [4] For rubrikk E januar—august.

IX. Annen samferdsel.

	A. Jernbanedrift (Statsbanene)			B. Rutebiltrafikk	C. Ruteflytrafikk			D. Post, telefon, telegraf			E. Gjestedøgn i alt ved godkjente hoteller
	Godstransport. Ekskl. malm på Ofotbanen	Opplastede vogner	Reisende	Passasjerkilometer	Kilometer fløyet	Passasjerkilometer	Gods, post, bagasje tonn-km	Bokførte postsendinger. Ekskl. postgiro	Riks-telefonsamtaler[1]	Telegrammer[2]	
	1 000 tonn	1000		Mill.	1 000						
1957	5 511	632	42 300	2 425	18 584	497 266	10 995	14 166	45 901	4 785	4 278
1958	5 157	620	41 500	2 510	20 276	565 955	12 083	13 998	46 868	4 314	4 085
1959	5 374	641	41 800	2 580	19 436	591 823	13 746	13 693	48 557	4 066	4 120
1960	5 626	636	41 100	2 776	19 870	685 391	16 823	13 669	51 638	4 146	4 425
1961	5 749	625	39 100	2 929	19 709	690 278	19 161	13 583	54 534	4 049	4 561
1962	5 606	621	39 800	3 093	19 442	779 915	21 887	13 711	56 720	3 952	4 541
1963	5 641	632	38 800	2 866	23 351	863 817	24 918	13 650	58 395	3 587	4 488
Jan.-juni[3]											
1963	2 680	295	20 089	..	14 003	590 343	15 509	9 401	43 469	2 600	..
1964	2 833	307	18 542	..	15 304	687 476	17 417	9 726	45 118	2 403	..

[1] Ekskl. inngående rikstelefonsamtaler fra utlandet. [2] Ekskl. inngående telegrammer fra utlandet. [3] For ruteflytrafikk jan.—aug. og for post, telefon, telegraf jan.—sept.

X. Offentlige finanser.

Inntektsår	A. Den kommunale skattelikning. Mill. kr.								
	Antatt formue			Antatt inntekt			Skattbar inntekt		
	I alt	Etterskottspliktige	Forskottspliktige	I alt	Etterskottspliktige	Forskottspliktige	I alt	Etterskottspliktige	Forskottspliktige
1958.....	32 882,0	14 307,6	18 574,4	16 217,3	1 139,7	15 077,6	13 015,2	1 139,7	11 875,5
1959.....	34 516,3	14 746,3	19 770,0	16 944,3	1 129,5	15 814,8	13 352,8	1 129,5	12 223,3
1960.....	37 606,1	16 140,6	21 465,5	18 016,5	1 195,7	16 820,8	14 353,8	1 195,7	13 158,1
1961.....	39 930,3	17 118,5	22 811,8	19 454,2	1 154,3	18 299,9	15 589,5	1 154,3	14 435,2
1962.....	40 956,9	16 914,3	24 042,6	21 171,6	1 062,6	20 109,0	17 102,4	1 062,6	16 039,8
1963*.....	43 875,9	17 716,8	26 159,1	22 611,8	1 191,6	21 420,2	..	..	..

Inntektsår	B. Utliknede kommunale skatter. Mill. kr.					C. Utliknede statsskatter. Mill. kr.					
	I alt	Av dette				I alt	Av dette				
		Formuesskatt		Inntektsskatt			Formuesskatt		Inntektsskatt		Fondsskatt
		Etterskottspliktige	Forskottspliktige	Etterskottspliktige	Forskottspliktige		Etterskottspliktige	Forskottspliktige	Etterskottspliktige	Forskottspliktige	
1958.....	2 381,1	52,4	63,0	235,3	2 030,4	[1]1359,2	28,1	93,3	325,9	856,2	55,7
1959.....	2 450,6	54,3	67,0	233,8	2 095,5	1 251,5	28,7	97,3	324,2	801,3	.
1960.....	2 637,6	59,7	73,3	248,2	2 256,4	1 355,7	31,5	106,7	344,6	872,9	.
1961.....	2 872,2	63,4	78,3	240,0	2 490,5	1 488,4	32,6	113,3	336,5	1 006,0	.
1962.....	3 167,7	63,5	82,9	222,7	2 798,6	[2]1701,1	32,0	113,8	307,3	1 248,0	.
1963*....	3 364,7	66,8	90,6	251,3	2 956,0	1 802,0	33,3	123,1	[3]341,8	1 303,8	.

Pr. 30. juni	D. Kommunenes lånegjeld. Mill. kr.						E. Statsgjelden. Mill. kr.				
	Riket		Herredskommuner	Fylkeskommuner	Bykommuner	Felleskomm. foretak	I alt	Faste lån i kroner	Faste lån i utenlandsk valuta[4]	Gjeldsbrev til IBRD og IMF	Midlertidige lån
	Samlet lånegjeld	Herav vedk. elektr.-vesenet									
1956..	2 187,8	1 408,2	283,2	297,3	940,4	666,9	7 534,8	4 392,7	2 027,5	–	1 114,6
1957..	2 540,7	1 712,3	328,5	313,8	941,4	957,0	7 909,2	4 726,2	1 854,2	–	1 328,8
1958..	2 860,1	1 926,0	355,0	328,1	1 105,0	1 072,0	7 994,0	4 748,0	1 743,9	–	1 502,1
1959..	2 956,7	2 015,0	409,8	335,6	1 088,8	1 122,5	9 014,4	4 860,4	2 376,5	–	1 777,5
1960..	3 365,2	2 211,0	481,2	367,1	1 272,9	1 244,0	9 478,2	5 166,5	2 224,1	286,0	1 801,6
1960[5].	3 480,0	2 250,0	522,0	373,0	1 325,0	1 260,0	9 343,5	5 089,2	2 208,5	286,0	1 759,8
1961[5].	3 783,6	2 440,3	606,0	428,3	1 395,9	1 353,4	9 600,4	5 277,9	2 136,3	286,0	1 900,2
1962[5].	4 261,9	2 802,5	720,6	500,9	1 460,1	1 580,3	9 771,8	5 337,6	2 101,7	274,3	2 058,2
1963[5].	4 709,2	3 111,8	823,6	546,5	1 569,8	1 769,3	10 264.8	5 569,1	2 394,1	264,6	2 037,0

[1] Forskottspliktig alderstrygd og krigspensjoneringsavgift (310,6 mill. kr.) ikke medregnet. [2] Herav særskatt til utviklingshjelp: 50,8 mill. kr. [3] Herav særskatt til utviklingshjelp: 3,0 mill. kr. [4] Etter valutakursene hvert år. F. o. m. 1959 er den konsoliderte EPU-gjeld inkludert. [5] Pr. 31. desember.

X. Offentlige finanser (forts.).

Nr.		F. Statskassens (bevilgnings-		
		2. halvår 1960		
		Kommunene	Staten	I alt
	Nettoutgifter			
1.	Administrasjon	151,0	173,4	324,4
2.	Militærforsvar	–	517,0	517,0
3.	Sivilforsvar	2,0	15,4	17,4
4.	Rettspleie og politi	8,0	84,1	92,1
5.	Kirker og religiøse formål	27,0	5,4	32,4
6.	Undervisning	385,0	306,9	691,9
7.	Kunst og kulturformål	13,0	14,6	27,6
8.	Helsevern	154,0	96,8	250,8
9.	Boligforhold, parker, idrettsanlegg	33,0	59,0	92,0
10.	Alders- og barnetrygd m. v.	103,0	128,1	231,1
11.	Syke-, yrkesskade- og uføretrygd	99,0	62,4	161,4
12.	Arbeidsløyse og sysselsetting	10,0	3,9	13,9
13.	Andre sosiale formål	89,0	25,6	114,6
14.	Jordbruk og skogbruk	10,0	105,6	115,6
15.	Fiske og fangst	–	10,6	10,6
16.	Bergverksdrift og industri	2,0	46,0	48,0
17.	Elektrisitetsforsyning	—1,0	161,5	160,5
18.	Sjøtransport	4,0	42,5	46,5
19.	Jernbaner	1,0	131,4	132,4
20 a.	Veier	172,0	219,0	391,0
20 b.	Landeveistransport m. v.	23,0	6,0	29,0
21.	Luftfart	–	24,2	24,2
22.	Post, telegraf, telefon	–	23,3	23,3
23.	Prisstøtte	–	416,4	416,4
24.	Andre næringsformål	3,0	4,8	7,8
25 a.	Renter og låneomkostninger	3,0	28,6	31,6
25 b.	Avdrag	37,0	278,3	315,3
26.	Uspesifisert	173,0	29,7	202,7
	Nettoutgifter i alt	1 501,0	3 020,5	4 521,5
	Skatteinntekter			
1.	Innbetalte avgifter på omsetning, produksjon og driftsmidler (indirekte skatter)	38,0	2 092,0	2 130,0
a.	Toll	–	235,3	235,3
b.	Alminnelig omsetningsavgift	–	1 069,0	1 069,0
c.	Avgift på tilvirking og omsetning av brennevin og vin	–	170,0	170,0
d.	Avgift på tilvirking av øl	-	60,6	60,6
e.	Avgift på tobakk	–	136,0	136,0
f.	Andre indirekte skatter	38,0	421,1	459,1
2.	Innbetalte inntekts- og formuesskatter, inndragninger m. v. (direkte skatter)	1 325,0	669,0	1 994,0
a.	Ordinær skatt på formue og inntekt[1]	1 310,0	624,3	1 934,3
b.	Andre direkte skatter	15,0	44,7	59,7
3.	Netto overføring av skatter fra depositakonti	–	32,2	32,2
4.	Netto overføring fra Skattefordelingsfondet	15,0	–	15,0
	Skatteinntekter i alt	1 378,0	2 793,2	4 171,2
	Overskott (underskott —)[2]	— 123,0	— 227,3	— 350,3

[1] Inkl. sjømannsskatt. [2] For statskassen overskott etter lånetransaksjoner. For kommunene nettoøking i beholdninger og fonds— låneopptak. [3] Av dette kap. 1049 «Lån til statsbankene» 651,6 mill. kr. og kap. 1009 «Tilfeldige utgifter i alminnelighet» 3,4 mill. kr. Av dette kap. 2430 «Lån til statsbankene» 662,9 mill. kr. og kap. 2309 «Tilfeldige utgifter» 0,1 mill. kr. [5] Av dette kap. 2430 «Lån

X. Offentlige finanser (forts.).

regnskapet) og kommunekassenes nettoutgifter og skatteinntekter. Mill. kr.

1961			1962			1963	1964	1965	Nr.
Kommunene	Staten	I alt	Kommunene	Staten	I alt	Staten	Staten. Vedtatt budsjett	Staten. Foreslått budsjett	
322,8	340,2	663,0	372,4	420,5	792,9	452,4	570,5	638,0	1.
–	1 110,9	1 110,9	–	1 291,5	1 291,5	1 379,3	1 482,8	1 721,7	2.
3,8	33,4	37,2	3,6	34,8	38,4	34,8	44,7	47,5	3.
16,2	176,1	192,3	15,0	201,4	216,4	215,5	234,1	257,6	4.
53,9	18,0	71,9	61,7	22,8	84,5	23,7	25,6	28,1	5.
747,8	707,3	1 455,1	863,9	840,1	1 704,0	1 022,7	1 107,9	1 340,1	6.
32,6	28,5	61,1	38,6	32,1	70,7	36,3	39,2	43,2	7.
330,1	202,6	532,7	372,3	221,3	593,6	228,3	270,9	303,8	8.
69,1	116,4	185,5	74,0	114,5	188,5	114,8	96,4	115,6	9.
202,1	244,9	447,0	225,9	285,5	511,4	342,0	419,0	384,3	10.
179,4	131,7	311,1	196,9	143,9	340,8	154,4	173,3	204,4	11.
24,5	20,0	44,5	22,7	18,0	40,7	19,7	20,5	24,9	12.
177,6	30,4	208,0	196,4	32,2	228,6	43,4	41,1	50,0	13.
26,3	168,7	195,0	30,6	174,1	204,7	159,6	174,2	354,0	14.
0,5	38,2	38,7	0,7	39,3	40,0	35,8	41,8	57,7	15.
3,8	79,4	83,2	3,8	50,0	53,8	85,4	120,5	79,0	16.
— 13,8	265,8	252,0	— 16,7	303,4	286,7	324,6	348,3	343,2	17.
6,1	90,2	96,3	6,9	101,1	108,0	97,1	101,6	110,0	18.
1,7	252,9	254,6	2,0	339,9	341,9	344,2	326,3	394,6	19.
383,7	441,6	825,3	439,8	511,0	950,8	612,3	713,2	841,4	20 a.
55,4	12,4	67,8	36,0	13,4	49,4	18,8	20,0	22,4	20 b.
–	97,1	97,1	–	36,4	36,4	35,3	34,1	24,7	21.
–	73,3	73,3	–	107,7	107,7	82,8	103,8	109,9	22.
–	803,5	803,5	–	796,1	796,1	974,6	878,0	1 020,7	23.
4,4	35,6	40,0	6,7	37,4	44,1	46,7	7,8	6,0	24.
14,1	33,9	48,0	21,4	5,4	26,8	— 4,8	— 3,2	— 13,3	25 a.
81,6	716,4	798,0	85,8	630,0	715,8	587,0	605,5	486,6	25 b.
405,0	[3] 724,5	1 129,5	420,9	[4] 765,5	1 186,4	[5] 814,5	[6] 974,1	[7] 1 141,6	26.
3 128,7	6 993,9	10 122,6	3 481,3	7 569,3	11 050,6	8 281,2	8 972,0	10 137,7	
87,8	4 496,5	4 584,3	94,3	4 823,4	4 917,7	5 166,0	5 514,1	6 592,7	1.
–	489,2	489,2	–	475,7	475,7	480,0	470,0	500,0	a.
–	2 263,5	2 263,5	–	2 474,7	2 474,7	2 627,8	2 800,0	3 750,0	b.
–	392,3	392,3	–	427,3	427,3	389,2	445,0	445,0	c.
–	124,7	124,7	–	134,8	134,8	142,7	155,0	160,0	d.
–	324,9	324,9	–	340,1	340,1	372,2	390,0	390,0	e.
87,8	901,9	989,7	94,3	970,8	1 065,1	1 154,1	1 254,1	1 347,7	f.
2 909,1	1 463,3	4 372,4	3 235,7	1 690,8	4 926,5	1 924,6	2 117,1	2 177,0	2.
2 856,3	1 365,4	4 221,7	3 173,1	1 581,8	4 754,9	1 762,6	1 950,0	2 000,0	a.
52,8	97,9	150,7	62,6	109,0	171,6	162,0	167,1	177,1	b.
–	19,4	19,4	–	–	–	–	–	–	3.
31,1	–	31,1	42,3	–	42,3	–	–	–	4.
3 028,0	5 979,2	9 007,2	3 372,3	6 514,2	9 886,5	7 090,6	7 631,2	8 769,7	
— 100,7	— 1 014,7	— 1 115,4	— 109,0	— 1 055,1	— 1 164,1	— 1 190,6	— 1 340,8	— 1 368,0	

til statsbankene» 651,5 mill. kr. og kap. 2309 «Tilfeldige utgifter» 0,8 mill. kr. [6] Av dette kap. 2430 «Lån til statsbankene» 715,0 mill. kr. og kap. 2309 «Tilfeldige utgifter» 147,6 mill. kr. [7] Av dette kap. 2430 «Lån til statsbankene» 760,0 mill. kr. og kap. 2309 «Tilfeldige utgifter» 268,3 mill. kr.

XI. Pengemessige forhold.

	A. Norges Bank													
	Likviditetstilf. (inndragning) fra staten og Norges Bank	Aktiva			Passiva							Spesifikasjoner		
		Norske ihendehaverobligasjoner	Utlån	Statens konsoliderte konto[1]	Sedler og skillemynt i omløp[2]	Innskott						Fordringer på utlandet	Gjeld til utlandet	Diskonto
						I alt	Av dette							
							Statskassen	Postgiro	Andre offentlige konti	Forretnings-og sparebanker	Andre norske innskytere			
	Mill. kr.													Pst.
1957	— 13	99	83	5 545	3 585	2 533	1 164	92	448	638	163	1 221	757	3½
1958	— 116	196	99	5 440	3 630	2 799	1 372	165	511	633	106	1 642	817	3½
1959	258	189	99	5 440	3 798	3 480	2 089	96	510	707	62	1 767	109	3½
1960	145	185	75	5 430	3 951	3 370	1 980	183	472	704	17	1 957	96	3½
1961	206	179	126	5 430	4 177	3 159	1 816	184	486	643	16	1 926	84	3½
1962	188	176	134	5 430	4 437	2 901	1 534	202	573	552	16	1 930	105	3½
1963	326	208	131	5 430	4 675	3 032	1 544	285	477	626	78	2 287	100	3½
Sept. 1963	[10] — 154	198	157	5 430	4 422	3 228	1 947	220	581	387	75	2 227	97	3½
1964	[10] — 38	230	183	5 430	4 753	3 210	1 691	147	677	518	165	2 475	83	3½

	B. Forretnings- og sparebanker									C. Statsbanker				
	Aktiva					Passiva		Spesifikasjoner		Aktiva	Passiva			
	Kassebeholdning, folioinnskott i Norges Bank, innskott på postgiro og statskasseveksler	Ihendehaverobligasjoner	Utlån[3]			Innenl. innskott fra andre enn banker		Fordringer på utlandet	Gjeld til utlandet	Utlån[5]	Ihendehaverobligasjonslån	Andre lån		
			I alt	Av dette								Statskassen	Offentlige fond	Forretnings- og sparebanker
				Pantelån	Kassekreditt og byggelån[4]	Anfordring	Tid							
	Mill. kr.													
1957	1 204	2 522	9 121	3 101	3 198	2 433	9 586	839	386	5 390	1 016	3 642	352	26
1958	1 102	2 510	9 582	3 315	3 259	2 491	9 709	887	509	5 800	954	4 088	352	31
1959	1 104	2 603	10 369	3 537	3 374	2 690	10 188	882	636	6 224	878	4 624	326	25
1960	1 090	2 663	11 477	3 713	3 756	2 726	11 037	1 044	858	6 728	780	5 278	173	24
1961	1 061	2 741	13 097	3 979	4 227	2 751	11 707	1 027	1 338	7 329	702	5 930	171	17
1962	1 044	2 837	14 116	4 187	4 611	2 800	12 619	988	1 450	7 924	651	6 593	172	11
1963	1 084	2 989	14 888	4 398	4 757	2 901	13 449	1 181	1 620	8 628	688	7 244	170	10
Sept. 1963	759	2 984	15 240	4 328	5 204	2 620	13 057	909	1 607	8 411	704	6 900	169	29
1964	988	3 101	16 236	4 574	5 314	3 021	14 121	1 057	1 560	9 116	733	7 584	164	45

	D. Kredittforen. o. l.			E. Livsforsikringsselsk.			F. Postgiro				G. Postsparebanken			H. Totale utlån[3,7]	I. Statsobligasjoner[8]	
	Aktiva	Passiva		Aktiva		Passiva	Aktiva		Passiva		Aktiva		Passiva			
									Innskott							
	Utlån[3]	Ihendehaverobligasjonslån	Andre lån	Ihendehaverobligasjoner	Utlån	Forsikringsmessige fond	Ihendehaverobligasjoner	Kontolån til statskassen	Ordinære konti	Skattekonti	Ihendehaverobligasjoner	Utlån[3]	Innskott		Kurs	Effektiv rente
	Mill. kr.														Pst.	
1957	1 393	1 302	78	2 285	1 562	3 999	120	[6]540	543	162	169	261	457	18 350	96,30	4,54
1958	1 472	1 364	85	2 374	1 780	4 328	115	630	653	259	198	303	539	19 666	94,93	4,77
1959	1 582	1 478	114	2 485	2 015	4 708	113	755	758	222	261	335	631	21 379	95,99	4,62
1960	1 775	1 675	119	2 598	2 279	5 112	110	770	807	295	315	367	725	23 471	96,50	4,58
1961	1 969	1 881	122	2 703	2 603	5 584	106	890	939	293	365	398	792	26 416	96,40	4,64
1962	2 199	2 006	134	2 805	2 919	6 076	128	1 070	1 127	369	437	446	907	28 812	96,49	4,66
1963	2 332	2 216	131	2 989	3 240	6 676	185	1 130	1 261	415	536	480	1 021	30 829	96,84	4,64
Sept. 1963	2 282	2 189	108	2 966	3 109	..	186	1 130	1 043	573	528	495	1 025	30 828	96,63	4,70
1964	2 487	2 451	114	3 153	3 513	..	274	1 220	1 113	593	603	529	1 129	33 284	97,13	4,64

	J. Aksjeindeks. Kjøperkurs i pst. av pålydende[9]	K. Emisjoner									L. Omsetning[9]		M. Utleggsforretninger
		Ihendehaverobligasjoner						Aksjer					
			Herav i norske kr. utstedt av:										
		I alt	Statskassen	Statsforetak	Kommunekasser og -foretak	Kredittforeninger o. l.	I utenlandsk valuta	I alt	Av dette: Bergverk og industri		Bankklarering	Postgiro	
	Pst.	Mill. kr.											
1957	295	747	427	–	133	126	–	122	52		1 763	5 313	7 674
1958	239	1 092	474	15	156	136	248	139	72		1 764	6 357	8 343
1959	253	1 311	661	85	124	198	108	160	61		1 883	6 954	8 701
1960	271	1 255	365	26	145	301	292	133	41		1 997	7 262	7 953
1961	297	1 516	578	20	185	329	274	345	213		2 194	8 040	8 195
1962	261	1 444	441	177	176	297	278	351	184		2 360	9 241	8 994
1963	232	2 054	598	170	131	358	620	335	132		2 530	10 129	9 654
Jan.-sept. 1963	227	1 700	538	95	50	251	603	270	123		2 430	9 561	7 467
1964	243	1 776	501	58	88	301	700	341	210		2 534	10 834	7 336

[1] Til og med 1957 Okkupasjonskonto. [2] Skillemynten ble overtatt av Norges Bank 1. januar 1962. [3] F. o. m. des. 1961 er utlånene gitt før avskrivning. [4] Før desember 1958 var byggelån til dels ikke med. [5] Eksklusive nedskrivningsbidrag og stønadslån. [6] Av dette statskasseveksler 50 mill. kr. [7] Omfatter utlån fra Norges Bank, forretnings- og sparebanker, statsbanker, kredittforeninger o. l., livsforsikringsselskaper, postgiro og Norges Postsparebank. [8] 4 prosent statslån 1955/75. [9] Gjennomsnitt av månedstallene. [10] Januar—september.

XII. Priser og innenlandsk vareomsetning.

A. Engrosprisindeksen. 1961 = 100

	Total	Matvarer	Drikkevarer og tobakk	Råvarer	Brensel, brenseloljer og elektrisk kraft	Animalske og vegetabilske oljer og fett	Kjemikalier	Bearbeidde varer	Maskiner og transportmidler	Forskjellige ferdigvarer	Konsumvarer	Varige produksjonsmidler	Ikke-varige produksjonsmidl. a) I alt	Ikke-varige produksjonsmidl. b) Byggematerialer
1957	100	99	96	95	125	127	95	101	96	97	98	–	103	93
1958	98	102	96	93	107	110	94	98	95	98	101	–	99	94
1959	98	103	97	93	103	109	94	98	98	98	100	–	99	93
1960	99	101	97	94	100	106	97	100	98	99	99	–	99	94
1961	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1962	102	104	104	100	100	82	101	100	101	102	104	101	100	101
1963	103	106	109	100	101	93	102	100	101	104	105	102	101	101
Sept. 1963	103	106	109	100	101	96	101	99	101	104	105	102	102	101
1964	109	119	114	104	104	113	103	105	103	107	113	104	108	105

B. Konsumprisindeksen. 1959 = 100[1]

	Total	Matvarer	Alkoholholdige drikkevarer	Tobakk	Bolig, lys og brensel	Klær og skotøy	Andre utgifter
1957	93,3	90	98	100	95	98	—
1958	97,8	98	99	100	98	100	—
1959	100,0	100	100	100	100	100	100
1960	100,3	99	101	101	102	101	101
1961	102,9	101	102	106	105	103	105
1962	108,3	109	111	107	109	106	109
1963	111,1	110	113	118	112	109	112
Sept. 1963	110,5	108	113	118	113	109	113
1964	119,6	125	119	120	117	112	117

C. Byggekostnader. 1955 = 100

	Murgård i by	Tomannsbolig av tre	Våningshus på landsbygda
1956	104	104	103
1957	110	112	109
1958	110	112	112
1959	114	116	116
1960	118	121	119
1961	125	130	129
1962	131	137	134
1963	134	142	136
Sept. 1963	135	142	137
Sept. 1964	148	154	147

D. Importpriser. Gjennomsnittspriser etter handelsstatistikken. Kr. pr. kg

	Hvete	Appelsiner	Sukker, farin	Kaffe, rå	Råtobakk, usauset med stilk	Kopra	Ull, vasket, kardet eller kjemt	Råbomull	Steinkull	Fyringsolje	Ullgarn, ufarget	Bomullsgarn, enkelt, ubleikt	Skipsplater
1957	0,58	1,59	1,13	9,72	10,54	1,24	23,85	4,97	0,16	0,24	32,80	12,06	1,34
1958	0,49	1,51	0,83	8,43	10,67	1,33	18,28	4,95	0,12	0,17	27,41	11,35	1,17
1959	0,47	1,41	0,76	6,55	10,39	1,70	16,96	4,33	0,12	0,17	24,68	13,22	0,89
1960	0,48	1,32	0,79	5,95	10,22	1,55	17,37	4,20	0,11	0,21	26,32	9,17	0,90
1961	0,48	1,39	0,77	5,77	10,31	1,24	16,62	4,39	0,11	0,21	26,46	10,14	0,86
1962	0,49	1,33	0,69	5,43	10,82	1,18	16,27	4,56	0,11	0,20	25,93	10,06	0,84
1963	0,48	1,53	1,34	5,38	11,02	1,27	18,53	4,41	0,12	0,20	25,46	9,75	0,80
Jan.-sept. 1963	0,47	1,58	1,16	5,35	11,11	1,26	17,88	4,45	0,12	0,20	25,22	9,84	0,80
1964	0,50	1,22	1,81	6,58	11,29	1,39	20,32	4,29	0,13	0,19	27,88	9,51	0,80

E. Eksportpriser. Gjennomsnittspriser etter handelsstatistikken. Kr. pr. kg

	Sildemjøl	Herdet spisefett av sjødyrolje	Tremasse, mekanisk, i alt[2]	Avispapir 50 g og over, ruller	Jernmalmkonsentrat[3]	Aluminium, rå
1957	1,19	2,24	0,56	1,00	88,46	3,91
1958	1,15	1,97	0,51	0,94	89,36	3,58
1959	1,24	1,91	0,48	0,91	72,89	3,43
1960	0,87	1,85	0,48	0,89	70,61	3,53
1961	0,88	1,75	0,48	0,90	70,45	3,51
1962	1,06	1,31	0,48	0,89	66,79	3,30
1963	0,98	1,42	0,47	0,87	61,61	3,12
Jan.-sept.[4] 1963	1,00	1,37	0,47	0,87	61,93	3,12
1964	1,01	1,83	0,47	0,87	60,80	3,20

F. Indeks for verdien av detaljomsetningen. 1961 = 100

	Totalindeks	Næringsmidler og nytelsesmidler	Tekstil- og bekledningsvarer	Møbler og innbo	Jernvarer, fargevarer, sportsutstyr	Bøker, papir og kortevarer	Biler og rekvisita	Brensel og smøreoljer	Annen detaljomsetning
1957	79	82	82	82	75	89	70		
1958	81	86	82	81	76	86	71		
1959	86	91	88	84	84	90	76		
1960	93	95	95	94	90	95	88		
1961	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1962	108	108	111	114	108	105	108	105	109
1963	115	114	116	121	110	112	125	118	117
Jan.-sept.[4] 1963	110	109	104	106	108	105	123	115	110
1964	119	117	107	115	119	118	137	124	120

[1] Tallene for 1957—1958 gjelder levekostnadsindeksen omregnet til 1959 = 100. [2] Beregnet tørrvekt. [3] Pr. tonn. [4] Tallene i tabell F. Indeks for verdien av detaljomsetningen gjelder jan.—okt.

XIII. Gjennomsnittlig timefortjeneste.

A. Voksne menn i industri

	Indeks for gjennomsnittlig timefortjeneste[1]	Deflatert timefortjeneste[1]	Hele industrien: I alt	Hele industrien: Av dette for bev. helgedager	Bergverk	Næringsmiddelindustri	Bryggerier og mineralvannfabrikker	Tobakksfabrikker	Tekstilindustri	Skofabrikker	Bekledningsindustri	Bygningstrevareindustri	Møbel- og annen trevareindustri
	1959 = 100		Kroner										
1960	104	104	6,45	0,12	6,96	5,66	5,95	6,17	5,65	6,20	6,02	5,95	6,17
1961	112	109	6,92	0,14	7,45	6,21	6,56	6,60	6,12	6,68	6,53	6,43	6,61
1962	122	113	7,57	0,21	8,13	6,91	7,17	7,14	6,74	7,26	7,00	7,06	7,15
1963	129	116	7,96	0,22	8,61	7,26	7,55	7,66	7,07	7,61	7,41	7,39	7,55
1962 3. kv.	123	113	7,44	0,01	7,99	6,80	7,01	6,98	6,60	7,09	6,90	6,96	7,04
4. »	125	114	7,62	0,09	8,29	6,98	7,23	7,34	6,80	7,26	7,16	7,17	7,39
1963 1. kv.	125	112	7,64	0,15	8,26	6,91	7,16	7,26	6,78	7,34	7,05	7,02	7,14
2. »	129	116	8,38	0,62	9,10	7,62	8,16	8,06	7,43	7,95	7,81	7,79	7,78
3. »	130	117	7,81	0,01	8,42	7,13	7,29	7,60	6,91	7,44	7,26	7,24	7,46
4. »	132	118	8,02	0,10	8,67	7,36	7,59	7,70	7,15	7,69	7,52	7,49	7,81
1964 1. kv.	131	114	8,20	0,30	8,90	7,35	7,56	7,83	7,29	7,88	7,63	7,63	7,91
2. »	135	116	8,57	0,43	9,23	7,65	8,10	8,12	7,50	8,29	7,88	7,91	8,15

	Treforedlingsindustri	Papirvare- og pappvareindustri	Grafisk industri	Lær- og lærvareindustri	Kjemisk og elektrokjemisk industri: I alt	Kjemisk og elektrokjemisk industri: Gummivarefabr.	Kjemisk og elektrokjemisk industri: Elektrokjem. og elektromet. industri	Jord- og steinindustri	Metallindustri: I alt	Metallindustri: Stålskipsbyggerier	B. Bygge- og anleggsvirksomhet: I alt	B. Bygge- og anleggsvirksomhet: Byggevirksomhet	B. Bygge- og anleggsvirksomhet: Anleggsvirksomhet
	Kroner												
1960	6,38	7,06	7,65	6,02	6,36	6,42	6,55	6,48	6,81	6,72	8,19	7,81	9,44
1961	6,92	7,44	8,23	6,49	6,84	6,85	7,03	7,02	7,24	7,10	8,90	8,48	10,24
1962	7,40	7,98	8,95	7,17	7,51	7,54	7,68	7,70	7,91	7,75	9,83	9,23	11,70
1963	7,83	8,32	9,42	7,65	7,87	8,00	7,99	8,02	8,35	8,16	10,60	9,81	12,90
1962 3. kv.	7,33	7,86	8,81	7,04	7,38	7,35	7,52	7,62	7,75	7,55	9,80	9,11	11,66
4. »	7,47	8,02	9,12	7,31	7,50	7,68	7,59	7,81	7,91	7,73	10,36	9,71	12,23
1963 1. kv.	7,44	7,85	9,02	7,26	7,61	7,68	7,79	7,67	8,08	7,88	10,02	9,30	12,59
2. »	8,31	8,74	9,93	8,01	8,28	8,43	8,42	8,44	8,78	8,60	10,54	9,86	12,64
3. »	7,65	8,21	9,20	7,47	7,77	7,87	7,85	7,86	8,18	7,94	10,56	9,71	12,72
4. »	7,89	8,46	9,54	7,85	7,81	8,00	7,90	8,10	8,36	8,20	11,22	10,37	13,51
1964 1. kv.	8,10	8,74	9,61	7,86	8,07	8,33	8,17	8,21	8,62	8,52	10,65	9,89	13,57
2. »	8,39	9,02	9,95	8,19	8,36	8,44	8,51	8,70	9,10	9,00	11,06	10,42	13,11

C. Voksne kvinner i industri

	Indeks for gjennomsnittlig timefortjeneste[1]	Deflatert timefortjeneste[1]	Hele industrien: I alt	Hele industrien: Av dette for bev. helgedager	Næringsmiddelindustri	Tobakksfabrikker	Tekstilindustri	Skofabrikker	Bekledningsindustri	Papirvare- og pappvareindustri	Grafisk industri	Lær- og lærvareindustri	Kjemisk industri	Metallindustri
	1959 = 100		Kroner											
1960	104	103	4,33	0,10	3,94	4,76	4,13	4,29	4,41	4,58	4,65	4,46	4,41	5,09
1961	113	110	4,71	0,12	4,36	5,16	4,50	4,69	4,75	4,98	5,21	4,76	4,78	5,41
1962	124	115	5,19	0,18	4,87	5,68	4,98	5,10	5,17	5,54	5,78	5,26	5,29	5,90
1963	132	119	5,53	0,19	5,14	6,07	5,30	5,43	5,51	5,96	6,13	5,66	5,67	6,32
1962 3. kv.	126	115	5,11	0,02	4,89	5,62	4,88	4,95	5,12	5,42	5,71	5,18	5,14	5,69
4. »	127	116	5,24	0,11	4,89	5,81	5,02	5,12	5,25	5,64	5,87	5,31	5,43	5,88
1963 1. kv.	128	115	5,26	0,12	4,93	5,76	5,03	5,11	5,23	5,62	5,82	5,36	5,39	6,08
2. »	132	119	5,83	0,51	5,31	6,39	5,62	5,78	5,84	6,35	6,53	5,97	6,05	6,64
3. »	134	121	5,43	0,02	5,14	5,98	5,19	5,29	5,41	5,86	5,98	5,53	5,54	6,12
4. »	135	122	5,59	0,12	5,19	6,13	5,37	5,52	5,57	6,01	6,20	5,76	5,69	6,42
1964 1. kv.	136	119	5,79	0,29	5,37	6,34	5,55	5,65	5,79	6,17	6,27	5,91	5,85	6,81
2. »	140	121	6,02	0,35	5,55	6,59	5,74	5,97	6,02	6,50	6,71	6,21	6,10	7,08

[1] Kvartalstallene er korrigert for betaling for bevegelige helgedager. Deflatert timefortjeneste er indeks for gjennomsnittlig timefortjeneste deflatert med konsumprisindeksen.

Norges offisielle statistikk, rekke A

Norway's Official Statistics, series A

Rekke A **Stensilert 1964**

Nr. 104 Hotellstatistikk 1963 *Hotel statistics*
— 105 Barnevernsstatistikk 1962 *Child welfare statistics*
— 106 Lønnsstatistikk for sjøfolk på skip i utenriksfart i mars 1964 *Wage statistics for seamen on ships in ocean transport*
— 107 Veitrafikkulykker 1963 *Road traffic accidents*
— 108 Husmorvikarvirksomhet og hjemmesykepleie 1962 *Housewife substitute services and home nursing*
— 109 Adopsjonsstatistikk 1963 *Adoption statistics*
— 110 Rutebilstatistikk 1963 *Scheduled road transport*
— 111 Kriminalstatistikk 1963 I Forbrytelser etterforsket av politiet *Criminal statistics I Crimes investigated by the police*
— 112 Kriminalstatistikk 1963 IV Tilbakefallsstatistikk for siktede *Criminal statistics IV Recidivism among persons charged with crimes*
— 113 Lønnsstatistikk for ansatte i varehandel pr. 1. mars 1964 *Monthly earnings in wholesale and retail trade*
— 114 Lønnsstatistikk for ansatte i helsestellet pr. 1 september 1963 *Wage statistics for employees in health services*
— 115 Forsorgsstønad og kommunal trygd 1963 *Public relief and municipal social pensions*

Statistisk Sentralbyrå utgir dessuten skriftserien Samfunnsøkonomiske studier (SØS). I denne serie offentliggjøres undersøkelser, som ikke er av rent statistisk karakter, bl. a. historiske og analytiske studier utført ved Byråets forskningsavdeling. *The Central Bureau of Statistics also publishes the series «Samfunnsøkonomiske studier» (SØS). This series contains reports on investigations of not merely statistical character, such as historical and analytical studies carried out at the Research Department of the Central Bureau of Statistics.*

Kortere avhandlinger gis i serien «Artikler». *Shorter reports in the series «Artikler».*

Statistisk Sentralbyrå utgir følgende periodiske hefter: *The Central Bureau of Statistics publishes the following periodical bulletins:*

Statistisk månedshefte *Monthly bulletin of statistics.*

Månedsstatistikk over utenrikshandelen *Monthly bulletin of external trade.*

Statistisk ukehefte *Weekly bulletin of statistics.*

Abonnement på disse hefter kan tegnes både hos bokhandlerne og i Statistisk Sentralbyrå. For Statistisk månedshefte er prisen pr. år kr. 20,00, pr. nr. kr. 2,00. Prisen pr. år for Månedsstatistikk over utenrikshandelen er kr. 25,00, pr. nr. kr. 2,50. For Statistisk ukehefte er prisen pr. år kr. 30,00, pr. nr. kr. 0,75. *For subscription of the bulletins please write to the Central Bureau of Statistics, Oslo.*

Publikasjonen utgis i kommisjon hos
H. Aschehoug & Co., Oslo, og er til salgs hos alle bokhandlere.
Pris kr. 9,00.

GRØNDAHL & SØN BOKTRYKKERI, OSLO